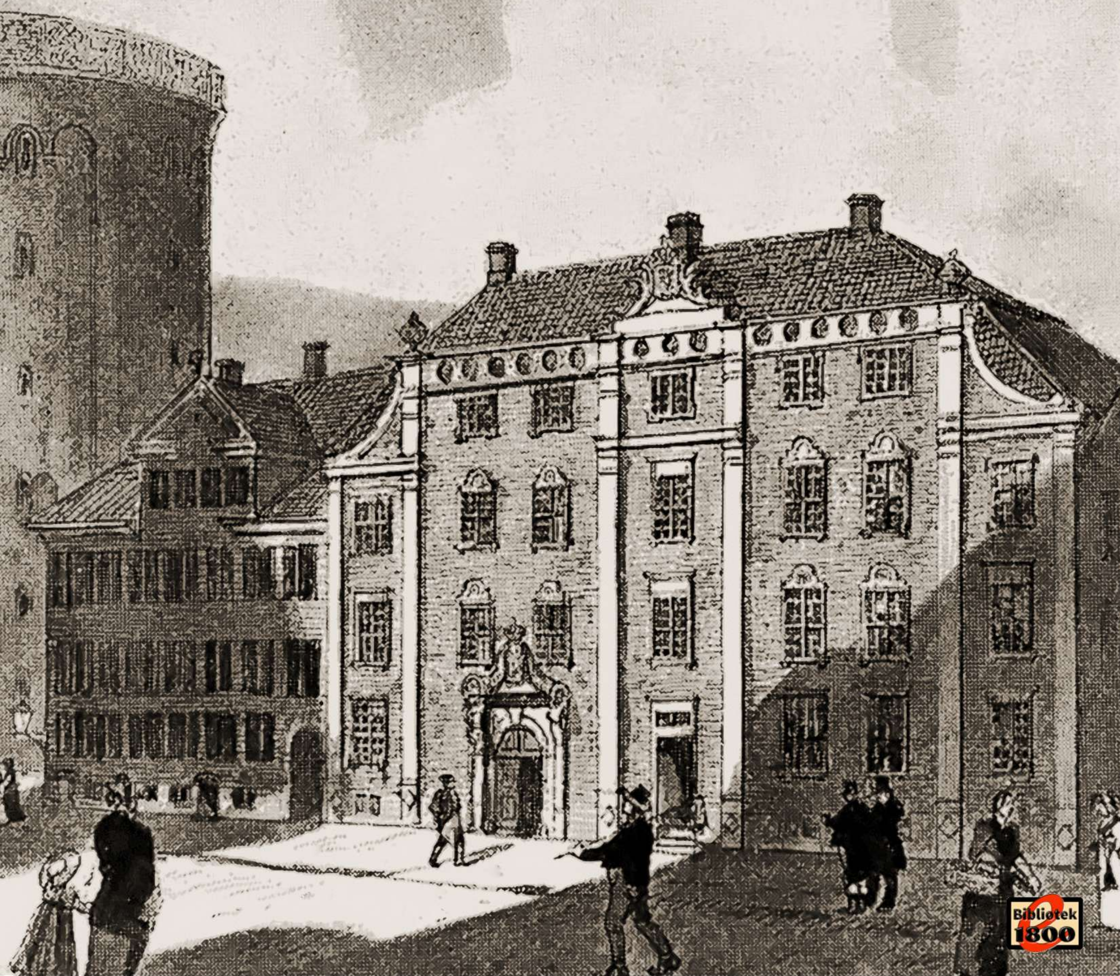
Vilhelm Bergsøe

Fra den gamle fabrik

Vilhelm Bergsøe

Fra den gamle fabrik

eBibliotek 1800

2024

art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

1. Forsvundne herligheder

Der var en tid i Danmark, hvor de styrende havde forunderlige ideer og, hvad der var værre, fik dem sat i værk. Der var en tid, hvor man i den grad så fejl af landets natur, at man antog, at ploven burde ombyttes med svinghjulet, plejlen med væverspolen, kornladen med den rygende fabriksskorsten. Man så, at den livegne bonde med sine forsultne børn og udasede trældyr ikke kunne bringe noget ud af jorden – og det var jorden, som fik skylden. Man skiftede system – landet skulle ikke længere være et agerland, men et fabrikland. England havde jo fabrikker, hvorfor skulle så Danmark ikke have dem? Man gjorde et spring, og den absolutte hersker nedlod sig til at blive industriridder. Man ville hjælpe landet ved at gøre det fra hvad, det var, til hvad, det aldrig kunne blive, og – man anlagde fabrikker.

På denne tid, hvor man spekulerede i silkespinderier, guldmagerier og klædeværier, fik man også den snilde idé at ville spinde silke ved en porcelænsfabrik. En sådan måtte jo være en højst hensigtsmæssig indretning. Leret skulle hentes fra Bornholm, kvartsen fra Norge og brændet fra Preussen. Men Frankrig havde jo sin i Sevres, Sachsen sin i Meissen. Det var i Tyskland blevet mode, at konger og højfyrstelige personer ved formælinger og barnedåb forærede hinanden forgyldte spisestel og servanteservicer. Hvorfor skulle man ikke gøre det samme i Danmark? "*So ein Ding muss ich auch haben!*" – og

Frederik den Femte var den, som først behagede at udtale disse ord, samtidig med at han indkaldte Klopstock.

Fabrikken blev anlagt, kongelig anlagt. Den strakte sig med fire lange gårde og ti overflødige bygninger lige fra Købmagergade til Springgade. Den fik kongens gyldne krone og navnetræk over porten, der blev tillagt den prædikat af "kongelig", og den fik som symbol to overflødighedshorn, hvoraf der udvældede pærer – en sindrig profeti af kunstneren, for penge kom der aldrig. Hans Majestæt behagede endvidere at bestemme, at dens fabrikmærke skulle være tre blå bølgede streger, symbolet på Øresund, Store- og Lillebælt – en sindrig profeti af majestæten. Det var vand alt sammen. Men man bruger meget vand til en porcelænsfabrik, og vand – ja, det har Danmark altid haft i overflod.

Fabrikken begyndte, folket jublede. For fabrikken gjorde vidundere. Små hyrdinder med højhælede sko, smalle om livet og brede om barmen, blev ved deres kniplingsskørter trukket ned mellem kornaks af højst letsindige hyrder i guldbroderede jakker og violette benklæder. Martialske soldater, med den trekantede hat på snur og hånden hvilende på kårdefæstet, snoede deres knebelsbarter, mens de skottede ned til den lille marketenderske, som på knæ hældte noget ud af et anker, der næsten var lige så stort som hende selv. Vaser, hvis hanke og halse våndede sig i den usaligste proptrækkerfortvivlelse, bar Hans Majestæts høje billede og navnetræk omslyngede af porcelænsblomster, så fine, at de gik itu, når man blot rørte ved dem, så at de kun ved egne, højtbetroede kurerer kunne sendes til de tyske hoffer som et vidne om, at Danmark nu var indtrådt i de civiliserede staters række, at det lavede oder og – porcelæn.

Dette var fabrikkens morgenrøde, dens egentlige guldalder, hvor den var ægte kongelig og fik besøg af ægte kongelige potentater. Da Frederik den Sjette døde, var allerede noget af forgyldningen borte. Kristian den Ottendes "*Nu ville vi alle spare*" gav den vel en del af dens glans tilbage, navnlig gjorde den i hans tid en foruroligende mængde trøffeldåser og ragoutfade med løver på låget, men bondevennernes opkomst efter otte og fyrre blev dens dødsstød – hvad forstår også bønder sig på asietter til agurkesalat?

Dog – det stod skrevet i skæbnens bog, at den ikke skulle falde ved det første hug. "Den holder sgu' nok, for den er kongelig", plejede gamle Rasmus Portner at sige under Rigsdagens debatter, og den holdt, for den var nu blevet en parlamentarisk fjerbold. Fra Folketinget kastedes den over i Landstinget, fra første behandling fløj den til anden, fra det særlige over i det fælles.

"Den er jo også bygget for holstenernes penge," sagde Rasmus.

Debatterne om dens beståen eller ikke beståen er meget længere, end denne historie vil blive, og selv da en ivrig deputeret forlangte, at man skulle slå dens hyrdinder og vaser til vejskærver og forandre dens bygninger til kaserne for tresindstyve flinke underofficerer, der så med det samme kunne tage overopsynet med Universitetsbiblioteket, og i fornødent fald flytte det fra Trinitatis kirkeloft til Fiolstræde – selv da holdt den. Ja, hvad der bør anføres som en historisk kendsgerning, den sejrede over denne sin ivrigste modstander. Den holdt, da *han* ikke holdt, og først 1868 skete det forfærdelige. Fabrikken blev stillet til offentlig auktion, og

prædikatet "kongelig" mistede sin oprindelige betydning. Da skælvede det i dens ældgamle mure. Den kongelige krone, der havde pranget over våbenskjoldet og budt fire herskere velkommen, styrtede sig i følelsen af sin fornedrelse ned og knustes i støvet – gamle Rasmus så ikke disse gyseligheder. Han var året i forvejen salig sovet hen i troen på dens kongelige urokkelighed.

Hvor var han dog en sær, gammel fyr den selvsamme Rasmus Portner! Tør og ordknap som en ægte jyde, bidsk og påpassende som en porthund, og vantro mod den nyere tids alt overskyllende strøm som en ægte Thomas. Hvad der var nyt, var slet, hvad der var gammelt, var godt – han var konservativ til spidsen af sin nathue.

Hvor tydeligt husker jeg ikke hans forbitrelse, da gassen blev indført.

"Nu skal vi da til at brænde luft," sagde han med indædt, gnaven bitterhed. "Det er s'gu ikke andet end det bare blæreri!"

Men så kom den usalige aften, da de gamle tranlamper og de nye gaslygter brændte side om side for at måle lysstyrken. Jeg gjorde ham opmærksom på, at tranlampernes skin var rødt, og at de andre lyste med tredobbelt glans.

"De gamle lygter brænder s'gu længst," sagde han, "for dem er der væge i, og at de lyser noget rødt. Det kommer af, at det nye kram står og tager skinnet fra dem."

Dermed krøb han ned i sin kælder og hentede et gammelt transparent frem. Det fik han stillet op i vinduet ud til Købmagergade, lys kom der bagved, og de glade københavnere, der vandrede op og ned for at tage den nye belysning i øjesyn,

flokkedes om kældervinduet, hvor man mellem hjerter, roser og liljer læste:

Giv lys til Danemarks Ferdinand!
Og lygter til Karoline.
For dem står Danevangs hjerter i brand,
Og folket dem kalder for sine!

Dette er den eneste skandale, som jeg ved, at "gamle Rasmus" har begået i sine dage. Men han blev også mulkteret af politiet for en specie. Ak, han havde ikke bemærket, at en ondskabsfuld hånd havde forandret "lykke" til "lygter" – en ting, som i en væsentlig grad bidrog til at forhøje versets loyale virkning.

Men hermed var hans afmægtige opposition brudt. Den næste aften strøg han med et suk den i porten hængende tranlygte, og lod gassen således fuse ud på trappegangen, at onkel måtte ned for at stille på hanerne. Da han endelig kom ud i gården, stod gamle Rasmus i porten med begge hænderne i lommen og stirrede op mod den mørkeblå vinterhimmel, hvor den ene stjerne tændtes efter den anden.

"Hvad tænker han på, Rasmus?" spurgte min onkel med hentydning til hanerne på trappen.

Rasmus tog ikke engang hænderne af lommen, men svarede uden at forandre stilling:

"Jeg tænker på, hr. anmenestrator, at således kan det ikke blive ved at gå – nej, mare om det kan. Se på vor herre, hr. anmenestrator, han tænder bestandig de samme lygter!"

Med disse ord krøb gamle Rasmus ned i sin kælder.

Også min onkel prægede sig på en besynderlig måde i min barnlige erindring. Det var en høj, mørk, mager og alvorlig mand, som altid gik klædt i sort, og både sommer og vinter

havde frakken knappet lige op til halsen. Når han langsomt gik gennem fabrikkens lange gårde for at anstille den daglige inspektion, holdt han altid hænderne på ryggen, hovedet lidt bøjet og blikket tilsyneladende fæstet mod brostenene. Og dog vidste arbejderne, at han så som en falk og hørte som en los, og der var ingen, som veg fra sin dont eller lod sig skuffe af denne tilsyneladende distraktion. Han var ordknap, kort og bestemt i sin adfærd, streng mod de dovne og efterladne, men dog elskede arbejderne ham, for de vidste, at han var retfærdig, og at hans væsen, der ligesom den sorte frakke sad tillukket og stramt omkring ham, kunne være blødt og mildt, når uforskyldt nød, sygdom og savn havde banket på deres døre. Han var en mand af den gamle skole; tro mod den tid, hvori han var vokset op, og ude af stand til at gribe, hvad den nye bar i sit skød. Han passede sin gerning, og hans gerning passede for ham, og da den nye tid ville skille dem ad, skiltes han fra et liv, der begyndte at blive ham til byrde som uforståeligt.

Selv om jeg hemmelig holdt af ham, var jeg dog næsten bange for ham, for han gav sig kun lidet af med mig, og når det skete, var det mere egnet til at forskrække et barnesind end til at drage det til sig. Således husker jeg endnu en aften ved ovnen. Der skulle brændes en stor vase, et meget sjældent og kostbart stykke, en present til en eller anden potentat i Tyskland. Tre eller fire vaser var allerede tidligere forulykket, og det begyndte at knibe med tiden. Onkel havde selv ledet vasens opstilling, og nu kom det store øjeblik, da der skulle stikkes fyr. Onkel tog et bundt høvlspåner, steg afmålt og rolig ned i den ene af ovnens fyrhuller og sagde til overbrænderen:

"Nu må det gå, Dinger, som Gud vil."

Dinger, en snurrig gammel patron nede fra Schwarzwald, skævede hen til onkel med det ene øje – det andet havde han fået brændt ud af en gnist – og sagde:

"Aber den goer nicht, herr atministrator. Selbst der liebe Herrgott kan nicht so stur en Ding machen."

I samme øjeblik stak onkel spånerne til. Dinger gjorde det samme, og med en sugende susen og knitren trak den mægtige højovn flammerne til sig, og de første kulsorte røgsøjler væltede ud af skorstenens fire glughuller. Onkel steg rolig op igen, klappede Dinger på skulderen og sagde:

"Mein guter Dinger! Wenn der liebe Gott sich die Mühe genommen hat, solch einen Dinger zu machen, wie Sie, da wird er wohl leichter so ein Ding machen können, wie da im Ofen steht."

Det var den eneste gang, at jeg har hørt onkel tale tysk, selv om en del af besætningen var fra Schwaben og Sachsen. Jeg ved ikke, hvoraf det kom, men disse ord, udtalt i et fremmed tungemål, gjorde på mig en forunderlig virkning, for i min barnlige fantasi spillede, foruden onkel, ovnen en hovedrolle. Når de mørkerøde luer i vinternatten lyste over sneen, når ilden buldrede og bragede, når Dinger med maske for ansigtet trak de gloende prøver ud med lange glødehager, mens man gennem de små glughuller kunne se flammerne dirre og spille derinde ligesom ildånder – da forekom ovnen mig en sælsom dæmonisk verden, og aldrig har jeg set malerier af Daniel og de hellige mænd, uden at min tanke førtes til den gamle porcelænsovn.

Da vor husjomfru den aften skænkede te, var onkel særdeles ordknap. Han gik op og ned ad gulvet med hænderne på ryggen

og læste ikke engang Berlingeren, som han ellers plejede. Klokken ti gik han ned for at trække prøver. Jeg fik mod sædvane ordre til at blive oppe. Da han kom tilbage, så han endnu mere alvorlig ud og gik et par gange op og ned i stuen. Derpå standsede han foran mig og sagde:

"Kan du dine lektier?"

"Ja, onkel!"

"Så er det bedst, du går i seng, Viggo."

Jeg ville gerne blive lidt oppe endnu, og som et svagt tilløb til en samtale spurgte jeg:

"Hvorledes går det med vasen, onkel?"

Han så på mig med en alvorlig mine og sagde:

"Ved du, hvorledes det gik i Rusland?"

"Nej, onkel."

"Så skal jeg fortælle dig det. – Der var en kejserinde, som hed Katharina den Anden, og som havde fået den første porcelænsfabrik anlagt. Hun ønskede at få en vase, endnu større end den, vi brænder i aften, og denne vase skulle have en blodrød grund, hvorpå guldet skulle lægges. Denne rubinrøde farve er det meget vanskeligt at fremstille ren, og de første to vaser fik derfor pletter i ovnen. Kejserinden, der var blevet utålmodig over den lange tid, det varede, sendte da et bud til bestyreren og lod ham sige, at hvis vasen ikke blev færdig om tre uger, skulle han miste sit embede og på en slæde sendes til Sibirien. Ligesom bestyreren fik det brev, stod han ved ovnen og lod den tredje vase sætte ind. Han kunne netop opfylde kejserindens begæring, hvis vasen lykkedes i denne brand, ellers måtte han skilles fra kone og børn, fra embede og bestilling for at arbejde i bjergværkerne. Tanken herom gjorde

ham så fortvivlet, at han den hele nat vandrede op og ned ved ovnen uden at få hvile. Folkene trak prøver, men hver gang de trak, var de slettere og slettere. Da kom morgenen. Ovnen blev åbnet, og der stod vasen, så klar og skær, så ren i farven, som var den malet med blod. Men bestyreren var borte – ingen kunne finde ham. Først da man rensede asken ud til næste brand, fandt man en lille sammensmeltet metalklump og nogle forbrændte ben – han var sprunget i et af fyrhullerne for ikke at blive sendt til Sibirien. Den vase har jeg set i Berlin; kongen af Preussen fik den i foræring. Det er den smukkeste røde grund, jeg har set, men den er betalt med en menneskesjæls fortvivlelse. – Gå så i seng, Viggo!"

Jeg gik i seng, men det var mig ikke muligt at sove. Hele tiden så jeg den røde vase, den flammende ovn og den blege mand, der vandrede op og ned, mens luerne lyste. Lidt efter lidt antog denne mand onkels ansigt og udseende. I den sorte, tætsluttende frakke og med hænderne på ryggen gik han alvorlig frem og tilbage, stirrede af og til ned i de dybe fyrhuller, hvor favnestykkerne forsvandt, som om det var svovlstikker. Klokken tolv hørte jeg onkel stå op; han skulle anden gang ned og trække prøver. Jeg listede mig ud af min seng. Vinternatten var bidende kold, men alligevel krøb jeg op i vinduet og så, rystende af angst og kulde, ned i gården. Den sorte skorsten lyste med mørkerøde, alenlange luer; den lignede et spøgelsesagtigt uhyre, der rakte fire gloende tunger ud ad munden på én gang. Om disse luer bølgede en sort, en kvælende røg. Den drev lige imod mig; jeg kunne tydelig mærke den harpiksagtige lugt af fyrretræet. Dette var ikke noget godt tegn. Ved midnat skulle flammen være klar; det havde den

gamle Dinger tit forklaret mig, ellers blev porcelænet røgslået. Der kom en stor angst over mig, som ikke formindskedes, da jeg øjnede onkel, som med en lygte i hånden vandrede over den snebelagte gård op imod brænderiet. Hans sorte dragt tog sig dobbelt sort ud mod de hvide snedriver, og jeg syntes, at hans ansigt var så forunderlig blegt. I porten mødte han Dinger, og langsomt forsvandt de begge i brænderiet. Indenfor lyste ovnen i luernes røde skær. Jeg kunne tydeligt se de halvnøgne skikkelser, når de store favnestykker kastedes ned i fyrhullerne, hvoraf luerne da slog højt i vejret. Jeg så dem slå hul på muren, tage en prøve ud, og onkel undersøge den opmærksomt. Derpå syntes jeg, at han rystede på hovedet. Han tog sit ur frem og forsvandt bag ved ovnen, hen imod et af fyrhullerne. Nu kunne jeg ikke holde det ud længere. Jeg krøb i seng, trak dynen helt op over mig, og gav mig til at bede; først fadervor, så for onkel og så for vasen. Lidt efter hørte jeg tunge trin ude på gangen. Jeg fo'r op, sad i dødsangst og lyttede – således plejede onkel ikke at gå. Lidt efter gik døren op, onkel stod foran min seng med lygten i hånden.

"Hvorfor sover du ikke, Viggo?" spurgte han.

"Det er – det er vasen," stammede jeg forskrækket.

Han klappede mig på kinden, en ganske usædvanlig venlighed, og sagde blødt:

"Herregud! Våger også du for dens skyld? – Den har forskudt sig, den duer ikke."

Men onkel havde set fejl, eller også havde den rettet sig igen, for da ovnen tre dage efter blev åbnet, stod vasen så rank og lige, som om den var støbt i ét stykke. Den dag hjalp jeg med at tage ud af ovnen. Af onkel fik jeg lov til at slå vraggodset itu

med en stor hammer, og da han var gået, gav Dinger mig en halv snaps og en "rytter", dvs. et stykke rugbrød med flæsk – det var den stolteste dag i mit liv!

Foruden onkel, Dinger og Rasmus må jeg endnu omtale en fjerde person, skønt han på den tid, hvor denne fortælling foregår, allerede var overflyttet til åndernes verden – det var "Gamle Hans". Jeg mindes ham endnu som en lille, hjulbenet mand, med et fyldigt, jovialt ansigt, gråt, tæt afklippet hår, og med en gul- og sortstribet vest, der syntes at være syet af et gammelt karetbetræk. Til hverdag gik han med træsko og knæbenklæder; om søndagen i en mørkeblå kofte og sko, men altid med den samme røgbrune filthat, der syntes at skrive sig fra det forrige århundrede. Han var fabrikkens ældste inventar, dens ivrigste beundrer og dens mest trofaste tilhænger, men han delte de tro tilhængeres sædvanlige lod. Han døde fattig og forladt, mens mange af den yngre generation svang sig i vejret.

Gamle Hans var oprindelig kommet til fabrikken som gårdsdreng og løbebud, en del forbi midten af forrige århundrede. Han hed dengang Unge Hans eller Køgehans, et tilnavn, der viste hen til hans fødeby, hvor han skal have været en af dem, hvis bedstefader havde set mest til Køge Huskors, ligesom han selv vidste meget at fortælle derom. Under Kristian den Syvende blev han forfremmet, og fik af staten det hverv at køre gamle kapsler fra Købmagergade til Christianshavn, og nyt fyrrebrænde fra Christianshavn til Købmagergade. Dette udførte han til regeringens tilfredshed, men hverken Struensee eller Guldberg synes at have haft øje for disse fortjenesters betydning, for en ydmyg begæring om for fremtiden at måtte

køre i rødt liberi kom nok aldrig længere end til staldmesterens papirkurv.

Så kom det ulykkelige år 1807. Fabrikken standsede sin drift – man havde tabt smagen for de små hyrdinder – og i september begyndte bomberne at regne ned over den. Englænderne kastede efter Rundetårn, men fabrikkens talrige bygninger fik broderparten. Alle flygtede fra det faretruede punkt og overlod fabrikken til dens skæbne. Kun Hans Kusk blev – "han havde set værre ting i Køge," sagde han. Men Hans gjorde endnu mere. Han tog sin dyne, men ikke for at krybe under den. Hver gang en bombe slog ned, dækkede han den til og skruede brandrøret af. Om morgenen spændte han for, læssede bomberne på fabrikkens vogn og kørte dem ud til laboratoriet, lige så rolig som om det havde været gamle kapsler. I de tre dage kørte han således syv læs bort og havde kun den sorg at se en bombe springe i magasinet, hvor den slog en urimelig masse tallerkener i stykker. Bombardementet hørte op, alt kom i orden igen, men Gamle Hans blev ikke belønnet efter fortjeneste. Da alle uheldigvis var løbet bort, havde ingen set, hvad han havde gjort, og hans heroisme var så storslået, at ingen ville tro den. Så blev han da ved at køre med den gamle vogn og de gamle heste, blev ved at bringe gamle kapsler fra Købmagergade til Christianshavn, indtil hans hånd blev så svag, at den ikke mere kunne føre tøjlerne. Han ombyttede nu titlen "Hans Kusk" med den mere ærværdige "Gamle Hans", kuskekammeret og stalden med selekammeret og det gamle brænderi – dog disse steder er for dybt sammenvoksede med hele hans liv og bedrift – de fortjener en beskrivelse.

Selekammeret eller "portkammeret", som de yngre, til stor forargelse for Hans, begyndte at kalde det, lå i den portgennemgang, der forbandt fabrikkens første og anden gård. Det var et lavt, mørkt og fugtigt rum, som altid lugtede stærkt af vognsmørelse og blanksværte. Grunden hertil var ikke vanskelig at opdage. På en knage, der næsten indtog hele stuens længde, hang alle fabrikkens gamle seletøjer, pudsede og polerede, som om de skulle tages i brug i morgen. Det var et slags svaghed af Gamle Hans; da han ikke kunne være kusk, blev han samler; men kun på seletøjer, og kun når disse havde tilhørt fabrikken. Om søndagen, når alt hvilede, tog han dem ned, spændte dem fra hinanden, pudsede og blankede omhyggeligt hvert stykke, og – spændte dem så sammen igen. Når han havde gjort dette, gik han i kirke – altid i Trinitatis – sang med stor andagt de to første salmer og sov så regelmæssig til prædikenen var endt. Så gik han atter tilbage til selekammeret, stoppede sig en beskeden lille træpibe, åbnede sin lyseblå dragkiste og gav sig til at gøre orden i dens indhold. På denne tid kom jeg gerne ned til ham, for dragkisten med de brogede træsnit inden i låget, det mærkværdige påskelam, der kunne bræge og gø på en gang, og vor frelsers kors med ham selv, apostlene, Maria og røverne, alt sammen inden i en medicinflaske – det var rariteter, som jeg ikke lod mig gå forbi.

Da jeg således en søndag eftermiddag kom ned til ham, sad han meget tankefuld og betragtede et stykke hvidt bånd med røde kanter. Det havde han slået i en sløjfe og med to messingsøm fæstet til det indre af låget.

"Hvem har givet dig det, Hans?" spurgte jeg.

"Det er der ingen der har givet mig; det har jeg gjort mig selv til," svarede han, ikke uden en vis stolthed.

"Hvad har du gjort dig til?" fortsatte jeg.

"Det forstår han sig ikke på, Viggo, det er noget for mig selv. Ellers mener jeg nok, at jeg har gjort mig til dannebrogsmand."

"Ja, men det kan kun kongen gøre," indvendte jeg, "og så skal det stå i avisen, ellers duer det ikke."

"Ikke det?" sagde Hans med en betænkelig mine. "Ja, det har jeg nu også tænkt. Men ser han, Viggo, kongen bor så højt, at han somme tider ikke kan se ned til småfolk. Se, der er nu vognmand Jespersen henne på Købmagergade, han er blevet dannebrogs."

"Hvorfor det, Hans?"

"Jo, ser han, Viggo, der faldt nu så meget sne i fjor vinter. Så havde da Jespersen og en anden vognmand taget det på levering, for i almanakken stod der, at der ingen sne skulle komme. Men det var en gal spekulans den, for de måtte køre syv hundrede læs bort og satte naturligvis pengene til med det samme. Se, så mente magistraten, at de kunne være dannebrogs, og så mente jeg, at jeg også kunne være det, og derfor gjorde jeg mig selv til det."

Jeg stirrede på Hans uden at forstå ham – dengang kendte jeg ikke hans fortids bedrifter.

"Jo, ser han, Viggo, *jeg* kørte også engang noget bort," sagde han og lukkede låget til.

Da jeg om aftenen meddelte denne historie til vor husjomfru, lo hun himmelhøjt og fortalte den som noget meget komisk igen til onkel ved tebordet. Onkels træk blev endnu alvorligere. Han lagde avisen fra sig og sagde:

"Der er mere værd, jomfru Mortensen, i det bånd, Gamle Hans har givet sig selv, end i begge de kors, som de andre har fået. Var jeg konge, slog jeg ham til ridder."

Jomfru Mortensen tav forbløffet; men fra den aften var min respekt for Gamle Hans ubegrænset, og jeg syntes slet ikke, at der var noget forunderligt ved dannebrogsbåndet i dragkistelåget.

Men faldt den stille virksomhed, som Gamle Hans udfoldede om søndagen, i selekammeret, så var hans daglige dont indskrænket til "det gamle brænderi".

Det gamle brænderi! – Hvilket hav af eventyr og minder ruller ikke frem for mig ved disse tre ord! Det gamle brænderi lå i den anden gård lige over for den fløjbygning, som tjente til bolig for forvalteren og værkskriveren. Det var en stor, øde og forfalden bygning, hvor de forskellige tidsaldres arkitekturer syntes at have kæmpet med hinanden. For mig havde det, trods det uhyggelige og skumle, en vis historisk interesse, som jeg endnu har bevaret. Måske kommer det kun deraf, at minderne har præget sig så dybt, for det gamle brænderi var fabrikkens mystiske verden, og at turde gå alene igennem det efter solnedgang var, især efter at Gamle Hans var død, en heltegerning, hvormed jeg prøvede mit moralske mod, ligesom man i riddertiden prøvede det ved at lade den unge stå væbnervagt i den gravskumle kirke.

Lige ved indgangen, hvor favnetykke mure og svære sten mindede om middelalderens bygningskunst, hævede fire spidsbuer sig i vejret og dannede en stor, halvmørk celle, der kun fik lys fra de små, grønne og tilgitrede ruder, som vendte ud mod forvalterens have. Dette rum sagdes at være den sidste

levning af St. Claras kloster, og de, som ikke ville tro det, kunne få syn for sagn. Ved midnat kunne man endnu høre nonnernes sang, stille og dæmpet, som kom den fra de døde. Kusken Lars, hvis kammer i den lille staldbygning stødte op dertil, måtte altid tage i skoven St. Hans nat, for engang, da han blev hjemme, var der blevet messet, ringet og mumlet over ham, og om morgenen havde han fundet en hvid oblat i sin seng. Møllerens Jens, som passede kvartskværnene på det øverste loft, havde en juleaften set to skikkelser forsvinde derinde, hvoraf den ene var hvid som en nonne, den anden sort som en munk. Han havde da haft den dristighed at ville gå efter dem, men da havde den sorte skikkelse vendt sig, og det havde været for Jens, som havde den en glød i munden.

Fra denne celle, hvis stærke vægge og skumle indre fortalte om middelalderens kraft og katolicismens vælde, trådte man gennem en smal gang, Nonnegangen, lige ind i paryktiden. Men parykkerne havde ikke holdt så godt som brynjerne, og de spor, de havde ladet tilbage, var næsten udslettede. I højsalig kong Frederik den Femtes dage havde fabrikkens bygninger været indrettede til postgård og til herberge for høje og fyrstelige personer, "som her til staden måtte arrivere". Men hvad de af al deres glans og herlighed havde efterladt, var kun lidt. Levningerne af nogle forvredne stukornamenter i loftet, nogle ormædte, svagt forgyldte lister på væggene; hist og her en lap, der mindede om et gyldenlædersbetræk – det var alt, hvad der var tilbage fra allongeparykkernes og fiskebensskørternes tid.

Dog én ting må jeg ikke glemme. Den stol, hvorpå Gamle Hans sad, denne stol, som nu med tre ståltrådsbøjler var klinket

i ryggen – den var højrygget og med svajede ben, den var af egetræ med spor af forgyldning, den bar Frederik den Femtes krone og navneciffer i ryggen.

"Den stol har kongen selv siddet i," sagde Gamle Hans mere end en gang til mig. Og når han sagde disse ord, lyste hans runde, rødmossede ansigt af stolt glæde – og jeg tror, at han da følte sig tilfreds med sin ydmyge stilling og forsonedes med, at han ikke var blevet dannebrogsmand.

Thi Gamle Hans var egentlig dalet dybt, og hans senere død viste, hvor bittert han ofte følte det. Før havde han haft fire heste, stald, vognskur og sit eget lille kuskekammer – ja, når han kørte i skoven for den forrige administrator, havde han endog gjort tilløb til et slags liberi – den gul- og sortstribede vest var en levning heraf. Nu rådede han kun over tre hammere, en stol, en halmmåtte og en bunke kvarts, for Gamle Hans var fra kusk blevet stenpikker, og hans møjsommelige bestilling var den at rense kvartsen fra de jerndele, som under brændingen ville give porcelænet pletter. Det sted, hvor Gamle Hans arbejdede, var et stort, vidtløftigt rum, åbenbart hørende til den nyeste tid. Loftet var revnet og indsunket, for ovenover løb gennem etagens hele længde den store drejersal, fra hvilken man hørte folkenes lystige sang og de ensformige spark, hvormed drejeladene sattes i bevægelse. Deroppe var alting skinnende hvidt, alt ordnet og opstillet som varerne i en butik – hernede var alt en myldrende forvirring, for denne del af det gamle brænderi udgjorde en losseplads for alt det uryd, som man ellers ikke vidste at anbringe. Tjæretønder, brandstiger, kalkeballer, lægter, tækkerør, vandkar, kapsler, gipsformer, lerbunker og halm lå her i broderlig forening og skjulte næsten

ganske den del af rummet, som for mig var det interessanteste, de gamle ovne fra fabrikkens første tid.

Disse ovne, der havde set så mange ømme hyrdescener, og fra hvis indre det porcelæn er udgået, der nu udgør en del af Rosenborg samling, var i hele deres bygning noget af det forunderligste, man kan tænke sig. Snævre og snavsede, skumle og skæve, skød de sig ud og ind, ligesom skufferne i datidens dragkister. Hist var en indgang, der en udgang. Her et prøvekammer, der et fyrhul; men var man en gang sluppet ind i dette fortvivlede virvar, kunne man være sikker på ikke let at finde ud igen, og mage til skjulested for "saltebrød" og "røvere" fandtes ikke noget sted i København. Kun Gamle Hans og så onkel vidste besked med det hele; den sidste havde det ved et gammelt kort, Gamle Hans gennem erfaring. Da han kom til fabrikken som løbedreng, fyrede man endnu i disse forunderlige, alkymistiske ovne; senere blev de forladt, og de nye i den forreste gård opført.

Jeg tror, at det var disse gamle ovne eller rettere deres minder, som drev Gamle Hans til at opslå sit arbejdslokale på dette skumle og for alle andre uhyggelige sted. Kun han syntes intet at mærke, og talte man om spøgeriet, så smilte han blot så lunt og nikkede dertil.

"Jeg har et middel fra Køge," sagde han. "Det er en skindlap af Morten Luthers bibelbog. For den er der intet, det være nok så sort, som kan stå sig."

Og virkelig husker jeg endnu at have set en sort skindlap slået op på væggen, uden at det dengang faldt mig ind, at det måtte være den af Morten Luthers bibelbog.

For resten havde Gamle Hans efter omstændighederne fået det indrettet ganske net. Et par træskillevægge ved vinduet aflukkede hans arbejdsplads som et lille rum for sig, med fuldt dagslys og udsigt til forvalterens have. I læderstropper hang på den ene væg tre små hammere med spidse næb; under dem et tombaksur, og under dette igen dannebrogssløjfen, som var blevet forflyttet, jeg tror med onkels billigelse. På den anden væg hoppede en kvidrende kanariefugl frem og tilbage på sine to spanskrørspinde, og i vinduet stod to gyldenlakker, en krusemynte og en St. Hansurt – sammen med dragkisten hans hele jordiske ejendom. Om forsommeren, når syrenerne og guldregnen blomstrede i forvalterens have, når svalerne kvidrede, og de hvide slyngroser stak deres blomsterkviste ind ad vinduet, kunne der endogså være ganske hyggeligt. Da sang kanariefuglen, gyldenlakkerne duftede, og klangen af hammeren lød nok så fornøjelig og kvik i takt og stemning med det øvrige. Men om vinteren, når snedriverne lå i haven, når den iskolde træk susede gennem den store, forfaldne bygning, når lyset kom sent og gik tidligt, da tog stedet sig forunderlig øde og melankolsk ud, da frøs den gamle firsindstyveårige mand, og mere end en gang har jeg set ham puste sig i de stive, valne hænder, for at hammeren igen kunne give den rette klang.

Når en hest har tjent tro og redelig i mange år, skyder man den enten en kugle for panden eller giver den nådsensbrød, for at den ikke skal lide sult. Ikke således med mennesket. Der er mange, som har trællet og slidt værre end en hest, men loven forbyder mord og statsøkonomien de små pensioner – der bliver således kun sulten tilbage. Da Gamle Hans ikke kunne

mere, havde Kristian den Ottende allerede udtalt tidens store valgsprog, og samtidig med at man byggede det nye champignonshus ved Rosenborg, knappede man af på lønningerne – nu skulle der jo for alvor spares. Gamle Hans havde til kollegiet indgivet andragende om en månedlig understøttelse af tre rigsdaler. Onkel havde ledsaget andragendet med de bedste anbefalinger og henvist til lang og tro tjeneste. Da fik en eller anden nationaløkonom fat på andragendet, og opstillede som et principspørgsmål, hvor vidt kongelige stenpikkere burde anses for berettigede til understøttelse. Man så tilbage i tidernes mørke og fandt, at hidtil aldrig nogen stenpikker havde erholdt understøttelse, ligesom begrebet stenpikker overhovedet syntes uforeneligt med "kongelig ansat". Ansøgningen fra Gamle Hans kom, sammen med en del andre, fabrikken vedrørende sager, tilbage fra kollegiet, i hvis udtalelser Gamle Hans figurerede som "stenpiller", en forhånelse, der krænkede den gamle mand på det føleligste. Sagen kom atter for, men nationaløkonomen erklærede som sin dybeste overbevisning, at statsgældens formindskelse, især ved afholdenhed fra cognac, var en så højsindet tanke, at enhver god statsborger måtte gribe den med glæde. Han afholdt sig selv hver eftermiddag fra denne nydelse og indsendte årlig beløbet – "og kunne *han* gøre dette," sagde han til onkel, "måtte en stenpiller sagtens kunne undvære de lumpne rigsdalere!" Nationaløkonomien var dengang almægtig – Hans blev ofret for datidens besparende bestræbelser.

Da onkel meddelte ham afslaget, ville han ikke tro derpå.

"Nå, så *det* mener de i kancelliet," sagde han og kløede sig i hovedet. "Tillader hr. administratoren, at jeg må få *det*

skriftligt."

Onkel gav ham kollegiets svar. Det var naturligvis en vidtløftig betænkning, og jeg tror, at Hans i længere tid spekulerede på at gå lige til kongen med den. I denne tid blev han bleg og ordknap. Han pudsede ikke mere de gamle seletøjer om søndagen, og gik ikke i Trinitatis kirke. Dannebrogsbåndet blev taget ned, og kanariefuglen lå en morgen dødfrossen på bunden af buret. Hammerens klang hørte næsten op, og flere gange, når jeg om middagen kom for at besøge ham, sad han krumbøjet på den højryggede stol med de store, grove glarøjne på næsen og kollegiets svarskrivelse i hånden.

"Hvad står *der*, Viggo?" spurgte han mig, og pegede hver gang på det samme sted i skrivelsen. Jeg læste. "Direktionen for det almindelige Understøttelsesfond ser således, ifølge de af det kgl. general-toldkammer og kommerce-kollegium udtalte motiver, ingen grund til at bevillige stenpiller Hans Rasmussen Køge den af ham begærede understøttelse af seks og tredive daler årlig."

Han så stift hen for sig og spurgte:

"Hvad er motiver, Viggo?"

"Motiver? – Det ved jeg ikke, Hans."

"Nå, så det ved han ikke, og han er dog oplært," sagde han og foldede papiret sammen. "Nej, ser han, det er kongen, der er bedåret, Viggo. Motiver? – det er nu det, de ta'er *ham* med!"

Hans skulle bort. Onkel havde sagt ham det, men det var, som om han ikke forstod det.

"Hvem skal så passe seletøjerne, hr. administrator?" var det eneste svar onkel havde fået. For at formilde afskedens brod så meget som muligt og lindre den virkelige nød, der var til stede,

havde onkel tilbudt ham at komme hver dag op i køkkenet og hente sin middagsmad. Om morgenen gik Gamle Hans ud af gården. Han bar sin søndagskofte, blanke sko og dannebrogsbåndet i knaphullet. Men hans hånd og stemme rystede – han var blevet ti år ældre i de dage. Arbejderne flokkedes for at sige ham farvel. Mange havde tårer i øjnene, og jeg så flere end en sølvdaler komme frem af lommer, hvor de ikke lå i overflod. Henimod tolv kom Hans igen og sagde til Rasmus, at han havde glemt noget oppe i brænderiet. Klokken fire ventede vi ham i køkkenet – men han kom ikke, og onkel lod gå bud ned til Rasmus. Lidt efter kom denne i stor forfærdelse. Man havde søgt Hans i det gamle brænderi og fundet ham. Men han hang på den ene væg i sit strømpebånd, og på den anden var kollegiets svar opslået med fire messingsøm, beskyttede mod fugtighed ved læderlapper, skåret af Morten Luthers bibelbog.

Menigmand kan undertiden vise en blodig ironi!

Efter denne katastrofe blev det gamle brænderi øde og forladt. Gamle Hans havde søgt det, fordi det for ham indeholdt mindernes rigdom. Nu undgik alle det. Selv den nye, konstituerede stenpikker opstillede som en betingelse, at han måtte få plads i kvartsmøllen ved et vindue, som ikke vendte ud til kirkegården. Det varede imidlertid ikke længe, før nye rygter dukkede frem, som fik arbejderne til end mere at sky disse øde og forladte steder. De blomster, som gamle hans så kærligt havde plejet, gik ikke ud, skønt der ikke var nogen, som gav dem vand – ja, St. Hansurten satte endog blomst, skønt det var midt i februar måned. Når skumringen begyndte, kunne man tydelig høre den skarpe klang af hammeren, og knitren af små

kvartskorn, der slog imod væggen. I selekammeret ville Lars Kusk ikke længere have vognsmørelsen stående, for da han en søndag aften var gået derind, havde han set Gamle Hans sidde på en halvtønde og pudse seletøj som sædvanlig. Værst var det dog fat i stalden og i slemmeriet langs med den gang, der førte ud til Trinitatis kirkegård. Spiltovene var ofte løst om morgenen, og hakkelse hældt i krybberne i stedet for havre. I slemmeriet kunne man stille hanerne nok så nøjagtig; de åbnede sig dog af sig selv om natten, så at vandet med den hvide porcelænsmasse flød lige ud til Amagertorv og bevirkede, at politiet anstillede en streng undersøgelse hos alle mælkehandlere i nabolaget.

Disse mærkværdige tildragelser indtraf dog ikke umiddelbart efter Gamle Hans' tragiske bortgang, men udviklede sig lidt efter lidt og kulminerede med de begivenheder, som jeg nu skal fortælle, og som vil godtgøre, at en fabrik ikke altid er så blottet for poesi, som man i almindelighed er tilbøjelig til at antage.

2. En arbejder.

En januar aften, nogle uger efter begivenheden i det gamle brænderi – og en rigtig snefuld og mørk januar aften var det – sad jeg ene med onkel i hans arbejdsværelse, mens jomfru Mortensen lavede til te inde i dagligstuen. Onkel var beskæftiget med fabrikkens regnskab, bilag på bilag, revision på revision; jeg med Madvigs latinske grammatik, regel på regel, undtagelse på undtagelse. Onkel småskændte halvhøjt over revisionens pedanteri, over forveksling af over- med underkopper, flade med dybe tallerkener, jeg halvgræd af fortvivlelse over indikativ og konjunktiv og beregnede, at denne bogs forfatter ville dø en våd død, hvis han havde alle de tårer over sit hoved, som var udgydt over den siden dens udgivelse. Onkel var vanskelig, gnaven og tvær, som altid ved regnskaberne; jeg træt og umådelig søvnig, som altid ved Madvigs grammatik. Da bankede det sagte på døren; jeg så lige så sagte op – *der* kom måske befrielsen. Dyb stilhed – så bankede det igen, næsten uhørligt.

"Onkel, det banker!" tillod jeg mig at sige.

Onkel så op, stirrede på mig og sagde:

"Pas sin bog, Viggo!"

Atter faldt jeg fra indikativ hen i konjunktiv og læste med øjnene i bogen og ørene på gangen. Da ringede det ganske svagt, men dog stærkt nok til, at jomfruens midasøren kunne opfange det. Jeg hørte hende rasle med nøgleknippet, rejse sig

og gå ud for at lukke op. Lidt efter kom hendes skarpe profil med den røde næse til syne i døråbningen.

"Det er en herre, som gerne ville tale med administratoren."

"Hvad for en herre?" spurgte onkel og supplerede sig selv ved at tilføje "ni puncheboller og seks alterkander – det er rigtigt."

"Å, det er sådan en ung fyr!" svarede jomfru Mortensen med en lidt irriteret betoning og rettede på hængekrøllerne. Jomfru Mortensen havde gjort sørgelige erfaringer om "de unge fyre" og holdt sig nu til de ældre.

"Så lad ham komme igen i morgen," sagde onkel.

Jomfru Mortensen forsvandt og kom lidt efter tilbage med et forskrækket ansigt.

"Det kan han ikke, hr. administrator."

"Hvorfor ikke?" spurgte onkel.

Jomfruen havde i sine unge dage spillet Signe og Valborg i "Borups dramatiske selskab". Nogle tragiske rester fra disse dages gyldenhed prægede sig i hendes holdning og stemme, da hun til onkels usigelige forbavselse svarede:

"Nej, hr. administrator, for i morgen er han – død."

Onkel skød regnskaberne fra sig og stirrede på jomfru Mortensen. Jomfru Mortensen vedligeholdt den tragiske stilling og stirrede på onkel. Jeg stirrede på dem begge to og lagde Madvig *ad acta*.

"Viggo! Gå ud og se hvem det er," sagde endelig onkel og knappede den øverste knap.

Jeg adlød, dog ikke uden en vis bæven, for min fantasi malede sig allehånde gyselige billeder; navnlig havde jeg en ubestemt tanke om, at det kunne være en røver, der forsøgte en krigslist for at slå onkel ihjel og bortføre jomfruen.

Da jeg kom ud på gangen, stod der en bleg, ung mand, som med den ene hånd støttede sig til trappens rækværk. Hans sorte hat var hvidpudret af sne, han havde ingen overfrakke, men bar en tætsluttende, blå kjole med blanke knapper, gråternede benklæder, og i hånden holdt han et par gamle sommerhandsker og en tynd spadserestok. Han tog hatten af for mig, da jeg kom ud, og idet han bøjede sig ned imod mig, faldt lampeskæret lige på hans ansigt. Der var ingen grund til at blive forskrækket. Han havde gult, krøllet hår, regelmæssige træk, en smukt formet pande, blå, men lidt matte øjne, stærk buet næse og en fin mund – men udtrykket i hele dette ansigt var lidelse, og jeg fik et bestemt indtryk af, at han var meget ulykkelig.

"Hvad hedder De?" spurgte jeg.

"Olsen," svarede han. "Må jeg komme ind til din fader?"

Der lå noget så bønligt i hans betoning, at jeg lod ham slippe ind i forstuen. Selv styrtede jeg ind til onkel og råbte, som om det var en stor anbefaling:

"Onkel, han hedder Olsen!"

"Nå, lad ham så komme," vrissede onkel, åbenbart ikke i det bedste humør.

Lidt efter stod Olsen inde i stuen med hatten i hånden. Onkel sad i sofaen, mørk, tilknappet og med et regnskabsudtryk i ansigtet, der ikke var behageligt. Foran ham stod Olsen, lys, sommerlig, med det åbne ansigt – det var to mærkelige kontraster.

"Hvad vil De?" spurgte onkel.

"Administratoren må have mig undskyldt," begyndte Olsen forlegen. "Jeg kommer for at – ja, jeg havde tænkt, at der mulig

på fabrikken kunne være en plads, en stilling –"

"Har De læst, hvad der står på døren?" afbrød onkel ham skarpt.

"Jo, hr. administrator," stammede han forvirret, "men mellem fem og syv kunne jeg ikke komme; jeg har netop lidt arbejde på den tid. Det vil sige, jeg havde, for nu er også det sluppet op, og –"

Han standsede, rømmede sig og tabte stokken ud af de forfrosne hænder. Idet han bukkede sig for at tage den op, faldt en gammel brevtaske ud af hans brystlomme, og af brevtasken igen en masse papirslapper, der flagrede rundt som sommerfugle og spredte sig på gulvet. En dalede lige ned i skødet på onkel. Han greb den, og mens den ulykkelige supplikant bestræbte sig for at indfange alle de løsslupne fugle, antog onkels ansigt et højst mærkeligt udtryk. "Å, De laver vers!" sagde han med en betoning så skærende, at nordvestvinden udenfor måtte være en ren forårsluftning derimod.

Olsen blev rød lige op til tindingen og så højst ulykkelig ud.

"Hvad havde De så tænkt at være her på fabrikken?" spurgte onkel med ubehagelig venlighed.

"Jeg havde håbet – havde tænkt," stammede Olsen, "at der måske kunne være en plads ledig for – for en regnskabsfører."

Onkel rejste sig op, kneb læberne sammen og rynkede de mørke bryn. Derpå satte han sig igen og udstødte en kort latter, som fik mig til at søge ly bag Madvig og skrivebordet.

"Højstærede," spurgte onkel, "hvor længe har De været i verden?"

Olsen kendte ikke noget til onkels manerer, for han svarede naivt:

"I fem og tyve år, hr. administrator."

"Så!" svarede onkel og spidsede sine smalle læber, som om han blæste en hel masse usynlig foragt ud gennem dem.

Der blev en lang pause, under hvilken jomfru Mortensens raslen med tetøjet i dagligstuen klang som klokker, der ringer til storm.

"Sig mig, højstærede," udbrød endelig onkel, "hvorledes tror De, at en kongelig porcelænsfabrik er indrettet?"

Dette var et så overvældende spørgsmål, at Olsen tav stille og så i sin hat, men fra den kom ingen løsning.

"Tror De, højstærede," gentog onkel med hævet stemme, "at en porcelænsfabrik er indrettet som Elmqvists *Læsefrugter*? – At man kun behøver at kaste sit bidrag i redaktionskassen for at hente honorar den næste lørdag? Tror De, at vi holder regnskab på jamber og kontrabog på heksametre? Tror De, at vi mangler regnskaber eller regnskabsførere, værkskrivere eller revisorer, så tager De mærkelig fejl. Se her!" – Og onkel hævede den tunge pakke og lod den med et dumpt drøn falde tilbage på skrivebordet.

Olsen så meget forknyt ud og sagde ydmygt:

"Jeg havde hørt, at en af fabrikkens arbejdere var afgået ved døden, og så håbede jeg muligt, at hans plads – – –"

"Han slog sten," sagde onkel barsk, "og hængte sig, fordi han ikke fik nok til at leve af. Har De lyst til at slå sten?"

Olsen hævede sit smukke, blonde hoved i vejret, så på onkel med en vis stolthed og sagde fast:

"Ja, hr. administrator, når jeg får så meget derfor, at jeg kan leve."

Onkel stirrede forbavset på ham og sagde:

"Men De hører jo, at det får De ikke. De kan ikke leve for to mark om dagen. Ja, De kan ikke engang slå sten, dertil er Deres hænder for fine."

"Vel," svarede Olsen og lod stemmen synke, "så kan jeg følge ham."

"Hvad mener De med det?" spurgte onkel skarpt.

"Jeg mener, at jeg har forsøgt den sidste udvej, at jeg har banket på alle porte og fundet dem alle lukkede, men at jeg kender en, som altid står åben, og hvorigennem dog ingen vender tilbage. Farvel, hr. administrator! De bærer ansvaret."

Olsen vendte sig for at gå, men onkel rejste sig og greb ham ved knaphullet. Hans ansigt var roligt, men hans stemme rystede, da han sagde:

"Højstærede, hvis De tror, at det er første gang, at denne komedie spilles for mig, tager De fejl. Jeg har haft arbejdere, som her, netop i dette værelse, har truet med at hænge, drukne og skyde sig for at aftvinge mig et eller andet, men de har alle senere befundet sig særdeles vel, og jeg håber, at De vil gøre det samme. Skulle der blive tale om ansvar, vil Deres samvittighed bedst sige Dem, hvor det bør lægges."

Med disse ord åbnede onkel døren med et ceremonielt buk. Jeg så Olsen vakle, idet han trådte over tærsklen; hans kind var lige så bleg som den hvide væg udenfor. Jeg hørte ham gå et par trapper ned; derpå syntes jeg, at han satte sig. Onkel gik med stærke skridt nogle gange op og ned ad gulvet, så gav han sig atter i færd med regnskaberne. Jeg bøjede mig over Madvig og forsøgte igen på indikativ og konjunktiv, men nu ville det slet ikke gå. På hvert blad i bogen så jeg et blegt, kummerfuldt

ansigt, fra hvert eksempel klang det: "Når blot jeg får så meget derfor, at jeg kan leve."

Uvilkårlig førtes min tanke hen på Ewald, som vor danske lærer havde fortalt os så meget om, og hvis grav jeg så ofte havde set ind til, når jeg vandrede gennem den forbudne, men for os drenge så højst tiltrækkende kirkegang. Det forekom mig, at Olsen lignede dette billede, som vor lærer havde vist os, og det syntes mig slet ikke usandsynligt, eller rettere, det blev mig mere og mere klart, at han måtte være et eller andet udmærket talent, som skæbnen havde viet til undergang, og som nu gik sin tragiske slutning i møde – for at han ville gå lige hen og drukne sig, derom tvivlede jeg ikke et øjeblik. Pludselig så onkel op fra regnskaberne og spurgte tørt:

"Har du vers i dag, Viggo?"

"Ja, onkel!"

"Kan du dem?"

"Ja, onkel!"

"Lad mig høre dig, før vi drikker te, så kan du være færdig for i aften."

Jeg hentede bogen, slog den op, gav onkel den og begyndte:

"Giver den gamle, blinde mand lidt,
som her under egen sidder og synger,
hans røst er så svag, hans hår så hvidt,
sorgen hans matte hjerte nedtynger."

"Kummer" – rettede onkel lakonisk. "Kummer er et stærkere udtryk. Husk på det!"

"Kummer hans matte hjerte nedtynger" – gentog jeg og tav.

"Nå!" sagde onkel.

Jeg havde allerede gråden i halsen, men respekten holdt den nede. Med skælvende stemme gik jeg fra vers til vers, aldrig havde de forekommet mig så frygtelig sørgelige. Min stemme dirrede mere og mere, tårerne trængte sig op under mine øjenlåg, så at onkel næsten blev ganske borte for mig, men endnu holdt jeg ud. Endelig kom jeg til:

"Men ak! I vinter, i yderste nød,
da ingen ænsed hans sorg og klage,
da solgte han sin fiol for brød.
Nu har han intet mere tilbage.

Snart trænger hans sjæl af det døde ler,
som lig en snegl, den må med sig slæbe.
Snart er han ingen til byrde mer:
snart tier hans kolde, hans hvide læbe."

Her standsede jeg overvældet for at samle mig. Der kom et besynderligt udtryk i onkels ansigt. Han lod bogen synke og gentog med sin rolige stemme:

"Snart er han ingen til byrde mer,
snart tier hans kolde, hans hvide læbe."

Nu kunne jeg ikke mere. Følelsens strømning tog ganske magten over respekten for onkel. Jeg kastede mig ned i sofahjørnet, skjulte mit ansigt med hænderne og hulkede højt.

"Men, barn, hvad fejler dig?" spurgte han og klappede mig på hovedet.

"Onkel, han drukner sig!" råbte jeg grædende.

"Narrestreger!" sagde han og så på ny i bogen. Hans ansigt blev mere og mere blidt, alt som han anden gang læste versene

igennem. Så rejste han sig, gik et par gange op og ned, derpå hen imod døren. Her drejede han pludselig af, gik atter hen til sofaen og sagde:

"Du kan kalde på den mand, Viggo. Han er ikke gået endnu. Jeg har ikke hørt Rasmus smække med porten."

Hurtigt ilede jeg ned ad den oplyste trappe, men jeg så ingen. Først da jeg kom til den nederste afsats, som lampelyset kun nåede svagt, skimtede jeg en skikkelse, der sad lænet op i en krog og skrev noget på et blad papir med en tegnebog som underlag – det var Olsen.

"Vil De komme op til onkel igen?" spurgte jeg.

"Tak skal De have," sagde han, "men jeg tror, at det er bedre, jeg går."

"Nej, vist ikke!" råbte jeg forfærdet. "Onkel vil beholde Dem på fabrikken."

"Er det sandt?" spurgte han og så usikkert på mig. Jeg nikkede opmuntrende til ham, og et øjeblik efter stod vi atter i onkels værelse, hvor jeg straks modtog ordre til at begive mig ind til jomfru Mortensen.

Denne sad foran maskinen, som var nær ved at gå af kog, og spurgte på en gang både irriteret og nysgerrig:

"Hvad var det nu, han hed?"

"Olsen," svarede jeg.

"Hm – det er et simpelt navn, men et ganske net menneske er det. Han ville have arbejde – ikke sandt?"

"Jo, onkel har lovet ham det; han kommer på fabrikken."

"Hvad skal han være?" spurgte jomfruen, hvis træk pludselig antog et så livligt præg, at jeg fik hende stærkt mistænkt for at holde udkig også med fabrikkens unge fyre.

"Det ved jeg ikke. Onkel taler med ham."

"Hør, lille Viggo," sagde jomfru Mortensen og tog til ejdammerosten, "du kunne gå ind i kabinettet, så skal jeg komme ost på din tvebak; mit strikketøj ligger derinde."

Jeg gik ind i det lille kabinet, der adskilte onkels værelse fra dagligstuen. Onkel talte højt, klart og alvorligt, men hans stemme utydeliggjordes derved, at han under hele sin tale gik op og ned ad gulvet, og det ikke på nogen lempelig måde. Olsen svarede af og til, men meget utydeligt. Endelig hørte jeg onkel udbryde: "Nej, man har to gange afslået mit andragende. Jeg beder ikke tredje gang. Nå, jeg skal gøre, hvad jeg kan – farvel!"

Jeg hørte Olsen hulke, stamme nogle afbrudte ord, og døren ud til gangen åbnede sig. Jeg fandt ikke noget strikketøj, men ilede ind og sad ved bordet, da onkel kom tilbage. Han var efter sædvane ordknap og svarede meget lidt til jomfru Mortensens listige hentydninger og vink. Efter teen gik jeg ind for at hente mine bøger, og idet jeg bukkede mig ned for at tage noget op, faldt mit blik ind under sofaen. Der lå et hvidt papir, et af de blade, som var faldet ud af tegnebogen, og måske det samme, der havde indgivet onkel den tanke, at Olsen var digter. Jeg gemte det henrykt – det var jo et virkeligt, skrevet digt – og ilede op med det på mit kammer, men min henrykkelse faldt betydelig, da jeg så, at det var et slags brudstykke, som jeg oven i købet ikke forstod. Der stod:

Du siger, at du fatter ej mit sprog –
er da dit eget sprog dig uklart vordet?
Johanna, elskede, det ved du dog,
at ofte skjuler sig i elskovs sprog,
som frø i frugten, ordet just i ordet.

"Lille Viggo, kan jeg komme ind?" hørte jeg jomfru Mortensens stemme spørge. – Jomfruen var dyden selv og ville hellere lade hovedet skære af sig end overraske en halvvoksen dreng i skjorteærmer.

"Hvad sagde så din onkel, min søde dreng?" fortsatte hun, idet hun kastede et lynsnart blik på det papir, jeg holdt i hånden.

"Jeg kunne ingenting høre."

"Ja, tænkte jeg det ikke nok. Altid bærer du dig ad som en klodrian. Hvad er det, du har der i hånden? – Gud hjælpe mig, er det ikke et af fyrens papirer? – Hid med det straks!"

Jeg yndede ikke jomfru Mortensens kategoriske metode og satte mig tappert til modværge, men jomfruen, der nu i sin iver ganske glemte sin anstændighed, trak papiret ud af min bukselomme og gav sig med stor ilterhed til at læse. Da hun var færdig, stak hun det ned på brystet og sagde:

"Det beholder jeg, det er ikke noget for dig, Viggo!"

"Men hvem er Johanna?" spurgte jeg hende.

"Tror Viggo, at jeg kender alle de tøse, som disse digtere føjter om efter? De mener jo aldrig, hvad de skriver. Det er sådan et navn, han har taget."

"Ja, men hvordan kan ord skjule sig i ord,"

"Hvordan?" gentog jomfru Mortensen med usigelig hån. "Ja, det må Viggo nok spørge om. Sådant noget digterpjank!"

Og dermed tog hun lyset og gik.

3. Johanna

Den aften gennemgik jeg ikke, som sædvanlig, mine lektier med mig selv, ej heller beregnede jeg, hvor megen sandsynlighed der var for at komme op i latinsk grammatik. Madvig blev lagt under hovedpuden, jeg kunne ham ikke – men det kom nok, når jeg sov på ham – og tankerne vendte atter tilbage til onkels værelse, til den blege, forfrosne digter og til verset, som den ærbare jomfru Mortensen så voldelig havde berøvet mig. Jeg vidste ikke, hvad det var, som tiltalte mig i dette digt, men skønt jeg kun havde læst det to gange, kunne jeg det udenad. Nu satte dets mystiske slutningsord mig i bevægelse, men foruden disse var der et andet, et eneste lille et, som fik min natlige tanke til at sværme om disse linjer som natsværmeren om den enlig brændende lampe. Nu, da jeg er blevet så gammel, kan jeg vel nok tilstå, hvad jeg den aften næppe ville bekende for mig selv – det var navnet, det søde, fortryllende navn Johanna!

Der gives en slags forelskelser, dybe og inderlige som barnets tro, forelskelser, som de kloge ældre trækker på skuldrene ad og smiler til, forelskelser, som man senere ikke rigtig vil tage sin hat af for, men som man dog engang i tiden vemodig vender tilbage til, når man har prøvet alt det andet og fundet, at det er hult. Den første, inderlige barndomskærlighed, hvor stærk, hvor rig, hvor skøn er den ikke? Stærk, fordi den er den første; rig, fordi den er så fattig på egoisme, og skøn, fordi den endnu er en Psyche, der ikke har vækket den slumrende Amor.

Lykkelige de, hvis kærlighed oprindelig ligger gemt i disse dages lysende minder!

Ovre på den anden side af gaden boede den skønne Johanna – "hørkræmmerens Hanne", som jomfru Mortensen til min usigelige forbitrelse kaldte hende. Hvornår bekendtskabet først blev gjort, kan jeg ikke erindre, men det er også en ligegyldig sag. Solen skinner jo lige klart, fordi man ikke kan huske den første dag, man så den. Når jeg sammenligner Johanna med solen, er det ikke uden grund. Som den var hun tidligt oppe, og som den strålede hendes store mørkebrune øjne over til mig, når jeg sad ved vinduet og fra bogen hemmeligt skottede over til min lille legekammerat. Om vinteren, når vinduerne stod med de forunderlige hvide granris, fik jeg af onkel en stor toskilling. Den blev lagt på kanten af kakkelovnen og derpå presset imod ruden, indtil der kom et kighul ud til gaden, hvor istappene glimrede og snedriverne lyste i solskinnet. Lidt efter kom der et lignende hul på hørkræmmerens rude, og så vidste jeg, at Johanna var oppe, at hendes strålerige øjne stirrede over imod mig, og længselsfuldt ventede jeg på den time, da solen skulle få isblomsterne til at smelte, for at legen kunne begynde. Alt, hvad jul, nytår og fødselsdag havde bragt af legetøj, blev nu stillet op. Soldaterne marcherede i lange rækker langs rudernes sprosser, kanonerne var kørt op nedenfor, og dukketeatret med dets papirflade skuespillere var i fuld gang – alt sammen til ære for Johanna. Til gengæld kom de vidunderligste sager til syne ovre fra den anden side af gaden. Dukker med parykker, som kunne friseres, og med øjne, som kunne gå helt rundt i hovedet; små kasseroller og stegepander af træ med de mest forføreriske retter; et dukkehus med virkelige vinduer, en seng med dyner,

som kunne tages af og lægges på, og endelig en paradisfugl med hale og to kolibrier med lange næb – det var det dejligste, jeg havde set i verden. Længe spekulerede jeg på, hvormed jeg skulle kunne overstråle disse skatte, som Johannas onkel, koffardikaptajnen, havde bragt med til sin yndling. Jeg havde for første gang været på komedie og set *Aladdin* – det var endnu herligere end både paradisfuglen og kolibrierne. Onkels spirituslampe skulle være lampen, og til ringens ånd havde jeg kåret jomfru Mortensen. Kun var jeg i knibe med, hvorledes jeg skulle få gnister ud af muren, når jeg stødte ringen imod den. Da bragte onkel om aftenen en stor nyhed hjem med sig. Det var nogle små træpinde med en klat rød lak på den ene ende. Når man stødte dem mod væggen, futtede de af og spruttede lige så godt som gnisterne på teatret, og meget bedre end det gamle kemiske fyrtøj, som stod i onkels stue, og som jeg undertiden fik lov til at åbne, når vi om aftenen kom hjem og lysene skulle tændes. Sådan en måtte jeg have, både til forestillingen og til at vise Johanna, men onkel sagde, at det ikke var noget for børn – desuden var de dyre, de kostede en mark æsken. Hvor længselsfuldt skottede jeg ikke til den røde æske med den grønne strygesats, og da endelig onkel sov, listede jeg mig op og tog tre, som jeg gemte i sengen. Den nat sov jeg ikke – jeg tror ikke, at Prometheus' hjerte bankede stærkere, da han havde stjålet ilden fra de udødelige guder.

Den næste dag gav jeg Johanna til kende, at hun måtte vente noget ganske overordentligt. Teaterplakaten blev hæftet op i vinduet med en knappenål. Jomfru Mortensens rok spillede Morgiane, onkels gamle slåbrok Mustafa. Selv var jeg Aladdin med den magiske ring på min finger og jomfru Mortensen i

baghånden. Endelig kom det øjeblik, hvor Aladdin, forladt af guder og mennesker, udmattet styrter om i hulen og støder ringen mod klippen. Af al kraft stødte jeg til – svovlstikken futtede af, brændte mig mellem fingrene og fløj under et forfærdelsesskrig hen i Morgianes hørtot, der øjeblikkelig blussede op. Jomfru Mortensens præcision som ånd var upåklagelig; kun havde hun den menneskelige idé at ville slukke med sin kappe, og det blev vor ruin. Ild gik der i kappen, ild i onkels slåbrok, den gamle Mustafa, ild i Adresseavisen, som var kaliffens silkekaftan, og endelig – ild i den vinånd, som var i onkels lampe. Det hele var næsten alt for naturligt! Jomfru Mortensen styrtede med et skrig ud i køkkenet, Johanna forsvandt fra vinduet, selv følte jeg kun skræk, hede og noget, som bed mig i benet. Pludselig så jeg onkel styrte ind i stuen, følte ham løfte mig højt i vejret, og i næste øjeblik lå jeg ude i køkkenets store vandtønde, hvis vover lukkede sig over mit hoved. Fra den dag af var paradishaven lukket. Jeg sad længe med et forbrændt ben, og onkel, der altid satte et underligt misforhold mellem brøde og straf, forbød mig at lege mere i vinduet. Dertil blev jeg også snart for stor – jeg skulle ud i verden.

Den sørgeligste dag i en drengs liv er den, på hvilken han kommer i skole – den glemmes aldrig, i det mindste ikke af mig. Længe havde begrebet skole stået for mig som noget rædselsfuldt, noget ubestemt skummelt, en slags børnehus, hvormed jomfru Mortensen havde truet, og som jeg altid tænkte mig beliggende mellem Blåtårn og Druknehuset. Nu stod jeg på legepladsen, alene med min sorg og mit savn, omsluttet af gulkalkede, tårnhøje mure, omstimlet af hundrede

skrigende og vrængende drenge, som puffede mig i maven, trak mig i blusen og spurgte, om min fader var pottemagersvend. Så kom en fregnet fyr med rødt hår, flad næse og fremstående tænder. Han puffede mig ind under vandposten, dunkede mig i hovedet med tinbægeret og foreslog at døbe "porcelænsdukken". Så blev jeg revet bort fra ham, puttet i en murkrog, klemt og presset af hele klassen, der stimlede sammen om den nye dreng som bier om deres dronning. Det var det første begreb, jeg fik om "trykkefrihed". – Dengang syntes jeg ikke, at det var nogen prisværdig indretning. Så blev der råbt "op", og jeg førtes af sted med strømmen og ind i klassen, hvor jeg blev hejset op i skoleremmene inden læreren kom. Så spiste den fregnede fyr mit smørrebrød under bordet og sagde, at det var mig, der knirkede med bænken, hvorpå læreren, en bleg ung herre med studenterhue og lorgnet, bemærkede, at jeg var en helvedes brand, der ville lægge mine forældre i graven.

Da jeg hertil svarede, at det var umuligt, fordi de begge var døde, så brast hele klassen ud i en umådelig latter, og da jeg til gengæld brast i tårer ved mindet om mit tabte barndomshjem og mine tabte kære, lod den unge herre mig gå hen i en krog – for at jeg kunne skamme mig. Således blev det ved, indtil befrielsens time slog – drenge kender ikke til barmhjertighed. Stille og forgrædt vandrede jeg hjem ad Krystalgade, langt bag efter alle de andre; jeg syntes, at jeg var så forladt og ulykkelig, at jeg måtte dø. Da jeg kom til Rundetårn, så jeg Johanna. Hun stod med sin moder og købte honningkager hos brødkonen i porten. Jeg skottede hen til hende; hvor så hun dejlig ud i sin lyseblå pels og med den lille, musegrå muffe i hånden! De gule lokker hang helt ned over skuldrene, de mørkebrune øjne

stirrede på mig, halvt glade, halvt undselige – roserne på kinderne blev dobbelt røde derved. Jeg ville liste mig forbi stille og forknyt, skønt mit hjerte brændte af længsel, men hun trådte ud på fortovet og rakte mig hånden. Jeg blev ganske forlegen, for nu så jeg, at hun var et helt hoved højere end jeg.

"Hvorfor er du ikke mere i vinduet?" spurgte hun.

"Jeg tør ikke for onkel; han har forbudt mig det."

"Han er styg, din onkel," sagde hun. "Jeg bliver altid bange, når jeg ser ham. Han går ikke med skjorte som andre folk."

"Jo, onkel har skjorte," svarede jeg lidt indigneret, "men du kan bare ikke se den."

"Ja, hvad kan det så hjælpe," svarede hun og lo. "Han ser ud, som om han altid skulle til begravelse."

"Ja, men han puttede mig dog i vandtønden, da jeg var nær ved at brænde," sagde jeg undskyldende. "Og så var han så god, da jeg var syg; men i vinduet må jeg ikke komme."

Johannas moder, en høj, rank dame med blegt ansigt og nogle mærkelig sjælfulde øjne, bøjede sig smilende over mig og sagde:

"Kommer du fra skole, Viggo?"

Tårerne trillede ned over mine kinder ved mindet om al den uret og alle de krænkelser, jeg havde lidt. Hun viskede dem af med sit lommetørklæde og sagde blidt:

"Stakkels dreng, du har det vist ensomt. Har du ikke lyst til engang at komme over og lege med Johanna?"

Jeg så på hende med den mest uforstilte forbavselse. Tanken var så ny, så usædvanlig; den havde enkelte gange nærmet sig mig i drømme, i det virkelige liv havde gaden altid ligget imellem.

"Du kan jo spørge din onkel, om du må komme," sagde hun og nikkede mildt til afsked.

"Vil du have den?" spurgte Johanna og rakte mig en honningkage.

Jeg stirrede med honningkagen i hånden efter de lysegule krøller, der forsvandt i hørkræmmerens port, og efter de brune øjne, der endnu fra trappen sendte mig et lysende blik. I det samme følte jeg en puffe mig i siden, den fregnede fyr snappede honningkagen ud af hånden på mig og råbte med et ondskabsfuldt grin:

"Æ du, porcelænspjalt! Hende med krøllerne, er det din kæreste?"

Der gød sig i dette øjeblik en sviende strøm af hævntørst gennem mine årer og pressede sig imod mit hjerte, så at jeg fik en følelse af, at det skulle springe. Mine hænder knyttede sig krampagtig, mine muskler spændte sig som stål, og som en ung tiger, der første gang føler, at den har kløer og tænder, styrtede jeg ind på min modstander. Han tabte modet ved dette uventede anfald og søgte at frelse sig gennem kirkegangen. Her faldt han, og i samme nu var jeg over ham som Samson over filisterne. Jeg husker endnu, at jeg havde den bestemte hensigt at dreje næsen om på ham og derpå kvæle ham, og jeg var vistnok på bedste veje til at udføre begge dele, for hans blod farvede mine klæder, og store totter af hans højrøde hår havde jeg mellem mine hænder. Da blev jeg pludselig hævet op ved et kraftigt tag i ryggen, og foran mig stod den blege, unge herre fra skolen med studenterhuen på snur og lorgnetten i øjet.

"Nu kan det være nok," sagde han og rejste også den rødhårede i vejret. Derpå tildelte han denne, til min store

forbavselse, en vældig ørefigen og vandrede så meget rolig over mod Regensen, i hvis port han forsvandt. Fra den dag var der ingen i klassen, som vovede at røre mig.

En eftermiddag, da jeg havde lært mine lektier, og skumringen begyndte at komme, sad jeg ganske alene i vor store, tomme dagligstue og stirrede ud ad vinduet. Endnu havde jeg ikke vovet at meddele onkel den invitation, jeg havde fået; jeg var forud vis på et afslag. Nede på gaden begyndte det ene lille blus at tændes efter det andet. Den hvide sne lyste derved, og i de mørke vinduer lige overfor syntes jeg også at se en skikkelse lyse – det måtte være Johanna. Jeg tog et ubegribeligt mod til mig og bankede på onkels dør.

"Kom ind!" lød det.

Jeg trådte ind, men det regnskabsmæssige, det forretningsagtige, der her lå over alle omgivelser, tog atter modet fra mig, og jeg sagde blot:

"Onkel, jeg er færdig."

"Allerede," svarede han. "Det er jo flinkt; det må vi høre."

Alle lektierne blev gået igennem. Jeg stammede ikke i en. Onkel lagde hånden på mit hoved og sagde:

"Du er en flink dreng, Viggo! Du har hoved. Er der noget, du ønsker? Du kan ønske, hvad du vil, og hvis jeg kan skaffe dig det, skal du få det."

"Må jeg i aften gå over til Johanna; hendes moder har bedt mig," stammede jeg.

"Til hørkræmmer Theils? – Ja, gå du kun, min dreng, det er en vakker kone."

Den aften opdagede jeg, hvor onkels svage side lå. Fra den aften var jeg en stadig gæst hos hørkræmmerens, men fra den

aften var jeg også stadig duks i min klasse.

Hvor tydeligt husker jeg endnu den eftermiddag, den lykkeligste i mine drengeår. Stolt som en Jason trådte jeg ind i hørkræmmerens bod, hvor den gamle Søren, butikkens faste svend, var i færd med at veje et lispund klipfisk af til en bonde fra Kultorvet.

"Skal han nu op at fri til vor Johanna, så fin han er?" spurgte Søren, og bondekarlen smiskede dertil.

Jeg følte, at blodet steg mig op i kinderne, og Søren fortsatte:

"Ja, han bliver s'gu ikke snydt, som får hende – gør han vel, Per?"

"Næ," sagde bondekarlen og så polisk på ham, "det bli'r han ikke."

"Hvorfor bliver han ikke snydt, Søren?" spurgte jeg.

Søren lagde endnu en klipfisk som en tilgift oven i vægten, lukkede med den anden hånd døren til trappen op og sagde:

"Gå han kun op, Viggo. Det forstår han sig ikke på endnu. Men skulle han engang få hende, så vil han nok forstå det."

Oppe på trappen kom Johanna mig i møde. De guldgule krøller fløj og dansede om nakken på hende.

"Moder, der er han!" råbte hun og åbnede døren for mig.

Hvor var der dog forskelligt hos hørkræmmerens fra ovre hos onkel. Jeg havde været vant til store, møbelfattige værelser, til hvidskurede gulve og dybe, brede fag med smalle gardiner. Her var alt småt, men så forunderlig hyggeligt. Ikke spor af regnskaber på store borde med prøver af kopper og tallerkener, ingen reoler med bøger og folianter, ingen kemiske instrumenter, ingen former eller modeller. Bløde tæpper dæmpede mine skridt; tykke, lyseblå gardiner lukkede det

vigende dagslys ude, og ilden fra den lave, firkantede kamin med sine blankpolerede messingdupper faldt i en rød stribe hen over det oplukkede pianoforte og lyste på de hvide tangenter. Bag ved de halvt tiltrukne gardiner så hvide, blå og røde hyacinter frem. De voksede til min store forbavselse lige op af det bare vand, og fra det lille bogskab, hvis bogrygge tindrede i rødt og grønt og guld, duftede en buket liljekonvaller mellem de fineste bregneblade. Det var en hygge og en rigdom midt i vinterens karrige skød, hvorom jeg aldrig før havde haft nogen idé – jeg syntes, at jeg var i Paradis. Johanna mærkede min forundring og morede sig med at vise mig alt. Legetøjet kom frem, vi fik os en hyggelig plads i lysningen af den røde kaminild, paradisfuglen og kolibrierne blev beundrede i nærheden. Derpå kom Tusind og én Nat med brogede billeder, og Johanna fortalte mig om Sinbad og Selim, om Omar og Nadir, om kaliffens prægtige palads og de stille, duftende haver, hvor springvandene plaskede – jeg syntes, at jeg så det langt tydeligere end i *Aladdin* på teatret.

Lidt efter gik fru Theil ud. Johanna lod bogen synke, så på mig med sine store, brune øjne og spurgte:

"Sig mig, Viggo, hvorfor sloges du med den fæle, rødhårede dreng?"

Jeg rødmede og svarede:

"Det vil jeg ikke sige."

"Men du skal fortælle mig det, Viggo," sagde hun bestemt. "Jeg vil vide, hvorfor du slog ham."

Jeg samlede alt mit mod, så hende ind i øjnene og sagde:

"Han råbte til mig midt på gaden, om hun med de gule krøller var min kæreste – og så slog jeg ham, så længe jeg

kunne. Jeg havde slået ham ihjel, hvis ikke hr. Halle var kommet."

Hun så mig ind i mit blussende ansigt med et forunderlig vemodigt og dog frydefuldt blik. Derpå slog hun pludselig begge arme om mit liv, bøjede sig over mig, så at alle de gule lokker bølgede om mine kinder, og trykkede et kys, fast og varmt, på mine læber. Derpå sprang hun op, så hurtig, at både paradisfuglen og kolibrierne fløj om hende, og ilede ud ad døren.

Da vi havde drukket te, hængte fru Theil en broget, kinesisk blomsterskærm over lampen og satte sig til pianofortet. Hun var fra Skotland, og det var nye, ukendte melodier, der nu strømmede mig i møde. Det dæmpede, brogede skær fra lampeskærmen, som med lysstriben fra kaminen dannede et blødt halvmørke, der kun af og til brødes, når en rødlig, knitrende lue slog i vejret – de mærkelige kinesere på skærmen, som syntes at nikke til musikken og hilse over til to større landsmænd, der sad under spejlet – de duftende blomster, den hyggelige ro, den stille, ranke frue, under hvis hænder tonerne bølgede frem som et kildevæld – alt dette flød for mig sammen til et dejligt, magisk drømmesyn, til en østerlandsk have, prægtigere end de i eventyret, og hvori Johanna var feen. Og i sandhed, der var noget forunderlig feagtigt over alt, hvad hun foretog sig, selv den mindste bevægelse. Først havde hun stået lænet til fortepianoet, men da nu en lokkende hornpipe klang, ilede hun ud på gulvet, hvor hun med de blødeste sving og bøjninger dansede omkring, så at de lange lokker bølgede som kornaks. Pludselig standsede hun, betragtede mig med et skalkagtigt smil og satte sig ned ved siden af mig.

"Sådan danser de for kaliffen," sagde hun.

Melodierne vekslede, gik fra dansens livlige rytmer over i folkesangens bløde, dæmpede sprog, og Johanna blev alvorlig. Hun lænede sit lokkede hoved op imod min skulder, og begge sad vi stille, andagtsfuldt lyttende. Sådanne toner havde jeg aldrig hørt. Snart var det, som betoges jeg af en uhyre, ustillelig længsel, som kunne jeg græde af savn, sorg og smerte, snart jublede det atter op, som vandene, når de om foråret bryder isen, og fuglene kommer fra syd, snart susede det tungt og vemodigt som aftenvinden i høst, før solen går ned. Johanna sad og stirrede mig ind i øjet; der var en underlig glans i hendes blik. Farven kom og gik på hendes kinder som skyerne på en forårsdag, og af og til følte jeg, at hendes hoved sitrede imod min skulder. Jeg tog hende ganske sagte om livet, og således blev vi siddende, fortabte i drømmenes og tonernes verden. Da slog moderen et par akkorder an, slukkede lysene på klaveret, og nu sang hun med en forunderlig blød og svag stemme, dæmpet, smeltende, således at det ligesom rislede ind gennem sjælen. Hun sang om den unge sømand, der drager bort "langt, langt herfra", som kommer tilbage, finder sin fader død, sin moder død, og sin brud gift med en anden. Hvert vers havde til omkvæd "Langt, langt herfra!" – "Langt, langt herfra" gik som en vemodstone, som en klagende sørgestemme gennem hele sangen, og "Langt herfra!" svarede ekkoet i de tavse, granbevoksede dale. Johanna blev blegere og blegere, hendes hånd trykkede sig i min, hendes brune øjne fyldtes med tårer, der først en for en trillede ned over hendes kinder, indtil de endelig fik løb i et voldsomt, konvulsivisk udbrud. Moderen vendte sig om. Også hun havde tårer i øjnene, og så så sorgfuld

ud, at også jeg brast i gråd. I samme øjeblik åbnedes døren. Hørkræmmer Theil, en stor, fø'r mand, med et rødt, jovialt ansigt, og vesten knappet helt op, trådte ind – han kom fra klubben. Han så sig om med et misfornøjet blik og sagde i en gnaven tone blot det ene ord: "Emmy!"

Johanna krøb hen i en krog og tørrede sine øjne. Fru Theil rejste sig, tog tekedlen fra kaminen, hentede en karaffel og blandede et glas grog. Det var, som om tonerne var forsvundet i dette ene ord, blomsterduften i lugten af rom, og alle østerlandets eventyr i den store Berlinger, som hørkræmmer Theil slog op foran sig. Der blev stille, men i denne stilhed følte jeg en tung smerte, der ikke turde vånde sig. Jeg fik frakken på og gik.

"Hvad fik du så til aften?" spurgte jomfru Mortensen, da jeg atter var ovre hos onkel.

"Te og smørrebrød."

"Ikke andet?" spurgte hun mistænksom. "Har du intet med til mig?"

"Nej."

"Så var hørkræmmeren ikke hjemme. Var han vel?"

"Nej, han var ikke."

"Det er også noget at lade et voksent menneske sidde oppe for," sagde jomfruen og tændte mit lys.

Den nat drømte jeg, at jeg var gift med Johanna. Vi gik i store, forunderlige skove, hvor månen lyste, og hvor fuglene var paradisfugle, som gyngede sig fornemt på store, duftende blomster, mens små kinesere med piske i nakken holdt silkeparasoller over dem. Til sidst kom vi til en granskov. Der var så dødt og mørkt, vinden susede koldt i dens toppe, og

Johanna klyngede sig ængstelig til mig. Endelig kom vi til en stor sten, halvt overgroet af mos og skygget af hængebirke, der viftede med de lange, svaje grene hen over den. Langt inde i skoven lød en sang. Det var som vinden sang den, og når sangen lød, viftede birkene stærkere, og når de slog deres grønne hang til side, så jeg en indskrift – "Emmy" stod der. Vi satte os begge ned og lyttede, Johanna med sin hånd i min. Sangen klang så tyst, så åndeagtig: "Langt, langt herfra – langt herfra!"

"Nu er moder død!" sagde Johanna og brast i gråd.

Jeg følte, hvorledes hendes hede tårer strømmede over mine kinder, og en knugende smerte betog mig. Da vågnede jeg – jeg lå grædende i min seng, og tårerne trillede ned på min hovedpude.

Da foråret kom, da den gamle lind i fabrikkens gård skjulte sine røgslagne grene i det friskeste lysegrønt, da auriklerne og liljekonvallerne duftede i forvalterens have, og da syrenerne og guldregnen, slyngroserne og ribsene kiggede ind i Gamle Hans' lukaf, da syntes jeg, at mit lille kongerige var værdigt smykket til at modtage min brud, for som sådan betragtede jeg Johanna. En søndag eftermiddag, da onkel var ude, og Rasmus sad i sin kælder, smuglede jeg hende ind, for onkels strenghed imod alle uvedkommende var mig vel bekendt.

Havde det stille, det fredelige, det hyggelige påvirket mig så stærkt, da jeg første gang satte foden over hendes tærskel, så syntes til gengæld det store, det øde, det uhyggelige at tiltale hendes fantasi. Med hvilken stolthed viste jeg hende ikke de store tørrelofter, hvor man, uden at sætte sin fod i nogen af gårdene, kunne vandre fra loft til loft lige ud til Springgaden.

Derfra steg vi ned i de mørke, fugtige kældere, hvor den tunge, grå kvarts lå og ventede på at blive let og snehvidt porcelæn. Her lukkede jeg dørene, så at der til Johannas forskrækkelse blev ganske mørkt. Selv klatrede jeg øverst op på de højeste dynger og lod nu den ene blok rulle ned efter den anden. Stenene skød gnister, lyste og funklede til alle sider, braget lød dumpt og hult i de hvælvede kældere –

"Det var Thor, der kørte til Jotunheim," forklarede jeg.

Så steg vi op til dagslyset. Jeg lukkede porten op til brænderiet, hvor varmen slog os i møde, som havde det været midt om sommeren. Det suste og sang inde fra den store rundovn, glughullerne lyste endnu rødt, og i de uhyre fyrhuller lå der dynger af gløder. Jeg fortalte Johanna om, hvorledes det gik til i Rusland, og vi stirrede begge gysende ned i det glohede dyb, hvor blålige flammer spillede svagt hen over emmerne. Vi besøgte forglødeovnen, kapselloftet, steg ned i slemmeriet med dets mangfoldige, bugtede kanaler, hæverter og kar; vi undersøgte kvartsmøllen og beundrede hestene i stalden – endelig kom vi til forvalterens have og det gamle brænderi. Det begyndte allerede at skumre, og det var ikke uden en vis ængstelighed, at jeg viste min veninde disse sidste af fabrikkens herligheder. På hende syntes de ikke at gøre noget indtryk. Hun krøb af sig selv ind i de øde, forladte ovne, smuttede gennem de mørke gennemgange, og udviklede under alt dette en behændighed og ynde, som jeg måtte beundre. Tæt ved det sted, hvor Gamle Hans havde siddet, stod en gammel rundovn, hvis smalle åbning netop gav plads nok til, at vi kunne trænge derind. Den celle, som ovnen dannede, havde jeg under mine mangfoldige besøg hos Hans udsmykket med brogede

klude, med guldpapir og med billeder, hentede dels fra Adresseavisen, dels fra et gammelt Penningmagasin. Gamle Hans havde flettet mig en stråsofa, og fire julelys, opstukne på ståltråde, dannede en pragtfuld lysekrone. Nu blev de tændt til ære for Johanna og kastede deres røde skær på den bizarre pragt, hvormed jeg havde udstafferet ovnen, som i denne belysning forekom os begge lige vidunderlig. Oppe fra dens hvælving hang som istapper brogede drypsten ned, virkninger af den uhyre hede, der havde smeltet stenens overflade. Det var de dejligste ørenlokker, man kunne tænke sig, og med megen anstrengelse slog jeg et par ned, som jeg skænkede Johanna. De var for os begge dengang lige så meget værd som frugterne i Aladdins underjordiske have.

"Her skal du bo, når du bliver gift med mig," sagde jeg, ikke lidet stolt af mine rigdomme.

Hun så på mig med et forundret blik, men svarede intet.

"For vi skal jo giftes, vi to?" fortsatte jeg.

Hun så atter spørgende på mig, halv uvis, halv frygtsom, så tabte hun den ene af ørenlokkerne i sandet. Hun bøjede sig ned for at tage den op, blodet farvede de fine kinder, og de guldgule lokker rullede frem for at skjule det. Hvor så hun dejlig ud i dette øjeblik – just som hin første aften, da vi i tusmørket sad ovre i den lille, hyggelige stue. Erindringen gennemtrængte mig; med den kom følelsen af den aftens lyksalighed og med den dristigheden. Jeg slog armen om hendes liv, bøjede mit hoved ind under den gyldne pragt og trykkede et kys på hendes læber. Hun stirrede på én gang angst og forvirret på mig. Der kom et udtryk i hendes ansigt, som jeg aldrig før havde set, et udtryk, som mere lignede sorg end vrede. I samme øjeblik rev

hun sig løs, kastede den anden ørenlok fra sig og for, let som en fugl, ud af brænderiet, ud i gården. Forgæves løb jeg efter hende, forgæves råbte jeg hendes navn. Hun åbnede porten, og da jeg kom ud på gaden, var hun forsvundet.

Fra den dag kom Johanna kun sjældent over i fabrikkens vidtløftige gårde, og når hun kom, havde jeg en følelse af, at det mere var for fabrikkens skyld end for min. Også hendes væsen begyndte at forandre sig. Hun blev mere stille, mere alvorlig, og når jeg spurgte, hvad der fejlede hende, svarede hun altid, at hendes moder var syg. Selv havde jeg fornemmelsen af, at der lå noget imellem os, uden at jeg dog bestemt kunne angive, hvori dette bestod, for havde hun kysset mig, syntes jeg også, at jeg kunne kysse hende. Flere gange havde jeg i sinde at spørge hende om det, men hver gang jeg ville begynde, stod kysset for mig som en brøde, som et tyveri, jeg havde begået, og hvor det ikke kunne hjælpe at give det stjålne tilbage. Således kom det ikke til nogen forklaring, men tiden gik, og ofte syntes jeg, at det egentlig var denne, som tog hende fra mig. Mig påvirkede den ikke. Jeg stod i stampe og blev hverken større eller mindre; Johanna syntes derimod at blive større for hvert besøg, hun gjorde. Hendes lysegule krøller blev mere og mere brune, hendes runde ansigt mere ovalt, blikket så forstandigt og klogt, at jeg ofte havde møje med at finde det oprindelige igen. Så kom sommerferien og lagde en bred kløft imellem os, og da jeg kom tilbage, fortalte jomfru Mortensen, at nu var fru Theil død, og at Johanna skulle ud til en præst på landet for at konfirmeres.

Da den sorte ligvogn holdt uden for Trinitatis kirke, og jomfru Mortensen talte kareterne, der strakte sig næsten lige til

hørkræmmerens port – da tænkte jeg på den milde, ranke frue, på den bløde, forunderlige stemme, og mit hjerte var nær ved at briste af sorg og længsel. Men da de gribende sørgetoner i livjægernes koral brusende og sitrende strømmede ind i vor øde dagligstue, da det mørke tog langsomt bevægede sig forbi og endelig tabte sig i det fjerne, da var det, som bar man al min glæde til graven – "Langt, langt herfra!" klang det i smeltende toner. Jeg brast i en krampagtig gråd, men jomfru Mortensen smækkede vinduet hårdt i og sagde:

"Det er også noget at flæbe for! – Den vej skal vi jo alle. Hun må takke sin Gud i sin grav for sådan en ligvogn!"

Nogle dage efter så jeg Johanna. Hun gik med sin fader under armen og var klædt i sort fra top til tå. Hun nikkede venligt til mig, og hørkræmmeren klappede mig på kinden og sagde:

"Ja, nu rejser Hanne, lille Viggo."

Lille Viggo! – Ja, der lå hele hemmeligheden. Johanna var jo næsten en dame; det var ubegribeligt, at jeg ikke havde set det før. Jeg ilede hjem, kastede mig over mine bøger og slugte med en næsten hævngerrig glæde det dobbelte pensum af Madvigs grammatik. Jeg ville være student – dertil behøvedes jo rigtignok endnu nogle år – men så ville jeg gå med studenterhue og lorgnet ligesom hr. Balle, og så ville jeg fri til Johanna. Bare hun ville vente så længe!

Dagene gik – der gik hele to år, i hvilke jeg ikke så noget til hende.

"Sådan en moderløs tøs bliver jo bare fordærvet her i byen," sagde jomfru Mortensen. Men billedet af min barndoms veninde voksede og forskønnedes med hver eksamen jeg tog.

Jeg bar det stille og hemmeligt hos mig som et dejligt digt, hvorpå tiden engang skulle bringe løsning, og kun den tanke, at en anden kunne komme og tage hende fra mig – kun den kunne bringe mig til fortvivlelse. Olsens tabte digt, hvori på en gang hendes navn nævnedes, vakte atter denne frygt og holdt mig vågen den første del af natten. Men så betænkte jeg, hvor urimeligt det var, at han skulle være truffet sammen med Johanna, at der vistnok måtte gives mange andre Johannaer rundt om i byen, og endelig slog jeg mig til ro ved jomfru Mortensens mening, at det var sådant et navn, han havde taget, og at det i grunden var noget digterpjank alt sammen. Ved denne beroligende tanke faldt jeg i søvn, og da jeg om morgenen gik i skole, forekom aftenens begivenheder mig som en tåget drøm, hvis eneste virkelighed var Olsen – for ham mødte jeg i porten.

4. Onkels laboratorium

I fabrikkens forreste fløj lå onkels laboratorium. Det bestod af to rum, forbundet ved en massiv dør, men også her gjorde de forskellige tidsaldre sig gældende. Onkels daglige arbejdsværelse var et stort, lyst rum med rokokoloft, i hvis rige stukkaturarbejde man så en sværlemmet Diana med halvnøgne nymfer, mens Aktæon, i kurerdragt og med posthorn i hånden, forsvandt i en krog, omringet af glammende hunde. Alle de gamle møbler, som den kongelige postgård engang havde ejet, syntes forsamlede her. Svajryggede stole med gyldenlæders betræk, udbugede skabe med store drageringe i skufferne, forgyldte kanapeer med satyrer og spidsørede fauner – alt tydede hen på Kristian den Sjettes højhellige regimente.

Men lukkede man så døren op og tittede ind i det andet rum, det egentlige kemiske laboratorium, da kunne man pludselig tro sig hensat til et af de gamle guldmageres forunderlige værksteder. I baggrunden en hvælvet ovn, sodet og sværtet af et århundredes arbejde, med indmurede kobberrør og sære, gammeldags haner og ventiler. På den ene væg digler, kolber, retorter, hæverter og sorte lædermasker. Mod den anden en hel række små, besynderlige ovne, hvor de kemiske præparater boblede og kogte. Under loftet en røgbrun, udstoppet hajfisk, og over det hele en stikkende atmosfære af dampende trækul, blandet med salpetersyre og klor – således var onkels laboratorium. Føjer man hertil det svage lys, der halvbrudt faldt gennem de runde, i bly indfattede ruder, de glødende ovne og

den gamle pukkelryggede Jørgen, onkels laboratoriekarl, der, sværtet i ansigtet og med sodede hænder, koboldagtig sneg sig omkring, viftende med en afsveden fjervinge, så vil man ikke undres over, at dette sted prægede sig dybt i min erindring.

"Er det sandt, hvad Jørgen siger, at du kan lave guld?" spurgte jeg en aften.

"Ja, af hollandske dukater," svarede onkel, "ellers ikke."

"Men kan man da ikke lave guld af andet?"

"Jo, af flid, orden og sparsommelighed."

"Men Jørgen siger, at det ikke er umuligt at lave guld, når man blot finder det rigtige."

"Ja – når man blot finder det, så er det heller ikke umuligt," svarede onkel alvorlig.

Nu vidste jeg, hvad jeg ville vide. Når man blot fandt "det rigtige", så blev det til guld, og man havde livets nøgle i sin hånd. Det kom blot an på at finde "det rigtige", men hvor lå det? Min tanke dvælede ved den mørke kvartskælder, hvor der lå så mange forunderlige stenarter, og hvor jeg vidste, at en arbejder engang havde fundet et stykke sølv, der ligesom en åre snoede sig gennem stenen. Her måtte vist "det rigtige" findes. I al hemmelighed bemægtigede jeg mig en aften en af jomfru Mortensens syltekrukker, tog en hammer og ilede ned i kælderen, hvor kvartsen, feldspatten, marieglasset og mange andre herligheder glimtede mig i møde ved det svage skær af onkels gårdlygte, som jeg også havde erobret. Hvert stykke blev vendt, drejet og forkastet igen – det kom jo her an på at vælge "det rigtige". Med bankende hjerte, med hemmelig frygt for at se bjergånderne træde ud af de mørke kroge; med en vis gru for selve mysteriet, som jeg var i færd med at afsløre, sønderslog

jeg det ene mineral efter det andet, og hver gang jeg fandt noget, som forekom mig at være "det rigtige", kom det i syltekrukken. Endelig var den fuld, og med sagte fjed sneg jeg mig ind til ovnen. Her gravede jeg min skat ned i det varme sand, slukkede lygten og ilede op igen, overtydet om, at "det rigtige" nu var i krukken. I hvilken bange forventning gik tiden fra fredag til tirsdag, den dag, ovnen skulle åbnes! – Jeg havde flere gange den tanke at betro mig til onkel – jeg kunne jo dø i mellemtiden – men frygten afholdt mig derfra. Endelig kom tirsdag aften. Ovnen stod atter tom – nu kunne jeg hente min skat. Sent om aftenen sneg jeg mig ned i gården med en lysestump skjult i bluselommen. Det mørke brænderi lå så tungt og skummelt; alt var så dødt og forladt, selv lygten i porten syntes i færd med at gå ud. Alle de gamle historier faldt mig ind. Kirkefløjen på Trinitatis drejede sig med en uhyggelig, skærende lyd, og jeg skulle lige forbi selekammeret. Mere end en gang var jeg i færd med at opgive mit forsæt, men tanken om, at arbejderne kunne finde min skat, drev mig atter fremad. Endelig stod jeg i den mørke ovn, hvor heden endnu var så stærk, at den var nær ved at kvæle mig. Med stort besvær fik jeg lyset tændt, gravede og gravede – men skatten var forsvundet. Lyset var næsten nedbrændt – det smeltede ud i sandet til en stor klat. Da stødte min fod mod noget hårdt, ikke langt fra det sted, hvor jeg havde gemt krukken. Jeg tog det op. Det var en vanskabt klump, en forvirret, sammensmeltet masse, men rundt i denne lyste og funklede det som utallige guldkorn i lysglansen. Det var min krukke – der kunne ikke være nogen tvivl om det, for ude i kanten sad endnu en ring af ikke ganske smeltet glas. Det svimlede for mig. Jeg havde altså dog fundet

"det rigtige". Jublende fløj jeg ud i gården og råbte til gamle Rasmus, der sad og lappede på sin trætøffel:

"Rasmus! – Jeg kan lave guld – jeg har allerede gjort det!"

"Bliver han nu også tosset?" spurgte Rasmus. "Hvad gør han med lys i brænderiet?"

Jeg svarede slet ikke på dette profane spørgsmål, men ilede lige op til onkel. Al min frygt var forsvundet. Jeg forekom mig selv som en ny Jason, der vendte tilbage med det gyldne skind.

"Onkel, jeg har fundet det rigtige!" råbte jeg, idet jeg stormede ind ad døren og lagde klumpen foran ham på bordet.

Onkel så først på mig, så på klumpen, så atter på mig, men svarede intet.

"Det er jo guld – er det ikke?" spurgte jeg, noget nedstemt over denne kølige modtagelse.

"Hvad er guld, Viggo?" spurgte onkel på sin sædvanlige tørre måde.

Det var højst mærkeligt, men i dette øjeblik blev det mig klart, at jeg slet ikke vidste, hvad guld var – ja, at jeg aldrig havde tænkt over det. Jeg tav forvirret; drenge er ikke stærke i definitioner.

"Guld," sagde onkel med en vis vægt, "er et metal, som er nitten gange tungere end vand, som lader sig bøje og strække endnu lettere end bly, og er lige så blødt som dette. Se nu her, Viggo!"

Med disse ord greb onkel fabrikkens store portnøgle og slog løs på klumpen, som øjeblikkelig skiltes ad i en mængde flade, glinsende blade, der som guldstøv fløj hen over bordet. Derpå skænkede han et glas vand, tog noget af det kostbare guldstøv

og kastede det deri – det blev først svømmende ovenpå, så sank det langsomt til bunds.

"Kan *det* nu være guld?" spurgte onkel med en tør videnskabelig sikkerhed, som fik mine barnlige illusioner til at briste som sæbebobler.

"Nej," svarede jeg langsomt, "men hvad er det da?"

"Glimmer!" sagde onkel og pustede de lysende guldkorn bort fra bordet med samme ro, hvormed han havde bortblæst mine drømme. "Læg mærke til, Viggo" – onkel holdt ved slige lejligheder meget af at indskyde en nyttig moral – "at i videnskaben, som i livet, er ikke alt guld, som glimrer. Hvor har du for resten den klump fra?"

Nu fortalte jeg onkel mine ærgerrige drømme. Han hørte opmærksom til og sagde:

"Nå, der stikker dog vistnok en kemiker i dig alligevel. I morgen, når du kommer fra skole, skal du få lov til at komme ned i mit laboratorium og hjælpe mig med at lave rigtigt guld – dette her duer ikke."

Den næste morgen, før jeg gik i skole, blev jeg pludselig kaldt ind i onkels værelse. Han sad i sofaen med resterne af krukkens indhold foran sig og undersøgte omhyggeligt hvert lille glimmerblad med en lup, som han holdt i øjet ligesom urmagerne. Måske var det dette uvante kunststykke, der gav hans træk noget stramt og inkvisitorisk, men den øverste knap var knappet til, og det var ikke noget godt tegn. Han fortsatte undersøgelsen, mens jeg i tavs spænding blev stående ved døren. Pludselig kastede han luppen og spurgte:

"Hvor tog du de sten, Viggo, som du puttede i den krukke?"

"I kvartskælderen, onkel."

"Var det i den første gård – den under laboratoriet?"

"Ja, onkel."

"Hvad kom du i krukken?"

"Kun sten, onkel! Kvarts, feldspat og de andre, som lå dernede."

"Ikke andet?"

"Jo, et gammelt stykke papir. Det lagde jeg øverst for at dække til."

"Højst besynderligt!" udbrød onkel og stirrede med luppen på et lille guldkorn, som han havde lagt på en lap af højrødt klæde. "Så må det have været i ovnens sand eller i glasset. Højst mærkværdigt!"

"Hvilket?" spurgte jeg med bange beklemthed, for jeg fik en anelse om, at noget af min opdagelse dog måske eksisterede.

"Se her!" sagde onkel, og skød den røde lap, hvorpå der lå et guldkorn, så stort som et knappenålshoved, over til mig. "Dette er guld, virkelig rent, metallisk guld. Hvorledes er det nu kommet der?"

"Der kan du se, onkel," svarede jeg med en hemmelig stolthed. "Så er dog noget af "det rigtige" kommet i krukken."

"Bild dig blot ikke det ind," sagde onkel strengt. "Tro ikke, at du har fundet de vises sten. Drenge, som du, finder i det højeste kun de næsvises, og den går nu til dags hver anden med i lommen. Jeg har kun vist dig dette, Viggo, for at du kan se, hvorledes det tilfældige spiller ind overalt i livet. Men vogt dig for det tilfældige, for alt, hvad der er uden for loven. Den, som bygger på det, bliver en nar og lotterispiller hele sit liv. Denne gang går du fri for straf, skønt du ved, at jeg misbilliger, hvad

du har gjort. Hverken du eller jeg kan være tjent med, at du en aften svider fabrikken af over hovedet på os. Gå så!"

Jeg gik til skole halvt sønderknust, halvt troende på min opdagelse. Guld fandtes alle vegne, selv i menneskets blod – det havde onkel engang sagt – og lave det kunne man jo også; det havde Jørgen fortalt og onkel selv indrømmet. Hvis nu "det rigtige" måske netop var det, som lå uden for loven, så var jo "det rigtige" netop det tilfældige, og så kunne der jo godt komme guld ud af det alligevel. I et sandt kaos af forvirrede tanker nåede jeg skolen – den første time var indviet til gammel historie, og vor lærer fortalte just om glassets opfindelse. De fønikiske ryttere holdt rast. I ørkenens sand havde de kogt deres føde. Kedlerne var stillet på store stykker salt, fordi de havde glemt trefoden hjemme. Da de ville drage bort, lå det klare, skinnende glas i ørkenens sand, ligesom min krukke havde ligget i ovnens, og opfindelsen var gjort, netop i kraft af det tilfældige. Hvem havde nu ret, onkel eller skolen?

Til min store forbavselse sad onkel om eftermiddagen alene i laboratoriet, da jeg trådte ind. Jeg havde ventet, at til en så vigtig operation, som den at lave guld, måtte i det mindste alle ovnene være tændte, ligesom jeg havde haft den faste tro, at intet rigtig kunne lykkes, når ikke Jørgen haltede om med den store fjedervifte og pustede sig selv kulstøv i øjnene. Onkel, der bemærkede mine søgende blikke, sagde rolig:

"Jeg laver altid guldet alene, ligesom de gamle adepter. De gjorde det, for at ingen skulle opdage deres hemmelighed; jeg gør det for ikke at sætte nogen sjæl i fristelse. Guld giver altid

anledning til forbrydelser – mærk dig det, Viggo, og hjælp mig så at trække valsen."

Med disse ord tog onkel en tut med hollandske dukater op af et hemmeligt gemme og talte dem nøjagtigt efter. Derpå gav han mig en i hånden, for at jeg kunne prøve dens tyngde, stak den så ind under valsen, hvis håndtag jeg hjalp med til at dreje, og fra hvis indre den til min usigelige forbavselse kom ud som en lang, tynd guldhøvlspån. En for en gik alle dukaterne igennem, og ud faldt de atter som lange, tynde guldbånd, der fortsatte at sno og krumme sig, som var de levende. Nu fik jeg et ark hvidt papir, en stor saks, og med en ængstelighed, som havde jeg den samlede statskasse under hænde, klippede jeg de gyldne fidibusser i tynde strimler, ganske som jeg havde set vor pige skære snittebønner. Onkel greb et stort glas, fyldt med noget, der så ud som vand, vejede guldstrimlerne og kastede dem derpå i glasset. De lyste og funklede et øjeblik deri, derpå blev de matte, glansløse, og lidt efter var de sorte. Vandet blev sort, glasset sort – onkel selv forekom mig som en sort, forunderlig troldmand, der kunne tage glansen fra det skinnende guld og gøre det til en ækel vælling, der så ud som blæk og lugtede som gløder.

"Hvorledes bliver det nu til guld igen?" spurgte jeg.

"Det er jo guld, din nar," svarede onkel. "I morgen ligger det alt sammen på bunden som et sort pulver. Så filtreres syren fra, pulveret blandes med terpentin og bliver til en sort farve, den, hvormed de maler porcelænet på malerstuen. I emaljeovnen brændes atter terpentinen bort, og guldet fæster sig som et mat bronzeovertræk på kopperne. Så kommer det ind i

guldpolerstuen, bliver poleret med agat og blodsten – kom med, så skal du se!"

Vi gik ind i guldpolerstuen, en stor, aflang sal, hvor arbejderne sad bøjede over deres borde ved vinduerne, og hvor de små emaljeovne for enden af salen knitrende udsendte deres rødlige skær. Det blanke porcelæn med dets brogede farver og rige forgyldning glimtede fra skabe og reoler. Her var varmt, lyst og hyggeligt, ganske anderledes end i det skumle laboratorium. Onkel gik selv omkring og forklarede mig alt, greb endogså en agat og lod mig lokke det blanke guld frem på overfladen, men pludselig tog han den fra mig, satte koppen tilbage på bordet og sagde strengt:

"Men hvorledes er det, at De polerer, Olsen? De holder jo agaten som en skrivepen, og går på med spidsen i stedet for med fladen. Se, hvilke ridser De har givet den sauceskål."

Olsen så bedende op på onkel og sukkede dybt:

"Administratoren må have mig undskyldt," sagde han. "Arbejdet er mig endnu så nyt, og guldet var så tyndt lagt på."

"De har ret," sagde onkel, der opmærksomt havde betragtet det pågældende stykke. "Guldet er virkelig lagt utilladeligt tyndt. Jeg skal dog tale med dem deroppe på malerstuen. Bliv her så længe, Viggo."

Onkel gik. Jeg blev stående og stirrede på Olsen. Han var klædt ganske som den aften, da han første gang kom til os. Kun havde han nu en gammel, grå bluse i stedet for den blå kjole, som hang på væggen bag ved ham. Men han så lige så bekymret og ulykkelig ud som den aften, skønt hans smukke, blå øjne dvælede venligt på mig.

"Er du blevet guldpolerer?" spurgte jeg.

Der kom et vemodigt træk om hans mund. Han polerede ivrig på koppen, tørrede den af i et gammelt handskeskind og nikkede til mig.

"Hvorfor vil du ikke være digter?" spurgte jeg.

Alle arbejderne på stuen vendte hovedet om og så på ham. Nogle fniste, men Olsen blev ildrød i hovedet og sagde hviskende:

"Hvem har sagt, at jeg var digter?"

"Det har onkel," svarede jeg dristigt, "og han lyver aldrig."

"Det må være en fejltagelse af din onkel," hviskede Olsen igen. "Se, der har du en firskilling. Ti så stille."

Olsen tog en forslidt firskilling op af sin vestelomme og rakte mig den, men jeg, som dels følte, at han misforstod min interesse for ham, dels blev stødt over at skulle købes til tavshed, skød den bort og sagde:

"Onkel har forbudt mig at tage penge af arbejderne; han siger, at de trænger mere dertil end jeg."

Olsens rødme gik over til en dødelig bleghed. Jeg kunne se, at han følte sig i høj grad krænket, men jeg vidste ikke, hvad jeg skulle sige, og fortsatte derfor at tie og se på ham.

"Gå bort! Du er en ond dreng," sagde han hårdt.

Jeg adlød og skjulte mig bag den store bilæggerovn, hvor jeg fortsatte at stirre på hans smukke, blege profil, der oplystes stærkt af den lille lampe, mens han atter bøjede sig over det kedelige arbejde. Der var noget ved dette ansigt, som i høj grad drog mig til ham, men medens jeg stod og grundede over, hvorledes jeg skulle gøre min uret god igen, kom onkel, og vi gik ind i laboratoriet.

Lidt efter bankede det sagte på døren, og Olsen trådte ind. Han bar atter den gamle, lyseblå kjole med de blanke knapper, havde den luvslidte hat og den lille tynde stok i hånden. Han så slet ikke til mig, men nærmede sig onkel med et ydmygt buk og sagde:

"Jeg har en bøn til hr. administratoren."

Onkel, der stod og rørte i guldopløsningen, satte et gnavent ansigt op og svarede kort:

"Nå, hvad er det?"

Han ventede sikkert en anmodning om forskud på løn.

"Den aften, da jeg besøgte hr. administratoren," fortsatte Olsen med synlig overvindelse, "tabte jeg nogle papirer, der ikke var bestemte til at ses af nogen. Et af disse må have givet anledning til en falsk formodning, som i min nuværende stilling kun kan være mig ubehagelig. Jeg har vel beskæftiget mig en del med litterære arbejder, men digter er jeg ikke."

"Det er godt for Dem," sagde onkel tørt.

"Ganske vist, hr. administrator," svarede Olsen med et suk. "Man har i sin ungdom så mange drømme – men det er dog altid sikrere at have fast arbejde."

Der drog sig et melankolsk træk om hans mund, mens han udtalte denne sidste sætning. Onkel bemærkede det ikke; han fortsatte at røre i opløsningen og svarede:

"Ganske vist!"

Olsen sendte mig et blik og sagde:

"Jeg ønsker derfor ikke, at den formodning, som hr. administratoren fik den aften, bliver videre omtalt, og for ganske at kvæle den, ville jeg gerne spørge, om ikke et af de papirer, jeg tabte, er blevet fundet, jeg –"

"Har du fundet det?" spurgte onkel skarpt.

"Ja, det lå under sofaen, men jomfru Mortensen tog det fra mig og gemte det."

"Løb op til hende og sig hende fra mig, at hun straks giver dig det. – De ved, at damerne er poeternes bedste publikum, og jomfru Mortensen er i høj grad sensibel," sagde onkel noget spidst til Olsen.

Denne svarede intet, men bed sig i læben. Jeg løb op for at fravriste jomfruen det kostbare dokument.

Da jeg kom tilbage for at overlevere "det vrøvl", som hun i et anfald af indignation havde kaldt det, stod Olsen og stirrede på den sorte opløsning.

"Guld?" hørte jeg ham sige, "hvor forunderligt, at det kan antage denne form! Det er, som om det blanke metal havde klædt sig i sørgedragt over al den nød og fristelse, det afstedkommer i verden. Sort burde være dets egentlige farve – guldet og sorgerne hører sammen."

"Ja, således tænker nu De," sagde onkel og skar en filter til. "Men de, som har det?"

"Ja, de som har det?" sagde Olsen med et suk, der genlød fra hvælvingen.

"Vil De ellers noget?" spurgte onkel og rakte ham bladet.

"Ja, jeg har endnu en bøn, som jeg håber, at administratoren ikke afslår."

Onkels ansigt formørkedes atter, men Olsen fortsatte:

"Jeg har et rosentræ, som jeg holder så meget af, men jeg er bange for, at det skal fryse bort i vinter, for jeg har kun sjældent ild i kakkelovnen. Må jeg sætte det i vinduet ved min plads i guldpolererstuen? Der er morgensol."

Onkels ansigt opklaredes atter, og han svarede med et smil:

"Sæt De så mange træer i vinduet, som De vil, min gode Olsen. Når De blot ikke tager lyset fra Dem og de andre, kan det være mig det samme."

Olsen gjorde et buk og anbefalede sig. Onkel lukkede døren efter ham, låsede den omhyggeligt og sagde:

"Stakkels djævel! Gud ved, om han er rigtig i hovedet. – Et rosentræ? Det var s'gu snurrigt!"

Den dag, som skulle bringe forsoningen mellem Olsen og mig, kom snart og på en måde, som ingen af os havde ventet. En eftermiddag havde jeg af onkel fået lov til at bede nogle kammerater hjem, og nu vandrede jeg omkring for at vise dem alle fabrikkens herligheder. Således kom vi også til det gamle brænderi. Det begyndte allerede at skumre, men i betragtning af, at vi var så mange, tog jeg ikke i betænkning at trænge ind endog til det stade, som Gamle Hans nogle måneder i forvejen havde forladt for stedse.

"Her hængte Gamle Hans sig ved nytår," hviskede jeg og pegede med hemmelig gru på den rustne krog i vinduet. Men jeg fortrød hurtigt mine ubesindige ord, for i samme øjeblik lød en skarp, klar banken, ganske som når Hans med sin spidse hammer slog kvartsen itu. Jeg fik en stor lyst til at løbe, men da lyden i det samme hørte op, blev jeg stående.

"Hvad er det for et rør der?" spurgte en af drengene og pegede på den gamle ovn.

"Det er en ildkanal," svarede jeg vigtig. "Den fører herfra og ind i ovnen."

"Kan man krybe gennem den, du?" spurgte en anden af mine beundrende venner.

"Ja, mageligt," svarede jeg. "Det har jeg tit gjort."

Dette var nu ikke sandt. Jeg havde vel forsøgt kunststykket med de andre, men ikke med denne, fordi den var så sodet. Nemesis udeblev heller ikke, for en af kammeraterne råbte:

"Lad os stikke ind i ovnen og se Viggo krybe igennem."

Forslaget blev modtaget med høj jubel. Jeg havde kun valget mellem at gå i ilden eller prostituere mig, men drenge har en stærk æresfølelse, og jeg valgte det første, så meget mere som jeg ikke antog det for synderligt svært. Ildkanalens munding var mere end bred nok, og da den gik skråt nedefter, beregnede jeg, at jeg, blot ved at skubbe mig fremefter, med lethed ville nå ind i ovnen. Et par af kammeraterne hjalp mig på hovedet ned i den, og jeg begyndte min vandring, indelukket i røret ligesom en regnorm i sin gang. Jeg var imidlertid ikke kommet et par alen frem, før jeg til min usigelige forfærdelse mærkede, at denne kanal ikke var bygget som de øvrige – den forsnævrede sig. Jeg blev liggende et øjeblik rolig og tog vejret dybt. Luften var kvalm af sod og støv, bælgmørke herskede rundt omkring mig, jeg måtte hvile et øjeblik, før jeg krøb tilbage. Pludselig hørte jeg igen lige foran mig den samme klare, tikkende lyd, som når man med en fin hammer slår på en hård sten. Rædslen kom over mig; det forekom mig, at jeg ved mine ubesindige ord havde fremmanet Gamle Hans, og at han nu sad i ovnen og ventede på mig. Lyse, sælsomme ildfigurer begyndte at danse for mine øjne, luften blev tung og kvælende, og af al magt begyndte jeg at arbejde mig tilbage. Da følte jeg noget hårdt, som holdt mig fast i ryggen under mit bælte og gjorde enhver tilbagegang umulig. Ude af mig selv af rædsel, gav jeg et højt skrig, som endnu mere hvirvlede støvet og soden op omkring

mig og bibragte mig følelsen af at skulle kvæles. Jeg hørte mine kammerater larme og skrige, men som fra en uhyre afstand. Derpå blev alt stille, så kom et råb, der lød et skud eller dumpt knald, jeg følte mig grebet om fødderne, trukket voldsomt tilbage, bæltet sprang, og i næste øjeblik lå jeg besvimet for Olsens fødder.

Først følte jeg kun hans rystende hænder, mens han knappede min bluse op. Lidt efter kunne jeg åbne øjnene; han lå på knæ ved siden af mig, og hans smukke, blå øjne stirrede forfærdet på mig:

"Gud ske lov!" hviskede han.

Jeg spyttede en del af soden og støvet fra mig og gav mig så til at græde.

"Jo, du skulle rigtignok ha', som du ser ud," sagde Olsen bebrejdende. "Hvis din onkel så dig således!"

Alene tanken herom fyldte mig med rædsel. Jeg så ned ad mig og fandt, at jeg var sort som en skorstensfejer.

"Kan du ikke vaske mig?" bad jeg.

Olsen gik og vendte tilbage med børste, vand og sæbe, hvorved det lykkedes ham at tage det værste af mig. Dybt rørt ved dette tegn på venskab og med en hemmelig fortryden af min opførsel imod ham udbrød jeg:

"Nu må du gerne give mig firskillingen; jeg er slet ikke stolt."

"Ja, nu har jeg den ikke," sagde Olsen smilende på sin sørgmodige måde. "Vil du have dem? De er smukke til ørenlokker."

Med disse ord lagde han et par af de brogede ovnstalaktitter ned i mit skød – de så ganske ud som de, jeg havde givet Johanna.

"Har du slået dem af i ovnen?" spurgte jeg.

Olsen tog en hammer og hængte den op på væggen der, hvor Gamle Hans havde siddet.

"Jeg var inde i ovnen," sagde han, "dengang du krøb ind i røret. Jeg ville slå nogle af de tingester ned til en bekendt af mig. Så hørte jeg dine kammerater skrige, og jeg kom tidsnok til at trække dig ud; det var en stor lykke."

Tanken om, at det ikke havde været Gamle Hans, som havde banket, beroligede mig ganske, og jeg sagde:

"Jeg har også engang slået nogle ned til Johanna. Hun kaldte dem ildtapper, men –"

"Hvilken Johanna?" afbrød Olsen mig hurtigt.

"Ja nu er hun rejst, men dengang var vi næsten forlovede. Nu er hun på landet."

"Å, den Johanna!" sagde Olsen med sådant et underligt smil og blev lidt rød i hovedet.

"Kender du hende?" spurgte jeg beklemt.

"Nej, vist ikke, kom nu op med, så skal jeg nok tale med jomfru Mortensen."

Og Olsen smuglede mig i al hemmelighed op til jomfruen, som han fortalte en meget sammenhængende, men aldeles falsk historie om grunden til mit udseende. Jeg måtte tilstå for mig selv, at Olsen, i det mindste lige over for hende, ganske opfyldte den fordring, man stiller til en digter: "at lyve behageligen". Jomfru Mortensen viste sig til gengæld i høj grad behagelig lige overfor ham – hun havde, trods sine erfaringer, beholdt en svaghed for unge fyre – og således kom jeg ned til tebordet i en dragt, der bevirkede, at onkel ikke fik noget at vide om mit eventyr.

Fra den dag var Olsen og jeg uadskillelige, eller rettere, jeg var uadskillelig fra ham. Hver aften, når jeg havde lært mine lektier, smuttede jeg ned i guldpolererstuen, hvor der var så lunt og så hyggeligt, og hvor Olsen altid havde en eller anden overraskelse til mig. Han var i høj grad et barnligt gemyt og havde dertil en masse talenter, jeg ikke havde drømt om. Han kunne lave trekantede hatte af gamle aviser og husarchakoter af urtekræmmerens poser; han kunne støbe former til tinsoldater og bore kanoner ud med et vridbor; han kunne tegne de naragtigste karikaturer og klippe dem ud med den grove ståltrådssaks, som ellers ikke engang ville klippe karduspapir. Men hvad han bedst af alt kunne, var at spille komedie. Der var ingen på hele fabrikken, som han jo ikke kunne gå og tale efter, og når han gav Per Gårdskarl som fuld, eller halte Jørgen, der listede omkring og pustede sig selv aske i øjnene, var arbejderne på stuen nær ved at dø af latter. Men når så legen var allerbedst i gang, blev han pludselig alvorlig, gik hen til sin stol og tog fat på sit arbejde. Først polerede han i al tavshed, men ivrigt, og kastede kun af og til et dulgt blik op til rosentræet, der stod så frodigt, allerede med halvt udsprungne knopper. Så begyndte han at fløjte, først dæmpet og svagt, så stærkere, men altid så forunderligt vemodig. Det var mig bestandig, som havde jeg hørt disse melodier før, kun vidste jeg ikke rigtig hvor, men altid var jeg nær ved at græde.

En aften, da legen var i fuld gang, satte han mig på en gang hårdt fra sig og sagde:

"Så du har været forlovet med Johanna? Kyssede hun dig? Lyv ikke!"

Jeg blev ganske forskrækket over denne pludselige overgang, tilmed da jeg syntes, at Olsen så så vild ud. Dog svarede jeg:

"Ja, én gang."

"Hvor?"

"På munden," svarede jeg.

"Ja, men hvor kyssede hun dig? I brænderiet?"

"Nej, ovre hos hendes moder. Jeg havde banket en dreng i skolen, fordi han spurgte, om hun var min kæreste, og så kyssede hun mig."

Olsen så skarpt på mig og sagde:

"Men har du aldrig kysset hende?"

"Jo, jeg ville engang, men så blev hun vred og løb sin vej, og så kom hun på landet."

Olsen klappede mig på kinden og sagde:

"Du skal ikke bryde dig om, hvad jeg siger. Jeg kan blot ikke lide, at drenge kysser; det skal man gemme, til man bliver stor."

Selv om jeg ikke rigtig forstod Olsen, var der dog noget, som hemmeligt vakte min mistanke, og jeg spurgte igen:

"Kender du da Johanna?"

"Nej, din lille Johanna kender jeg ikke," svarede han. "Men jeg har kendt en, der var større."

"Er det da til hende, at du har skrevet vers?"

"Nu må du ikke forstyrre mig," sagde han, og gav sig ivrigt til at polere.

Fra den aften var det igen, som var der en kurre på tråden mellem Olsen og mig, uden at jeg kunne angive, hvorfra den kom, eller hvorledes den skulle løses. Også Olsen syntes at være forandret. Han havde før været en særdeles flittig arbejder, og fra mit sovekammer havde jeg ofte længselsfuld stirret ned

efter skæret af hans lampe, der brændte længe efter, at arbejdsklokken havde ringet til bortgang. Nu mødte jeg ham aldrig mere om morgenen i porten, og ofte var han borte, når jeg om aftenen listede mig ned i guldpolererstuen. Traf jeg ham, var han enten adspredt eller ilde oplagt, eller han skrev breve, som han skjulte under bordet, når onkel kom.

En aften havde han dog leget med mig som sædvanlig, ja han havde endog lavet mig en hyldesprøjte, hvoraf jeg lavede mig usigelig morskab, så meget mere som Olsen gennem nøglehullet havde sprøjtet ind til gamle Jørgen, der lidt efter kom listende ind og fortalte, at nu spøgte det også i laboratoriet. Pludselig, ligesom vi holdt prøvesprøjtning efter en sukkerdåse, kastede han sprøjten hen i en krog og gik lige hen og satte sig til at polere.

Lidt efter rejste han sig op, greb en lille pakke papirer og kastede den ind i gløderne under emaljeovnen. Flammerne blussede op; Olsen så tavs og tankefuld ind i dem.

"Nu går børnene af skole," sagde han og pegede på de lysende stjerner i den sorte aske. "Hvem der kunne gå af skole som de."

"Hvorfor det?" spurgte jeg.

"Så var man færdig!" sagde han og satte sig atter til at polere.

Lidt efter begyndte han at nynne, først svagere, så stærkere, så gik det mod sædvane over til sang. Han sang stille, vemodig, ligesom fortabt i drømme og bevægede den blanke agat i takt dertil. Det var en gammel fransk, dengang velkendt og meget yndet sang om ridderen, som skilles fra sin hustru og går i leding. Hun vifter til ham fra borgaltanen, hendes farver flagrer fra hans hjelm. Han vinker til afsked: "Jeg kommer igen til påske. Til pinse ganske vist." – Påsken kommer, men *han*

kommer ikke. Pinsen kommer, glædens og forårets fest – blomsterne springer ud, fuglene synger – men *hun* stirrer over de grønne dale fra den høje borgaltan, han kommer ikke. Da ser hun langt ude i det fjerne et tog nærme sig. Hestene er sorte, brynjerne er sorte, det er sorte fjer, som flagrer fra hjelmene. "Hvor er min husbond?" spørger hun gangerpilten. "Han blev, hvor helte blev – men mærket fik de ej!" svarer han, og stille vandrer hun tilbage til den øde fruerstue. Sørgetrompeterne lyder, kuren svarer fra murkronen, vindebroen rasler ned, ligtoget går derover. Bleg og stille ligger han på sit skjold, hans mænd følger efter.

Den første bar hans glavind,
– Mironton, Mironton, Mirontæne –
Den anden bar hans harnisk,
den tredje – ingenting.

Olsen sang dette vers to gange, og hver gang sitrede det i mig, når han kom til slutningsverset: "Den tredje – ingenting". Det var, som lå her en navnløs smerte begravet.

"Hvorfor bar den tredje ingenting?" spurgte jeg med tårer i øjnene.

Olsen svarede dæmpet:

"Fordi han ikke kunne bære mere, fordi han bar mest af dem alle – sorgen over sin herre."

5. Søndagsfornøjelser

Den følgende dag var i dobbelt forstand en festdag. Dels havde jeg fri for skole, dels skulle hyldesprøjten for første gang rykke i felten, og jeg lovede mig lige så megen nytte af dette nye våben, som man nu til dags venter sig af kuglesprøjten.

Vel levede jeg i den dybeste fred med fabrikkens indvånere, men der fandtes uden for denne et vildt, uregerligt folkefærd, med hvilket jeg lå i en stedsevarende, somme tider ikke ublodig fejde. Det var drengene i Springgade, "kirkegårdsdrengene", som vi kaldte dem, fordi de om søndagen gerne spillede klink der, når de havde sunget oppe ved orgelet i kirken.

I dybeste hemmelighed og med stort besvær fik jeg en spand vand transporteret fra slemmeriet ud i fabrikkens såkaldte fjerde gård, som ved en forfalden, altid tillukket port stod i forbindelse med Springgaden. Lidt efter kom drengene fra gudstjeneste, hvis man for resten tør kalde det, at hyle bag et orgel og spille klink ved kirkemuren, herfor, og nu begyndte de efter sædvane at sende en hagl af sten og andre projektiler over muren, så snart de gennem sprækkerne i porten så, at jeg var derinde. Dækket af portrummet svarede jeg med en salve, som vakte almindelig jubel, fordi den var så ny. Kampen optoges udenfor med begærlighed, nye sten regnede ned uden at træffe, og høje hurraråb lød, hver gang jeg gennem portsprækkerne udsendte de rammende stråler. Pludselig blev der en dyb stilhed, og jeg begyndte allerede at tro, at man ville storme porten, da en skingrende drengestemme råbte:

"Hurræ, der er en! Tør du gi'e ham en med?"

I samme øjeblik så jeg et stort, rødt ansigt nærme sig en af sprækkerne, og jeg, som antog det for en, der ville udspejde min stilling, fyrede af al kraft lige ind i det. Jeg hørte nogen udenfor, som tumlede tilbage, for med en anselig ed og et dumpt brag at falde i rendestenen. Der lød et vældigt hurra, piben og hujen, blandet med lyden af klaprende trætøfler og taktfaste slag af Leerbecks "den gule". Midt under hele denne hurlumhej brølede en rå stemme:

"Jeg tror, den onde lyne mig, han er gal! Sprøjter han ikke på Københavns politi?"

Københavns politi! Det gav et sæt i mig ved dette frygtelige ord, og jeg betoges af en alt lammende skræk, som ikke formindskedes, da jeg hørte en anden stemme tiltordne mig:

"Her er skiltet! Luk op i lovens navn, eller vi sprænger porten!"

Politiet! – Loven! – Skiltet! – Hvilke forfærdelige ord for en barnesjæl, der havde forbrudt sig som jeg. Ringere end vand og brød syntes jeg nu aldrig, det kunne blive, ja min tanke forvildede sig endog til Stok- og Børnehuset, mens jeg stirrede ud på mændene i de blå frakker og med de flade voksdugskasketter, hvoraf en endnu lå midt på gaden, medens dens ejermand badede sin blødende næse henne ved posten. Politiet! – Sprøjte på politiet! – Der gik en jammerfuld angst igennem mig; jeg kunne jo lige så godt have skåret halsen over på rektor. Jeg så allerede hele styrken komme marcherende med onkel i spidsen, bleg, tilknappet, med sammenpressede læber, og så ville der blive holdt dom over mig på rådhuset, jeg ville blive jaget ud af skolen, sat i fængsel og rimeligvis ende på

Ladegården eller i Forbedringshuset – det var en frygtelig ulykke! Ganske stille krøb jeg sammen i en fordybning i portrummet – jeg var for rædselsslagen til at kunne græde – og herfra hørte jeg dem gøre forberedelser til at iværksætte deres frygtelige trussel. Et koben blev hentet ovre hos spækhøkeren, jeg så det blev stukket ind i porten, men den holdt; man løber ikke så lige døre ind fra Frederik den Femtes tid. Efter nogle frugtesløse anstrengelser blev alt stille, og jeg tittede atter ud gennem en sprække. O rædsel! Der gik en politibetjent patruljerende op og ned; de andre var trukket af sted, rimeligvis for at trænge ind ad porten ved Købmagergade. Jeg så, at der ikke var andet for end at skjule mig bedre, og sagte sneg jeg mig hen til et gammelt skur, hvor man tørrede sten. Her klatrede jeg op, indtil jeg havde nået hanebjælken og troede mig i denne højde temmelig sikker mod politiets lave bestræbelser. Næppe havde jeg siddet der et øjeblik, før jeg hørte nogen komme ind i gården. Jeg tittede ned og så, at det var Olsen. Han havde netop lovet den søndag at ville gå på Rundetårn med mig, og jeg lagde med forbavselse mærke til, at han havde ganske nye klæder på.

"Olsen!" råbte jeg dæmpet. "Hør Olsen, hvad skal jeg gøre? Jeg har sprøjtet politiet i ansigtet."

Olsen så forskrækket op, så brast han i latter og sagde:

"Du er også en Fandens dreng, Viggo! Hvorfor gjorde du det?"

"Jeg kunne ikke se ham. Jeg ville sprøjte kirkegårdsdrengene, men så kom der en politibetjent, og han fik det hele."

Olsen lo på ny og sagde:

"Det var jo flinkt gjort af dig; det har de karle godt af."

"Jamen, Olsen, du må hjælpe mig, for nu kommer de for at arrestere mig, og gør de det, springer jeg ned fra bjælken her og

slår mig ihjel på stedet."

Olsen blev pludselig alvorlig og sagde:

"Bliv, hvor du er, Viggo, og gør ikke flere dumheder. Jeg skal nok klare for dig – der er de."

Med disse ord gik Olsen hen, tog spanden, som endnu næsten var hel fuld af vand og slog dens indhold af al kraft op imod porten. Betjenten udenfor syntes at få en anselig portion deraf, for jeg hørte ham på ny bande og skælde ude på gaden.

I samme øjeblik klang stemmer fra møllen. Jeg kiggede ned og så to betjente, som nu trængte ind gennem lågen. Den ene var en høj, svær fyr med et rødt ansigt, den anden spinkel, vissen og bleg, som var han gjort af en politiprotokol.

"Men plager Satan ham da?" råbte den tykke hidsig. "Kan han ikke se, hvem der står uden for porten?"

"Kan De, højstærede?" spurgte Olsen.

"Ingen fornærmelser mod politiet, om jeg må bede," sagde den blege højtidelig. "Værsenartig, her er skiltet."

"Hvad skal jeg med det?" spurgte Olsen.

"De er et fæ!" råbte den blege. "Er det en manér at holde søndag på?"

"Det er ganske som man tager det," sagde Olsen. "Nogle går i kirke, andre morer sig."

"Det bliver Dem en dyr morskab at sla' vand på politiet," bemærkede den blege.

"Det var jo kun vanvare," sagde Olsen. "Det kan vel afgøres i mindelighed?"

Den blege så lidt tvivlrådig ud ved tanken om noget klingende, men den røde råbte:

"Ingen vittigheder! Nej gu' min salighed kan det ej! Her er sprøjten – op med navnet, så kan han møde i morgen."

"Det er vist bedst at afgøre det i mindelighed," foreslog Olsen. "I morgen kunne det måske være, at De ikke fandt mig."

"Nå, så De vil stikke a'," spurgte den blege. "Vær så god! Københavns politi kommer alle vegne. Må vi så bede om navnet!"

"Kristian Falk," sagde Olsen til min store forbavselse.

Den blege trak en bog frem af brystlommen og noterede ivrigt; den røde undersøgte meget omhyggelig hyldesprøjten og syntes at have stor lyst til at tage vandspanden med. Derpå gjorde de en ronde i gården, beså porten som om den var en historisk mærkværdighed, og forlod endelig Olsen med den trøsterige bemærkning, at han ville blive stævnet i morgen.

"Nu kan du komme ned, Viggo!" råbte Olsen lidt efter.

Jeg entrede ned og løb med tårer i øjnene hen imod ham; denne selvopofrelse forekom mig næsten heroisk.

"Olsen," sagde jeg, "jeg vil fortælle alt til onkel, ellers bliver du jo arresteret."

"Du skal blot holde din mund," sagde Olsen og børstede støvet af mig. "Spørger din onkel dig om noget, skal du sige, at det var mig, som sprøjtede. Politiet gør mig ingenting."

"Var det derfor du sagde, at du hed Falk?" spurgte jeg.

"Ja, nu løber de om efter Falk og lader Olsen gå," svarede han. "Kom nu med; vi skal jo op på tårnet."

Det havde altid været et af mine højeste ønsker at komme op på Rundetårn, der ligesom en gammel kæmpe beherskede fabrikken, og efter hvis tinde gamle Rasmus trolig spejdede hver onsdag og søndag, når flaget faldt.

"Ellers kom tiden i ulave," sagde han.

Kagekonen i porten og Tycho Brahe på toppen var to af mig lige beundrede personer. De manglede begge næsen. Jeg syntes, at der i dette forhold var noget, som bandt dem sammen, og mente, at hun i porten ikke havde råd til at anskaffe sig en af guld. Ad sneglegangen vidste jeg, at Peter den Store var kørt ned med fire heste, efter at han på platfonden havde givet en hofmand ordre til at springe ned for en spøgs skyld, og om tårnets øvrige bestemmelse havde gamle Rasmus belært mig, at det første, man foretog sig som voksen og konfirmand, var at gå derop og spytte ud over rækværket, inden man tog på Frederiksberg – "Så døde man ikke af brystsyge," sagde han. Alle disse herligheder skulle jeg nu se, og det oven i købet med Olsen – mit hjerte bankede af glæde, både over tårnet og over at være sluppet vel fra den skrækkelige begivenhed med politiet.

Da vi kom ud på Købmagergade, stirrede jeg uvilkårlig op til Johannas vinduer. Havde jeg kunnet tage hende med, havde min lykke været fuldkommen. Også Olsen skottede derop, men ligesom tilfældigt. Der var heller intet at se. Alle vinduer stod åbne, blomsterpotterne var ryddet af vejen, det så ud, som holdt man en stor rengøring deroppe. Foran porten holdt en elegant, lille gig.

"Det er urtekræmmer Petersens," råbte jeg glad. "Den har jeg kørt i."

Olsen standsede, stirrede et øjeblik på vognen og blev ganske bleg. Derpå gav han et pludseligt ryk i mig og sagde:

"Kom nu! Hvad står du og måber efter?"

"Det er urtekræmmer Petersens – –"

"Ja, for Satan, jeg ved jo nok, at det er den abekats vogn!" råbte Olsen og trak mig så ublidt over rendestenen, at jeg var nær ved at falde. "Nu kan der let ske en ulykke."

"Hvorfor det?" spurgte jeg.

"Viggo," sagde Olsen med dæmpet stemme og bøjede sig ned over mig, "er der nogen, som du rigtig har hadet?"

"Ja," sagde jeg, "den rødhårede dreng."

"Nu vel," sagde Olsen med knyttede hænder, "så ved du det. Han er netop den rødhårede dreng for mig. En af os to går af vejen."

Vi gik op i tårnet, men det var, som al glæde på en gang var forsvundet. Kagekonen sad ikke i porten med sine frugter og forgyldte påskelam – det ville jo have været helligbrøde. Olsen gik langsomt og tvært uden at sige noget, og de gamle runestene stod langs væggen så mørke og melankolske, som rugede de over umindelige tiders blodige begivenheder. Oppe på platfonden fik alt imidlertid nyt liv. Det var en dag sidst i marts, en af disse dage, hvor der er begyndende forår i luften, hvor sneen smelter, og hvor lys og slagskygge følger så rastløs efter hinanden, som den friske forårsvind formår at jage de drivende skyer. På denne tid er der, som bønderne siger, grøde i luften. På denne vågner trækfugledriften og jager skarerne fra syd til nord, på denne kæmper tusinde skjulte spirer for et vordende liv og en kommende tilværelse, på denne holder livet og døden deres rigeste høst – der er en kamp, en uro, en gæring i naturen – kan man da undres over, at disse gærende kræfter også sniger sig ind i menneskets blod, at de mørke tanker og den higende uro netop gror frodigst på en tid, hvor liv og død, lys og mørke kæmper om, hvem der skal beholde overtaget?

Senere er dette faldet mig ind. Den dag stirrede jeg frejdig ud gennem det gamle gitter, ud over den søndagsstille by, ud over de røde tage, de rygende skorstene og bladløse træer, som snart forgyldtes af solen, snart hylledes i usikre tåger. Jeg undredes over, hvor alt dog var småt her oppefra. Selv Sundet med de store skibe tog sig jo kun ud som en smal flod med drivende både. Jeg så op mod de hvidgule forårsskyer. Dem var jeg, mærkeligt nok, ikke kommet nærmere, de gik deres gang og tog sig ganske ud som forhen. Mens jeg spekulerede over grunden hertil, kom Olsen hen til mig og sagde:

"Kom og hjælp mig, Viggo, du har jo gode øjne!"

Vi gik om på den side af tårnet, som vender ud mod Købmagergade. Her pegede Olsen ned og sagde:

"Ser du det vindue?"

"Ja," svarede jeg, "det er hos hørkræmmer Theils."

"Kan du se, at der hænger et bånd på stormkrogen?"

"Ja."

"Hvad farve har det, Viggo?"

"Violet."

"Violet?" gentog Olsen langsomt. "Er du vis på, at det ikke er lyserødt?"

"Nej, det er violet, det ser jeg tydeligt."

Olsen var blevet askegrå. Han holdt sig ved rækværket, men hans øjne fortsatte at være stift hæftede på det betegnede vindue. "Forbi!" syntes jeg, at han sukkede ved sig selv.

"Olsen," spurgte jeg, "vil du ikke have en pebermyntekage? Jeg har to, som jomfru Mortensen forærede mig i morges. Du kan godt få dem begge. Du ser så dårlig ud."

"Nej tak, min dreng," sagde han med et mat smil, "jeg fejler ingenting. Jeg blev lidt svimmel, men det går snart over. Derhenne til den side kan du se ned i fabrikken."

Dette tilbud var for fristende. Vel havde jeg en ubestemt fornemmelse af, at det var bedst at blive hos Olsen, men at se ned i vore egne gårde, med blikket at flyve hen over de kendte herligheder, at se alt, som svalerne måtte se det, når de i sommeraftenen tumlede sig oppe under kirkens spir – det var for lokkende. Jeg gik hen, så ud gennem sprinkelværket med Kristian den Fjerdes navneciffer og stirrede ned i dybet. *Der* stod den gamle lind med sine bladløse, sorte grene, *der* sad Rasmus ved springet og lappede på sin evige træføffel, og *der* kom onkel gående med hænderne på ryggen og blikket i brostenene – han tog sig nærmest ud som en vandrende hat.

Pludselig forekom det mig, at onkel med en sejlende bevægelse drejede uden om Rasmus, Rasmus uden om springet, og springet uden om lindetræet. Jeg fikserede disse bevægelser, der forekom mig højst mærkværdige for onkel og meget upassende på en søndag, men både Rasmus og han svingede og kredsede i store ringe om hinanden. Snart var onkel foran Rasmus, snart Rasmus foran onkel, så kom lindetræet og springet farende tværs hen over begge, men det forunderligste var, at Rasmus hele tiden sad på stolen og lappede på træføflen, og at onkel beholdt hænderne på ryggen og den høje, sorte hat på hovedet, skønt jeg syntes, at den måtte være fløjen af ham for længe siden. Lige med et gik jerngelænderet fra mig. Jeg holdt fast på det, fast og fortvivlet, men fra mig gik det, ud i luften, ned i dybet, ind mellem onkel, Rasmus og træføflen. Tårnet bøjede sig, kirken drejede sig, der

gik solglimt fra alle vinduer, forårsstormen peb i min ryg, så at det skar ned i mine knæ – jeg udstødte et skrig og sank om på platfonden. Det var, som om hele verden styrtede med mig. Olsen kom ikke, og da jeg havde ligget noget og sundet mig, rejste jeg mig og vendte ryggen til rækværket, for jeg følte instinktmæssigt, at synet endnu lå dernede. Nu var alt igen forandret. Tårnet stod fast, og gennem ruderne glimtede de blanke messinginstrumenter inde fra observatoriet, men jeg ville dog helst ned, bort fra det rædselsfulde, og ganske langsomt famlede jeg langs muren hen imod det sted, hvor jeg havde forladt Olsen. Han var der ikke, og idet jeg spejdede efter ham, faldt mit blik atter ud over rækværket og strejfede hen over det stille, øde Kultorv, der lyste i solglansen. Nej, det var intet bedrag! *Der* kom urtekræmmer Petersens lette, elegante gig kørende. Hørkræmmer Theil fyldte hele bagsædet, men på forsædet, lige ved siden af urtekræmmeren, sad en ung dame med lyseblåt, flagrende slør. Hun vendte hovedet om, forårsvinden greb i sløret og løftede det højt i vejret, solskinnet lyste hen over hendes ansigt – det var Johanna! Jeg blev stående ligesom i et slags bedøvelse, og da jeg atter løftede blikket op og så ud over tårnet, forsvandt giggen som et lille, mørkt punkt i gabet af Nørreport.

"Olsen!" råbte jeg fortvivlet – der kom intet svar.

"Olsen!" skreg jeg igen. Intet svar – kun vinden rullede hans hat hen foran mine fødder.

I dette øjeblik var det, ligesom der gik et lys op for mig, der som et lyn klarede hele situationen. Johanna havde aldrig holdt af mig – hun havde kun kysset mig, fordi jeg havde banket den rødhårede dreng, dengang han angreb hendes ære, og hun

havde kun besøgt mig, fordi den gamle fabrik beskæftigede hendes fantasi. – Ak, hvor forfængelig havde ikke jeg været, som stadig havde konjugeret mit "*amo*" med hende i hjertet! Men fra Johanna fløj min tanke med rasende forbitrelse til urtekræmmer Petersen og fra ham med en vemodig smerte til – Olsen. Hvor mangen nat havde jeg ikke med gru tænkt på, at en kunne komme og tage hende fra mig, og nu var der hele to, og af disse var den ene min ven, han, som havde delt alle mine glæder og bekymringer, og endnu i dag med den mest personlige opofrelse frelst mig fra politiet og hele dets forfærdelighed. Nu forstod jeg, hvorfor Olsen så heftig havde spurgt mig, om jeg havde kysset Johanna, nu forstod jeg båndet om stormkrogen – ja Olsen *skulle* have hende, han var jo min ven og så digter, den anden kun en urtekræmmer, der oven i købet hed Petersen.

Men hvor var Olsen? – Jeg tog hatten op og gik tilbage til det sted, hvor jeg havde forladt ham. Jeg fandt ham ikke. Tårnet syntes at være ganske forladt, men op gennem lugen hørte jeg en grov stemme, som råbte til mig, at nu skulle der lukkes. Uden at agte på denne opfordring, gik jeg endnu et par skridt hen imod den side, hvor tårnet forbinder sig med Trinitatis kirke, og hvorfra man har udsigt til kirkegården. Her stod eller rettere hang Olsen. Det ene ben havde han ude over rækværket, men han vendte ryggen til dybet og blikket ind mod tårnet, som frygtede han for at se noget i det afgørende øjeblik. Hans ansigt var ligblegt, vinden tog i hans guldgule hår og førte det udefter, klæderne flagrede omkring ham; de var så tynde og hang så slapt om ham, at jeg trods det forfærdelige i situationen ikke kunne frigøre mig for den tanke, at han frøs.

"Olsen!" råbte jeg rædselsslagen.

"Gå bort, Viggo!" hviskede han med usikker stemme. "Se det ikke!"

Han kastede det andet ben over rækværket, holdt sig endnu fast med begge hænder og lukkede øjnene. Alting stivnede i mig. Der var ikke så meget som bevægelse til et skrig eller rum for en tanke. Instinktmæssigt bøjede jeg hovedet til siden – nu måtte det jo ske. Da fik jeg et puf, en grov stemme udstødte nogle uforståelige ord, og i samme øjeblik så jeg Olsen blive grebet i nakken, løftet i vejret, og som et barn sat inden for rækværket.

"Er De gal?" tordnede stemmen.

"Hvem er De?" stønnede Olsen.

"Plager Fanden Dem da rent skinbarlig? Kan De ikke kende mig igen?" råbte den tykke. "Her er skiltet, værsen'artig!"

Olsen vaklede som en drukken mand og stirrede med et sløvt blik på det fremrakte skilt. Jeg så på manden – det sprog kendte jeg. Det var den tykke betjent fra Springgaden.

"Så det er Deres maner at holde søndag på?" fortsatte han. "Nogle går i kirke, andre morer sig, sa'e De. – Jo, det er s'gu en net morskab, De driver, og det oven i købet med sådant et barn. Gjorde jeg Dem Deres ret, skulle De på kammeret, skulle De! Pil nu ned fra tårnet, og det i en fart! Her skal lukkes, og tag hatten med!"

Med disse ord puffede han ublidt til Olsen, der vaklede af sted som var han fuld. Jeg fulgte stille efter, med en hemmelig lyst til at myrde urtekræmmer Petersen, dæmpet af en højtidelig gru for Københavns politi, der nu, som jeg så, kom

alle vegne. Dette var mit første besøg på Rundetårn – jeg har aldrig været der siden.

Olsen slog om til venstre og drev ned ad Købmagergade, som gik han i søvne. Ved fabrikkens port stod han stille, børstede sin hat og lettede så på håndtaget. I det samme kom jomfru Mortensen ud, stram og pyntet, med en vældig, gammeldags salmebog med guldsnit, og hængekrøller, der havde noget af det samme. Hun stak hastig salmebogen i muffen, kastede et velvilligt blik på Olsen og sagde:

"Nå, hr. Olsen, De har nok ordentlig været ude at more Dem?"

Olsen svarede ikke, men klemte hende op mod porten, idet han passerede forbi.

"Sikken manér!" sagde hun og så arrig efter ham. "Hvad render du om med den laps for? Nu har I bestemt været hos konditoren? Jeg skal sige det til onkel, Viggo!"

"Vær så god," svarede jeg indigneret. "Men så siger jeg, at De bager æbleskiver om aftenen og spiser dem i sengen, når onkel tror, at De læser i Bibelen."

Jomfru Mortensen stirrede på mig med et udtryk af overrasket forbitrelse – den første revolution har altid noget bedøvende for de styrende. Derpå snurrede hun sig rundt på hælen og sagde i forbigående:

"Lille Viggo, din onkel kommer ikke hjem til middag; han er i kommissionen. Jeg har ladet Ane sætte mad af til dig. Her er nøglen – der står tre pandekager i spisekammeret?"

Og jomfru Mortensen forsvandt, glitrende og raslende, med salmebogens guldsnit lysende i solglansen. Selv stod jeg med spisekammernøglen i hånden, ulykkelig og fortabt. For mig

havde alle verdens pandekager mistet deres betydning. Hvad er tre pandekager for en ulykkelig elsker?

Længe vandrede jeg om i den store, øde gård, uden at jeg rigtig vidste, hvorledes jeg skulle gribe sagen an. At jeg havde mistet Johanna, var mig klart, men jeg kunne ikke resignere ved tanken om, at jeg egentlig aldrig havde ejet hende. Denne tanke var så bitter, den kom stadig igen ligesom biens stik, hver gang jeg troede, at den havde lagt sig til hvile. Den første aften, barnehjemmet, kysset blandede sig på en forunderlig måde med begivenhederne på tårnet. Nu forstod jeg, at man kunne dræbe sig af kærlighed, vandre bort fra den lyse, forårsfriske jord for at vente og vente. "Langt, langt herfra" klang det som i en ubestemt melodi; jeg syntes at høre den i Trinitatis klokker, som just nu ringede til aftensang. Jeg var bedrøvet, langt mere bedrøvet, end dengang jeg hørte livjægernes march, men det var på en anden måde. Dengang vidste jeg, at en var død, som jeg holdt af, og at jeg aldrig mere ville få hende at se. Nu var *hun* død, som jeg holdt mest af blandt alle, men jeg ville få hende at se ofte, måske hver dag, måske i vinduet, smilende, leende, småsnakkende og hilsende over til os. Hun ville sidde med det nydelige, lokkede hoved bøjet over sytøjet, når jeg gik til skole; hun ville måske skotte efter mig og rødme lidt ved tanken om min dristighed i brænderiet, og ved hendes side ville urtekræmmer Petersen sidde med de sorte tænder, det friserede hår og det underlige, dumme grin. Han ville tage hende om livet og spørge: "Hvad rødmer du for, Johanna?" – Og hun ville svare: "Å, det er ingenting. Se, der går den lille Viggo." – "Ingenting!" – "Den lille Viggo!" – O, hvem der dog var student og kunne duellere på Saltholm!

Jeg satte mig fortabt på en trillebør med blikket fæstet på jorden – græde kunne jeg ikke. Hele den lange dag skulle jeg nu være alene, ingen venner, ingen kammerater, og Johanna tabt for evigt! – Langt herfra! – Johanna tabt! – Johanna tabt! – hørte jeg atter tydeligt i klokkeklangen, og jo mere jeg lyttede, desto skarpere blev metalstemmerne, desto klarere og tydeligere lød ordene. Til sidst kunne jeg ikke holde det ud mere. Jeg flygtede for lyset og klokkeklangen, jeg vandrede gennem de øde gårde og søgte ind i det gamle brænderi; i min nuværende stemning havde det intet afskrækkende for mig. Alt stod som før: Den højryggede stol, det grove bord, den simple træskammel – i det støvede vindue surrede en myg og dansede mod ruden, som længtes den ud i det solskin, der havde lokket den frem, men som endnu ingen kraft og livsvarme ejede. Jeg så på det hele, så underlig tankeløs og tom. Johannas varme skikkelse ville ikke forme sig i dette rum. Her var så koldt, så dødt, forårsvinden trak gennem de ituslagne ruder; den indlod kun den tøede snes vinterkulde. Jeg krøb ind i rundovnen, mit barndoms palads, Johannas brudekammer, og mit blik faldt på dets grelle, brogede udsmykning. Det hele forekom mig så barnagtigt – jeg kunne slet ikke forstå den glæde, hvormed jeg hin dag havde vist Johanna mine kongelige skatte. Jeg rev det ned: Guldpapiret, stjernerne og lysekronen; jeg syntes, at jeg var blevet for stor til at ville se det mere. Så satte jeg mig på den mugne stråsofa; tankerne gik den samme kredsgang. De begyndte med Johanna og endte med Johanna, men der kom ikke liv eller trøst fra dette ord som før. Det begyndte at mørknes – stilheden, tomheden, ødet, der herskede overalt, uden for som inden i mig, greb mig som en rædsel. Jeg flygtede

ud af brænderiet og søgte op i vor store, halvmørke dagligstue. Hvem der nu turde se ud ad vinduet, nikke derover! – Men det var jo umuligt. Jeg krøb sammen i onkels svære, mørkegrønne safianslænestol, og her fandt jomfru Mortensen mig om aftenen – middagsmaden stod urørt på bordet, lysene var ikke tændte.

"Men, min Gud, dreng, hvorledes er det du ser ud? Du har nok set spøgelser," sagde hun.

Og jomfru Mortensen havde ret. Jeg havde set spøgelser! Nogle af dem, der suger blodet fra kinderne og lægger de første isnåle i barnehjertets lette, hurtigt rullende strøm.

6. Besøget

Den næste søndag var onkel på ny i kommissionen, og jeg sad i gården, som sædvanlig overladt til mig selv. Hele denne uge havde jeg ikke set noget til Olsen – hvorledes havde han det nu? Underlig nok, kunne jeg intet nag føle mod ham; han var jo ulykkelig ligesom jeg. Mit blik søgte hen imod guldpolererstuen; der *stod* han i vinduet, rosentræet var fuldt af store, halvåbne knopper, men Olsen havde ståltrådssaksen i hånden, og den ene af de duftende blomster faldt for den efter den anden. Det var ligesom han gjorde det i tanker, og dog klippede han så bestemt og sikkert; *der* faldt den sidste, nu var der ikke en blomst tilbage. Jeg kunne ikke holde det ud, men gik hen og bankede sagte på døren. Der blev ikke svaret, og lige så sagte lukkede jeg op. Olsen stod endnu ved vinduet med saksen i hånden og hovedet vendt imod mig; hvor så han alvorlig ud! Jeg havde så meget at sige, mit hjerte var så fuldt, men jeg vidste ikke rigtig, hvorledes jeg skulle begynde, jeg syntes det var umuligt. Han samlede alle roserne sammen, tog en tråd og begyndte at binde, medens jeg langsomt nærmede mig. Han lod, som han slet ikke lagde mærke til mig, tog en stol og fortsatte at binde. Endelig var jeg lige ved siden af ham, nu måtte der jo siges noget, det følte jeg.

"Olsen, er den til Johanna?" spurgte jeg.

Der gik en skælven igennem ham, han trak knuden så fast, at trådenden sprang, men svarede ikke.

"Olsen," sagde jeg igen og lagde armen om hans nakke, "er du vred på mig?"

Han hævede hovedet og stirrede mig ind i øjnene med et trøstesløst blik. Han så i dette øjeblik så forsørget og lidelsesfuld ud, at jeg næsten ikke kunne udholde det. Uvilkårligt satte jeg mig op på hans knæ, slyngede begge arme om hans hals og hviskede:

"Olsen, jeg er så bedrøvet!"

Da fo'r det igennem ham. Han bøjede hovedet ned over mig, slog begge arme om mit liv og brast i gråd. Hans tårer blandede sig med mine, vi følte begge den trøst, der ligger i tårer.

"Viggo," sagde han noget efter, "jeg er et stort barn. Forstår du? Et stort barn, som ikke duer til noget. Tal aldrig om i søndags! Hører du? Det kom sådan over mig; jeg så –"

Og Olsen dækkede sit ansigt med begge sine hænder, som frygtede han for at se det igen; så bøjede han sig atter hen over mig.

"Viggo," hviskede han med tildækket ansigt, "ved du, hvad det vil sige at være ulykkelig? Du er for ung dertil, og jeg vil håbe, at du aldrig må få det at vide. Men er man rigtig ulykkelig, *må* det ende med en forbrydelse."

"Er du da så fattig?" spurgte jeg.

Olsen smilede mat og svarede:

"Var det blot det! Men det er ikke fattigdommen, som ødelægger. Jeg har ingen vilje, Viggo. Jeg har haft tusinde planer og begyndt på tusinde ting, uden at sætte noget igennem. Jeg kan føle, men jeg kan ikke ville, og når man ikke kan det, handler man ikke. Når man blot vil, kan man også alt."

Jeg følte løgnen i denne så tit misbrugte sætning og spurgte:

"Kunne du få Johanna, hvis du blot ville? For så vil du vel?"

"Ikke mere," svarede han, og satte mig pludselig ned på gulvet. "Johanna bryder sig hverken om dig eller mig."

"Da bryder hun sig heller ikke om urtekræmmer Petersen," sagde jeg.

"Hvorfor ikke?" spurgte Olsen, pludselig opmærksom.

"Nej, det kan hun umuligt. Jeg kan endnu huske ham fra skolen. *Der* gik han i violet fløjlsbluse, og vi kaldte ham altid for Chokoladedrengen."

"Det kan ikke være ham," sagde Olsen, "han må være meget ældre."

"Jo, det er netop ham. Han var i den øverste realklasse, da jeg kom ind i forberedelsen; det husker jeg godt. Han havde hver dag franskbrød med rejer, som han pillede af og gav til den rødhårede for at blive fri for prygl. Og så gik han med svesker i lommen og spiste chokoladecigarer, når de andre røg tobak. Jeg har desuden mødt ham engang i Charlottenlund. Der havde han to Skovshoveds-drenge med sig, som skulle klatre op efter fuglereder, for han turde ikke selv. Nej, det er umuligt, at Johanna kan holde af ham – sådan en realist."

Olsen smilede og sagde:

"Du er en flink dreng, Viggo! Jeg tror heller ikke, at Johanna holder af ham, men hvad kan det hjælpe, når de dog er blevet forlovede?"

"Men hvorfor er de blevet forlovede? Er det, fordi han har en vogn at køre Johanna i?"

"Ja," sagde Olsen, "netop derfor. Ser du, Viggo, der er meget her i livet, som du ikke forstår, og som det var bedst, at man aldrig kom til at forstå. Der er noget, der hedder sedler, og

noget, der hedder obligationer, og der er andet, som hedder pantesedler og forfaldne veksler. De, der har de første, er herrer her i livet; de kan gå ud og ind, og alle tager deres hat af for dem. De kan være de største slyngler og de værste afskum – når folk hører klangen af de små, kolde metalklumper, så farer forglemmelsens ånd i dem, og de antager dem for menneskeslægtens velgørere. Så ussel er menneskeånden, Viggo, at den som en hund logrer for dem, der bærer disse metalstykker i lommen, og den, som kunne lave dem, ægte og uforfalskede, for ham ville slægten kaste sig i støvet, og han ville kunne erobre verden. – Se," fortsatte han og pegede op imod himlen, "hvad er de drivende skyer, den lette forårsvind, ja, hvad er selv solens guld mod det andet? Med *det* kan man vinde sjæle, lokke dem, friste dem, føre dem i fortabelse, sende dem til Helvede, dersom man vil. – Ak, hvem der forstod at lave guld, det er mit højeste ønske!"

Det gav et sæt i mig. Olsen bar altså på min hemmelige tanke; hvor vidt var han mon kommet?

"Har du da aldrig forsøgt det," spurgte jeg.

"Narrestreger!" svarede han og tog en agat. "Man har forsøgt det mange gange og i mange, lange år, men de, der forsøgte det, fandt ikke de vises sten, men kun de vises elendighed. Og dog kan jeg af og til ikke lade være at tænke derpå. Når jeg om aftenen sidder her i tusmørket, synes jeg ofte, at blodstenen er de vises sten, og når jeg med den lokker det blanke guld frem på overfladen, da tænker jeg tit, at det må være en sten, hvormed man kunne samle de spredte guldets atomer og binde dem til enhed, ligesom magnetstenen påvirker hvert enkelt atom i jernet og giver det magnetens egenskaber."

"Olsen!" råbte jeg. "Jeg ved, hvor stenen er – den ligger i kælderen."

"Er du gal, dreng!" spurgte han og så næsten forskrækket på mig.

"Nej, jeg er ikke, men du ved ikke, hvad jeg ved. Jeg har gjort guld, virkeligt guld, som onkel har prøvet, men det var ikke større end knappenålshoved. Når man tager alt, hvad der er i kvartskælderen, må det blive en vældig klump, men du må hjælpe mig – onkel må ikke vide noget derom."

Med overbevisningens hele sikkerhed begyndte jeg nu at fortælle Olsen min opdagelses historie. Navnlig betonede jeg onkels udsagn, at det ikke var umuligt, ligesom jeg heller ikke glemte Jørgens mystiske ord om "det rigtige". Olsen stod og trommede i bordet, halvt vantro, halvt overbevist. Endelig sagde han:

"Ja, vi kan jo gå ned i kvartskælderen."

Olsen tog sin hat, men pludselig var det, som om han så et syn; han blev stående med den i hånden og stirrede stift ud i gården.

"Hvad ser du efter?" spurgte jeg.

"Se, Viggo," svarede han og pegede udad. "Der står en virkelig guldmager, en, der kender hemmeligheden og ejer de vises sten. Han laver også guld, laver det af armod og kummer, af nød og fortvivlelse, af sygdom, af suk og af tårer. Han har de vises sten, fundet i Østerland, arvet fra Salomo. Han har aldrig sluppet den, han kender dens værd og bærer den i stedet for hjerte. Det er en guldmager, kan du tro!"

"Det er jo en jøde?" sagde jeg.

"Nej, du ser fejl, Viggo, det er en igle. Bliv her! Jeg skal ud og strø salt på ham."

Jeg forstod ikke rigtig, hvad Olsen mente, men ville dog nok se jøden få salt og krøb derfor op i vinduet. Ude i gården, i den gråsorte, halvtøede sne stod en lille, vissen, krogrygget mand med smalle læber, olivengul ansigtsfarve og et uroligt stikkende udtryk i de små, kulsorte øjne. Den fedtede hat sad noget bag i nakken på ham, et par leverbrune benklæder var smøgede så højt op, at de udtrådte, stroppeløse støvler kom helt til syne, og under armen holdt han en stor bylt, indsvøbt i et rødternet lommetørklæde. Olsen kom ud, rank, lyshåret, nobel i holdning og i blik; han så ud som en adelsmand ved siden af den anden. Jøden tog et papir frem, så nok et, og endelig en hel pakke, og mens han holdt bylten mellem knæene, løste han pakkens bånd op med tænderne og præsenterede Olsen det ene papir efter det andet. Samtalen kunne jeg ikke høre – dertil var afstanden for stor – men på Olsens blik og miner kunne jeg se, at disse papirer var ham i høj grad ubehagelige, og at det snarere var ham, der fik salt, end den anden. For hver gang Olsen talte, strøg jøden sig om kinden med et afskyeligt, ondskabsfuldt grin og spyttede afvekslende til højre og til venstre, som om han havde alle Olsens ord løse i munden. Til slutning rystede han hånden med udspilede fingre lige for Olsens næse, strøg sig derpå med den flade hånd hen over ansigtet og smækkede så det hele ned i jorden med et usigeligt udtryk af foragt. Olsen så først ned i den grå sne, så op på jøden, derpå vendte han sig og gik. Hans modstander rystede endnu engang hånden efter ham, spyttede på det sted, hvor han havde stået, og forsvandt derpå i porten, samtidig med at Olsen langsomt trådte ind.

"Blot jeg ikke får frit logi for fremtiden," sagde han.

Jeg forstod ham ikke og svarede:

"Det var jo rart, hvis du kunne få det frit, Olsen."

Han smilede på sin stille, halvt vemodige, halvt sarkastiske måde, tog rosenbuketten og sagde:

"Jeg har travlt, Viggo! Nu må jeg gå."

"Må jeg gå med?" bad jeg. "Ellers skal jeg være ganske alene den hele lange dag, for Ane lukker døren, når hendes kæreste kommer."

"Stakkels dreng!" sagde han og klappede mig på kinden. "Når foråret kommer, skal vi gå sammen i Kongens Have, ja måske bliver der råd til Charlottenlund. Nu må vi skilles. Farvel, Viggo, glem mig ikke!"

"Rejser du?" udbrød jeg hulkende.

"Ja," svarede han, "jeg gør en lille rejse til Bornholm. Den vil måske vare denne vinter eller lidt mere. Vil du vande rosentræet, mens jeg er borte?"

Jeg hviskede et beklemt ja – alle mine tanker og følelser hang ved afskeden – også Olsen skulle jeg miste! Han gik rask hen imod døren, men da han så, at jeg blev stående på samme plet, stivnet i min sorg, kom han tilbage og sagde:

"Viggo, du er en god dreng og en flink dreng. Du sladrer ikke af skole, gør du vel?"

"Nej," sagde jeg bestemt.

"Nu vel! Så kan du få lov at følge mig i dag. Bryd dig ikke om, hvad du ser. Svar ja til alt, hvad man spørger dig om, og tal ikke derom til nogen. Vil du det, kan du følge – men det er en lang vej."

"Ja," svarede jeg, hemmeligt glad over det mystiske i opfordringen.

Da vi kom uden for kvartskælderen, blev Olsen et øjeblik stående. Jeg greb momentet og sagde:

"Olsen, jeg tror, der er guld i den kælder."

"Hvorfor det?"

"Jo, for Gamle Hans har fortalt, at nonnerne havde begravet en skat, før de forlod klosteret, og hver gang jeg går ind, enten i det gamle brænderi eller ned i kvartskælderen, kommer jeg til at tænke derpå. Tror du ikke, at jeg har fået lidt af nonnernes guld i krukken? Hvorfra skulle det ellers komme? Selv onkel vidste det ikke."

Olsen svarede ikke, men gik hen og lettede lemmen fra. Foran os lå den dybe kvaderstenstrappe, der tabte sig i ubestemt halvmørke; en kold luft slog os i møde. Olsen stirrede tankefuldt derned og deklamerede halvt alvorlig, halvt parodisk:

"En underjordisk hvælving høj ret som en have brammer,
Thi store træer af blanken malm udbrede deres stammer
Af kobber, jern og zink og bly med stærke skud i bugter,
Og fra hver udstrakt sjælden gren nedhænge sjældne frugter."

Derpå sparkede han til en sten, så at den røg langt ind i kælderen, lod lemmen falde i med et brag og sagde:

"Å ja, det var dengang!"

"Skal vi ikke gå derned?" spurgte jeg. "Måske finder vi noget."

"Ja, en skrubtudse; dertil blev prinsessen i eventyret," svarede Olsen. "Kom nu, Viggo! Lad os ikke stå og gøre os til nar på vore gamle dage."

Han trådte hen for at tage mig ved hånden, for jeg havde atter med stort besvær fået lemmen op, og hans blik faldt atter hen over det øde rum, hvis baggrund tabte sig i ubestemt skumring.

"Hvad er det for en kasse, som hænger der?" spurgte han.

"Hvor?"

"Kan du ikke se den? Den hænger i fire lænker, og der går et rør til den ovenfra."

Det var ganske besynderligt, at jeg aldrig havde lagt mærke til den før. Jeg havde så tit været i kælderen, men kassen hang inderst inde i en krog, var sort, forrøgen som muren selv, og tykt, gråt spindelvæv gik fra denne hen over den.

"Det er vist nonnernes kasse," sagde jeg. "Hvad mon der er i den?"

"Vi kan jo se ad," svarede Olsen og tændte et par svovlstikker. "Nu bilder vi os ind, at vi er skattegravere, lille Viggo."

Hvor flammede lyset dog svagt og usikkert, en rødgul stjerne på kulsort fløjl, mens vi kravlede op ad kvartsdyngerne for at nå hen til kassen! Hvor dumpt og hult lød ikke bragene, når blokkene rullede ned bag os og glimtede i mørket! Hvor kold og klam var ikke luften! Af og til hørte vi lyden af vanddråberne, som med en hul, sukkende lyd faldt ned fra hvælvingen. Jeg holdt mig i Olsens frakkeskøder, inderlig overbevist om, at vi var på vej til "det rigtige", at kassen var fuld, om ikke af perler og rubiner, så dog mindst af blanke, vægtige dukater, som havde ligget og ventet på os i århundreder.

Endelig stod vi ved vore ønskers mål, og det var vel skikket til at vække forhåbninger og drømme af eventyrlig natur. Olsen lyste med svovlstikkerne – der hang en gammel, svær, firkantet

kasse i fire, solide kobberlænker, grønne af alder og fugtighed. Omkring kassens sider løb et relief med nymfer, fauner og satyrer, og dens fire hjørner var trukket ud til dragehoveder med åben mund og udstrakt tunge, hvorpå den gulgrå aske endnu hvilede. Højere oppe under loftet gik et irret kobberrør ned, som måtte stå i forbindelse med onkels laboratorium.

"Er den fra nonnernes tid?" spurgte jeg.

"Nej," svarede Olsen, "så gammel er den ikke. Den må være fra Frederik den Femte, efter stilen at dømme. De havde godt råd i de dage – at gøre så mange ophævelser for en askebakke."

"En askebakke?" spurgte jeg mistrøstig. "Er det ikke andet?"

"Du kan jo selv se," sagde Olsen og sprang ned. "Røret går op til den store ovn i din onkels laboratorium. Tidligere er den vist brugt til smelteovn, og kassen er kun hængt for at fange kul og aske, det er det hele."

Det var det hele! – Jeg kunne ikke forstå den ro, hvormed Olsen udtalte disse, alt håb ødelæggende ord. Kul og aske! – Dertil havde altså nonnernes skat forvandlet sig, ligesom ellefolkenes guld.

"Skal vi dog ikke se rigtig efter, hvad der er i kassen?" bad jeg.

"Nej, nu skal vi vaske os ved springet," sagde Olsen. "Og så skal vi holde ørene stive, for i dag gælder det."

Vejen gik ud ad Nørreport – alt var så øde, så søndagslig stille. Vinden blæste skarpt, der var snefnug i luften, og de enkelte grønne spirer på bastionerne hang med hovedet, ligesom de skammede sig over at have vovet sig for tidlig frem.

"Kan du høre gøgen?" spurgte Olsen pludselig.

Jeg lyttede, men hørte kun nordvestvinden, der peb gennem de bladløse træer.

"Jeg hører den nu så tydelig," fortsatte han, "så at jeg synes, at du måtte kunne høre den med. Naturligvis er det umuligt, den er ikke kommet. Men når jeg således går om vinteren, bilder jeg mig ind, at det er solskin og forår. Luften er mild og varm, lærkerne slår, og gøgen kukker fra skoven. Lugt, hvor disse roser dufter. Er det ikke ligesom violerne fra volden?"

"Hvorfor gør du det?" spurgte jeg.

"Så lysner det op i humøret, og jeg bliver varmere derved; det er næsten lige så godt som en vinterfrakke – nu skal vi ha' et løb, Viggo – et rigtigt væddeløb herfra og til søerne!"

Og Olsen løb og lod mig langt bagud. Da jeg endelig nåede ham varm og åndeløs, greb han mig ved hånden og sagde:

"Jeg er et stort barn. Viggo, ikke sandt? – Kom nu med, så skal du se min villa."

Vejen gik ud ad den øde, sørgelige Nørrebro. Da vi kom i nærheden af Assistens Kirkegård, standsede Olsen pludselig ved et urtekræmmervindue, hvor der hang nogle store klaser af grønne druer.

"De er fra det varme Spanien," sagde han. "Gud ved, om de er dyre?"

"Det er de vist," sagde jeg med stor ærbødighed for den sjældne frugt, men med hemmelig lyst til nydelsen.

"Det er også sent på året," lagde Olsen betænksom til og rodede i sin lomme. "Men vi kan jo spørge os for; det koster ingen penge – måske sælger han os en lille gren."

Vi krøb ned i kælderen gennem en lille halvdør, der stod på klem – vi skulle jo til at begå helligbrøde.

"Hvad koster de der?" spurgte Olsen og pegede på druerne.

"Vil De købe dem?" spurgte drengen, en rigtig opløben, skeløjet fyr, og kneb hjørnerne ind på en papirspose.

Olsen bed sig i læben og sagde mildt:

"Hvad koster de druer?"

"En daler pundet. De er på to pund hver," svarede drengen og slog løkke på sejlgarnet.

"Vil De så skrive mig for dem," sagde Olsen og nærmede sig vinduet.

"Skrive Dem?" spurgte drengen og så op og ned ad Olsen. "Plejer De at få her?"

Olsen blev ganske rød i hovedet, men sagde blot:

"Vil De kalde på hr. Nielsen."

Drengen gik, og en lille vims mand med slappe træk, og det tynde hår omhyggelig kæmmet ned over det ene øre kom farende ind. Han havde endnu servietten om halsen.

"Gud bevares, hr. Falk, er det Dem – ja undskyld, om forladelse – men jeg troede, De sad –"

"Sad?" spurgte Olsen. "Hvad mener De med det?"

"Å ingenting! – Gud bevares, det var blot sådan en talemåde. – Hvad står til tjeneste?"

"Deres dreng vil ikke skrive mig for de druer der. Han lader ikke til at kende mig."

"Hvad behager? Ikke det? Det var dog ganske besynderligt. Ja, det vil sige, i grunden har det sin rigtighed – det har virkelig sin grund, hr. Falk, det vil sige –"

"Ja, hvad vil det sige?" spurgte Olsen, og lod stemmen synke ned til en dæmpet hvisken. "Jeg har jo betalt for forrige år, og hvad jeg skylder Dem –"

"Gud bevares, hr. Falk, De skylder mig intet, ikke en skilling. Vi har gjort op, Deres regning er likvideret –"

"Hvad behager?" udbrød Olsen.

"Ser De, hr. Falk," sagde urtekræmmeren og lod ligeledes sin stemme synke så lavt, at jeg havde møje med at opfange den. "Vi er alle mennesker, og tager, hvad vi kan få. I går var Isaak her. De kender ham. Han kom for at høre, hvor meget –"

Og urtekræmmerens stemme flød fuldkomment hen i det halvmørke, der beherskede butikken. Pludselig tumlede Olsen tilbage.

"Det er altså urtekræmmer Petersen!" udbrød han lidenskabeligt. "Tænkte jeg det ikke nok? Ja, det ligner den karl!"

"Jeg siger ingenting, hr. Falk. Forstår De, jeg er tavs som graven, det har altid været mit princip. Men når De selv ved det, er det jo ingen hemmelighed. Han sætter Dem; jeg tør dø på, at han sætter Dem. Jeg hørte noget derom i går aftes i vort dramatiske samfund. – De har truffet ham på landet engang – De stak ham ud, og skrev vers over ham, da han havde spillet Einar Tamberskælver – det glemmer Petersen Dem aldrig – han er frygtelig jaloux – og nu med forlovelsen –"

"Jeg kan altså ikke få de druer?" afbrød Olsen.

"Gud bevares – ganske som De vil, hr. Falk – de står fuldkommen til Deres tjeneste. – Det vil sige, når De betaler kontant," lagde den lille urtekræmmer betænksomt til.

Olsen tog en gammel pung op og talte småmønterne efter. Derpå stak han den i lommen igen og sagde: "De gør mig nok en tjeneste, hr. Nielsen, for gammelt bekendtskabs skyld. Her er et guldur; jeg har holdt på det til det sidste, og det bliver det første, jeg indløser. Tag det mod druerne og et pund te, og så

kan De give mig en flaske berlinerrøgelse med – jeg trænger til det i aften."

"Å, De skal ha' dameselskab, et lille pikkenik," smiskede urtekræmmeren, "jeg forstår Dem. Jeg gør det nødig, højst nødig, hr. Falk, men kan jeg tjene Dem – og for ikke at gøre damerne ulejlighed – hi, hi! – det er på tre måneder, hr. Falk – vil De have kvittering? – Godt, altid gentleman! – Værsenartig, her er pakken – tryk den ikke i baglommen, det kunne let blive til tevand – ha, ha! – Farvel, hr. Falk!"

Lidt efter stod vi på gaden. Olsen drog et dybt suk og sagde:

"Bliver du fattig, Viggo, så håb aldrig noget af mennesker, men tag mod til dig og skyd dig en kugle for panden. Det er en svær operation, men hvem betænker sig på at lade en hul tand trække ud, når det dirrer i hver en nerve. Menneskene er nogle slyngler, Viggo! – Hvorfor skal man så leve imellem dem?"

"Ikke alle – onkel ikke, og Rasmus og Jørgen."

"Nej, ikke alle, Viggo, ikke alle," sagde Olsen med blødere stemme. "Der er megen kærlighed i verden, men ulykken gør bitter; det er det bitreste ved den. Men vi vil holde hjertet ungt og varmt! – Ikke sandt, Viggo, ungt og varmt!" gentog han og pustede i de valne hænder.

"Jo," svarede jeg med dirrende læber, for også jeg begyndte at fryse. "Men hvorfor kalder De dig alle sammen for falk, når du hedder Olsen?"

"Tys," svarede han. "Ikke spørge, svare ja til alting og ikke tale derom til nogen – det var jo aftalen, var det ikke?"

"Jo," svarede jeg og mandede mig op, for turen begyndte at blive mindre morsom, end jeg havde tænkt. "Er vi nu ikke snart hjemme hos dig?"

"Jo," sagde Olsen, "denne vej her til højre, så kører vi lige op til palæet."

Vi havde hidtil fulgt Assistenskirkegårdens skumle mur, hvor de bladløse popler og mørke graner susede i vinden. Nu drejede vi ind ad en vej med forkrøblede pile på begge sider, med smudsig sne i grøfterne og dybe huller i vejsporet. Den gik lige frem med gråsorte, nøgne marker til naboer, med sumpede enge, hvor vandet stod i stille, flade pytter; med forfaldne, små huse, der så ud, som om man havde strøet dem ud af en legetøjsæske, efter først at have slikket farven af dem. Himlen var så blygrå; det ene store, tunge skylag lå oven på det andet og nåede i den flade horisont lige ned til jorden. Skumringen faldt på. Langt ude, hvor solen gik ned, kom der en kold, gul glans i luften. Nogle krager fløj op med et hæst skrig, kredsede et par gange rundt og kastede sig igen. Så kom på ny et udflytterhus med faldefærdig mønning og unge popler til selskab. Så en mødding, derpå en svinesti, hvor vandrotterne pilede af i den smudsige sne som glidende striber. Så en ny grøft med skimlet, stillestående vand; bag denne et gammelt, forfaldent plankeværk med spor af tjæring og afbrudte pigge på stolperne.

"Her skal vi ind!" sagde Olsen og sparkede døren op.

Var dette palæet, villaen? Olsens ord havde givet mig indtryk af, at han boede mindst i en kongelig bygning – og nu dette! En stor gårdsplads, halvt brolagt, halv opkørt; i midten et duehus på en stang, forfaldent, smudsket og kun med spurve til beboere; til højre en mødding, hvor en mager hund og en gris stredes om resterne af en afslagtet hest; til venstre en gammel karet med iturevet ruf og manglende forhjul – det var alt, hvad jeg så. Vi gik ind i en have, hvor kålblade og kartoffeltoppe,

gammelt tømmer og muldnede teglsten spærrede vejen; hvor træerne stod sorte og forrøgede, bærende tørresnore med lappet tøj, hvor græsset var nedtrådt, jordbunden sur, fugtig og sivende under hvert af vore trin. Der lå en lav, hvid bygning, fuld af grønne fugtighedspletter, rig på huller og sprækker i muren, fattig på ruder, og med spor af et par vinranker, som i deres velmagtsdage havde omslynget et espalier, der endnu skimtedes hist og her som bedrøvelige rester. En trappe førte op til en dør, der hang på et hængsel, og på denne stod en ung, barhovedet tøs i trætøfler og blågarns kjole. Hun vred tøj op fra en balje, så at vandet flød over alle trinene.

"Gud, for dejlige roser, De har der, hr. Falk," sagde hun og lettede op i kjolen, så at et par blå ben kom til syne. "De er nok til Deres fæstemø?"

Olsen fo'r hende forbi og råbte til mig:

"Fald ikke i sæbevandet, Viggo! Første dør til højre, når du kommer op på fjerde sal. Jeg løber i forvejen for at lukke op."

Huset lod til at være beboet af mange, for da jeg famlede op ad de halvmørke trapper, hørte jeg lyden af stemmer, der skændte, og børn, der græd. Luften var så rå og så fugtig, mørket blev tættere, jo mere jeg steg op, men Olsen stod allerede ved sin dør og rakte en tændt lysestump ned imod mig.

"Ikke forknyt, Viggo!" råbte han. "Palæets trapper er også oplyste om dagen. Tag dig i agt for den kalkballe der – her bor jeg."

Hvor var det dog et underligt værelse, Olsen havde! Så stort, så tomt, så øde og uhyggeligt – en mellemting af et loft og et kvistværelse, af et pakrum og noget, der til nød kunne minde om et sovekammer. Hvorfor stod sengen så enlig midt på

gulvet, som var det en ting, der tilfældigvis var faldet ned fra loftet? Hvorfor var der ingen kakkelovn, og hvad betød den lille ildgryde, der med levninger af aske og nogle halvt forkullede grene var stillet hen ved Olsens skrivebord? – Skrivebord? Nej, det var ikke noget skrivebord, det så jeg først nu. Det var et pianoforte, og dog ikke et pianoforte, ligesom man vil. Tangenter havde det, men de klaprede hult og tonløst, når man lod fingrene glide hen over dem; det var, ligesom de sukkede over tabet af de tonende strenge, som de engang havde sat i bevægelse. Over dem lå et gammelt Europakort, skåret i strimler, og på dette var blækhuset anbragt – det var en gammel opodeldokflaske med en svamp i. Pennene havde splittet sig lige op til skaftet og gabede i fortvivlelse. Et par store sivsko, en gammel gulvmåtte, en rusten mælkespand med vand, to havestole og et bord med nogle bøger udgjorde hele det øvrige bohave. Det suppleredes af nogle urtepotter i det dybe kvistvindue, hvorfra kulde og træk strømmede ind, trods de kardusstrimler, hvormed det var overklistret.

Det faldt mig ind, at jeg tit havde tænkt, at onkels stue var uhyggelig, især når jeg sad der alene i mørkningen og ventede på, at lampen skulle komme ind. Men hvad var den mod dette? – Mens jeg anstillede denne betragtning, tændte Olsen et nyt lys, som han stak i en lerklump, han havde taget på fabrikken. Det spredte et mat og sørgeligt skær ud over den øde stue, hvis hvidtede vægge – det kunne jeg nu først se – var forsynede med lange hylder af uhøvlet fyrretræ, hvorpå der stod mange forskellige, men støvede genstande.

"Jeg skal blot skrive et par ord, Viggo," sagde Olsen og satte sig hen ved det gamle landkort. "Desuden skal vi snart gå igen.

Nu kan du se dig om så længe. Der står et lys på gulvet henne ved sengen."

Hylderne havde tiltrukket sig min udelte opmærksomhed, og jeg begyndte med et par fægtemasker, der forekom mig meget interessante på grund af deres lighed med riddertidens hjelme. De efterfulgtes af en håndvægt, et par huggerter, så kom modellen til en skonnert, nogle spanske knive, så en kasse konkylier, så en kornvægt, antikke mønter, krystaller, malme og ertser – endelig en elektrisermaskine, et blæserør og en hel mængde små kolber og digler, som jeg kendte så godt fra onkels laboratorium. Det hele var overordentlig interessant, især da jeg her frit kunne røre ved det, tage det ned og tørre det af med mit lommetørklæde. Jeg var så fordybet i en række små tragter og stel med reagensglas, at jeg slet ikke mærkede, at Olsen stod bag ved mig med lyset i hånden. Jeg syntes, han havde tårer i øjnene, men måske var det kun en følge af den skarpe forårsvind og anstrengelsen ved skrivebordet; for han sagde med sit ejendommelige, vemodige smil, idet han tog skonnerten i hånden:

"Ja, det var dengang. Det var sømandsromanen. Det kedede mig at slide på de tørre skolebænke, hellere ville jeg sidde på en tofte og have en åre i hånden. Jeg kom aldrig videre end til skonnerten og knivene der – jo, det er sandt, de skaller bragte en matros mig fra Sunda-øerne – men i tanken var jeg på de videste togter, opdagede nye verdener og sloges med pirater i alle farvande. Jeg valfartede til Nyboder og Holmen, og kunne løbe hele timer efter en søkadet, blot for at se, hvorledes han bar sin dolk – men jeg sad tre år i øverste klasse, og da jeg blev

student, stod jeg nederst i rækken, skønt jeg kunne have været den øverste."

"Er du student, Olsen?" udbrød jeg. – Jeg havde dengang en overtroisk respekt for studenter.

"Ja," svarede han med et stille smil, "gid jeg aldrig var blevet det. Der er noget, der hedder kammerateri – vogt dig for dem, Viggo, de kan ødelægge den stærkeste. Jeg kom i Studenterforeningen, jeg blev beundret; man sagde jeg havde et lyst hoved – og jeg troede det. Jeg holdt taler ved soldene, lavede viser til gilderne, var i sangforeningen og skrev i Korsaren. Jeg drak dus med russerne, gjorde oprør på Fælleden, tog del i politiske demonstrationer og kom tre dage på Rosenborg. Inden jeg selv vidste af det, var jeg hoved for et koteri. Man så i mig en Wessel, en Oehlenschläger og en Orla Lehmann forenet i en person, og koteriet –"

"Ja, men hvad er et koteri?" spurgte jeg.

"Det skal jeg sige dig, Viggo. – Det er sådan et slags assurance, meget nyttig for den, som ikke kan blive forlovet, få embedseksamen eller betale præmier for en klækkelig livsforsikring. Koteriet sørger for den gensidige fremvækst. Det sender beundringsavertissementer ud i publikum, det skriver anmeldelser i bladene og besørger forsikringen af enhver, som hører det til. I koteriet er man meget mere end bekendt, noget mindre end ven, man er staldbroder i det almindelige opfostringshus, hvor foderet nær ser ud som ærtehalm. – Man har en slags vandmænd, Viggo, nogle stærkt forgrenede, selvlysende sødyr, der ser ud som skinnende ædelstene, så længe de er i deres element, men som falder sammen til en form- og farveløs klat, når de kommer ud af det. De kan blot

bestå ved fælles sammenhold, og alt, hvad den enkelte kan rapse til sig, kommer alle de andre til gode. For egentlig er de ikke ét dyr, skønt det synes så, men – et koteri tjener til at holde anstalten oppe, de ligner blærer og er i grunden heller ikke andet. Nogle besørger de løbende forretninger og driver den fremad; de lyser i mørket og er dens vittige hoveder. Andre er jævne, skikkelige fyre, der hverken gør stort fra eller til, men er gode til at tage stød af og holde den i den tilbørlige ligevægt, hvis en eller anden blæksprutte skulle forsøge på at løbe den i sænk. Sligt kommer blæksprutten i reglen galt fra, for over dem, der skaffer æde til hele kolonien, sidder nogle, som er ondskabsfulde – de har giftige nældetråde, der er så snildt indrettede, at de kan brænde alle andre med undtagelse af kammeraterne selv. Se, sådan en livs- og ernæringsanstalt, sådan et slimet, glimrende, men giftigt kryb – det er netop et koteri."

"Men hvorfor var du da i det?"

"Fordi jeg var for ung til at indse, hvad det vil sige at opgive sin personlighed, for deri stikker netop hemmeligheden. Kun den, der formår at gøre det, kan blive varigt medlem af et koteri. Man kan blive blære og holde det oppe; man kan give diner og skaffe det æde; man kan slå vittighedsglimt fra sig, så flynderne flyr og østerserne lukker deres skaller af forfærdelse; man kan slå om sig med gift og galde – men alt må ske til bedste for koteriet, ellers er man ude af det. – Ser du, Viggo, også hos de dyr, jeg fortæller om, er der nogle enkelte, som river sig løs, som fra det mørke, mudrede dyb stræber op til sollyset og de blinkende stjerner. Det er dem, der skal hæve slægten op til et højere standpunkt, dem, der i sig bærer spiren til en ny og

skønnere form, skabt til at færdes der, hvor dybets magter ikke længere fører regimentet. De er få – det er de udvalgte altid – og deres liv er omringet af farer. Havstrømmen søger at rive dem med sig, brændingen truer med at knuse dem, men dog *må* de rive sig løs, dog *må* de stræbe opad, og i de stille, månelyse timer, når havet vugger sig i tropenattens arm, da stiger de fra dybet, hilser himlen og dens evige stjerner, og i dette korte, lykkelige moment udsår de spiren til den nye form, der skal komme, som skal være højere, lykkeligere, bedre end dem – den form, som hele sit liv skal vandre i lyset. Men selv synker de blege og livløse tilbage til deres mørke udspring; deres mission er endt – selv skal de aldrig se lykken."

Olsen holdt et øjeblik inde – også hos ham dukkede der noget op af erindringens hav, men det havde nældegiften i sig. Han greb en lille bog, hvis gule blade allerede vidnede om tidens magt, og fortsatte:

"Ser du, Viggo, jeg var blæren i hele kolonien. Jeg holdt den oppe, det følte jeg, og denne følelse er nok til at fylde én, når man er atten år. I lang tid troede jeg, at jeg var dens hoved, fordi jeg var i spidsen, men jeg begyndte at blive ældre, og med hver dag følte jeg alt for tydeligt, at det var hult og tomt. Jeg rev mig løs – løs fra foreningen, fra kammeraterne. Jeg strejfede rundt på det vide, det herlige land, sov i en høstak, dækkede bord i skoven og lod havet lulle mig til hvile. Jeg følte, at der var kraft og lykke i selve livet, men jeg ville endnu videre. Jeg ville skildre det således, som jeg havde set det, således som det genspejledes i min erindring, således som det glødede i mit inderste hjerte."

Olsen tav et øjeblik, derpå greb han bogen og læste:

"Digtet er en klaret drøm
I nattens stilhed skabt.
Drømmen kun et uklart digt,
Som Fantasus har tabt.

Digteren er drømmer,
Når hin ham blot bevinger.
Men drømmeren bli'r digter,
Når Fantasus han tvinger!"

"Ak, Viggo, det troede jeg dengang, men det var ikke nok, langt fra nok – det fik jeg at føle."

Olsen kastede den lille bog, hvoraf han havde oplæst strofen, hen ad bordet og gik med stærke skridt et par gange op og ned. Derpå standsede han foran mig og sagde:

"Kan du tænke dig, Viggo, at du havde fået et rigtig dejligt legetøj, et, som du hele dit liv med al din sjæls brændende begær havde higet efter – en kridtpibe f.eks., som kunne blæse guldbobler, der indvendig var fyldte med levende tinsoldater – ville du så ikke være glad?"

"Jo, vældigt!" svarede jeg.

"Tænk dig så," hviskede Olsen, "at den rødhårede dreng kom og tog kridtpiben fra dig. At han trådte den itu under sine støvlehæle, sønderflængede de glimrende guldbobler og brændte tinsoldaterne levende op – hvad ville du så gøre?"

"Jeg ville myrde ham!" svarede jeg og knyttede hænderne.

"Nu vel!" sagde Olsen. "Også for den voksne er der sådant et legetøj, som skaber fantasiens gyldne bobler, fyldte med levende tanker, der spreder sig som blomsterstøvet, når boblen flyver ud i verden. Man kalder det poesi. Det ædleste, det bedste, vi ejer – vor livsånde er det, som vi anvender for at få

boblen til at spille i de vekslende regnbuefarvers strålepragt. Alt, hvad vi har levet, tænkt og drømt, spiller hen over boblens overflade, vekslende i lys og skygge. Alt hvad vi har håbet, attrået, elsket, spejler sig dobbelt stort og skønt deri – mange nætters og dages arbejde tager det, inden man kommer så vidt. Uvished, angst og tvivl har man døjet, for at den skal blive så skøn som mulig – nu skal den flyve, nu skal den ud for at fryde mennesket ved sin form og sin skønhed. Da – og nu vil du forstå mig, Viggo – da kommer den rødhårede dreng. Han griber med sin plumpe hånd midt ind i boblen, så den springer til skum, og dette skum, salt og bittert, smækker han dig i øjnene med en hånlatter. Du skal tåle og tie, for bag ved den rødhårede står der en hel flok, som gentager hånlatteren, som ville kaste sig over dig, dersom du blot løftede en finger. Du skal le og sige, at det var en spøg det hele – du skal lade som ingenting, mens det svider i det hjerte, som sad derinde en giftig, tvehaget brod. Du skal smile og trykke din dødsfjendes hånd, når du møder hans blaserede smil, du skal – nej, Viggo, for den, der engang har prøvet sligt, for ham springer der ingen guldbobler mere, hans livsånde er vejret hen, ham må man tilgive, hvis han handler som en afsindig."

"Hvad gjorde du da, Olsen?"

"Jeg bankede ham! – Forstår du, Viggo, ganske som du bankede den rødhårede dreng. Det var en dag på Østergade. Jeg mødte ham, ligesom han havde knust hvert håb, der boede herinde. Jeg traf ham med en bekendt under armen, just som jeg, med fortvivlelse i hjertet, kom ud fra en konditor, hvor jeg havde læst min dødsdom. Jeg bøjede uvilkårlig hovedet, idet jeg gik ham forbi og – i det samme tænkte jeg, at således gjorde

også slaverne, når de passerede forbi triumfatorens vogn. Denne tanke gjorde mig trodsig, jeg hævede blikket og så ham hånligt udfordrende ind i øjet. Han skiftede ikke farve, der rørte sig ikke en muskelfiber i dette for mig så forhadte ansigt; han så på mig, som om jeg slet ikke eksisterede, som om luften var tom, hvor jeg stod. Kun idet jeg gjorde plads for ham, smilede han sarkastisk og sagde til vennen: "Nu er *han* færdig!" Jeg hørte ikke mere – jeg er ellers blød, Viggo, men luften blev til glødende ild omkring mig. Tusinde stokke haglede ned igennem den, og alle traf de et og samme mål, jeg vidste ikke selv hvorledes. Den samme aften var skandalen hele byen over. Jeg havde banket ham, den mest frodige af koloniens giftblærer. Den skikkelige, godmodige fyr havde fået noget med, da han ville tage stødet af og bringe ligevægten til veje – kort sagt, det hele var "ganske fornøjeligt", som en af giftblærens intimeste venner bemærkede. Men jeg – jeg var færdig."

Olsen tav og gik atter heftig op og ned ad gulvet. Jeg stod og pillede ved de kemiske apparater, noget forbløffet og forlegen, for når han hævede stemmen, var det, som talte han til en anden i stuen, som om en længe gærende strøm i hans hjerte kom til udbrud. Denne gang fortsatte han længe at gå op og ned; det var ganske, som om han havde glemt mig. Endelig standsede han, tog en lille platinadigel ud af min hånd, og sagde med blød stemme:

"Ja, det var enden på drømmen. Jeg blev kemiker, det var min næstsidste debut. Jeg trængte til en virkekreds, hvor arbejdet ikke bedømmes efter æstetiske driveres skøn, men vejes på videnskabens guldvægt. Jeg valgte kemien, fordi det er den, der løser og binder kræfterne, fordi det er den, der har de største

opgaver, og fordi jeg hemmeligt troede, at jeg var kaldet til at løse dem. I begyndelsen var jeg som i en rus, som flyttet ind i et feagtigt eventyrland. Jeg studerede, jeg analyserede, jeg eksperimenterede fra morgen til aften, og når jeg løste de bundne kræfter, når jeg så stofferne skilles af det sammenhæng, hvori de havde ligget i årtusinder, for at søge nye forbindelser, når jeg så dem indgå disse, glødende, blussende, skiftende farve, som vi dødelige gør det i den saligste elskovs berusende fylde, da forekom det mig tit, at stofferne ikke var livløse, men at der gik en dyb understrøm af hemmeligt liv gennem hele jorden, gennem dens bjerge, dens vulkaner, dens dale og dybder. Når jeg lod reagenserne virke og fik det kolde, grå jern til at blive rødt som det blod, der flyver for det, arsenikken blåligviolet som farven i ligets ansigt, guldet mat og sort som den nød, det udbreder i verden – da forekom det mig ofte, at stofferne og vi stod i et nøjere sammenhæng, end vi selv aner, at mennesket kun er et udtryk for den kemiske kraft, og at man, ved at lade visse stoffer forynges ved indgåelsen af nye forbindelser, måtte kunne føre livet langt ud over dets nuværende grænser til en evig ungdom og en evig nyden. Der var noget i middelalderens tanke om de vises sten, som forekom mig langt dybere, end vor prosatid er villig til at opfatte. Jeg fik et hemmeligt, men rasende begær efter at løse en af livets gåder, efter at gøre en stor opdagelse. Jeg arbejdede utrætteligt, langt over mine evner, både hvad sundhed og penge angik, for kemien er et dyrt studium, når man vil eksperimentere selvstændigt. Men jeg ænsede det ikke, min opdagelse måtte jo komme, og den ville rigelig lønne det opofrede. Endelig var jeg så vidt, at jeg kunne tage min

eksamen, men jeg brød mig ikke derom, jeg ville frem gennem opdagelser, ikke gennem karakterer. Men nu trådte vanskelighederne i vejen. Mit studium, der havde været som en vandring gennem en henrivende bjergegn, hvor hver plet er ny for den første gang kommende, blev nu til en kamp for en ubestigelig højde. Det nye stod som en fjeldmur foran mig, koldt, hårdt, ubøjeligt, med berømmelsens gletscherglimmer på sin tinde. Men derop førte ingen sti, hvert trin skulle jeg hugge med anstrengelsens og arbejdets sved på min pande, hvert fjed opad var et årelangt arbejde. Nu først forstod jeg, hvad videnskab er – og desværre, jeg var den ikke voksen. Denne tanke tog min kraft, mit håb, min tillid til mig selv – jeg følte, at jeg var færdig, også her. Jeg var anlagt til digter, jeg havde villet være videnskabsmand, og jeg endte som driver. Da tog en beslægtet sig af mig og sendte mig på landet. Alle forulykkede subjekter tror man jo gode nok til landmænd, og jeg havde foruden det forulykkede desuden kemiske kundskaber. For mine sidste penge købte jeg en kornvægt, det syntes jeg var nødvendigt, og nu kom landlivet. Jeg kendte det fra sommerferierne – den kølige skov, det duftende hø, tågen, der tungsindig trak over de stille indsøer, jublende stemmer, hestenes hovslag hen ad de støvede veje, velkomst og tilråb fra præstegårdens dør, om hvilken vedbendranken snoede sig. Således tænkte jeg mig landlivet – hvilken skuffelse! – Flade brakmarker, med jorder af første bonitet, regelrette plovfurer og tre pund ler på hver træsko, køren møg og graven mergel, opsætsige karle, rå forvaltere, ingen tro eller tillid til videnskaben eller blot til dannelsen – det var mit landliv. Der

var dog et lyspunkt midt i dette græsselige øde, en præst, nå, det kan være det samme, Viggo, også *her* blev jeg færdig!"

Olsen brød af og gik hen til vinduet, hvor jeg hørte ham knække den ene af de mørkegrønne vedbendranker over efter den anden. Nordvestvinden hylede udenfor i de sorte, bladløse træer, et par katte sloges nede i gården, ofte var det ikke muligt at sige, fra hvem tonerne kom. Pludselig gik Olsen hen imod mig med den ene hånd fuld af vedbendranker. Han strøg mit hår til side, kyssede mig på panden og sagde med blød stemme:

"Nu er det glemt, Viggo: det onde med det rå, ulykken med sorgen. Nej, sorgen glemmer vi ikke; den er som malurt, bitter, men styrkende. Selv med den kan hjertet holde sig ungt og varmt, og den bevarer følelsens renhed. Jeg har tilgivet alle, forsonet mig med alle, selv med ham, jeg hadede, og skal man også trække skubkarren igennem livet – når man gør det med god vilje og et ydmygt hjerte, med tro til Ham, der bød det, og med syn på den kærlighed, Han gav os, så går det let. Og Han gav mig kærlighed, Viggo, det skal du få at se."

"Men kan du da aldrig blive andet end guldpolerer?" spurgte jeg med tårer i øjnene, for jeg begyndte at forstå ham.

"Jo, måske, men der hører meget til. Ser du," fortsatte han og pegede på den slukkede ovn, "jeg har en opgave, som jeg længe har arbejdet på, og jeg står dens løsning nær. Jeg vil ikke have, at der må være guldpolerere mere i verden."

Jeg stirrede på ham med en hemmelig rædsel, for han sagde disse ord med et så underligt blik og så lav betoning, at jeg frygtede for, at han ikke var rigtig klog.

"Alt arbejde," fortsatte Olsen på samme måde, "der blot er mekanisk, burde forbydes, for det sløver den menneskelige ånd,

det gør legemet til en maskine, og derfor skal maskinerne overtage det – de lider ikke derunder. Kopisten i det støvede kontor, sypigen på sit fattige kammer, fabriksarbejderen ved den døsige lampe – alle skal forløses, alle skal sendes ud i livet til frit, åndeligt arbejde, i stedet for at de nu går til grunde og ender i hospitalerne eller på Ladegården. Det må gå, jeg vil gøre mit."

"Vil du da lave en maskine til at polere guldet?"

"Nej, Viggo, det kan ikke gøres. Dertil fordres den menneskelige hånd, det har jeg alt for vel følt."

"Hvem skal da gøre det?"

Han smilede igen på sin gamle, stille måde, smilede som han altid gjorde, når jeg enten morede ham ved et spørgsmål, eller han ville undgå at besvare det. Derpå pegede han atter på ovnen og sagde:

"Ved du, hvem der skal polere? Det skal ildånderne. Du skal ikke se så forundret på mig, Viggo, det er virkelig mit alvor. Har du aldrig siddet alene en aften og stirret ind i kakkelovnsilden og set på ildåndernes dans? Når alt er udbrændt til gløder, da kommer de frem. Sitrende og glimtende skrider de gennem ilden, små, lyseblå fjerhuer lyser fra deres hoveder. I hånden har de hammer og ambolt, fil og tang, og alt, hvad du lægger for dem, tager de straks under arbejde. De har smeltet tinnet til dine soldater, hærdet pilene til din flitsbue, og de steger æbleskiverne for jomfru Mortensen, men når ilden dør ud, dør de med – den hvide aske er deres liglagen."

"Å, lad nu være!" sagde jeg stødt; jeg følte mig allerede for ophøjet til at høre på børneeventyr.

"Ja, når du ikke vil tro mig, får du lade være. Det er ikke mekanikere, der skal gøre det arbejde, men de små dynamikere – kender du dem?"

"Nej!"

"Ja, ser du," sagde Olsen, "det er netop dem, de hemmelige ånder, som bor i ilden, der skal polere for mig. – Kom nu herhen og hjælp mig med at binde en buket."

Olsen havde løsnet roserne; nu bragte han fra vindueskarmen nogle spraglede krokus, en julerose og en hel busk af den hvide, vellugtende vinterviol. Af vedbendrankerne blev de friskeste udsøgte. Vi gav os til at binde, og kort efter havde vi, rigtignok mest ved Olsens hjælp, en buket, som ingen gartner skulle skamme sig ved på den årstid. Med en særegen højtidelighed blev druerne taget frem, vaskede og derpå indbundet i et hvidt lommetørklæde sammen med kongerøgelsen! Teen fik jeg i lommen, for at den ikke skulle give druerne afsmag.

"Nu skal vi blot pynte os," sagde Olsen, "så er vi færdige til afmarchering."

Jeg så mig om efter klædeskab, toiletspejl og sligt, hvoraf der ikke fandtes spor, men Olsen trak en gammel kuffert ud under sengen, stillede et trekantet stykke spejlglas op foran lyset, hentede en børste frem bag kornvægten, og i få øjeblikke foregik en mærkelig forvandling. Ud af kufferten kom nemlig en ny og forbedret udgave af den luvslidte, blå kjole, en ren, strøget manchetskjorte, et par sorte benklæder, en vest, og kort efter blev han så fin, at han godt kunne gå med onkel under armen, om det skulle have været. Kun støvlerne lod lidt tilbage at ønske, "men dem kan man stikke under bordet," sagde han.

Da Olsen endelig var færdig, syntes han mig næsten kongelig med den høje, brede pande, den buede næse og de blide, melankolske øjne, og da han trak de gule handsker på, syntes jeg, at hans hænder var så smalle og så hvide, som jeg aldrig havde set dem. Det forekom mig derfor ikke underligt, at han sagde, idet han greb spadserestokken og gav mig druerne at bære:

"Nu hedder jeg Falk – Kristian Falk. Husk på det, Viggo! Olsen ligger derhenne på sengen og kommer først i morgen på guldpolererstuen, hvis han for resten kommer der igen."

Jeg tænkte, at det var noget sært noget, men spurgte ikke, da Olsen på ny havde sit gamle, stille smil. Ude på gangen famlede nogen sig usikkert frem, stødte mod kalkballen, og jeg hørte et ærgerligt: "Fanden gale i den!" Derpå lagde en hånd sig på låsegrebet, og der blev banket ydmygt på døren.

"Kom ind!" sagde Olsen og tog hatten af med et uroligt blik.

Døren åbnede sig, og ind ad den sneg sig sagte en lang, sort skikkelse, hvis ansigt jeg i begyndelsen ikke rigtig kunne se, fordi den holdt hovedet så ludende og dukket, men den kom ind ligesom en kat, skønt den havde store vandstøvler på benene og en langhøvl under armen.

"Broder i Kristo!" sagde manden, for det var en mand med et blegt, sygeligt ansigt, dybtliggende, urolige øjne og en flad, lav pande, over hvilken håret strittede ned ligesom øjenbryn.

"Nuvel?" spurgte Olsen og satte atter hatten på.

"Hilsen og bud! Nåde være med dig, og fred fra Gud Fader, og vor herre Jesu Kristo, samt den hellige ånd!"

"Tak!" sagde Olsen og gik hen imod døren.

Den mørke mand listede sig lige foran den, holdt høvlen ud som et sværd og sagde i en syngende tone, mens blikket stadig søgte ud over den venstre støvlespids:

"Jeg kommer denne tredje gang til eder, thi ved to eller tre vidners mund skal enhver sag stadfæstes. Jeg haver sagt forud og siger det forud, som tredje gang nærværende, hvad jeg alt fire gange skrev som fraværende, at om jeg kommer igen, vil jeg ikke skåne."

"Hvad mener De med det?" spurgte Olsen, hvis holdning på en gang blev noget usikker.

"Broder i Kristo," sagde den mørke mand og skulede højst ubehagelig opad, "den ihukommelse, Herren haver skænket dig, synes mig svag og forgængelig. I trende måneder haver du haft mit tag over dit hoved, i trende måneder har min hustru tvættet dit lintøj, og i lige så lang tid har min tjenestekvinde Barbara renset dine sandaler, men tiderne er onde, og ikke haver mine øjne set hvid eller penning derfor, thi er jeg kommen at sige dig dette og tale dig til opbyggelse."

Olsen så aldeles ikke opbygget ud; tværtimod søgte han at skjule sin forlegenhed ved i en noget flot tone at sige:

"De kommer altså for at rykke, hr. Zachariæ?"

"Din tale er mig en hård mad og uforståelig for legemets øren," sagde den mørke med et stikkende blik. "Enhver skal betales efter sine gerninger, men de, som er genstridige og ikke lyder sandhed, men adlyder uretfærdighed, dem skal vorde ugunst og vrede, trængsel og angest vil jeg føre over hvert menneske, som ikke er lydig for loven, både en jøde først og en græker, thi er der ingen personsanseelse hos Gud, hvorfor skulle den da være hos menneskene?"

"Hvor stor er summen?" spurgte Olsen og så sig trøstesløs om.

"Min hustru haver optegnet alt, dag for dag og time for time," svarede den mørke mand og trak et laset stykke papir frem, som ved denne operation gik i to stykker. "Herberge og tag femten rigsdaler, toning og tvætning fire, en og en halv til tjenestekvinden Barbara – broder i Kristo, det gør i alt tyve rigsdaler og tre mark, som du er mig skyldig for Gud og mennesker."

"Dem kan jeg ikke betale," sagde Olsen med fortvivlelsens bestemthed. "Bedste hr. Zachariæ, De er en holden mand og en kristelig tænkende mand – gør mig den tjeneste at opsætte den fordring blot i to uger. Jeg arbejder på noget, som må lykkes, og som vil gøre mig i stand til rigelig at gengælde Deres godhed imod mig. Blot fjorten dage endnu, og jeg har penge. Driver De mig til fortvivlelse, må jeg sælge alt og begynde forfra igen. De trænger jo ikke til de penge."

"Ingen ved, hvo som trænger, uden Han alene, men alle trænger vi til Herrens nåde og barmhjertighed," svarede den mørke mand. "Din vej har været dig til fordærvelse, og fra den vil jeg drage dig. Jeg vil døbe dig i lammets blod, så de syv vredesskåler skal gå hen over dig urørt. Jeg vil vise dig dommen over den store skøge, som sidder på de mange vande, med hvilken de vise på jorden haver bolet, til de er bleven drukne af hendes horeries vin. – Ja," fortsatte han med hævet stemme og greb Olsen i armen, "jeg føler den hellige ånds ånde komme over mig og suse for mine øren. Se, tågerne flyr – jeg ser en kvinde, som sidder på et skarlagenfarvet dyr, et dyr, som haver været og er ikke, og som skal opstige af afgrunden og fare bort

til fordærvelse. På hendes pande er skrevet et navn: Kundskab, og hendes bolere er drukne af de helliges blod og Jesu vidners blod. Jeg ser hende ride på det store dyr, som var og er ikke, endog det er. – Her!" råbte han med hæs røst og tog sig til panden, "her behøves et sind, som haver visdom. Thi se, jeg ser det: Engelen, den store, er kommet, og han råber med høj røst: "Hun er faldet, Kundskaben er faldet og er blevet Djævelens bolig, et værksted for alle urene ånder, et fængsel for alle urene og afskyede fugle." – Ja, Herren har givet mig magt og styrke fra oven! Derfor, broder i Kristo, hør op at søge kvinden, som sidder på fordærvelsens vande, sønderbryd og bortkast alle de urene kar, som har ledet dig til fortabelsen, og jeg vil føre dig til de stille læsere i Tornebuskegaden, hvor du skal døbes med fornyelsens vand af apostelen, som er mig, kaldet af Herren Zachariæ! Gør du dette, vil jeg tage din skyld fra dig og give dig af min hellige ånd."

Olsen stirrede på den lange, mørke mand i den sorte frakke med det gulhvide halstørklæde og de magre hænder, hvormed han svang langhøvlen frem og tilbage, som var det et Herrens tugtensris. Jeg stirrede også på manden og troede, at han var syg, for nu satte han sig på Olsens eneste stol, skjulte hovedet i sine hænder, stønnede og gav sig, som led han af svære legemlige lidelser.

"Hr. Zachariæ, jeg forstår Dem ikke rigtig," sagde endelig Olsen efter på ny at have forvisset sig om, at udsejlingen til døren var fuldstændig blokeret. "Er det Deres mening, at jeg skal opgive, hvad jeg har arbejdet på et helt år? Mener De med de urene kar disse ting her?"

Og Olsen pegede på ovnen og de kemiske apparater, som stod langs hylderne.

Apostlen tog hænderne fra ansigtet, så op og sagde:

"Ve farisæerne, de skriftkloge og dem, der søger visdom, thi de skal søndertrædes og deres ord vorde som avner for vinden. Broder i Kristo, tror du ikke, at jeg har udspejdet dine hemmelige veje? Ofte haver jeg set Djævelen komme til dig i de mørke aftener og friste dig til at søge guld og verdens forborgne skatte. Mangen en nat, når ånden drev mig, har jeg gennem nøglehullet set dig sidde betaget af den ånd, som hedder Beelzebub. Jeg fornam eders samtale, hørte dig udstøde uforståelige ord og lede efter ham i gamle, hedenske skrifter. Jeg så ham give dig af sin magt, thi når du hældte en dråbe i det klare vand, blev det snart rødt som blod, snart sort som Djævelens ånde. Jeg så ham flagre i de rødgule skyer, der som damp udgik fra din ovn og smittede alt ved sin gifts ånde. Ja, selv om morgenen har jeg på dine fingre set gule pletter og brændte tegn, der hvor Djævelens hånd havde rørt dig."

"Gode hr. Zachariæ," sagde Olsen blidt, "De må ikke opfatte sagen på den måde. Da jeg lejede, fik jeg lov til at benytte kvisten til kemisk laboratorium, og de gule pletter er kun salpetersyre. Lad mig blot blive boende her, i fjorten dage, og jeg vil have ført mine forsøg så vidt frem, at de må give et resultat. Forstyrrer De mig nu, vrister De et helt års arbejde ud af min hånd, og Gud ved, når jeg da igen kan begynde derpå."

"Broder i Kristo, ikke alene dette haver bekymret mig, men meget andet, hvortil du ikke vil kunne svare. Ve dem, fra hvem forargelsen går! Det var bedre, at en møllesten var hængt om

deres hals, og de var sænkede i vandene, end at de skulle forarge en af disse små."

Med disse ord rejste den mørke mand sig fra stolen og pegede på mig.

"Jeg forstår Dem ikke, hr. Zachariæ," sagde Olsen.

"Hvo som haver øjne, han se, og hvo som haver øren, han høre!" råbte apostlen og tog mig til min store forskrækkelse i armen. "Det er blevet mig berettet af Keiflers husfolk, af Barbara og af min egen kvinde, at du haver en pige skjult, med hvilken du øver uterlighed. Hun er ung som lammet, duftende som rosentræets blomst, men i hendes legeme bor urenhed og livets forrådnelse. Jeg har spejdet dine veje, når ånden drev mig og mangen en aften har jeg set dig bringe ad jordens fedme, både bakkelser og den søde ost, både frugter og duftende blomster, medens jeg, min hustru og tjenestekvinden Barbara smægtede efter de penninge, du var os skyldige. Broder i Kristo, hvad siger du til dette?"

Og apostlen pegede på druerne og de friske blomster, der duftende struttede ud af lommetørklædet.

Olsen svarede slet intet. Han syntes ganske at have opgivet håbet og gav sig pludselig til at fløjte "*Ach, du lieber Augustin!*" hvilket jeg fandt at være højst ukristeligt.

"Broder i Kristo!" råbte nu hr. Zachariæ. "Ved du af, at vinstokkens frugt og hybenrosens blomst er dyre på disse tider af året? Vil du, at jeg, min hustru og tjenestekvinden Barbara skal lide vansmægtelse for horkvindens skyld? Og dog vil jeg ikke lukke mine øjne for vederstyggeligheden, jeg vil udslette din skyld, tyve rigsdaler og tre mark, jeg vil tage dig i mit hus og nære dig med livets vande, hvis du forlader ugudelighedens vej.

Ja, et nyt liv skal oplades for dig, hvis du hører mine ord. Træd ind i de stille læseres forsamling i Tornebuskegaden, der hvor intet urent kommer ind, ej heller nogen, som øver vederstyggelighed og løgn, men kun de, som er skrevet i Lammets Livsens Bog. Hør på min udlæggelse af Jesu Kristi åbenbaring, som han haver givet sin apostel Johannes, og lad dig gendøbe, ikke med vand på hovedet, som Belials præster falskeligt gør, men i fornyelsens fulde bad, således som jeg haver givet min tjenestekvinde Barbara i Holger Danskes Briller – da skal dine øjne blive opladte, og du skal se Herren!"

Endnu stod Olsen ydmyg lige over for hr. Zachariæ. Kun dirrede hans læber noget, da han for tredje gang gentog:

"Får jeg lov at blive uden det, hr. Zachariæ? Husk at det er en fremtid, som afhænger deraf; husk, at den lære, vi begge bekender, om end på forskellig måde, påbyder kærlighed til næsten og mildhed mod de trængende og fattige."

"Ja, mod de fattige i ånden," gentog apostlen og stirrede mørkt ned foran sig. "Hvo siger mod de fattige i kødet? Står der ikke skrevet: "Sørger ikke for de fattige, thi dem haver I altid om eder?" Og siger Han ikke selv: "Hvo meget haver, ham skal også meget gives, men hvo som lidet haver, ham skal endogså det lidet fratages, som han haver?" – "Ja," fortsatte han med højere røst og stødte høvlen så hårdt imod skrivebordet, at alle de strengeløse tangenter klaprede, "siger ikke selv Johannes, Herrens elskede apostel: "Hvo som samler til fængsel, han gå i fængsel?" – Derfor, broder i Kristo, fortørnes ikke over, at jeg vandrer til min rette øvrighed, fjerdingsfyrsten over Nørrebro, og påkalder hans bistand. Hans svende vil komme, og de vil optegne alle dine urene kar og vederstyggelighedens redskaber

i øvrighedens bog, og øversteroden for det lille gældsråd vil sætte dem til fællig, på det at penningens mangfoldighed må indkomme såvel til mig, som til min hustru og tjenestekvinden Barbara, men du vandrer derhen, hvortil du haver samlet, som den hellige apostel taler."

Den mørke mand faldt sammen, stønnede dybt og dukkede atter hovedet, med blikket over den venstre støvlespids. Derpå drejede han sig langsomt om og beredte sig til at forlade værelset. Men inden han nåede døren, greb Olsen ham i kraven og slyngede ham med et kraftigt tag ind i stuen så let, som var han en fjerbold. Apostlen tørnede baglæns imod ovnen, og da denne ikke gav efter, satte han sig midt i dette vederstyggelighedens redskab, så at kul og aske fløj til alle sider.

"Hør nu engang, hr. Zachariæ," sagde Olsen med dirrende stemme, "inden vi to skilles, har jeg dog lyst til at sige Dem min ret oprigtige hjertens mening. Den er, at De er en jøde! – Forstår De, ikke en af disse gamle, skæggede ågerkarle, som enhver kan tage sig i agt for. Nej, ret en løgnagtig, skinhellig, hyklerisk, ravgal jøde af en kristen, som skulle dyppes så længe i Holger Danskes Briller, at hele apostelskallen gik af ham. De vil omvende mig? Ved De af, at al Deres færd er mig væmmelig som den slimede skrubtudses, den jeg ikke engang gider røre med min fod? De vil døbe mig i fornyelsens bad? Ved De af, at før De kan gøre det, må De tage Holger Danskes Briller op og sætte dem på Deres næse? De har spejdet mine veje? – Jammerlige, elendige karl, som forveksler Deres egne med mine! Tror De ikke, at jeg mangen nat, når sorg og bekymring holdt mig vågen, har hørt Dem liste min dør forbi og lure, om jeg sov, og forsvinde i kammeret ved siden af? Hvad ville De hos

tjenestekvinden Barbara? Var det for at belære hende om de hellige apostles gerninger, at De kom? Var det Johannes Åbenbaring, De ville udlægge for hende? Skinhellige hykler!"

Olsen holdt inde og lyttede, for ude på gangen hørtes et brag og derpå en lyd, der snart lignede kattenes i gården, snart den, som fremkommer, når man med et banketræ klapper vådt tøj op.

"Din Satans, forbandede tøs, tænkte jeg det ikke nok!" hvinede en arrig kvindestemme. "Og det har du turdet gøre lige for min næse? Ikke pille af skam har der været i dig!"

Og en ny bearbejdelse med banketræet afbrød enhver videre udtalelse.

Apostlen blev endnu siddende et øjeblik i ovnen med øjne så runde som en hornugles. Med ét fløj han op i et sæt, fo'r på en meget lidet apostelmæssig måde hen over gulvet og forsvandt gennem en tapetdør, der syntes at føre til den modsatte side af huset. Næsten i samme øjeblik sparkedes indgangsdøren op. Et par blå ben uden trætøfler sprællede i åbningen, derpå kom hele den barhovedede tøs til syne i hvilende stilling, og over hende lå en tyk madamme med højrødt på hovedet. Den sidste bearbejdede den første temmelig ublidt med en trætøffel på højst forskellige steder.

"Holdt, madam Zachariæ!" råbte Olsen. "De myrder jo pigen."

"Holdt? – Sagde De holdt, hr. Falk?" råbte madammen og rejste sig op med trætøflen i hånden. "Tror De ikke, det var meget bedre, hvis De holdt Deres mund? Sådan en laps, sådan en sulten lus, han vil være fornem! Tror De ikke, at jeg har hørt hvert evige ord om, at De ikke kan betale, hverken for logi eller renlighed? Og så kommer sådan en herre og sætter ondt for

min mand? De tror måske, at jeg tror, hvad De tror? Nej, hr. Falk, De kan tro, at jeg tror noget ganske andet. Det skinhellige asen!"

Og madammen lod trætøflen falde, skjulte ansigtet i sine hænder og brast i en krampagtig gråd, som den barhovedet tøs klogelig benyttede til en ilsom retræte over kalkballen og dens væltede indhold.

"Nå, græd ikke, madam!" trøstede Olsen. "Sagen er måske ikke så slem, som De tror."

"Slem?" hulkede madammen. "Gud forlade mig min slemme synd, men han er en Satan, det er der ingen, der ved bedre end jeg. – Men det skal De ikke have gjort for ingenting, hr. Falk!" brød madammen på ny lidenskabelig ud. "De vidste godt, at jeg og den forbandede tøs stod udenfor til vitterlighed, for det bruger han jo altid. Og jeg har hørt Dem kalde ham både en slimet jøde og en skrubtudse, det skal De svare til både for Deres samvittighed og forligelseskommissionen med, om det behøves."

"Farvel, madam!" sagde Olsen. "Det gør mig ondt, at jeg har oplyst Dem om ting, som De havde bedre af ikke at vide."

"Ikke vide?" hylede madammen. "Tror De ikke, at jeg har vidst det for længe siden? Ja, gå De kun Deres egen vej. Jeg ved nok, hvor den fører hen. De er ikke et hår bedre end min mand, det afskum. Men tøjet lader De blive stående! Det skal under hammeren, hver evige smule, så sandt jeg hedder madam Zachariæ."

Madammen snappede efter lommetørklædet med druerne, men Olsen frelste det behændigt, og ned gik det af den mørke trappe, hvor alle beboerne stak hovederne ud ad deres døre,

dels for at se os, dels for at høre på den barhovedede tøs, der hylende meddelte deltagende venner beretningen om slagets enkeltheder. Heldigt iværksatte vi vort tilbagetog gennem den mørke have, den opkørte gårdsplads, fandt med nogen besvær den lille låge, frelste os over grøften og stod endelig på vejen. Her drog Olsen et dybt suk og sagde:

"Ser du, Viggo, således er menneskene. Er man fattig og forladt, kan de være jøder eller kristne, tyrkere og grækere – mod den trængende bliver enhver religion den samme."

"Er han da ingen apostel?" spurgte jeg. "Han talte jo, som man læser i Bibelen."

"Ja, som når man læser den bagvendt," sagde Olsen. "Hver gang, jeg har hørt på ham, har jeg altid tænkt på lignelsen om de fire slags sædejord. Guds ord kan falde på vejen, hvor fuglene æder det op; på klippens grund, hvor det hastigt vokser frem og bortsvides af solen; blandt torne, som kvæler det; endelig i god jord, i et oprigtigt hjerte. Men hos ham er intet af dette sket. For ham er ordet faldt i mosens side og sure bund, hvor de giftige svampesporer ligger skjulte. I slig en mørk og tåget sjæl kan ordet også trives, ja, det kan vokse rask, og tilsyneladende sætte frugt i hundrede fold. Men hvert korn er ondt og giftigt, svangert med fanatismens og selvforgudelsens svampe, plettet af alle de laster, der fostres og trives i mørket. Ordet, således som han udbreder det, bliver et giftigt frø, som desværre gror lettest i de udannedes og enfoldiges hjerter. Og til det ville han omvende mig! Jeg skulle blive en af de stille læsere i Tornebuskegade? Gale, forstyrrede menneske!"

Og han lo ganske højt ved tanken, mens vi vandrede hen ad den snebelagte vej.

7. Moder og søn

"Vi har vist lige råd til at tage en droske," bemærkede Olsen, da vi bøjede ind på Nørrebro. "Det ser altid mere standsmæssigt ud," tilføjede han, idet vi steg ind.

Jeg forundrede mig meget over, at Olsen tog en vogn, da han jo hverken havde betalt urtekræmmeren eller hr. Zachariæ eller jøden i gården, men endnu mere forbavset blev jeg, da jeg hørte ham love kusken en mark i drikkepenge, når han ville køre rask til og så svinge op for huset og knalde dygtig med pisken.

"Jeg holder meget af at køre rask," bemærkede han og strakte sig velbehageligt ud i det ene hjørne af vognen. "Så længe man har lejet en vogn, hører den en til. Det er ens egen ekvipage. – Kan du tænke dig, Viggo, at man havde gjort en stor opfindelse, som gavnede menneskene, og som alle beundrede? Når jeg har tænkt det, har jeg altid drømt, at jeg kom kørende i egen ekvipage for at melde det, og hver gang jeg kører i en vogn, kommer jeg til at tænke på opfindelsen. Er det ikke underligt?"

"Er det da for vognens skyld, at du så gerne vil gøre den opfindelse?"

"Nej," svarede Olsen. "Kun det, engang at kunne komme kørende, svinge op med knald og hesteprusten for døren, styrte ud af vognen og råbe: Moder, nu har jeg gjort opfindelsen. Nu kan jeg betale dig! – Hvor ville det være mageløst!"

"Har du da en moder?" spurgte jeg med megen interesse, for mindet om min egen stod så levende for mig.

"Ja, Viggo," hviskede han. "En rigtig øm, trofast og kærlig moder. Havde jeg ikke haft hende –"

Olsen tav og lukkede øjnene, men jeg følte i dette øjeblik, at vi begge tænkte på tårnet.

"Ser du, nu er vi på Vesterbro," sagde Olsen lidt efter. "Nu skal du få hende at se; det er en rar og venlig gammel kone. Når jeg kommer der, har jeg nogle små særheder, og du må derfor ikke sige mig imod i noget, men svare ja til alt. Egentlig ville jeg ikke have taget dig med, for der kunne måske komme et og andet, som du ikke forstår. Skulle der komme noget sådant, så sig blot til dig selv, at det er nødvendigt, og tal for resten ikke til nogen derom. Se så, nu er vi der!"

Nysgerrig tittede jeg ud. Vi holdt foran et lille, hvidmalet hus på to etager, med lys i den nederste. Foran lå en indhegnet haveplet med fire bladløse linde. Kusken kørte så tæt op til havelågen som muligt og knaldede derpå så meget, som en droskekusk i regnvejr formår det. Det var ikke storartet, men det lød dog temmelig standsmæssigt.

"Farvel, hr. etatsråd, og tak for befordringen!" råbte Olsen med høj stemme og stak i det samme en mark til kusken, der så ud som den himmelfaldne forbavselse. "Kør, mand, i en fart!" hviskede han og lukkede havelågen op.

Kusken adlød, og vognrummelen tabte sig i det fjerne, samtidig med, at vi så lys glimte indenfor. Lidt efter kom en høj, smuk bondepige til syne i døråbningen. Lyset spillede hen over hendes ansigt, medens hun skærmede det mod trækvinden med hånden.

"Gud, er det Dem, hr. Kristian?" råbte hun fornøjet. "Jeg kunne ikke kende Dem igen – De har jo ingen overfrakke på."

"Overfrakke, Martha?" sagde Olsen og lo på den mest overgivne måde. "Nej, det har jeg rigtignok ikke. Tænk, hvor uheldigt! Der spiser jeg til middag hos etatsrådens i dag, og da tjeneren efter bordet skal bringe lampen ind, løber han lige mod min frakke i korridoren og spilder olien ned over den. Derfor kørte etatsråden mig ud i sin egen vogn. Så du den ikke?"

"Nej," svarede Martha og stirrede på mig.

"En dejlig vogn," fortsatte Olsen, "udmærket bekvem. En af de bedste, Fife har leveret. Ja, det er etatsrådens søn, han der. Han fik lov til at køre med."

Her var nu straks en hel del, jeg ikke forstod, og jeg følte ved mig selv, at jeg vistnok så noget dum ud. Jeg havde stor lyst til at spørge, men jeg huskede på løftet og sagde derfor til mig selv, at det var nødvendigt.

"Tag disse druer," hviskede Olsen, "og sæt dem på bordet, men ikke før vi har drukket te. Her er den, en rigtig fin kampoy. Sørg for, at den bliver god. Og når du skænker, så kom noget af denne røgelse på fyrfadet. Fint brød har vi jo, ikke sandt?"

"Nej, hr. Kristian, det har vi ikke," svarede Martha sørgmodig.

"Vel så skal du få penge. Av, der har jeg ladet min pung ligge i overfrakken! Nå, den ligger sikkert nok, der er ingen der stjæler den. Så må du tage på kridt, Martha – på regning, ville jeg sige. Vi har jo regning med bageren, ikke sandt?"

"Jo," svarede pigen, "men –"

Der kom et underlig håbløst, fortvivlet udtryk i Olsens ansigt. Jeg fik en bestemt fornemmelse af, at hele aftenens

glæde stod på nippet til at forspildes. Jeg stødte sagte til ham og hviskede:

"Olsen, jeg har penge."

"Nå, så tjeneren gav dig min pung," henkastede Olsen, men jeg følte hans hånd ryste, idet jeg rakte ham den.

"Nu skal vi have en hyggelig aften," fortsatte han. "Moder er vel i dagligstuen?"

"Jo, fruen er derinde; hun har længtes meget efter Dem," sagde den ranke bondepige og lukkede døren op.

Det var et slags havestue, hvori vi trådte ind, et stort, men dog hyggeligt rum, temmelig lavt til loftet og med et blødt tæppe flettet af udenlandske strå, der havde en egen metalglans. Begge dørene ud til haven var blændede, og foran dem stod en trappe med mange forskellige blomster. I sidefagene blomstrede tulipaner, krokus og hyacinter, og over dem hang, ligesom på Olsens værelse, vedbendrankerne ned, men her var de trukket ind gennem de dobbelte vinduer fra en gammel vedbend, der som espalier dækkede husets yderside. Stuen var forsynet med mange møbler, men alle havde de et gammeldags snit, og på etagéren stod en mængde ostindiske og kinesiske sager, der oplystes svagt af skæret fra en lavt nedskruet lampe i baggrunden af værelset. Her var så varmt, så duftende, så hyggeligt – man anede ikke den skarpe blæst udenfor, man følte sig straks hjemme, stemt til fred og fuld af glade forventninger.

"Kristian, min dreng! Gud velsigne dig, at du kommer!" klang en blid stemme fra baggrunden af værelset.

"Har du nogen sinde en søndag aften siddet alene, lille moder?" spurgte Olsen og var i et nu henne ved sofaen, hvor jeg

skimtede en gammel, gråhåret dame, klædt i sort fra top til tå.

"Nej, Kristian," svarede hun og kyssede ham. "Men de tider må også komme. Ungdommens tid er livets tid; man kan ikke forlange, at den skal spilde hver søndag på de gamle."

"Spilde?" udbrød Olsen. "Hvor kan moder tale om at spilde? Er det spildt, som man giver til de trængende?"

"Er jeg fattig, Kristian?" spurgte den gamle dame i en urolig tone.

"Nej," svarede Olsen muntert, "moder er jo velhavende, men moder er fattig på glæde, og derfor vil jeg blive ved at give hende deraf, så længe jeg kan."

"Gud velsigne dig, min dreng!" sagde den gamle dame og brast i gråd. "Hvis jeg blev fattig! Du ved ikke, hvor den tanke piner mig. Fattig alene, det kunne jeg holde ud, men i min tilstand og fattig – o Gud!"

Olsen drog sig blidt ud af hendes arm, rejste sig op, og skruede lampen i vejret. Dens fulde lys faldt på de to ansigter. Det ene uden tårer, men kummerfuldt og fortvivlet; det andet skuende op ad mod hans, tårevædet og dog så fuldt af glæde; det ene ungt, med det vemodige udtryk i blikket; det andet gammelt, ligesom ældet før tiden, og øjets luer slukte for stedse.

"Hvor falder moder på den tanke, at hun er en fattig kone?" spurgte Olsen, og satte sig atter ved hendes side. "Vel kan vi ikke køre i stadskaret med sølvtopper således som nu, da jeg kom, men så længe som moder har til det daglige behov, kan hun da ikke kalde sig fattig."

"Ak, Kristian," sagde moderen og klappede hans hånd. "Du er så ung, du ved endnu kun lidet, hvad fattigdom har at sige.

Prøv blot på at savne lidt af livets bekvemmeligheder, at måtte vende hver skilling, før man giver den ud. Nøjagtig at måtte overveje, om man også har råd til de eller de småting, der dog giver livet dets hygge, og du vil forstå mig. Tænk, om du en dag ikke havde råd til cigarer."

"Gud bevares, moder!" udbrød Olsen og lo. "Det ville være hårdt."

"Ja, ja," sagde den gamle kone. "Du vil nu ikke forstå mig, men tænk dig, at det gik videre. Tænk dig, at du måtte opgive din nye lejlighed i Bredgade. Tænk dig, at du hverken kunne komme til etatsrådens eller andre steder, fordi du ikke havde råd til en sort kjole og et par hvide handsker, at du måtte trække dig tilbage til en simpel lejlighed og leve af informationer, i stedet for du nu er etatsrådens højre hånd, så ville du snart føle, hvad fattigdom er."

"Tal aldrig derom, lille moder," sagde Olsen og lo på ny. "Det var alt for grueligt. Jeg tror så vist, jeg døde."

"Ja, ja," sagde hun endnu ivrigere og klappede ham på skulderen. "Ungdommen tager aldrig mod fornuft, før det er for silde. Men tænk dig nu, at du led kulde og nød. Tænk dig, at du søgte arbejde og ikke kunne få det, at du måtte bo usselt og elendigt, at du måtte ydmyge dig til at bede om hjælp, og at ubarmhjertige kreditorer lurede på hvert af dine skridt, så at du måtte pantsætte det sidste stykke for at tilfredsstille dem – hvad ville du så gøre?"

Olsen havde i sin iver skruet lampen så højt op, at den osede. Nu skruede han den så langt ned, at der næsten blev bælgmørkt i stuen. Derpå slyngede han armen om moderens hals, drog hendes hoved tæt ind til sit bryst og hviskede:

"Dersom det skulle ske, som moder fortæller, ville jeg bede Gud om kraft til at bære, hvad han pålagde mig. Jeg ville arbejde til det sidste, og hver skilling, jeg tjente, skulle tilhøre dig."

Moderen smilte og tav; hun fortsatte at vende de blinde øjne imod ham, som bestræbte hun sig for, trods deres mangel på sekraft, at opfange hans billede. Derpå strøg hun med den fine, magre hånd gennem hans hår, og lod den langsomt glide ned over hans ansigt, for gennem den at opfange hvert af hans træk. Da hun nåede hans bryst, standsede hun med et udråb og spurgte:

"Kristian, hvor er dit ur?"

"Det er pantsat, lille moder," svarede Olsen i en spøgende tone. "Pantsat, ligesom min overfrakke og de nye pariserstøvler – jeg fik kun fire rigsdaler for sedlen."

"Spøg ikke dermed, Kristian!" sagde moderen mildt bebrejdende. "Lad lykken ikke gøre dig overmodig. Måske kommer det af, at jeg er nødt til at tilbringe så megen tid med mig selv, men jeg har ofte sådanne mørke tanker, at jeg ikke længere er mig selv mægtig. Det var barnagtigt af mig, at jeg gav mig til at græde, men jeg tror næsten, at frygten for at blive fattig bliver til en fiks idé hos mig; den kommer så tit over mig, uden jeg ved hvorfor."

Olsen skruede atter lampen i vejret, betragtede hende stift og spurgte derpå:

"Sig mig, moder, har du talt med nogen? Den karriere, jeg har gjort, har naturligvis vakt mange misundere, og nogle penge har jeg også måttet låne hist og her, dels for at ekvipere mig, dels for at skyde dem ind i fabrikkens drift. Men fattig? Jeg

gad nok set den, som tør tale om det. En fabrik, som giver otte tusinde daler i årligt overskud!"

"Jeg er også ganske rolig," sagde den gamle frue og smilede fornøjet. "Ak, hvor jeg tydeligt kan se den nye fabrik med dens travle arbejdere og de mange ovne og maskiner, som du har forskrevet. Om morgenen, når jeg vågner, er det min bedste fornøjelse at følge dig i tankerne. Du møder i din nye, grå arbejdsdragt; den er så elegant og så klædelig. Så kommer den gamle etatsråd; han hilser så venligt og spørger altid, hvorledes jeg har det. Det var skade, du ikke fik ham herud i aften. I går ind i det morsomme, middelalderlige laboratorium, hvor den gamle Jørgen hinker omkring og gør ulykker med den evige fjervinge. Nej, hvor ser jeg det tydeligt! Der laver etatsråden guld og farve og alle de ting, som skal sættes på porcelænet, mens du går på stuerne. Først hos guldpolererne – hvor det må være et kedeligt arbejde, at sidde således og pudse med en agat – så i sliberiet, så til blank- og forglødovnen, til glasurstuen, masseklapperne, formerstuen og drejeriet. Hvor du må have meget at tænke og tage vare på! Men når så klokken ringer tolv, går du hen og spiser frokost hos Pleisch."

"Ja, så spiser jeg frokost hos Pleisch," sagde Olsen bestemt, men skottede meget urolig hen til mig.

"Ja," fortsatte den gamle dame livlig, "dine kammerater må misunde dig. Sådan en storartet virksomhed! Og så om eftermiddagen, når du har konfereret med etatsråden, går du din aftenvandring. Ovnene buldrer og brager, lamperne skinner fra de store arbejdsstuer, der er et liv og en travlhed, og alle arbejderne ser så glade og fornøjede ud, således som du har

fået det ordnet med deres syge- og hjælpekasse. Ja, det er en velsignelse, hvem Gud giver en sådan søn."

Olsen flyttede sig lidt urolig i sofaen, men den gamle dame fortsatte:

"Du behøver ikke at skamme dig over den ros, jeg giver dig – den er velfortjent. I går sad jeg og tænkte, hvor nydelig du havde fået dit laboratorium indrettet der ude på Nørrebro, og hvilke velsignede folk du var kommet til at bo hos. Hvad var det nu, du fortalte mig om guldet? Tror du endnu på den opfindelse?"

"Ja, den skal komme," udbrød Olsen, "om så alverden er mig imod."

"Imod? Hvem taler om at være imod?" spurgte moderen blidt. "Hvor jeg længes efter den opfindelse med guldet – ja, nu kan jeg ikke længere huske, hvordan den er – og hvor det vil være velsignet den dag, du kommer og fortæller mig den."

"Jeg skal komme i wienervogn," udbrød Olsen.

"Ja og med den gamle etatsråd," fortsatte moderen. "Hvor jeg længes efter ham. Se, således går formiddagen for mig, kære Kristian; jeg savner slet ikke, at Martha er ude for at gøre indkøb, og når vi har spist til middag, læser hun et og andet for mig til klokken seks. Men så kommer de onde timer, og lige så fornøjet, jeg har været om formiddagen, når jeg kan føle solen skinne og høre spurvene kvidre der ude i træerne, lige så bedrøvet kan jeg være om aftenen, når alt er så dødt og stille som i en grav."

"Stakkels moder!" hviskede Olsen.

"Ak ja," sagde den gamle dame sørgmodig, "det hænger måske sammen med aftenstilheden, med min alder og med de bitre minder fra svundne dage. Men sådan hen ad seks kommer

trætheden over mig. Så må jeg have mig min aftensøvn, som Martha kalder det, og da plages jeg hårdt af urolige drømme, så at jeg tit kan være både angst og bange, når jeg vågner. Sådan hændtes det mig igen i dag, og det var grunden til, at jeg bar mig så barnagtigt ad, da du kom."

"Hvad drømmer du da, moder?" spurgte Olsen.

"Forskelligt," svarede den gamle dame, "men der er dog en drøm, som stadig vender tilbage, og som altid fylder mig med levende uro. Du ved jo, at din fader døde af græmmelse over den proces, som han tabte mod det store handelshus i London, skønt retten uomtvistelig var på hans side."

"Ja, men der blev begået en formfejl," indvendte Olsen.

"En formfejl," svarede moderen bittert. "Hvad er form? Skal for en juridisk forms skyld en hel familie bringes til betlerstaven?"

"Nå, det blev vi da heller ikke," sagde Olsen blidt. "Moder må ikke foragte formen. Den har en stor betydning; det er der ingen, der ved bedre end jeg. Lad mig bringe stofferne sammen under en form, og de bliver til intet; lad mig vælge den rette, og opdagelsen er gjort – det kan undertiden være et atom, der gør udslaget!"

"Ja, det forstår jeg mig ikke på," sagde moderen, "du har kun din opdagelse i hovedet, Kristian, og ved ikke, hvor bittert bevislig uret kan nage en. Det er det, som går igen i mine drømme. Se, nu i aften sad jeg og ventede på dig. Jeg ville ikke sove, for jeg ville ikke drømme, men som jeg sad og ventede, faldt jeg dog i søvn. Så drømte jeg, at jeg gik ved havet. Alt var så stille, og bølgerne slog i lange dønninger ind mod kysten. Egnen var mig ukendt, men dog vidste jeg, at det var klipperne

ved Dover; det var, ligesom noget sang det i luften. Med ét kom jeg til en port i klippen, hvorover der stod skrevet: "Højesteret". Så faldt processen mig ind. Jeg syntes, at den måtte føres der, hvor den højeste ret fandtes. Jeg gik ind ad klippedøren, ned ad en skummel trappe, hvor luften slog mig i møde kold og fugtig. Til sidst kom jeg til en stor hvælving, hvor der stod et stort bord, belagt med papirer og dokumenter. Omkring bordet sad en del aldrende mænd i røde kapper og med hvide allongeparykker, og for dets ene ende stod en tør, mager mand og talte. Jeg kendte ham straks; det var vor advokat, således som din fader så tit har beskrevet ham for mig. I hånden holdt han et stort dokument, hvormed han idelig slog i bordet, mens han talte, men skønt alle de andre meget opmærksomt hørte på ham, syntes jeg ikke, at der var sund mening i et eneste ord af, hvad han sagde. – "Det skal De ikke bryde Dem om, frue," hviskede en gammel mand til mig, "han vinder processen, han har jo dokumentet." Jeg så igen op på advokaten. Over hans hoved var der et stort tårnur, hvis viser manglede fem minutter i tolv. Når klokken slog tolv, skulle han høre op at tale, og så var processen vundet, sagde min sidemand til mig. Jeg stod og ventede med angst og bæven i hjertet, ligesom den dag da din fader skulle komme hjem fra Hamborg for at fortælle mig sagens udfald. Da slog uret – jeg talte hvert af dets slag, og ved det tolvte blev alt dødsstille. Alle stirrede hen på modpartens advokat, som sad for den anden ende af bordet. Han rejste sig langsomt op, bukkede for forsamlingen og sagde: "Sagen er fuldkommen i orden; kun er der begået en formfejl. Min modpart har taget et forkert dokument i sin lomme – det rigtige er her!" Med disse ord slog han på en tung jernkasse, som jeg ikke havde lagt

mærke til før, men som hang over hans hoved i fire tunge lænker. Kassen åbnede sig og ud skød sig et stort dokument, hvorpå der stod: "Højesteuret". – "Hermed vinder vi!" sagde han og kastede det hen imod mig. I samme øjeblik følte jeg, at vi havde tabt. Alt styrtede og sank under mig, og jeg vågnede med et skrig, så at Martha kom styrtende ind fra køkkenet."

Jeg havde indtil nu stået i en krog og trådt mig selv på fødderne med al den kejtethed, som er en halvvoksen dreng ejendommelig. Først havde jeg betragtet de forskellige sager på spejl-etagéren, og havde derved fundet en langnæbbet kolibri og en paradisfugl, som syntes at være søskende til dem, jeg havde set hos Johanna. Så havde jeg stirret på den gamle dame, og sagt til mig selv, at hun lignede den milde, ranke frue så meget, at hun vist måtte være hendes søster. Men da Olsen og Johanna derved blev fætter og kusine, skilte jeg dem atter ad med halsstarrig bestemthed og lyttede til Olsens tale, som forekom mig særdeles mærkværdig, navnlig der, hvor han gjorde onkel til en gammel etatsråd. Så sagde jeg til mig selv, at alt dette vistnok måtte være nødvendigt, siden den gamle dame troede så fast derpå, og fandt, at onkel meget godt kunne være etatsråd, hvis kongen blot ville gøre ham dertil, samt at Olsen også godt kunne have en grå arbejdsdragt og blive underbestyrer, når blot onkel ville det. Så kom drømmen – den lyttede jeg til med barnets hele begærlighed. Den havde så meget af eventyret i sig. Men da den gamle dame fortalte om den mørke hvælving, hvori hun var steget ned, om processen og om den store jernkasse, der hang i de fire lænker, da kunne jeg ikke holde mig længere. Det syntes mig, at her lå en dunkel bro

mellem drøm og virkelighed. Jeg trådte rask ud af krogen og sagde bestemt: "Olsen, det er jo nonnernes kasse!"

"Hvem er det? Har du bragt nogen med dig?" spurgte den gamle dame forskrækket.

Olsen tog mig ved hånden og sagde, idet han blinkede til mig: "Det er etatsrådens Viggo, moder, om hvem jeg har talt til dig så tit."

Den gamle kone strakte hånden famlende ud og spurgte bebrejdende:

"Har du ladet drengen stå i al den tid? Lad ham komme herhen til mig. Nej, hvor det er en køn dreng, og hvilket blødt, krøllet hår han har. Således var også dit, dengang du var på hans alder."

Og den gamle dame drog mig ned på sit skød, lod de fine, hvide fingre flere gange strejfe hen over mit ansigt:

"Så du er etatsrådens Viggo?" spurgte hun.

"Ja," stammede jeg forlegen og trak mig tilbage, for dels frygtede jeg et forhør, dels forekom hendes store mørke øjne mig så underlige at se på; det var, ligesom der ingen bund var i dem.

"Du skal ikke blive bange," sagde hun blidt. "Jeg er en gammel, blind kone, som ikke gør nogen fortræd. Jeg holder meget af børn – nej, så du er etatsrådens Viggo?"

"Ja," stammede jeg igen og så på Olsen, men denne rejste sig og bragte i hast en hel del af de sjældne sager hen på bordet. Kolibrien og paradisfuglen var imellem dem.

"Kan du huske," spurgte den gamle dame, "hvad jeg nu siger dig? Når du ser din fader, må du hilse ham fra mig og takke ham for alt det, han har gjort for min Kristian. Sig ham, at der

er en stakkels, blind kone, hvis bedste ønsker følger ham overalt, og som hver morgen og aften beder for ham og dem, der er ham kære. Gud velsigne ham og dig, mit barn."

Hun tog mig i favn og kyssede mig; tårerne trillede en for en ned ad hendes blege, furede kinder.

"Nu skal vi lege," sagde Olsen. "Viggo er kongesønnen, der drager ud i verden. Jeg er prinsen til Opdagelsernes Land, som følger med om bord, og moder er prinsessen, der har de fortryllede gaver, som kongesønnen og prinsen drager ud for at vinde."

Den gamle dame smilede, skjulte de brogede sager under sit forklæde, og legen begyndte. Olsen fortalte – hvor gjorde han det dog mageløst! Vi fo'r til Afrika, sloges med de vilde og røvede deres fjerkroner, deres buer og deres strudsæg, og næppe havde vi gjort det, før de i virkelig form ligesom trylledes frem på bordet.

Vi vandrede i de stille kokoslunde på Sydhavets koraløer og kiggede ind til Ny Holland, hvor svanerne var sorte og bladene sad forkert på træerne. Men længst opholdt vi os i Kina, hvor porcelænstårnet ringede med sine klokker og i formindsket udgave blev sat på bordet som et virkeligt porcelænstårn med virkelige klokker. – Det var næst efter den aften, jeg havde tilbragt hos Johanna, den mest mageløse i mit liv. Den smukke bondepige havde imidlertid været i travl bevægelse imellem dagligstuen og det lille køkken, som lå bagved. Skønt tjenestetyende, var det klart, at hun blev betragtet som medlem af familien, for når Olsen fortalte noget rigtig morsomt, stod hun stille, lyttede og gav stundom sit bifald til kende ved et stille smil. Også syntes jeg, at Olsen ikke kunne skjule noget for

hende, for da der havde været tale om hans ur, gik hun netop gennem stuen, og jeg så da, at hun førte sit forklæde til øjnene, som om hun græd. Nu nærmede hun sig stille og sagde, at teen var færdig.

"Vent lidt, Martha," sagde Olsen. "Vi må først gøre et lille kig ind i Japan. Der er tronstridigheder for øjeblikket, så de kunne have brug både for en kongesøn og en prins."

"Nej," sagde Martha og så alvorlig på ham. "Fruen er træt. Hun skal tidlig til sengs, hun har sovet så dårligt sidste nat."

Og med disse ord strøg hun alle de glimrende sager ned i sit forklæde.

"Ja, Viggo," sagde Olsen, "du ser, at det er Martha, som regerer. Hun har ingen respekt, hverken for kongesønner eller prinser."

Vi rejste os op. Olsen tog sin moder ved hånden og ledede hende omhyggelig hen til det lille tebord, som Martha havde arrangeret i den anden ende af stuen. Det var næsten rørende at se, med hvilken omhu han bragte moderen til rette, sørgede for hende og gættede hvert af hendes ønsker, som var hun et barn, der for første gang var i de voksnes selskab. Imidlertid var det klart, at hans livlige lune, der under vor leg havde behersket ham, atter veg pladsen for en mørkere stemning, og under et lille pause i samtalen sagde han med et ængsteligt blik hen imod Martha:

"Vi har rejst så langt i aften, moder, at jeg derved rent har glemt at fortælle dig, at jeg må gøre en lille rejse i virkeligheden. Jeg venter blot på ordre fra etatsråden."

"Kristian!" udbrød den gamle dame og skød tallerkenen fra sig.

"Kun en ganske lille en, moder," skyndte Olsen sig at tilføje, men med et beklemt udtryk i ansigtet, "kun til Bornholm."

"Altså over vandet," sagde den gamle dame, "og det på denne årstid, og rimeligvis med en smakke. Ak, Kristian, hvorfor har du ikke sagt mig det før?"

"Moder må ikke ængste sig," svarede Olsen. "Det er med et stort dampskib, et kongeligt dampskib, som bliver ført af kongens egne officerer, så går det nok."

"Er det da nødvendigt, at du rejser?" spurgte den gamle dame.

"Ja, moder, ganske nødvendigt; jeg har allerede fortalt Viggo det, inden jeg gik herud. Har jeg ikke, Viggo?"

"Jo," svarede jeg pligtskyldig og tabte smørrebrødet i tekoppen.

"Moder må vide," fortsatte Olsen, "at vi har købt en stor gård ovre på Bornholm, og på dens grund findes den bedste porcelænsjord. Fabrikken har nu tømt alle de gamle lejer, og jeg må derfor over at søge efter nogle nye. Det er det hele."

"Det hele!" sagde den gamle dame ængstelig, "det kalder du det hele? At sejle over hav og salten vove til en ø, hvor folket hverken respekterer Gud eller amtmanden. Jeg ved fra din salig fader, hvad det vil sige at have bornholmere om bord."

"Men vi skal jo ikke have dem om bord, lille moder," sagde Olsen og klappede hendes hånd. "Vi skal blot besøge dem, og jeg bliver modtaget som en fyrste overalt på etatsrådens vegne. Når jeg kommer i hans navn, er jeg lige så god som han selv, ikke sandt, moder?"

"Hvor længe bliver du borte, barn?" spurgte den gamle frue nølende.

"Ganske kort. Kun en tre eller fire uger."

"Og det kalder du kort? Otte og tyve dage og otte og tyve nætter, alle ens i mørke og længsel, og jeg, som aldrig har savnet dig i otte dage!"

Olsen tav og så meget ulykkelig ud. Også Martha havde et bekymret udtryk i sit kønne ansigt; hun havde flere gange set spørgende på ham, men sagde intet. Kun så jeg, at hun atter førte forklædet til øjnene, da hun gik ud i køkkenet. Der blev en pinlig pause, til hun kom tilbage, så sagde endelig Olsen:

"Ved moder, hvad dag det er i dag?"

"Nej," svarede hun med et suk. "Tiden løber så underlig i et for mig; jeg kan jo hverken se i bladene eller almanakken. Er det ikke den attende?"

Olsen gav Martha et vink, og denne kastede røgelsen på fyrfadet. Næppe var den fine duft nået hen til os, før den gamle dame med et bevæget udtryk i ansigtet udbrød:

"Herre Gud, er det den tyvende i dag?"

"Ja," sagde Olsen med en vis højtidelighed.

"Og jeg, som havde glædet mig så meget til i overmorgen!" sagde moderen og foldede hænderne. "Herre Gud, er det virkelig den tyvende i dag? Så er det nu to og tredive år siden. Hvor tiden dog går, Kristian! To og tredive år – og jeg husker det, som det kunne være i går. Vi boede dengang i Hoppenslænge, og da jeg med din fader første gang trådte ind i vor nye lejlighed, hvor alt var så smukt og strålende, tænkte jeg mindst på, at jeg skulle blive den stakkels, blinde enke, jeg nu er. Han var så jublende glad; han bar mig på sine arme gennem den nye lejlighed, og da vi kom ind i vor yndige dagligstue, hvor Marthas moder havde dækket kaffebordet, tændte han

flammen under den lille bronzeskål og kastede røgelse derpå. "Det er indvielsens offer," sagde han. Ak ja, sin bryllupsdag glemmer man ikke."

"Hvor ser jeg tydeligt den lille offerskål, som fader bragte med fra Athen," sagde Olsen tankefuld. "Det var en trefod, som den i det delfiske orakel; den hvilede på lige så mange sfinkser. Skålen var til at tage af og havde amorinhoveder i kanten; det var et prægtigt arbejde."

"Derfor kom den også kun frem en gang om året, men det niende år var der en uvorn dreng, som stjal den fra fader."

"Ja, det var mig," sagde Olsen, "det husker jeg meget godt, for jeg fik prygl, men fornøjelse havde jeg af den. Sfinkserne var de dejligste flitsbuepile, man kunne tænke sig; de gik længere end nogen andens. Og skålen sejlede jeg så længe med i rendestenen, til den faldt i slamkisten."

"Fy, du måtte skamme dig," sagde moderen og truede med fingeren.

"Ja, det gjorde jeg også, og gør det endnu den dag i dag. Det er forunderligt, hvor drenge kan være vandalske."

"Lad os glemme det," sagde moderen, "og kun huske på det, som er lyst og smukt. Kan du huske, Kristian, når han på den dag om middagen kom hjem fra Toldboden, så bragte han –"

Olsen lod hende ikke tale ud, men skød sagte rosenbuketten hen over bordet, så at den faldt i hendes skød.

"Roser!" udbrød den gamle dame med bevæget stemme, "krokus og vedbendblade! – Ganske den samme buket, som han hvert år gav mig! Gud velsigne dig, Kristian, hvor mange gamle minder tryller du ikke frem for mit blik. Roser! – Det er røde roser, er det ikke, Kristian? Ganske den samme duft, ganske

den samme størrelse og form som de, han bragte mig. Ja, det er de samme roser – Kristian, hvor har du dog fået dem fra?"

"Lille moder," sagde Olsen bedrøvet, "du ved, at da fader døde, ønskede han disse roser på sin grav. En sommeraften, da jeg var vandret derud, stod rosenbusken så frisk og duftende, fuld af utallige knopper; da tog jeg en kvist, som jeg satte i en urtepotte. Du ved, at jeg har held med blomster. Kvisten groede og blev til et helt træ – det er vinterroser fra faders grav."

"Gravroser," sukkede den gamle dame og tørrede sine øjne. "Bliv ikke bange, Kristian, fordi jeg bruger dette ord. For mig har graven en skøn, en hellig betydning. Intetsteds kunne disse roser komme kærere for mig end netop derfra, hvor du har taget dem."

Olsen hentede en af de gamle vaser fra etagéren for at sætte buketten deri, men den gamle dame holdt som et barn buketten på sit skød og ville ikke slippe den.

"Ja, en ting mangler vi, lille moder," sagde Olsen. "Det er de store spanske druer, som fader bragte hjem med, når han kom med skibet fra Middelhavet. Kan du huske, kassen blev slået op ved jul? Druerne lå i savspån og var kalkede, så kunne de holde til ud på foråret. Men den tyvende marts kom fader altid med den sidste klase, som han selv havde skyllet og vasket. Kan du huske, hvor stolt han var over, at de havde holdt sig så længe?"

Den gamle kone svarede ikke; hun havde foldet hænderne over rosenbuketten og stirrede med et bevæget udtryk ud i den tomme luft, som drog fortidens syner hende forbi.

"Ja, jeg husker det – den sidste!" sukkede hun.

"Her er den!" sagde Olsen og lagde den tunge drueklase foran hende på bordet.

"Nu ikke mere, Kristian!" udbrød hun og brast i gråd. Olsen omfavnede hende, kyssede hende og sagde: "Et endnu, lille moder! Fader bragte altid en gave på sin bryllupsaften. Se, her er min. Det er et par ørenringe. Der er ingen, der har magen til dem i hele København. De er gjort på etatsrådens fabrik – se, sådanne folk er vi."

"Så vil jeg tage dem som et minde om din ansættelse på fabrikken," sagde den gamle frue og følte på berlokkerne, hvori jeg genkendte de samme, som Olsen havde slået ned i det gamle brænderi. "Hvad skulle jeg gamle kone ellers med ørenlokker?"

"Moder er slet ikke gammel," sagde Olsen, "du har ikke forandret dig det ringeste i de sidste femten år."

"Nej virkelig, min dreng?" spurgte hun fornøjet og nikkede over til sønnen.

Da druerne var spist, foldede den gamle kone hænderne og sad en stund i dyb eftertanke. Derpå sagde hun:

"Der var endnu en ting, som din fader altid gjorde, mit barn."

"Tror du, jeg har glemt det, moder?" spurgte Olsen og gik hen til boghylden, hvorfra han nedtog en gammeldags Bibel med store messingspænder. "Hvad skal jeg læse? Om Kristus, der helbreder den blindfødte? Det læste fader altid for dig."

"Nej, nej, ikke det," sagde hun ligesom lidt ængstelig.

"Hvad da, moder?"

"Læs, hvor du vil, mit barn," sagde moderen blidt. "Slå op et eller andet sted, og Vorherre vil tale til os."

Olsen lukkede spænderne op. Den gamle bog åbnede sig af sig selv, og Olsen læste:

"Og det hændte sig, da Isaak blev gammel, og hans øjne blev dumme, at han ikke kunne se, da kaldte han sin ældste søn

Esau, og sagde til ham: "Min søn!" Og han sagde til ham: "Se, her er jeg."

Og han sagde: "Se, nu er jeg gammel og ved ikke min dødsdag, så tag nu dit redskab, dit kogger og din bue og gak ud i skoven og fang mig noget vildt, og tilbered mig en god ret, en sådan, som min hu står til, på det min sjæl må velsigne dig, inden jeg dør."

Og Rebekka hørte, der Isaak talte til Esau, sin søn. Så gik Esau i skoven at fange noget vildt at bære hjem.

Da sagde Rebekka til Jakob, sin søn: "Se, jeg hørte din fader tale til Esau, din broder og sige: "Hent mig noget vildt og tilbered mig en god ret, så vil jeg velsigne dig for Herrens ansigt, førend jeg dør." Så adlyd nu min røst, min søn, eftersom jeg befaler dig. Gak ud til hjorden og hent mig derfra to gode gedekid, at jeg kan tilberede din fader en god ret af dem, såsom han haver lyst til. Og den skal du bære til din fader, at han skal æde deraf, på det han skal velsigne dig, førend han dør –"

"Afskyeligt!" sagde den gamle dame og rystede på hovedet.

Olsen lod sig ikke afbryde af dette udbrud, men fortsatte:

"Da sagde Jakob til Rebekka, sin moder: "Se, Esau, min broder, er en lodden mand, og jeg er en glat mand. Måske min fader føler på mig, og jeg skal synes for ham som en bedrager og føre forbandelse over mig og ikke velsignelse."

Da sagde hans moder til ham:

"Din forbandelse komme på mig, min søn; lyd min røst, gak hen og hent dem."

Da gik han og hentede og gav sin moder dem.

Så tilberedte hans moder en god ret, såsom hans fader havde lyst til, og Rebekka tog Esaus, sin ældste søns, de kostelige

klæder, som hun havde i huset hos sig, og lod iføre Jakob, sin yngste søn, dem. Men skindene af gedekiddene iførte hun ham om hans hænder og der, hvor han var nøgen om halsen. Og hun bar ind den gode ret og brød, som hun havde tilberedt, og gav det i Jakobs, sin søns hånd.

Og han gik til sin fader og sagde:

"Min fader!" og han sagde:

"Se, her er jeg; hvo er du, min søn?"

Og Jakob sagde til sin fader:

"Jeg, Esau, din førstefødte, haver gjort således, som du sagde til mig. Kære, stå op, sid, og æd af mit vildt, på det at din sjæl må velsigne mig, førend du dør."

Da sagde Isaak til sin søn:

"Hvorledes haver du så snart fundet det, min søn?"

Og han sagde:

"Fordi Herren, din Gud, skikkede mig det til hænde –"

"Hvor forfærdeligt!" udbrød moderen. "At misbruge Herrens navn i løgnens øjeblik."

Olsen svarede intet, men læste videre:

"Da sagde Isaak til Jakob:

"Kom dog hid, min søn, at jeg kan føle på dig, om du er min søn Esau eller ej."

Og Jakob gik nær til sin fader Isaak, og han følte på ham og sagde:

"Røsten er Jakobs røst, men hænderne er Esaus hænder."

Og han kendte ham ikke, for hans hænder var lodne som Esaus, hans broders, hænder, og han velsignede ham.

Olsen tav, lukkede bogen og skød den hen ad bordet.

"Hvorfor læser du ikke videre?" spurgte moderen.

"Der er kommet en spån i lampen," svarede han, "jeg kan ikke se."

"Det betyder jo død," udbrød den gamle frue, "gør det ikke, Martha?"

"Jo," svarede denne med en så sikker overbevisning, at jeg følte mig uhyggelig derved.

Olsen tog lampeglasset af, pirrede spånen bort og sagde med en tvungen latter:

"Gud ved, hvor den overtro er kommet fra? Det hele ligger i, at Martha har sat lampeglasset skævt på, så at forbrændingen ikke kan foregå ligeligt. Så samler kulpartiklerne sig på vægens rand og danner noget, der ser ud som en høvlspån."

"Man kommer jo også spåner i kisten," sagde Martha rolig.

Olsen svarede ikke, hans blik dvælede ængstelig ved moderen, mens han satte lampekuplen på. "Skal jeg læse videre?" spurgte han.

"Nej, nej," svarede den gamle kone i urolig bevægelse. "Jeg vil ikke høre mere. Det var et ulykkeligt sted, du slog op, Kristian! Det var det sidste, din fader læste for mig, førend han døde."

Olsen gjorde en truende gebærde imod Martha, pegede på lampen og gik hen imod pianofortet.

"Det er dog ikke derfor," fortsatte moderen, "men Jakobs historie oprører mig i mit inderste. Den tanke, at sønnen forsætlig bedrager sin blinde fader, at han benytter hans blindhed til at udgive sig for en anden – det er det afskyelige, for den, der bedrager en blind, bedrager dobbelt."

Martha sendte Olsen et bebrejdende blik. Denne åbnede klaveret og sagde:

"Du ser sagen fra et falsk standpunkt, moder, for du glemmer ganske, hvad der er gået i forvejen. Jakob har afkøbt Esau førstefødselsretten for en ret linser. Han er altså virkelig den førstefødte, og det med Esaus vidende, følgelig begår han egentlig intet bedrag ved at fremstille sig for faderen som Esau. Han er ikke den førstefødte, og er det dog. Han bedrager faderen og bedrager ham dog ikke – der er noget uendelig dialektisk i hele Jakobs forhold til faderen og retten. Det er dette, som ene Rebekka er i stand til at føle, fordi hun er kvinde og moder, og derfor siger hun: "Jeg tager hans forbandelse på mig" – for hun føler, at forbandelsen må vende sig til velsignelse."

"Du forsvarer ham?" udbrød moderen heftigt. "Nej, det havde jeg aldrig troet om dig. Kan du da ikke gennem hele den simple fortælling føle, hvor uretfærdigt Esau behandles af dem alle. Han er rå, men ærlig og fuld af kraft. Han kommer fra jagten hungrig indtil døden, og træffer broderen i færd med sit måltid. Hvorledes er nu Jakob? Deler han med sin forhungrede broder, eller giver han ham noget af sin overflod? – Nej, Jakob han er en glat mand, i ordets dobbelte betydning. Han tænker straks på at sælge og ved salget tilvende sig ulovlig fordel, for hvad Esau tager som en spøg, betragter Jakob som alvor og handler senere derefter."

"Jeg tror, at Esau har solgt med fuldkommen overbevisning."

"Nej, sikkert ikke," sagde moderen, "for senere udbryder Esau: "Derfor kaldes hans navn Jakob, at han skulle bedrage mig to gange," og Jakob føler sig selv som en bedrager, da moderen råder ham til at fremsætte retten for Isaak."

"Du har måske ret," sagde Olsen.

"Måske?" fortsatte den gamle kone ivrigt. "Nej, fuldstændigt, kære Kristian. Ær din fader og din moder, på det at det må gå dig vel, og du må længe leve i landet. Det er dette bud, som Jakob har krænket, og som enhver krænker, der bedrager sine forældre. Kunne du lyve for mig, Kristian? Kunne du fremstille dig for mig som en anden end den, du virkelig er? Kunne du iføre dig højtidsdragten og skuffe din blinde moder?"

"Ikke for at tilvende mig nogen fordel," svarede Olsen lavmælt.

"Ikke for noget i verden, håber jeg. Tænk dig den blindes lod, Kristian! Der er en evig nat, et evigt mørke omkring ham. Han skal se alt med andres øjne, danne sin verden og sin forestillingskreds efter det, man beretter ham. Jeg er vis på, at du ikke ville fortælle mig noget, som ikke stemte med sandheden, og opdagede jeg det, ville jeg tage min død derover."

Olsen bøjede hovedet ned over pianofortet og slog nogle akkorder an, men han svarede ikke. Martha gik hen og satte sig ved siden af sin blinde frue.

"Syng lidt for os," sagde moderen efter en pause. "Syng en af dine egne sange."

"Jeg har glemt dem alle," svarede Olsen med lav stemme.

"Syng, som du sang i gamle dage," bad moderen. "Du husker nok en, når du tænker dig om."

Olsen spillede langsomt melodien til en gammel salme.

Pludseligt gjorde han et løb hen over tangenterne, slog et par akkorder an og sang:

"Jeg har drevet omkring uden mål, uden med,
livets guldkorn jeg spredte som sand.
Jeg har tilsat min tro, jeg har mistet min fred,
og nu står jeg ved afgrundens rand.

Jeg står ind imod land som et stormslagent vrag,
der er grundstødt mod klipper og skær;
endnu kun en brådsøs bedøvende brag,
og min undergangstime er nær.

Der var ét, som jeg holdt for mit anker i nød,
men det sveg som det skørnede siv –
Se, da fulgte jeg med, hvorhen bølgerne flød,
og forspildt er mit øvrige liv!"

Olsen holdt inde og lyttede. Udenfor var alt så tyst. Man havde af og til hørt vindens susen i træerne og en enkelt fodgængers trin. Nu hørte man tydelig larmen af en vogn, der rullede hen over stenbroen.

"Kristian," spurgte den gamle dame og rejste sig op fra sofaen, "har du ingen bedre ord til mig på min bryllupsaften? Hvad var det for en gruelig sang?"

"Bryd dig ikke derom," svarede Olsen. "Jeg ved ikke, hvordan den kom mig på læberne. Det er noget, jeg engang har digtet for én, som jeg tænkte mig rigtig ulykkelig."

"Gud fri alle fra en sådan ulykke!" sagde moderen. "Et forspildt liv er det samme som en fortabt sjæl."

Olsen tog hende om livet, lagde sin kind op til hendes og hviskede:

"Moder, syng for mig! Syng en af de gamle viser, jeg hørte som barn! Syng noget af det, du sang, når jeg var syg eller

urolig. Nej, moder, nu ved jeg, hvad du skal synge. Syng en af de gamle salmer; det er så længe siden, jeg hørte dem, så vil jeg tage deres ord med på rejsen."

Hun kyssede ham på panden og satte sig ved fortepianoet. Hendes hænder gled underlig lydløst hen over tangenterne. Det var, som om hun slet ikke berørte dem, og dog kom der en fylde og kraft fra hver tone, hun anslog. Hun præluderede længe, som søgte hun efter noget, der kunne passe, men pludselig hævede hun de mørke, glansløse øjne op mod et billede af Olsens fader, der hang over klaveret, og sang:

"Befal i Herrens hænder
din gerning og din vej!
Hvordan sig verden vender,
din fred du tabe ej.

I lykken som i nøden
stå fast ved Herrens bud,
vær tro, vær sand til døden –
det øvrige gør Gud."

Hun tav og lukkede fortepianoet. Der kom en dyb stilhed over os alle – det var, som om disse ord gav enhver sit at tænke på. For mig steg uvilkårlig billedet frem af den milde, ranke frue, således som jeg havde set hende så mangen aften, når hun, alene med Johanna og mig, i skumringen sad ved klaveret. Olsen havde stået bøjet over moderens buket; nu tog han hastig en enkelt rose ud, som han skjulte i sin brystlomme. Derpå sagde han:

"Moder, enhver rejse er lang, når man længes, og det ligger i Herrens hånd, når og hvor vi skal samles igen. Bliv ikke bange,

moder! Giv mig endnu et – giv mig din velsignelse, for nu må vi skilles."

Den gamle dame brast i gråd, og lagde sin magre, hvide hånd på sønnens hoved. Han bøjede sig ned foran hende, og hun sagde med brudt stemme:

"Herren velsigne dig, mit barn, og bevare dig, han lade sit åsyn lyse over dig og give dig fred!"

"Tak, moder," sagde Olsen med usædvanlig stærk energi. "Nu har jeg din velsignelse, og den skal ingen vriste fra mig. Lad nu ulykken komme, hvis –"

Olsens ord afbrødes af en stærk og vedholdende banken på de ydre vinduesskodder. Der var noget hårdt, uforsonligt, politimandsagtigt ved disse skarpe slag, som overdøvede alt, og som ikke formindskedes derved, at en stemme ude fra vejen råbte:

"Luk op, for Fanden! Tror De ikke, vi ser, at der er lys? Luk op i lovens navn! Det er fogeden og hans folk."

"Kristian, hvad er dog dette? Hvad er det, de siger?" råbte den gamle frue forskrækket.

Olsen stod som forstenet og stirrede på Martha, der ikke sagde et ord. Jeg selv havde en dunkel fornemmelse af, at der vist måtte være en stor ulykke på lærde, og at det rimeligvis var det alvidende københavnske politi, som nu var os på sporet. For hvert nyt slag løb det mig koldt ned ad ryggen; de klang som kommandantens trin, da han kommer til Don Juan. Martha var den, der først genvandt fatningen.

"Skal jeg se, hvem det er?" spurgte hun. "Det er vist nogen, som går fejl?"

"Ja, naturligvis," svarede Olsen. "Hvem skulle de søge her?"

"Jeg syntes, de talte om foden?" spurgte den gamle dame. "Gjorde de ikke?"

"Luk op i fogedens navn!" klang det på ny udenfor.

Denne gang var enhver misforståelse umulig. Den gamle dame sank ned i en stol, Olsen greb hendes hånd.

"Bliv ikke bange, moder!" hviskede han. "Det er ingenting. Sid ganske rolig, mens jeg går ud og ser, hvad det er!"

Olsen ilede efter Martha, der var gået ud i gangen med lys. Jeg kunne, trods min rædsel, ikke bare mig, men sneg mig ud i det ydre værelse, der var mørkt, og hvor jeg gennem dørsprækken kunne kigge ud i korridoren.

"Ak, hr. Kristian, at det skulle komme så vidt," hørte jeg Martha sige. "Jeg har længe anet, at det måtte ende således. Det tænkte jeg endnu i aften, da jeg så Dem komme uden overfrakke og uden Deres smukke ur. Ak, hr. Kristian, det var Deres salig faders, og det er ikke glemt hos etatsrådens, det er jeg vis på. Hør! Nu banker de igen! Min Gud, hvad skal vi dog gøre, nu kommer ulykken over os."

"Ja, nu kommer ulykken," sagde Olsen med skærende ro. "Luk op for den, Martha!"

"Men Deres moder? Hvad vil fruen sige, når hun får dette at vide?" hulkede Martha.

"Tys!" hviskede Olsen. "Moder må intet vide. Hun må leve i sin gamle tro; det er den, der udgør hendes lykke. Se, her er fem og fyrretyve daler! Jeg havde halvtreds, som jeg havde lagt til side som en nødskilling, for jeg vidste, at dette måtte komme. Brug dem sparsommeligt, kære Martha, og skal noget sælges, så sælg af det, som moder ikke kan mærke. Brev skal jeg sende

hver ottende dag; læs dem for hende og fortæl, at de er fra Bornholm. Vorherre må råde for resten, jeg kan ikke mere."

Martha vaklede hen imod døren, men Olsen tog nøglen ud af hendes hånd, skød hende lempelig ind til mig og sagde:

"Tag drengen med og gå ind til moder, men fremfor alt, lad dig ikke mærke med noget."

Martha tog mig ved hånden og førte mig ind til den blinde frue, der endnu sad lyttende på den samme stol.

"Kommer han igen?" var det eneste hun sagde.

Vi hørte Olsen åbne gangdøren, derpå lyd af hviskende stemmer, og endelig raslen af en vogn, som kørte bort. Olsen trådte atter ind. Han var meget bleg, men hans stemme var fuldkommen rolig, da han sagde:

"Moder må berede sig på en lille overraskelse. For mig er den glædelig, fordi jeg sparer en del tid derved, men moder vil vist ikke synes om den. Jeg må rejse endnu i aften."

"I aften og i det vejr?" udbrød den gamle dame forskrækket.

"Vejret er ganske udmærket," forsikrede Olsen. "Stormen har lagt sig, og om lidt kommer månen op. Dampskibet har fået ordre til at løbe ud endnu i nat. Det var et par af dampskibsfolkene, som var her for at melde mig det. Etatsrådens vogn holder længere nede i alleen for at hente forvalteren. I morgen kl. elleve er vi i Rønne."

"Ja, om Gud vil," lagde den gamle dame til. "Men hvad var det, mit barn, de talte om fogeden? Hvad har foden med dampskibet at gøre?"

"Fogeden?" spurgte Olsen med en tvungen latter. "Herre Gud, ved moder, som en koffardikaptajns kone, ikke det? Denne foged – ja, det er havnefogeden, ham, som har med

Toldbodbommen at gøre. Intet skib må løbe ud efter solnedgang, men for os har han fået ekstraordre – det var det, de kom for at melde."

Han så hende ængstelig ind i ansigtet, men da han i dette ikke læste den ringeste uråd, greb han rask hendes hånd og sagde:

"Farvel, moder!"

"Farvel, mit barn, og Gud velsigne dig!" hviskede den gamle dame og kyssede ham endnu en gang. Et minut efter lukkede Martha os ud ad døren.

Da vi kom ud på vejen, vendte Olsen sig om og stirrede endnu et øjeblik hen imod huset. Derpå knappede han sin frakke til, satte sin hat fastere på hovedet, for det både blæste og regnede stærkt, tog mig ved hånden og gik rask hen ad vejen uden at sige et ord. Jeg vovede ikke at spørge, så forkommen var jeg af angst over det, som skulle ske, men løb hele tiden ved siden af ham, for jeg kunne ikke holde trit med ham. Lidt efter øjnede jeg i halvmørket en vogn, som holdt tæt inde under træerne. Kusken stod henne ved hesten, men ved den åbne vogndør sås to personer i tykke frakker og med flade voksdugskasketter på hovedet. Var de ikke Københavns politi, så var de i det mindste nær i familie dermed.

Jeg trykkede mig noget. Olsen standsede og spurgte:

"Kan du nu finde hjem, Viggo? Alleen lige ud, til du kommer til Frihedsstøtten, og så ind ad Vesterport."

"Skal jeg ikke arresteres?" stammede jeg.

"Hvorfor?" spurgte Olsen.

"Jo," udbrød jeg, "det var jo mig –"

Jeg fik ikke sagt mere, for i det samme greb en af de to fyre Olsen i kraven, trak ham hen imod vognen og puffede ham ind, idet han sagde:

"Lad os så komme af sted! Nu kan det være nok med al den faddersladder."

"Nej, det må I ikke," råbte jeg og sprang frem foran den anden, der gjorde mine til at ville følge efter. "Det er ikke ham, der har gjort det! Det er mig, som skal arresteres – det er mig, der har sprøjtet på Københavns politi!"

"Drengen er gal!" råbte betjenten inde i vognen.

"Ja, sprøjtegal!" grinede den anden og skubbede mig til side.

"Lad ham ikke køre! Lad mig sige ham farvel blot endnu en gang!" bad jeg hulkende. "Jeg holder så meget af ham!"

Betjenten på vejen fattede medlidenhed med mig og løftede mig så meget op, at jeg kunne se ind i vognen. Olsen bøjede hovedet hen imod mig og hviskede:

"Stille, Viggo! Jeg bliver arresteret for gæld. Ingen må vide det, men skulle du se urtekræmmer Petersen, kan du hilse ham fra mig. Farvel, Viggo! Du er en god dreng, farvel!"

Betjenten satte mig ned, svang sig op hos kusken og gav egenhændig hesten et rap. Han i vognen stak hovedet ud ad vinduet og råbte: "Til Hestemøllestræde!" – og af sted gik drosken i flyvende fart.

Jeg blev stående et øjeblik ligesom bedøvet, derpå vandrede jeg langsomt hjem ad den mørke allé, angst for de skænd, jeg ville få af onkel. Da jeg kom til Frihedsstøtten, husker jeg, at jeg stod stille og tænkte på, hvorfor den dog egentlig stod der.

8. Familien Petersen

Urtekræmmer Petersen – det vil sige urtekræmmer Petersen senior med titel grosserer – var ikke nogen almindelig københavnsk urtekræmmer. Med al respekt for standen, kommer man dog ved denne benævnelse til at tænke på en vims, lille mand med et stående smil, hurtige gebærder og et ansigt, hvis væsentligste mangel er fortænder. Man tænker sig denne mand lidt kalveknæet; med støvler, der engang har været lakerede, men nu er skåret ud til tøfler; med håret sirligt glattet tilbage med stangpomade og derpå slået frem i den kendte sveskekrølle over højre øre, og for resten i en dragt, der holder middelvejen imellem næstsidste mode og det rent butiksmæssige, hvoraf den hvide hagesmæk udgør en væsentlig bestanddel. Han står om sommeren i skjorteærmer, har om vinteren lysegrå muffediser om håndleddene og lyseblå frostknuder på hænderne, men altid er han i besiddelse af en rivende ordstrøm, der varierer lige fra: "Nå, lille Stine, bankede fruen så sin mand i går aftes?" og til "For tre svesker, fire kardemomme, en hal' pebermønte – intet videre? – Værsenartig, en hal' igen." – Men en sådan mand var urtekræmmer Petersen ikke. Høj, før, med et rødmosset handelsansigt, kunne man antage hr. Petersen for en solid, jysk studepranger, når han om vinteren kom vandrende ned ad gaden, iført sin tykke ulveskindspels og den brune odderskindshue på hovedet, men den samme betragter ville måske hen ad sommeren antage hr. Petersen for en velnæret,

værdig landsbypræst, når han, i fine, sorte klæder og med den skinnende silkehat, i adstadig pasgang vandrede ud til Frederiksberg med sin lille, spinkle kone under armen. Men for den, der havde talt, var det endog kun tre ord, med urtekræmmer Petersen, ville disse gisninger forsvinde som illusoriske. Handelsmanden – grossereren trådte øjeblikkelig frem. Der var i hans korte svar noget, der straks traf sømmet på hovedet, gjorde sagen vis, og, i det hele taget, lignede underskriften på en veksel. Der var i hans blik noget, der gjorde, at man fik en bestemt fornemmelse af, at han så lige igennem sagerne og traf det, der lå bagved. Der var endelig i hans bevægelser, og navnlig i den måde, hvorpå han slog ud med hånden, noget, jeg vil ikke sige kongeligt, men noget sikkert, der lå meget nær op dertil, og som bestyrkede den på Købmagergade herskende anskuelse om, at han stod imellem to tønder guld. Således var hr. Petersen som handelsmand – som menneske var han noget helt andet.

Urtekræmmer Petersen var særdeles godt kendt på Købmagergade. Hans engelske gig, den firkantede holstenskvogn og den russiske kane havde alt for tit rullet, rumlet og klingret gennem gaden, til at ikke enhver skulle kende dem og deres stadige indhold. Men af alle var der ingen, der kendte ham så godt som onkel, og det er onkels fortællinger, jeg kommer med.

Urtekræmmer Petersen hed i sin spæde ungdom slet og ret Lars, og var, som biograferne udtrykker sig, født af fattige forældre på en ødemark i nærheden af Kalundborg – uvist når og af hvem. Sin første lærdom og sine første prygl fik han i sognets almueskole, indtil han blev så gammel, at han kunne

skelne en ræv fra en spids og en almindelig gås fra dem, der ved efterårstide trækker hen over Kattegattets vande. Så fik han sig en ny dragt af en gammel soldaterkavaj, en pilekæp i hånden, en læddike på ryggen, og blev nu sendt ud for at genne ræven fra gæssene. Herfor fik han syv skilling om ugen. Disse gemte han trofast i sine træsko og ville før have ladet sig slagte end udlevere en eneste af dem. Fra træskoen vandrede de over i en gammel hosesok og gemtes under overliggeren på en kæmpegrav, hvorfra han holdt udkig med gæssene. Af og til forsvandt en af disse. Man kunne jo ikke genne alle ræve bort, især ikke sådan henad mortensdagstider, men det mærkeligste var, at når en gås var forsvundet, kom der altid blanke markstykker i hosesokken – det havde overliggeren kunnet fortælle, men den tav som en sten.

Fra kæmpegraven havde Lars udsigt til andet end netop gæssene. Hvor ødemarkerne endte, lå det blinkende hav, og længere ude så man hvide sejl glide forbi og tabe sig på Kattegattet. Man fejler imidlertid, dersom man tror, at disse syner, oldtiden bagved og nutiden foran, vakte eventyrlige drømme i drengens sind. Tværtimod, kæmpegraven var for ham kun et sikkert skjulested for hosesokken, og havet vinkede ikke lokkende og fristende ud til togter og eventyr – han så på skibene, men tænkte på, hvad der var i dem.

Så beregnede han da, hvor længe det kunne vare, inden markstykkerne i hosesokken formerede sig så meget, at de blev til ti rigsdaler. Så ville han sige sin tjeneste op, gå til Kalundborg, købe krambodvarer hos købmand Lauritzen og sende dem bort til steder, hvor de var det tidobbelte værd. Når han var kommet så vidt, faldt det ham ind, at skibene dog ikke

duede noget, for han kunne jo ikke selv gå med. For vandet havde han en medfødt angst, og betro indkøbet for de surt erhvervede markstykker til andre, kunne han heller ikke – de ville naturligvis snyde ham. Når disse tanker kom over ham, blev han tungsindig. Det syntes ham, at hans kæreste lykke var spildt, og han kunne da sidde hele timer og stirre ud over havet. Af den gamle Jens Røgter havde han lært at skære en pilefløjte; han havde naturligt gehør og spillede snart ganske vakkert. Fløjten blev ham en kær ven, ihvorvel den stod langt under markstykkerne, og når skibene sejlede bort uden at kunne tage hans kramvarer med, blæste han dem et stykke.

Hans bedste leg var imidlertid den at samle de hvide muslingeskaller ved strandkanten. De blev ordnede i stabler, ti i hver, og når han havde sådanne ti, legede han, at han ejede hundrede rigsdaler. Så skjulte han dem omhyggeligt, samlede den næste dag nye, og da han havde fået tusinde, begyndte han at handle – det vil sige, han lagde to, hvor han tog en, og for at holde nøjagtig regnskab, stak han de udgivne skaller med spidsen ned i jorden, mens de indvundne blev lagt fladt oven på den.

I disse storartede handelsforetagender blev han en dag overrasket af stedets præst. Præsten, der var onkels morbroder, blev forbavset over denne besynderlige leg, og Lars, der havde en sky frygt for præsten, ville ikke ud med sproget, men svarede blot, at han gjorde et forsøg på at lære sig selv at regne. Onkels morbroder var en brav og i alle måder fortræffelig mand; han havde kun én, men meget menneskelig svaghed. Han samlede på biografier, lige fra Gorm den Gamles til Ole Kollerøds, og havde af disse tilfulde lært, at store mænd tit fødes i små kår, og

at det geniale ofte træffes der, hvor kun det gale synes at stikke frem. Selv havde han ingen børn, og her fandt han nu efter en god middag, der altid stemte sjælen velvillig, midt på en græsklædt ødemark en dreng, der hverken vidste, når eller hvor eller af hvem han var født, men til gengæld spillede på fløjte og ved hjælp af skaldyr forsøgte at lære sig selv aritmetik. Da disse fænomener tilmed havde stor lighed med Newtons første begyndelse, blev han lige så glad som en oldgransker, der af kæmpehøjen uddrager et af oldtidens sjældneste smykker, på hvilket hans øvede øje straks ser, at det ved en forstandig restauration vil vinde hele den svundne glans tilbage. Han tog egenhændig Lars med sig, købte ham løs fra husmanden og førte ham i triumf til præstegården i Kalundborg. Her begyndte han allerede den næste dag at indprente ham begyndelsesgrundene i humaniora, og i begyndelsen gik alt efter hans forventning. Lars lærte at skrive og læse med en forbavsende lethed, og hvad regningen angik, skulle man tro ham født i en sejrsskjorte med den lille tabel foran og den store på ryggen. Men da der blev tale om at sende ham til latinskolen, gjorde han oprør. Præst ville han ikke være; han kunne jo rentesregning, brøk og reguladetri – hvad brug havde han så for Genesis?

Onkels morbroder, der ikke havde glemt skallerne og på ingen måde ville opgive tanken om den berømte mand, der måtte stikke i Lars, beholdt ham da hjemme og mente, at han enten måtte have talent som matematiker eller naturforsker, men ingen af delene holdt stik. Lars holdt ikke af blomster, havde en medfødt afsky for små, og skræk for store dyr, og brugte stenene til regnepenge. Hvad den højere matematik

angik, da var det ikke et hår bedre. Lars kunne ikke få i sit hoved, at en stereometrisk figur skulle vise sig fritstående, lige så lidt som han kunne fatte det fine i at regne med bogstaver, når man havde solide tal. Den gamle præst var fortvivlelsen nær. En sådan mangel på genialitet havde han i sine biografier aldrig truffet hos en dreng, der havde opfundet at omdanne skaldyr til taldyr. Endelig spurgte han ham en dag om, hvad han havde lyst til. Lars svarede, til at komme på købmand Lauritsens kontor og lære det dobbelte bogholderi. Hermed var enhver tanke om hans vordende europæiske berømmelse udslukket. Han fik sin vilje og en lille sum penge, men fra nu af skulle han skøtte sig selv.

Havde præsten ikke kunnet opdage det geniale hos Lars, så fandt købmand Lauritzen det øjeblikkelig, for næppe havde Lars indåndet krambodens blandede atmosfære af sild, kaffe, tjære og manufakturvarer, før han befandt sig som fisken i sit element og skød sin fart derefter. Her var desuden ingen tale om Cornelius Nepos eller "sådanne andre gamle kegler", som Lars skæmtefuldt udtrykte sig, og her kunne han ærgre sin velgører ved at sende ham snustobak i Horats satirer og hollandsk ost i Vergils *Georgikon*. Men Lars havde virkelig egenskaber, der i høj grad gjorde ham skikket til krambodsvend. Han kunne slå otte om kongen uden at fejle, drikke snaps om snaps med bønderne uden at sejle, og uden at det havde anden virkning, end at han "tørrede dem ordentlig om trompeten" på deres kornpriser, når de selv var fugtige af spiritussen. Men også i andre henseender udviklede han sig. Bondedrengens forlegne, kejtede væsen skød han af sig med samme lethed som den, hvormed han havde set snogen skyde

sin ham på de grønne ødemarker. Han var den første, der indførte at forskrive sine klæder fra København, og snart var han Kalundborgs feterede løve, der ikke stak op for de i sommerferien importerede ægte. Dertil kendte han byens nyeste nyt og forstod snart at føre en kotillon på klubballerne, så fejende som ingen anden.

De varede ikke længe, så var han uundværlig, og den eneste fejl var den, at han selv vidste det. Markstykkerne i hosesokken havde imidlertid *"per fas et nefas"*, en vending, som han havde lært af byfogeden, forvandlet sig til blanke dalere, og imellem dem lå noget blåt og brunt, som andre mente egentlig burde ligge i købmand Lauritzens pengekasse. En skønne dag gik det tordenbudskab gennem det Lauritzenske hus, at Petersen havde sagt op og ville etablere sig selvstændig med kramvarer og korn. Købmand Lauritzen var imidlertid en snu diplomat. Han følte farens størrelse, og da Lars samme aften steg på vognen for at begive sig til København, havde han ombyttet hosesokken med et monstrum af en kalveskindstegnebog, hvori der lå tusind daler fra hans principal og de varmeste anbefalingsskrivelser til tre af Københavns mest "fine" grosserere.

En anden ville straks have bidt på krogen, åbnet forretning i København og, ukendt med forholdene, sat kalveskindets indhold over styr, men Lars var en gammel fisk og kendte til fulde betydningen af at vente. Han tog det sletteste værelse på "Tre Hjorter", stak tegnebogen ned i støvleskaftet og drev så ud på Toldboden for at se tingene an. Her traf han en af disse "fine", og tre dage efter ansatte grossereren ham som overopsynsbetjent ved pakhuset. Her var det, at onkel fornyede

det bekendtskab med ham, som var blevet afbrudt ved onkels bortrejse fra Kalundborg som student, og hermed gik det til på følgende måde.

Onkel havde kun få passioner, og var i det hele taget en meget sober mand. Hans eneste svaghed var at få et glas ægte jamaica-rom til sin tarvelige frokost. Han drak den altid af en lille sølvtumling, og den kom kun ekstraordinært frem, når han skulle til audiens hos Frederik den Sjette, hvilket af og til gik på i fabrikkens anliggender. Dette var tillige den eneste lejlighed, hvor jeg erindrer at have set ham i kjole og hvidt halsbind.

Onkel havde sammen med nogle venner, der delte samme passion, slået sig sammen om at bestille et fad god rom hos et af de største huse på Jamaica. Skibet var ankommet, fadet bragt i land, tolden klareret, og udleveringssedlen sendt til onkel, der i den anledning lod Gamle Hans spænde de brune for, thi selv ville han være til stede for at sikre sig, at fadet urørt kom i hans hænder – dengang blev der "døbt" megen god rom på Toldboden.

Derude på pladsen mødte onkel sit fordums bysbarn Lars Petersen, og hvad han havde formodet, gik også i opfyldelse. Lars erkendte udleveringssedlens gyldighed, men gjorde allehånde vanskeligheder ved endnu samme dag at udlevere fadet, som lå lige uden for det pakhus, hvor han boede.

Onkel, der godt mærkede, hvori knuden stak, brød pludselig overtvært, klappede Lars på skulderen og sagde:

"Sig mig, min gode Petersen, er det sandt, at De er blevet præst?"

Lars vidste ikke, hvad han ville sige dermed.

"Å, ser De," sagde onkel, "man siger, at De somme tider døber et og andet herude på pladsen."

Lars satte de mest uskyldige øjne op og forsikrede, at han aldeles ikke begreb, hvad administratoren mente.

"Ikke det, min gode Petersen?" spurgte onkel på sin indtrængende, men ubehageligt venlige måde. "Ikke det? Så lad os fatte os i korthed. Se, De holder nu af en god snaps uforfalsket rom, og det gør jeg også. Vel, De får nok Deres, det er jeg vis på, men når jeg kommer igen i morgen, har min rom fået vattersot. Den tåler ikke at ligge ude en nat i dette fugtige vejr. Forstår De det?"

Lars virrede polisk med hovedet.

"Nå, nå," blev onkel ved, "vi er jo alle mennesker, især på en toldbod. Slå De nu spunsen op og tap Dem et anker rom. Så får De, hvad De skal have, og jeg slipper for at få vand i min."

Lars skævede først til fadet og derpå til onkel med et smil, som viste, at han beundrede hans praktiske sans. Endelig sagde han som for sig selv:

"Det er nu godt nok, hr. administrator, men jeg har ikke noget anker ved hånden."

"Ja, så får jeg vel hjælpe Dem," svarede onkel. "Å, Hans, lang mig det anker og den hævert, som ligger i halmen."

Lars tog ankeret imellem begge knæ, satte hæverten til – "og" endte onkel altid sin fortælling – "tappede han mig ikke et anker af min gode rom, den æsel, lige så rolig, som om den havde været hans egen."

Nogen tid efter den historie fik Lars en forfløjen idé, som nær havde kostet ham hans bestilling. Fra Kalundborg havde han vel kendt begrebet "drikkepenge", men her på Toldboden, hvor han

så mærkelige ting, fik han først blikket op for "uvisse indtægter". Han fandt, at hosesokken trængte til at blive et par; det var nødvendigt, at han måtte være magasinforvalter, han *måtte* være det – men hvordan?

Det var på den tid skik at gå lige til kongen med sine andragender, og Lars, der fandt, at man selv "*per fas et nefas*" tjente småt hos grossereren, mente, at han nok fortjente at få den plads, som netop var ledig. Med det snu instinkt, som udmærkede ham, klædte han sig i vadmelskofte og hue og gik så en smuk dag op for at søge audiens. Hverken de fine kammerherrer eller galonerede pager konfunderede i synderlig grad Lars; dem havde han hørt tale om og forberedt sig på. Men hvad der rent bragte ham fra koncepterne var den lille omstændighed, at han fik sin plads anvist bag ved onkel, som netop den dag var tilsagt til audiens. Onkel havde, som sædvanlig, drukket sig en snaps af den gode, uforfalskede rom, og enten det nu var, fordi Lars kunne lugte dette, eller fordi onkels sarkastiske blik stadig hvilede over ham, vist er det, at han mistede fatningen og i sin fortvivlelse halvhøjt begyndte at repetere den tale, som han agtede at holde til majestæten, samtidig med at han vendte sin lodne hue i hånden, til den fik foret udad. Men hver gang han kom til enden, syntes han, at han havde glemt et stykke af talen, og for hver gang han gentog den, blev dette stykke større og større, så at der til slutningen ikke var stort andet tilbage end "Deres Majestæt", "Deres kongelige Højvelbårenhed" – men hvilken af disse to titulaturer, der var den mest passende, kunne han i øjeblikket ikke besinde sig på. Så vidt var Lars, da onkel trådte ind, og han så ganske tydeligt, at kongen rakte ham hånden, hvilket forbløffede ham

end yderligere. Da onkel kom ud og med sin rolige holdning kastede ham et blik, hvori hele historien med rommen stod at læse fra begyndelsen til enden, blev Lars så forbløffet, at han trådte et skridt tilbage, så at den jourhavende kammerherre måtte puffe ham i ryggen for at få ham frem. Lars kom ind, noget nær på samme måde som en kanonkugle kommer ud, og kongen, der den dag ikke var i det bedste humør, fo'r ham i møde på sin kendte barske måde med de ord: "Hvad er det? – Hvad vil han?"

"Ingenting, Deres kongelige Højvelbårenhed," svarede Lars, der nu mistede ethvert spor af fatning.

"Guds død!" tordnede kongen. "Er det for ingenting, han kommer herop?"

"Ja – nej – det vil sige, jeg ville så inderlig gerne være magasinforvalter, når ikke Deres kongelige Majestæt havde noget derimod."

"Er han gift?"

"Nej, Deres Velbårenhed."

"Hvor meget har han om året?"

Lars, der følte sin tillid betydelig vokse ved talen om tal og faste summer, svarede:

"Å, det er ikke så lige, Deres kongelige højhed, somme år mere end somme. Men *per fas et nefas*, kan det nok blive en tre hundrede daler."

"Hvad er det han siger?" råbte kongen. "*Per fas et nefas*? – Forstår han latin?"

"Nej, Deres Majestæt, ikke et korn," svarede Lars. "Jeg mente med det, jeg sagde, kun så omtrent, eller henved tre hundrede."

"Vel, vel," sagde kongen kort og slog ud med hånden. "Jeg gratulerer ham til, at han ikke har lært latin, ellers havde han været på Toldboden for sidste gang. Nu kan han lægge sin ansøgning der, så skal vi gøre, hvad vi kan."

Lars kom ud i forgemakket, hvor den jourhavende kammerherre havde hørt alt, så rød som en bonderose, men enten det nu var et spil af tilfældet, eller fordi kongen mindedes den originale audiens – nok er det, han blev virkelig magasinforvalter, og hans respekt for det latinske sprog blev derved så ringe, at han helligt lovede sig selv, at hans børn aldrig skulle få noget med det krammeri at skaffe. "Thi hvad var det blevet til med mig, om jeg havde lært det," plejede han at sige.

Der kom nu en tid, som ikke var mærkelig ved andet end ved den udstrækning, som Lars vidste at give en magasinforvalters sportelvæsen, men hans egentlige lykkestjerne gik for ham, som for så mange andre, først op igennem erotikkens morgenrøde. Lars havde ikke glemt pilefløjten. Han anskaffede sig nu en af ibenholt, og når de lange aftener kom, tog han den op af sin dragkiste. Han kunne da sidde og øve sig hele timer i rad; den var hans omgang og mest trofaste ven, andre havde han ikke, "for venner og omgang koster penge," mente han. Hen ad foråret, da træerne på pladsen sprang ud, og Sundet som en lyseblå, uendelig stribe skinnede i måneglansen, forekom det Lars, at stuen blev så uendelig snæver, og han satte sig da ved bolværket, så ud over havet ligesom i gamle dage og blæste så "Skønne Minka" på sin fløjte. I sådanne øjeblikke kunne der trænge et glimt af hjemveens og forladthedens poesi igennem ham, og dette gik, uden at han anede det, over i hans spil,

hvortil han troede, at de store toldbodhunde var de eneste uskønsomme tilhørere. Lars anede ikke, at der bag ved det røde gardin på et af de oplyste vinduer, som vendte ud til pladsen, sad en ungdommelig kvindeskikkelse, rank, sortlokket og med det lyttende, sænkede hoved fuldt af alle hånde anelser og ubestemte drømme.

"Et posthorn i det fjerne,
et suk af nattens vind,
blink af en enlig stjerne" –

Havde Lars vidst, hvad disse ingredienser formår i et syttenårigt, ubefæstet hjerte, da havde han ikke så roligt siddet på bolværket og åndet sine klagende elegier ud i den milde forårsnat, men da havde han måske heller ikke spillet med den ensomhedens længsel, der nu fyldte hans bryst. Det lille, oplyste vindue, der som en stjerne blinkede ned til den øde Toldbodplads, kunne imidlertid ikke i længden undgå hans opmærksomhed, og Lars mærkede snart, at stjernen tændtes og slukkedes samtidig med tonerne. En varm sommeraften, da hvide gardiner havde afløst de røde, fik han øje på et sortlokket hoved inden for disse, og sammen med vished om, at dette lille, sortlokkede hoved i lang tid havde holdt øje med ham. Lars var imidlertid en klog mand, som ikke lod sig rive hen af stemninger. Han forhørte sig – en københavnsk kammerpige lå allerede betydelig under hans fordringer. Det lille vindue lå i en fløj, hvis tilsvarende hovedbygning vendte ud til Amaliegade, hvor det som helhed ejedes af en rig grosserer, som Lars hver dag så på pladsen. Inden otte dage havde han oplysninger om alt, og disse overgik hans dristigste forventninger. Det lille, sortlokkede hoved var betydelig i slægt med grossererens

gråhårede ditto, for fløjen var indrettet til sovekammer og bolig for grossererens datter, hos hvem en kammerjomfru spillede den første og mest fremragende rolle. Han gjorde sit overslag. Planen var overmåde dristig, men det forventede udfald også over tusinde procent. Lars havde ikke glemt klubballerne i Kalundborg og det indtryk, som en velført kotillon eller baglæns polka med tyrolervalsetrin havde frembragt på den kvindelige befolkning. Vi skal heller ikke dvæle ved de skrædderregninger, som Lars lidt efter lidt modtog, heller ikke vil vi beskrive hans første optræden i "Den bestandig borgerlige", skønt der både for læser og forfatter kunne være adskilligt at bemærke. Vi skal kun slå fast som et uomtvisteligt faktum, at han og det lille sortlokkede hoved traf sammen på mange forskellige steder, hvilket atter førte til, at han en dag meldte sig hos grossereren som frier. Lars havde imidlertid ikke stor fornøjelse af denne visit. Ja, ondskabsfulde tunger påstod endog, at han samme aften badede sin næse med blyvand og ikke var i stand til at traktere fløjten adskillige uger derefter.

Lars hørte imidlertid til disse seje, ihærdige naturer, som med snerlens tålmod kravler op ad den ene vej, når de er smidt på porten ad den anden. I de lange, ensomme dage på Kalundborgs ødemarker havde han lært, at vinden ikke hver dag blæser op til solskin, og tillige set de lange, listige omveje, ræven kan gøre, før den snapper sig en gås. Hosesokkens sidste indhold blev anvendt på kammerpigen, og en regelmæssig pakhuspostgang bragt i stand ved hjælp af en snor, som førte op til det vindue, hvor det lille, sortlokkede hoved for første gang havde vist sig. Henad eftersommeren begyndte Lars at mærke, at hans surt erhvervede markstykker begyndte at sætte gylden

frugt, og da efteråret kom med sin tåge og slud, med sin store rengøring, der bragte røde gardiner i stedet for de hvide, da var der stærke og mægtige tegn i luften, som tydede på, at elskovens vår begyndte. En rød billet, som blev trisset i vejret om morgenen, fik de røde gardiner til at forsvinde henad aften, og i deres sted kom der en rød brandstige, stærk og solid, hentet fra selve pladsens materialhus, for de romantiske strikkestiger havde Lars ikke synderlig tro til, skønt det lille, sortlokkede hoved særlig havde ønsket en sådan. Nede ved bolværket lå en fiskerbåd med røde sejl, og ved roret sad kærlighedens genius i form af en skovshovedfisker med langstøvler og en forsvarlig sydvest. Lars' kærlighed må have været overmåde stor, for han, som ellers aldrig betroede sig til vandet, ja, lige fra sin første barndom havde haft en vis modbydelighed selv for en vaskebalje, fo'r den nat til det sted, hvorhen alle ulykkelige elskere og hævngerrige duellanter farer, og i St. Ibs kirke blev deres hænder forenede – to meget forskellige hænder: den ene grov, hård og plump, belæsset med uret og skabt til at vende skillinger; den anden fin og blød, rig på kærlighed, men forkvaklet af at vende bladene i La Fontaines romaner.

Med denne begivenhed var vendepunktet i Lars Petersens skæbne indtrådt, og han svang sig som den fugl Fønix hurtigt op af de flammer, som hans kærlighed havde tændt. Et halvt år efter døde hans svigerfader, et tab, hvori Lars tog så oprigtig del, at han til minde om ham byggede den store gård på Købmagergade. Her etablerede han sig først som urtekræmmer, antog senere titel af delikatessehandler og havde nu i sit livs aften kun ét ønske tilbage – dog, hvori dette ønske

bestod, vil vi udsætte at meddele – fortællingen vil føre det med sig.

Det lille, sortlokkede hoved havde ikke levet tre dage sammen med Lars, før det indså, at det havde begået en skrækkelig fejltagelse, men desværre hørte denne til dem, for hvilken der hverken gives bod eller bedring. I hele La Fontaine var der ikke en eneste, der lignede Lars, og fløjten, som i de hemmelige forlovelsesdage havde haft så smigrende og blød en klang, fik nu en anden lyd, så skærende, at den mindede om en bådsmandspibe. Hvad hun led, udtalte hun ikke; tavs og stille vandrede hun om i sit store, prægtige hus, som en lille automat, hvortil Lars havde nøglen. Således som jeg husker hende, står hun endnu for mig som en lille, mager kone med bleg hudfarve, stærkt rynket ansigt, og store, sorte, men noget urolige, fremspringende øjne, der sammen med hendes væverhed gav hende en vis lighed med en forskræmt mus. Når Petersen med sin dybe stemme, halvt gennem tænderne, halvt ud af mundvigen, snerrede det ene ord: "Elise!" – var det som om alle automatens tråde kom i bevægelse, og hun vimsede da med sanseløs hast fra den ene stue til den anden for at bringe det forlangte. Så faldt hun atter hen i strikketøjet, glattede det endnu smukke, sorte hår med de magre fingre, og strikkede med en iver, som om hver maske var en levedag til hendes tilværelse. Således kunne hun sidde hele timer i rad, uden at man hørte andet end de rastløse strikkepindes raslen, og talte man til hende, fik man sjældent mere end det ene af hendes to yndlingsmundheld: "Ja, der skal man se!" eller: "Nej, hvad der dog kan ske i verden!" – om hun har anvendt disse, dengang hun var på stigen med Lars, derom melder historien intet.

Et lyspunkt var der dog i hendes indestængte liv, og kunne man ramme dette, blev hun livlig, ja endog snakkesalig. Lars havde, dengang han grundede forretningen, gjort en rejse til Mentone. Hun, som så syden i dets brogede, poetiske farveskær, havde besvoret ham at tage hende med, og meget mod sin vilje havde Lars gjort det – det var jo en forretningsrejse. Men i det skønne Mentone havde hendes ønsker først ret udfoldet sine vinger, og her havde hun som den eneste kærlighedsgave udbedt sig at måtte se Rom, om det så kun blev en eneste dag. Selv vidste hun kun uklart, hvorfor hendes hedeste attrå stundede mod den evige stad, men for hende var Rom det brændpunkt, hvori alle poesiens lysstråler samlede sig og kastedes tilbage med en forunderlig, magisk glans. Lars brummede og målte efter på kortet. Det forekom ham ikke, at der kunne gøres nogen forretning i Rom, men pludselig faldt det ham ind, at en slig Romafart ville kaste en vis relief over huset Petersen. Så vidt han vidste, var der ikke en eneste i hele lavet, som havde besøgt Rom. Med sin praktiske sans ordnede han rejsen, det vil sige, han lejede en vetturino og købte sig en anvisning til at se Rom i ni dage. Minderne om disse få lykkelige solskinsdage var det lille paradis, hvortil hans kone søgte, da de triste og mørke dage kom. Lars selv omtalte dem sjældent; kun, når han gjorde selskab, når shirtingsbetrækket var taget af stolene, og den store bronzelysekrone i salen var tændt, kun da viste han disse dage frem med samme værdighed som de tre guldmosaikker, der prydede hans manchetskjorte. Når da han, den store grosserer, var omringet af de talrige små urtekræmmere, kunne han pludselig slå ud med hånden på sin bestemte, afgørende måde

og sige: "Jeg kender lignende forhold fra mit ophold i udlandet. Dengang jeg var i Rom! –" Med denne vending var man inde på emnet, og mens Lars drejede på de guldindfattede mosaikker, kunne der komme ytringer om hans rejse i syden, som vakte stum ærbødighed blandt medlemmerne i lavet, men som var til ikke ringe moro for dem, der stod uden for dette.

Et minde, og det et særdeles levende, havde Lars taget med sig fra Rom. Det lille, sortlokkede hoved havde aldrig haft stort begreb om de rent verdslige ting; for hende havde alt været absorberet i romantikken. Hun havde ikke beregnet, at rejsen, navnlig ved den praktiske måde, hvorpå hendes mand tog den, var forbundet med en evig uro og en evig faren om fra sted til sted. De første tre dage holdt hun det nogenlunde ud, den fjerde og femte så hun mere forvildet ud end nogen sinde, og havde en fornemmelse, som om hun havde bosat sig på hjørnet af en møllevinge. Den niende blev hun syg, og den tolvte skænkede hun den overraskede Lars en søn, hvis ankomst han egentlig havde tænkt sig noget længere nord på. Lars blev ikke synderlig fornøjet. Han holdt ikke af streger i regningen, og mindst, når disse var romerske, men dog gjorde han, så vidt mulig, gode miner til slet spil. Drengen, der ikke udmærkede sig ved nogen særlig fuldkommenhed, blev emballeret i bomuld, og således bragte Petersen både ham og sin lille, forvildede kone tilbage til København. Lars havde ventet en stærk, sund dreng, og ikke sådan en ussel skrælling, der måtte flaskes op med fåremælk for at holde livet i ham. Imidlertid slap han ikke håbet, og dels ledet af dette, dels fordi han selv i sit liv trykkende havde følt den blyklang, som navnet Lars indeholdt, lod han ham til stor forargelse for sin kones familie døbe Svend

Vonved Petersen, hvori enkelte fandt en stille hentydning til kæmpehøjen ved Kalundborg.

Under dette navn flaskedes den unge hr. Petersen op til stor glæde for familien, der i ham håbede at se noget særlig udmærket, så snart han blev udviklet, men skønt født i Rom og døbt på Kapitolium med det nordiske heltenavn, udviklede den unge Petersen sig ikke ud over, hvad der i det hele taget var ejendommeligt for familien Petersen. Et forsøg på studeringer opgaves, et tilløb til højskolen endte med et fald ved præliminæreksamen, og således mødtes han og jeg i den samme skole – jeg for at træde ind, han for at forlade de kedelige skolebænke.

Tiden til at gøre hans bekendtskab var således kort, og dog har jeg et tydeligt billede af ham, for intetsteds opfatter man sine omgivelser så skarpt som i skolen, og sine antagonister fra den tid glemmer man ikke. Svend Vonved eller "Svend Vanvid", som drengene hurtig døbte ham, var en bleg, opløben fyr, der altid gik i violet fløjlsbluse og havde det friserede hår skilt midt i panden. Kammeraterne påstod, at hans to fortænder allerede dengang var falske, hvilket pådrog ham navnet "Svend Guldtand", ligesom han også hed "den lakerede dreng", fordi hans madkasse, tornyster og støvler havde denne fernis. Selv havde han et skjult og uroligt væsen, som aldrig tillod ham at blive ret længe på en plet. Han havde moderens store, forvildede øjne, noget af faderens flade, nedtrykte pande, men den krummede næse var hans egen, for kammeraterne påstod fuldt og fast, at den kun var blevet således ved en i lang tid fortsat bearbejden foran spejlet.

"Chokoladesvenden" – for således hed han også – var ikke vellidt i skolen. Årsagen hertil lå i hans karakter; han var fej lige over for faren, krybende for de ældre, drillesyg og grusom mod de yngre kammerater. Kunne han stikke én en knappenål i ryggen eller en snebold i nakken, uden at nogen så det, var han straks villig dertil, men skulle han have prygl, kunne han trygle på den mest krybende måde og var straks villig til at slå en handel af med sin modstander om pryglenes eftergivelse imod en tribut af chokoladekager, dadler eller lakridsrod, som han med stor behændighed stjal i butikken. Dertil var han hævngerrig, stundom endogså hævnsyg, og denne egenskab fik ham da til at sætte alle andre hensyn til side. Således husker jeg endnu en historie, der satte hele skolen i oprør. Svend skulle en dag have prygl, fordi han var "kommet til" at skære knapperne af en anden drengs trøje. Trods al beden og hylen blev straffen eksekveret så grundigt, at man kunne høre Svend brøle over hele skolen. Lidt efter så vi ham forlade denne, bleg og med sammenbidte tænder, idet han meddelte et par af sine kammerater, at det skulle "han", nemlig rektor, få betalt. Den næste dag fandt vi til vor store forbavselse skoleporten lukket, da vi skulle gå, og blev beordrede til at opstille os i en stor halvkreds midt på pladsen. Inspektørerne så særdeles spændte og forventningsfulde ud, lærerne ikke mindre; over drengene hvilede der et uvejrsagtigt tryk, og mangen samvittighed var ikke ganske sikker på, hvor lynet ville slå ned. Da så vi pludselig rektor komme ud på pladsen. Efter ham fulgt pedellen, og denne havde atter Svend Vonved ved hånden. Svend blev stillet foran halvkredsen, og rektor holdt nu en lang tale om laster hos den opvoksende ungdom, hvoraf jeg senere har fundet flere

brudstykker i "Tidsskrift for Skolevæsen". Derpå blev Svend forevist som et frodigt eksemplar af lumsk nederdrægtighed, og der spurgtes ham under alles andagtsfulde tavshed, hvordan han kunne være lav nok til ved aftentide at liste sig ind i rektors forrådskammer for at bide enderne af tre tønder vinterpærer, samt ælte en otting grøn sæbe over i en fjerding ævret vintersmør, så at der hverken kunne vaskes eller smøres med det. Rektor udtalte derpå som sin formening, at Svend til gengæld burde vaskes og smøres af pedellen, fordi han havde bidt hovedet af al skam. Denne straf blev dernæst eksekveret til stor tilfredsstillelse for alle, med undtagelse af Svend, der fra denne dag forsvandt fra skolen, da den gamle Petersen fandt, at det var stridende mod ethvert hensyn at prygle en dreng, som lige skulle stå til konfirmation.

Et par år forsvandt han for mig på et handelsakademi. Derpå dukkede han pludselig op i glans og glorie som ejer af en kabriolet, sort silkehat og fine stålbriller, der på afstand gav ham et vist studentermæssigt udseende. Kort efter hed det sig, at han skulle overtage handelen og faderens nye, storartede butik, men at man kun var uenig om, hvor vidt der på skiltet skulle stå "S. Vonved Petersen" eller "Svend Vonved-Petersen". Da bragte jomfru Mortensen det tordenbudskab, at han var blevet forlovet med Johanna. Hvorledes dette var gået til, anede jeg ikke, men det forekom mig, som om mørke, fjendtlige magter havde del deri, og både på egne og Olsens vegne svor jeg hele familien Petersen et dødeligt had.

Hermed ender mine optegnelser. De er måske blevet udførligere, end personerne er det værd, måske længere, end min fortællings plan tilsteder det. Men for mig, som en slags

historieskriver, har alt, hvad der vedrører den gamle fabrik og dens omgivelser, en særegen interesse. På denne lille plet, hvor intriger spandtes og intriger løstes, lå huset Petersen og huset Theil som de to vinkler i den trekant, hvori fabrikken udgjorde den tredje. Har jeg for længe dvælet i disse vinkler, og finder læseren, at jeg har gjort uret deri, kan jeg kun forsvare mig med geometrien, som lærer, at de tre vinkler i en trekant netop udgør en dobbelt ret.

9. Befrielsesforsøg

Da jeg den aften, hvor Olsen var blevet fængslet for gæld, stiv og forfrossen kom hjem, stod gamle Rasmus Portner ganske imod sædvane foran porten med nathue under kasketten og lygte i hånden.

"Hvor har han nu føjtet om, Viggo?" spurgte han gnaven og lyste mig med lygten op i ansigtet.

"Jeg har været ude, lad mig bare slippe ind," bad jeg.

"Ja, slippe ind, slippe ind, det er nu godt nok," brummede han, "det er jo derfor, jeg står her. Men han får af sin onkel, det kan han være vis på. Administratoren har allerede været nede tre gange for at spørge efter ham."

Nu først faldt det mig ind, at det måtte være meget sent. Gaderne havde også været så øde, og tanken om, hvad onkel ville sige, satte mig i stor skræk, som ikke formindskedes derved, at jomfru Mortensen lukkede mig op med et ansigt så stramt som et slåenbær og i en dragt, der på andre tider af døgnet i høj grad ville have krænket hendes blufærdighedsfølelse.

"Gå straks op til din onkel, Viggo!" sagde hun og smækkede døren arrig til. "Det er også en tid at komme på. Man kan ikke engang få ro til at læse sin aftenbøn!"

Skønt jeg vidste, at jomfru Mortensen ved at læse sin aftenbøn forstod at spise opvarmede pandekager med jordbærsyltetøj, gjorde jeg dog ingen indvending, men listede mig sagte op til onkels og mit soveværelse.

Her blev jeg stående og lyttede med bankende hjerte. Gennem nøglehullet kunne jeg se, at der var lys derinde, og nu hørte jeg ham gå rastløs op og ned ad gulvet. Endelig tog jeg mod til mig og åbnede døren.

"Viggo, dreng, hvad er dog dette her?" lød onkels stemme mig i møde. Men da han så, hvor sørgmodig, forknyt og forfrossen jeg så ud, greb han mig ved hånden, drog mig hen imod en lænestol og sagde i en næsten blød tone: "Barn, hvad er dog dette her? Du har sat os alle i stor skræk. Hvor har du været henne?"

"Hos Olsen," stammede jeg forvirret.

"Hos Olsen? Hvem er det? – Nå, guldpolereren – hvor kunne du finde på det, Viggo?"

"Olsen og jeg holder så meget af hinanden, og der var så kedeligt nede i gården i eftermiddags. Så var Olsen på guldpolererstuen, og så bad jeg ham, om jeg måtte gå med ham."

"Hvor har I da været?"

"Slet ingen steder uden hos Olsen og hans moder, men de boede så langt herfra."

"Nå, så fortæl mig lidt derom! Du står så underlig og stammer i det," sagde onkel og satte sig i lænestolen. "Hvad bestilte I derude? Spillede I kort?"

"Nej," svarede jeg skrækkelig forlegen over at klare dilemmaet mellem tavshedsløftet til Olsen og pligterne imod onkel.

"Men hvad har I da gjort hele den lange aften? Klokken er jo henad tolv."

"Først så jeg en apostel," stammede jeg. "Så kørte vi i droske – og spiste te – og drak vindruer –"

"Hvordan er det du står og våser?" sagde onkel lidt heftig. "Tænk dig om, og fortæl mig så det hele."

"Nej, onkel, det kan jeg ikke. Jeg har måttet love Olsen ikke at fortælle noget derom, og du har selv sagt, at sine løfter skal man holde."

Onkel så mig forskende ind i øjet, men jeg blinkede ikke derved. Derpå trommede han lidt på den grønne safianslænestol og sagde:

"Har du noget at bebrejde dig selv, Viggo, når du i aften beder dit fadervor?"

"Nej," svarede jeg fast.

"Godt, så kan du gå i seng, men gå først ind og tag mig lyset med lyseslukkeren. Det står i dagligstuen."

Da jeg bragte det forlangte, stod onkel i vinduesfordybningen med hænderne på ryggen og stirrede op mod de hvidlige skyer, der i vekslende former drev forbi den strålende måneskive.

Pludselig gjorde han en kort vending imod mig og spurgte skarpt:

"Boede Olsen meget fattigt?"

"Ja," svarede jeg.

"Også hans moder?"

"Nej, hun boede godt."

"Og der fik du te, vindruer og kage, ikke sandt?"

"Jo," svarede jeg.

"Hm!" sagde onkel ved sig selv, "så er det dog sandt. Det havde jeg ikke troet."

Onkel gav sig derpå til den meget vanskelige operation at knappe den sorte, stramtsiddende frakke op, og var netop i

færd med at løse det store halsbind, da han igen spurgte:

"Fulgte Olsen dig lige til porten?"

"Nej, kun et stykke."

"Det kunne han gerne have gjort," sagde onkel barsk. "Det er ingen manér at lade en dreng som dig gå den vej alene ved midnat. Hvorfor fulgte han dig ikke?"

Jeg kom i en dødelig vånde, men da jeg pludselig erindrede mig den vimse urtekræmmers tekniske udtryk, troede jeg at kunne slippe dermed og svarede sagte:

"Han fulgte mig et stykke på vej, onkel, men så blev han sat."

"Sat? – Hvad for noget? Hvad mener du med det?"

"Jo, jeg mener – der var to mænd, som holdt med en vogn, og så blev han sat – i kareten mener jeg, og den ene mand råbte, at den skulle til Hestemøllestræde."

"Hvad behager?" råbte onkel og lod halsbindet falde, medens han med den anden hånd hastigt knappede den ene knap til efter den anden. "Hestemøllestræde? – Altså i Slutteriet? Er du vis på, at du ikke har hørt fejl, Viggo? Talte de om Slutteriet?"

"Ja, onkel!" udbrød jeg grædende. "Jeg har ikke hørt fejl. Olsen sidder i Slutteriet, og jeg er så ulykkelig derover."

Onkel gjorde en bevægelse, som om han ville tage halsbindet på og straks fare ud af stuen. Derpå kylede han det hen på sengen og gav sig med raske skridt til at vandre frem og tilbage i stuen, idet han lagde hænderne over hinanden og frembragte en smækkende lyd ved at lade højre hånds pegefinger falde ned i venstre hånds hulning.

Nu stod barometeret på storm, onkel var smækvred. Jeg sagde ingenting, men listede i forkrøbet tavshed mine støvler af og søgte blot at komme i seng.

Ligesom jeg havde nået dette, standsede onkel foran lyset, rettede på lyseslukkeren, og sagde halvhøjt:

"Hvem kan dog være så nederdrægtig? En fattig, blind kones eneste søn!"

Jeg regnede efter, om jeg skulle tie, men det prikkede sådan inde i mig, at jeg ikke kunne dy mig, og jeg hviskede derfor i sagte ærbødighed:

"Det er urtekræmmer Petersen, der har sat ham, onkel."

"Hvoraf ved du det, dreng?" tordnede onkel og vendte sig imod mig.

"Jo, det sagde den urtekræmmer, hvor Olsen købte vindruerne, og da de satte ham, bad Olsen mig hilse urtekræmmer Petersen, når jeg så ham."

"Nå, så det gjorde han? Det var jo meget høfligt af ham. Så urtekræmmer Petersen vil blande kortene! Ser man det? – Han vil tage en af mine flinkeste arbejdere fra mig på en tid, hvor jeg ikke kan undvære ham – han vil spille en stor mand og arrestere en af den kongelige fabriks arbejdere? – Se, se! – Urtekræmmer Petersen slår sig virkelig op."

Og onkel trak støvlerne af, så det knagede både i dem og i støvleknægten, som han højt sparkede ind under sengen. Da han endelig havde fået tøjet af, klappede han dynen hårdt ned omkring sig og gentog flere gange:

"Ho, ho, gamle ræv, nu skal vi se!"

"Tror du, at du kan skaffe Olsen ud igen?" vovede jeg at spørge.

"Urtekræmmer Petersen er en stærk mand," svarede onkel. "Vi kommer til at tage tag om den sag, ordentlig livtag, men det

kunne dog være, at jeg vipper ham. Nå, god nat, Viggo! Slutteriet er jo ikke for livstid."

Lidt efter hørte jeg lyseslukkerens smækkende lyd og kort derpå onkels rolige åndedræt. Længe lå jeg og tænkte på, hvorledes onkel ville bære sig ad med at vippe urtekræmmer Petersen, især hvis det skulle ske i livtag. Derpå stod jeg op og listede mig ind i dagligstuen, hvor jeg hentede min gris, som indeholdt den for mig uhyre kapital af ti rigsdaler. Den gemte jeg i sengen med den faste beslutning at slagte den på Vesterbro, så snart jeg kunne komme derud.

Den følgende dag var i alle måder en sand Tycho Brahes. Ikke alene havde jeg det uheld om morgenen at bringe jomfru Mortensen "De syv Dødssynder" i stedet for "Troens rare Klenodie", men også på skolen havde jeg et forunderligt uheld. Jeg blev hængende i en kædebrøk, oversatte "Biedermann" ved færgemand, og mente, at Griffenfeldt døde i gældsfængsel på Dragør – ting, der tilsammen bevirkede, at rektor efter endt skoletid kaldte mig ned i sin stue og holdt en tale, hvori han endte med at kalde mig en vantreven spire på kundskabens træ, som skulle hugges af og kastes bort for at finde sin naturlige plads i vankundighedens sumpe, hvor den ville vokse op som den ensomme mosepil, indtil fattigdirektionen fandt den, og til skræk og advarsel for ligesindede spirer plantede den ud på alfarvej med udsigt til Ladegårdsåen. Den dag kom jeg "kørende hjem i kabriolet med forrider", det vil sige, jeg havde to nuller og et slet, og skønt dette både var første og sidste gang i mit liv, kunne hverken karaktererne eller rektors tale bortmane mindet om Olsens ulykke – den gik ligesom en rød tråd gennem alt, selv den mindste tankebevægelse.

Da vi havde spist, da onkel havde fået fat i Berlingeren og kaffen, og da jomfru Mortensen stiv og stram sad ved vinduet på "De syv Dødssynder" med strikketøjet i hånden, mente jeg, at nu var lejligheden kommet til at vise Olsen den eneste kærlighedsgerning, jeg kunne gøre – at vande rosentræet. Sagte sneg jeg mig ud af dagligstuen og nåede ubemærket den lille trappe, der fra magasinet førte ned til guldpolererstuen. Alt var her på en vis måde som førhen, men dog var det, som hvilede der et tryk over enhver af arbejderne. Ved min indtræden hørte jeg ikke den muntre sang, den lystige fløjten, hvori flere af dem var sande virtuoser. Tværtimod havde de samlet sig i den ene ende af salen omkring en snurrig fyr, der hed Klaus Brus, eller Klaus Snus, på grund af det uhyre forbrug, han gjorde af denne artikel. Brus sad på en trebenet stol med snustobaksdåsen i hånden. Hans matte, grå øjne, svækkede af anstrengelse og slid, stirrede tankeløst ud i rummet, hans brede mund stod endnu åben, og hans højre hånd gjorde et oratorisk sving i luften, uden at dette ledsagedes af noget indholdsrigt ord, for han fortsatte stadig usikrere at gentage: "Som jeg siger jer – ja, som jeg siger, – ja, som jeg –"

Klaus havde åbenbart været i færd med at holde en tale, og antaget mig for onkel. Dette gjorde mig meget ondt, ikke alene for hans skyld, men også for talens, for Klaus Brus var berømt som humorist og havde navnlig ved et fabrikgilde indlagt sig uforglemmelig fortjeneste ved at udbringe en skål for "klinkeriet" med påvisning af den forskel, der var mellem klinkning af glas og porcelæn. Jeg krøb derfor i skjul bag den store bilæggerovn, for at Brus på ny kunne finde talens tråd, men selv om han flere gange søgte den i sin snustobaksdåse,

syntes den dog stadig at spæge sig mere og mere sammen for ham, og han fortsatte mekanisk at gentage: "Som jeg siger jer – ja, som jeg siger – ja, det er det, som jeg siger."

"Ja, han er sat," råbte en af arbejderne, "det er soleklart. Man kan sættes for halvtredsindstyve rigsdaler, det siger Per Jørgensen, som har været fyrbøder i kancelliet, og han ved det."

"Ja, han er sat," råbte en anden. "Jeg talte med Svendsen. Han vidste det også."

"Nå, så Svendsen vidste det," sagde Klaus Brus med overbevisning og lod snustobaksdåsen synke. "Ja, så er han sat – Svendsen ved alt, hvad der foregår i politiet. De ta'er øllet hos ham."

"Fattigdommen er en forbrydelse! Arbejderens sved og de faderløses tårer er de guldkorn, som storborgeren samler i sin pengekiste," råber en ung, lyshåret arbejder med stærkt opadstræbende næse og udfaldende skjortekrave. "De rige smeder os lænker, lænker af guld, der tynger som bly og holder som jern. Ned med de rige, leve arbejderen!"

"Sikke noget sludder, Peiter!" sagde Klaus Brus og spildte i sin iver det halve af snustobaksdåsen ned over ham. "Når de rige ska' væk, hvem ska' så vi arbejdere arbejde for? Og når vi ikke kan arbejde, hvad ska' vi så gøre? Ska' vi måske nupse fra de rige og bli'e tyveknægte, hvad Peiter?"

Peiter syntes stærkt oplagt til at gøre en modbemærkning, men da han blandt andet havde fået snus i øjnene, nøjedes han med at tørre disse, nyse og i en mere nedstemt tone fremsætte det spørgsmål:

"Men hvem har sat ham?"

"Der er ingen, der har sat ham," bemærkede emaljebrænderen Niels Keifler. "Der er ingen, der kan sætte en kongelig arbejder. Det strider både mod funderatserne og den almindelige matrikel, som Kristian den Femte har kundgjort. Nej, jeg har min egen regning. Jeg så, at han havde en æske med guldpulver i, og tre gange har han her ved ovnen smeltet noget i en lille digel, som han bar hjem med sig. Hvorfor gik han og luskede på stuen, når arbejdstiden var ude? Hvorfor har han ladet mig brænde guldprøver og bedt mig holde ren mund med det? Hvorfor har han bestilt en ovn og fået den kørt hjem til sig? Jeg skal sige jer det hele. Han har knebet af fabrikkens guld, og nu har administratoren luret ham. Olsen har forgyldt hjemme, det ved jeg af hans vært, hr. Zachariæ, som er en from og hellig mand, og som har set ham sidde og rode med det om natten. Olsen er sat – men det er i brummen."

Niels Keiflers ord frembragte en almindelig tavshed. I nogles ansigt læste jeg forbavselse, i andres bekymring og uro, for Olsen var godt lidt af de fleste på fabrikken. Men så stor er de umiddelbare indiciers knusende magt, at ikke en stemme hævede sig til hans forsvar. Tavsheden fortsatte. Den voksede fra en trykkende fornemmelse til en pine, jeg ikke kunne udholde.

"Det er ikke sandt, Niels!" råbte jeg og trådte pludselig frem foran bilæggerovnen. "Her er ingen på fabrikken, der stjæler, og Olsen mindst af alle. Han er sat i Slutteriet, det har jeg selv set. Han har gjort gæld for at hjælpe sin gamle moder, derfor er han sat, og det er urtekræmmer Petersen, der har gjort det."

Niels Keifler slog øjnene mod jorden, Klaus Brus sendte mig et opmuntrende smil og purrede alt det uredte hår endnu

vildere om sit hoved, men Peiter sprang op på et bord, rystede de gule lokker som en manke og beredte sig til at holde en tale. I samme øjeblik hørte vi onkels taktfaste trin inde i laboratoriet, og dette forandrede i et nu hele sceneriet. Peiter kom i en fart ned af bordet. Klaus skubbede de sorte hornbriller ned over øjnene og satte sig i hast til at polere, og Niels kylede den ene favnfuld fyrrebrænde ind i ovnen efter den anden, så at luerne stod klart og lyst i vejret. Da onkel et øjeblik efter trådte ind, fulgt af Jørgen, der bar en tom kurv og et klæde, var oprørsilden slukket, og stuen atter i sin sædvanlige orden på Olsens plads nær – den stod tom.

Der var noget så ransagende i det blik, onkel kastede hen over stuen, da han trådte ind, at alle arbejderne bøjede sig dybere ned over kopperne og lod agaterne glide frem og tilbage, blinkende som smålyn. Havde det været i vor tid, ville jeg have sagt, at onkel fotograferede folkene med et eneste øjekast, indtil dette standsede ved den ulykkelige Peiter, der af lutter samvittighedsnag pludselig holdt op at polere og så på onkel med åben mund og vidt opspilede øjne, purpurrød i hovedet.

"Gør mig den tjeneste at tage de fødder bort, som Mosjø der har sat," sagde onkel og pegede på bordet, hvor aftrykket af Peiters tøfler endnu var synligt imellem et kontorskrivetøj og forskellige sukkerskåle. "Og husk så på, at hvad der slås i stykker her på stuerne, trækkes af i den ugentlige løn."

Peiter skelede hen til onkel, medens han viskede bordet af med sit arbejdsforklæde, og denne fortsatte:

"Klokken mangler ti minutter i seks. Løb op på malerstuen, Peiter, og sig til emaljemalerne, at jeg ønsker at se dem her på stuen, inden de forlader fabrikken. Det samme kan du sige på

drejerstuen, til blåmalerne og – ja vent lidt – formerne og glassererne kan også komme med. Men i en fart, forstår du?"

Peiter for ud ad døren, øjensynlig særdeles glad over at være sluppet for videre tiltale. Onkel betragtede et øjeblik tankefuld Olsens forladte plads, foldede hans grå bluse sammen og lagde den på bunden af kurven. Derpå gik han hen imod Keifler, der var i færd med at gøre forberedelser til at trække en prøve.

"Hvad har vi i dag?" spurgte onkel.

"Seks puncheboller, otte blomsterkurve, to dusin æggebægere, ni alterkander, tredive dybe og fire og tyve flade tallerkener, hr. administrator," svarede Niels i en tone, som læste han op af sin katekismus.

"Godt," sagde onkel, "meget godt. Gå så op til magasinforvalteren og lad ham fra den forrige brand udlevere fire dusin kontorkopper og lige så mange tallerkener af dem med rig forgyldning, forstår De?"

"Ja, men de er ikke poleret endnu," stammede Niels. "Det var Olsens arbejde, men da han ikke kom i dag, blev de sendt op."

"Så lad dem blive sendt ned igen," sagde onkel tørt. "Jeg skal nok passe ovnen imens, og De kan være ganske rolig, Niels – der skal ikke blive knebet af guldet."

Niels så overrasket på onkel, der lod som om han intet mærkede. De andre arbejdere sendte hinanden betydningsfulde blikke, selv blev jeg stående bag ved bilæggerovnen i spændt forventning om, hvad der nu skulle ske. Jeg vidste, hvad det betød, når onkel gik med sammenknebne læber og halvrynket pande. Jeg havde jo hørt, at drejerne, malerne, figurarbejderne og glassererne skulle møde til fælles stævne, og det forekom mig ikke usandsynligt, at onkel nu samlede kærnen af sin

disponible styrke for med den at gøre et anfald på Slutteriet, tage livtag med urtekræmmer Petersen og give både ham og den lille jøde det salt, de behøvede. Det ville blive evige løjer!

Onkel lod imidlertid ikke til at nære sådanne blodige hensigter. Med stor ro og varsomhed trak han en prøve, dykkede det hvidglødende stykke ned i det hvislende vand, og betragtede det opmærksomt. Derpå skød han spjældet for og satte ovnen i ro. Så gik han lidt op og ned ad gulvet med hænderne på ryggen, hemmeligt skottende til Olsens tomme plads. Til sidst standsede han, tog en agat og betragtede den nøje. Derpå greb han en alterkande, det sidste stykke, Olsen havde arbejdet på, og hvis kors endnu bar det matte gulds farve. Onkel så først på det, så på agaten, prøvede den i kanten af korset, tørrede den af i det gamle handskeskind, der hang ved stolen, og gav sig til at polere med en ro og dygtighed, som havde han ikke bestilt andet fra barn af. Der blev en forbavselsens stilhed over hele stuen. I hvert blik læste jeg lyst til at spørge, men ingen vovede at tale et ord. Selv Niels Keifler, der kom ned fra magasinet med det forlangte, blev stående med kurven i den ene og huen i den anden hånd uden at røre sig.

Lidt efter lød der summen af dæmpede stemmer og larm af fodtrin ude i gården. Døren blev revet op af Peiter, der så uendelig dum ud ved at se onkel på Olsens plads, og en for en trådte de nu ind, disse mænd, for hvem det daglige arbejde var det daglige brød, for hvem en sygdom var en ulykke, og som bar deres børns og kones velfærd i deres hænders gerning. Jeg kendte dem alle, lige fra den døvstumme gipser til de intelligente ansigter imellem malernes flok. Jeg var jo vokset op iblandt dem, havde delt deres brød, redet på deres knæ, drukket

af deres tarveligt tilberedte kaffe – vi var jo venner og kammerater, det følte jeg så vel. En for en blottede de deres hoveder, alt som de kom, og stimlede dernæst sammen i en stor klynge i den nederste ende af salen, men i alles ansigter læste jeg, ved siden af ærbødigheden, en uforstilt forbavselse, og alles blikke var rettede på onkel, der ganske roligt fortsatte at polere, som om intet var i vejen.

Endelig var korset færdigt; det var så blankt og skinnende, at ingen på stuen kunne gøre det bedre. Onkel tørrede det endnu en gang af, satte kanden på sin plads, rejste sig og blottede sit hoved, idet han trådte hen mod arbejdernes kreds.

Den dæmpede mumlen hørte op, og der blev en stilhed så dyb, at man kunne høre en nål falde til jorden. Onkel så så fast og alvorlig ud, det sorte hår fremhævede hans bleghed, musklerne omkring hans mund vibrerede – jeg ville ikke for meget have været den, lynet nu skulle ramme. Han gjorde endnu et par skridt fremad, så at han trådte lige ind i arbejdernes klynge, der ærbødigt åbnede sig for ham, derpå kastede han et blik rundt på dem alle og sagde:

"Venner og kammerater! Det er ikke nogen tom form, når jeg kalder jer således, for ligesom I er arbejdere, beskikkede til at forrette et forskelligt hverv, der samler sig til et fælles hele, således betragter jeg også mig som en slet og ret arbejder, en kammerat af jer, og en ven, fordi jeg nærer venlige følelser mod jer alle. Men for arbejderen gælder mere end for nogen anden foreningens lov. Den enkelte arbejder gælder intet. Kun ved forening danner vi en magt, kun ved forening har vi vor styrke. Vi har forenet os for at skabe frembringelser, som den enkelte arbejder aldrig ville kunne yde, vi har forenet os for at værge

hinanden mod sygdom og savn, vi har forenet os for at sikre vore efterladte et sorgfrit udkomme – men, mine venner, vi har endnu ikke forenet os for at sikre hinanden imod udøvelsen af en ubarmhjertig lov. I vil måske undre jer over, at jeg, der er sat til at være lovens opretholder, her vover at tale mod loven. Men jeg gentager det: Denne lov er ubarmhjertig, det er en lov, som samfundet engang i fremtiden vil vide at forandre. Den fattige arbejder ejer intet uden sin tid. Den er hans kapital, og kun ved at anvende den rigtigt får han midlerne til at leve. Men når nu staten giver den rige lov til at benytte sig af armoden, sygdommen eller nøden for derved at vriste arbejderen fra sit erhverv, da foreligger der et overgreb, og det er derfor, at jeg kalder loven ikke blot ubarmhjertig, men også uretfærdig. Vi kan ikke tvinge loven uden at sætte os op imod loven. Vi kan kun gøre et, bøje os for den lov, som er en skændsel for samfundet og civilisationen. I kender alle den mand, som vi savner her i aften. I ved alle, at han er flittig, arbejdsdygtig og brav – han er nu i fængsel, fordi han støttede en gammel, svag moder over sin evne. Han er fængslet for en kærlighedsgerning; men dette vil vi ikke tåle. Vi vil vise, at hvem der fængsler en af os, gør med det samme et indgreb i alles ret til at erhverve brødet ved trofast og redeligt arbejde.

Vi vil betale hans gæld, lade ham være vor skyldner og overlade til ham i fremtiden at erstatte det. Men før vi skrider til dette, vil vi i aften vise, at vi ikke glemmer vor ven og kammerat. Han har ikke anråbt mig om hjælp, men kun om arbejde, og dette sender jeg ham. Vil I nu dertil føje et bevis for, at I ikke glemmer en af jeres lige, som, skønt ramt af loven, dog

kun rammes af det, vi alle som frie arbejdere må anse for at være uden for lovens egentlige ret?"

Et mangefoldigt "Ja" var svaret på denne tale. Onkel gik hen, greb alterkanden, og idet han først selv lod en vægtig tut af dalere forsvinde i dens indre, stillede han sig i den åbne laboratoriedør, og en for en passerede nu arbejderne forbi, idet hver for sig nedlagte en skærv efter evne og stilling. Kun en holdt sig tilbage. Det var en gammel blåmaler, tyndt og fattigt klædt, sammenfalden og krumrygget af den bøjede stilling over kopperne, dem han nu daglig havde malet på med den samme ene farve og det samme mønster i syv og halvtredsindstyve år. Han blev stående henne ved døren, efter at de andre havde forladt stuen, og drejede forlegen på den bredskyggede kasket, hvormed jeg havde set ham, så længe jeg kunne huske.

"Nå, gamle Holm," spurgte onkel venligt. "De giver vel også en skilling?"

"Jo, hr. administrator," stammede den gamle blåmaler, "men det bliver også kun en skilling. Vi er vel først i ugen, men jeg har fået mine drenge hjem. Det tager så svært på rugbrødet."

Onkel tog imod den eneste skilling, som den gamle mand rakte ham med rystende hånd, men jeg så, at han havde tårer i øjnene. Han stirrede et øjeblik efter den gamle, derpå svøbte han skillingen i papir, stak den i vestelommen og lod i dens sted et par sølvdalere glide ned i alterkanden. Lidt efter lød arbejdsklokken. Kanden og tallerkenerne blev pakkede i kurven, og Niels Keifler fik ordre til at bære det hele til sit bestemmelsessted. Idet han gjorde den sidste knude fast, vovede jeg mig frem bag bilæggerovnen og hviskede til onkel "Må min gris komme med?" Onkel, der ikke havde anet min

tilstedeværelse, så lidt hvast på mig og sagde blot: "Din gris? Gå op og klem, Viggo, og sig så jomfru Mortensen, at jeg bliver ude i aften."

Onkel havde for mange ting sin egen terminologi, og i denne betød det "at klemme" en solid omgang med Munthes Geografi, Madvigs Grammatik, og hvad nu alle disse spøgelser kaldtes, som dengang forstyrrede min barndoms fred. I bevidstheden om at have anskaffet mig det omtalte køretøj, hvorfor jeg skulle gøre et sørgeligt regnskab næste lørdag, luskede jeg op på onkels værelse, hvor mit blik snart var fæstet på bøgerne, mens mine tanker vandrede vidt ude i verden. Jeg læste om Jugurtha, der vansmægtede i de mamertinske fængsler, og stærkere end før droges mine tanker hen imod Hestemøllestræde. Hestemøllestræde? – Hvor mon det lå, og hvorledes så det vel ud? Var der møller, hvori fangerne arbejdede som heste, indtil de havde betalt deres gæld? Blev de sluttet i bolt og jern, siden det hed Slutteriet? Var der mon jernstænger for vinduerne eller lå fængslerne dybt under jorden, fjernet fra lys og solskin? Havde Olsen fået slavedragt på, eller havde man ladet sig nøje med at rage det smukke, gule hår af ham, og hvor var der nu værst, enten i Slutteriet eller i Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset?

Disse og mangfoldige andre tanker drog igennem min hjerne, mens jeg begav mig fra den ene lektie til den anden; men der kom ingen ro over mig, der var intet, der ville hænge fast, og hvad enten jeg læste om Jugurtha eller Griffenfeldt, vandrede min tanke uafbrudt til Olsen i hans ensomme fængsel. Til sidst blev det mig for galt. Jeg pakkede alle bøgerne ned og så mig uvis om i den store stue, som skumringen bidrog

til at gøre endnu mere uhyggelig. Onkel kom først sent hjem, det havde han jo sagt mig, og desuden havde jeg ham stærkt mistænkt for at ville gøre et besøg hos gamle Holm, som boede langt ude på Østerbro. Hvad jomfru Mortensen angik, så var også hun forsvundet, og en instinktmæssig fornemmelse sagde mig, at hun havde trukket sig tilbage til sit inderste lønkammer for ved et grundigt studium af "De syv Dødssynder" at lære, hvorledes man undgår dem og lignende onder i verden. Heri bestyrkedes jeg yderligere derved, at de meget omtalte synder manglede i jomfruens syskrin sammen med "Den evige Jøde", som hun samvittighedsfuldt hver dag klippede ud af "Flyveposten" for ikke at give min ungdommelige sjæl anledning til forargelse. Terrænet var således frit, og min tanke faldt atter med hele sin styrke på grisen. Kun skulle den ikke ud på Vesterbro, men slagtes i Slutteriet – Holm havde jo givet den sidste skilling, han ejede – skulle så jeg holde mig tilbage, jeg, der havde hele ti rigsdaler, som egentlig var mig overflødige?

Onkel havde det meget rigtige princip, aldrig at lade mig gå alene på gaden om aftenen, og tanken om, at jeg nu alene og i halvmørke skulle finde det gyselige sted, forekom mig så eventyrlig, at jeg besluttede at væbne mig mod farer af enhver art. Grisen blev med megen forsigtighed bundet ind i et af onkels blåternede lommetørklæder. En lille pistol, som kun var indrettet til at skyde med knaldhætter, tog jeg i lommen, og da dette våben ikke forekom mig tilstrækkeligt, bemægtigede jeg mig min onkels tykke rejsestok, hvori jeg vidste, at der engang havde ligget en kårde, som nu for længst var taget ud, men endda mente jeg, at den var skikket nok til at jage enhver fjende på flugt.

Den første vanskelighed var den, hvorhen jeg skulle lægge min vej. Jeg havde ingen idé om, hvor Hestemøllestræde lå, men husede kun en dunkel forestilling om, at det måtte være sådan op imod St. Pederstræde, fordi jeg vidste, at hørkræmmer Theil på dette strøg havde en hestemølle. Jeg var imidlertid ikke kommet ret langt op i de derliggende tværgader, før jeg mærkede, at jeg havde forvildet mig, og da i det samme en fyr kom gående, der så ud som en mellemting af håndværks- og gadedreng, besluttede jeg, eftersom ingen anden var i nærheden, at rådføre mig med ham.

"Vil De ikke sige mig, hvor Hestemøllestræde er?" spurgte jeg.

"Siger du hest til mig, din hvalp, hva'?" spurgte fyren og satte nogle højst ubehagelige øjne op.

"Nej, jeg gør ikke," svarede jeg ængstelig. "Jeg ville blot vide, hvor Slutteriet er."

"Nå, Slutteriet? Så din gamle, han sidder? Er det mad til ham?"

"Nej, det er en gris," sagde jeg endnu mere ængstelig.

"Gris? Skælder du ud for gris, din flødehvalp!" råbte fyren og snappede med den ene hånd efter min kostbare skat.

Jeg holdt grisen bag på ryggen og satte mig en garde med onkels stok. Men lige i samme øjeblik vristede fyren den fra mig, slog kasketten af hovedet på mig og fjernede sig, idet han sagde:

"Hvor tør du gå med min stok, din laps? Prøv på at flæbe, så skal jeg give dig noget at flæbe for, din tyveknægt!"

Overfaldet var kommet så uventet, og den opfattelse, at min stok var hans stok, og at jeg både var en laps og en tyveknægt tilsammen, bragte mig i første øjeblik aldeles fra koncepterne,

men da jeg overvejede tabets størrelse, at jeg havde fået min nye kasket slået i rendestenen, og gadesnavs på mine lysegrønne benklæder, alt sammen uden at komme Slutteriet et eneste skridt nærmere, så svigtede modet mig ganske, og jeg satte mig ned på en stentrappe og græd bitterlig.

"Herre Gud, hvad græder du for?" spurgte en gammel kone, der kom ned ad trappen, hvor jeg sad. Hun var fattig klædt, men hun så så skikkelig ud, at jeg pludselig følte hele mit mod vende tilbage.

"Der var en, der tog min stok fra mig," hulkede jeg.

"Herre Gud, stakkels dreng! En rok? Var det din moders?"

"Nej!" svarede jeg. "Det var en stok, en gammel stok –"

"Nå, Gammeltoft!" sagde konen og smilede over hele ansigtet. "Nej, det er ikke her, det er henne på Købmagergade."

Jeg mærkede nu, at konen var døv, og råbte af al kraft:

"Hvor er Hestemøllestræde? Jeg skulle bringe min gris i Slutteriet."

"Stutteriet, min dreng? Ja, det er langt herfra, det er ude ved Frederiksborg, men det er ikke for grise, det er for heste."

Dermed smilede hun på ny, nikkede til mig og vandrede ned ad gaden, meget tilfreds med de oplysninger, hun havde givet mig.

Jeg satte mig atter fortvivlet ned på min trappe for at vente på den næste. Det var en særdeles fin, ung herre i lysegrå forårsfrakke, guldlorgnet i øjet og en sort hat, der i høj grad truede med at falde forover.

"Vil De ikke sige mig, hvordan jeg skal bære mig ad for at komme i Slutteriet?" spurgte jeg.

"Meget gerne, min unge ven," svarede den pæne mand og trak et cigaretui op af lommen. "Ser du, den nemmeste måde vil vist være den at gå ned til Simon Nathan på Gammelmønt og slå ham en plade på henved en fem hundrede. Når du så sætter pengene over styr og smider ham ned ad trapperne de tre første gange, han kommer for at rykke, så kan du være ganske vis på, at du vil være der sådan om en tre ugers tid eller måske lidt før. Farvel!"

Jeg greb den fine herre i frakken og sagde bønligt:

"De må endelig sige mig, hvor Hestemøllestræde er. Jeg har en ven som sidder, og som jeg så gerne vil hjælpe."

Den unge mands ansigt antog pludselig et helt andet udtryk. Han bøjede sig ned over mig, lettede på grisen og spurgte forbavset:

"Hvad Fanden! Er det din sparebøsse? Så er du jo en ung filantrop, og jeg, som tvivlede på, at der fandtes filantroper i verden! Der, tag den lap og stik den ned til de andre. Man må hjælpe på sine kolleger, og det er naturligvis en digter, en skuespiller eller en kunstner, der sidder, ikke sandt?"

"Ja, han har været digter, og han kan også spille komedie, men nu er han guldpolerer," sagde jeg.

"Ja, det er jo også en kunst," svarede den unge herre henkastet. "Nu skal jeg vise dig vejen. Lige frem efter næsen, indtil du til venstre møder en gård, der ser ud som den bare forskrækkelse. Den har en port, hvori der ingen døre er, og inden for denne går der en skildvagt, som ingenting har at bestille. Der vil du til højre, min lille ven, træffe den milde stiftelse for almen sikkerhed. Fem trin op, og ring på klokken til højre. Slutteren en mark eller to, ellers kunne det hændes, at

man nægtede sig hjemme. Farvel, min lille ven, god lykke på rejsen!"

Jeg stirrede et øjeblik efter den fremmede – det var en hel femdalerseddel, han havde stukket ned i min sparebøsse – og vandrede derpå trøstig af sted for at finde den af ham betegnede bygning. Jeg var imidlertid ikke kommet ret langt ned i gaden, før jeg hørte hujen, piben og råben fra en talrig skare af de såkaldte "blå drenge", der som en bisværm forfulgte en lille, krogrygget mand. Belært af mine sørgelige erfaringer holdt jeg mig i begyndelsen noget i afstand, men da det idelige, højt gentagne omkvæd: "Hep, hep, jøde! Kan du spise flæsk og fløde?" vakte min opmærksomhed, sneg jeg mig noget nærmere og kendte, til min store forundring, i den forfulgte Olsens lille jøde med den evige, rødternede bylt under armen.

Isaak så slet ikke vred ud. Hans olivengule ansigtsfarve var måske en kende blegere, og han spyttede en smule mere på skrå ud gennem mundvigene, end jeg havde set ham gøre i gården, men for resten syntes han at være vant til den hårde behandling, hvorfor han var udsat. Han gik med små, hurtige skridt, dukkede hovedet og tog ganske rolig den fedtede hat op igen, når den med en tørv eller kålstok blev slået ham af hovedet, men af og til, når han på trætøflernes klapren kunne høre, at en dreng kom ham for nær, vendte han sig med kattens behændighed om og tildelte synderen et alvorligt rap med den ziegenhainer, han holdt i hånden. Hver gang lille Isaak udførte denne bedrift, klang råbene højere og vildere. Drengene splittedes som en fiskestime til alle sider, men var et øjeblik efter igen i hælene på ham, som en flok krager efter en ugle.

Således nåede vi en stor, skummel bygning. Der var jernstænger med jernringe i vinduerne, der var en høj, hvælvet port uden fløje, og i gården gik ganske rigtig en soldat frem og tilbage, uden at have det ringeste at bestille. Her drejede den lille Isaak af, gik ind i gården, fulgt af den hujende drengeskare, og steg op ad trappen til højre, hvor han ringede på en klokke.

"Hep, hep, jøde! Kan du spise flæsk og fløde?" klang det med en mund fra drengene, som havde samlet sig ved foden af trappen. Isaak svarede intet til fornærmelsen. Han stillede sig blot med ryggen til døren, skubbede bylten højere op under armen og slog et sving med ziegenhaineren, så det hvinede i luften. Nu først kunne jeg rigtig se hans ansigt. Der glimtede sådant et ædende had ud af hans katteagtige øjne; der sitrede om hans mund en konvulsivisk skælven, og den kraft, hvormed han førte ziegenhaineren, viste tilstrækkelig, at han nu var farlig at komme nær. Drengene syntes at føle det samme, for selv smædesangen forstummede, og da Isaak anden gang rørte klokken, var der kun en af drengene, der var så vittig at bemærke, at nu ringede jøden til kirke. Jeg havde ikke glemt Isaaks og Olsens samtale i gården, jeg havde en følelse af, at han næst efter urtekræmmer Petersen måtte være Olsens farligste fjende, og at han nu kom til fængslet blot for at pine ham. Uden at tænke over, hvad jeg gjorde, banede jeg mig pludselig vej gennem drengenes række og fo'r i et par spring op ad trappen lige mod Isaak, der løftede stokken imod mig.

"Lad være," råbte jeg åndeløs, "jeg har jo ikke fornærmet Dem!"

Isaak betragtede mig et øjeblik ufravendt, men derpå faldt hans blik på grisen, hvis hoved stak frem af lommetørklædet,

og hans øjne tindrede. I samme øjeblik lukkede en undersætsig mand døren op, og Isaak smuttede ind, let som et egern. Jeg ville følge efter, men den svære mand tog mig ublidt i armen, puffede mig tilbage og spurgte:

"Hvor skal du hen, dreng?"

"Jeg ville gerne spørge, om Olsen sidder her. Jeg bringer penge til ham," råbte jeg.

"Der sidder ingen Olsen her. Du går forkert i byen, min gut!" svarede slutteren og smældede døren i, så det sang for ørene af mig.

Lige i samme øjeblik stod en af de blå drenge ved min side.

"Var det din fader, der stak ind, hva' du?" råbte han til mig og satte i samme øjeblik fladen af sin tommelfinger lige på min næse.

Jeg trykkede mig med ryggen op mod døren og svarede halvt angst, halvt forbitret:

"Jeg er ingen jøde!"

"Nå, så du er ingen jøde?" sagde drengen og trak mig ud af dørrummet. "Her skal I se, drenge! Han siger, han er inte jøde! Har I nogen sinde set sådan en hornfisk?"

Denne hentydning til mine lysegrønne benklæder forbitrede mig i høj grad, og med et kraftigt ryk rev jeg mig løs fra drengen. Men i samme nu havde jeg alle de andre omkring mig, og idet en rev kasketten af mig og kylede den højt op i luften, begyndte han at synge:

"Vil I bare se, sikken én
Hornfisk med grønne ben.
Grønne ben! Grønne ben!
Grønne ben! Grønne ben!
Den kulør er ægte,
Det kan ingen nægte."

Sangen blev optaget med uhyre bifald, og et øjeblik efter stemmede hele koret i. Jeg forsøgte at frelse mig ud i gården, men skaren slog kreds omkring mig, og hvor jeg så hen, mødte jeg kun gemene, grinende ansigter, og for hver gang det krænkende omkvæd: "Grønne ben!" vrængedes mig i møde, knubsede, puffede og stak man mig i maven, så jeg var nær ved at tabe vejret. Et par sekunder holdt jeg dette ud, men da jeg mærkede, at forhånelserne og fornærmelserne kun tiltog ved min spagfærdighed, skummede forbitrelsen med al sin retfærdige harme op i mig. For første gang så jeg udtrykket for den rå pøbelagtighed, der glæder sig ved at overfalde den svage, for første gang i mit liv følte jeg, at jeg stod lige over for lavere naturer, skarntyder fra Pøbelmosens grøfter, og med hele den gode sags styrkende bevidsthed styrtede jeg frem og forsøgte at åbne en breche i kredsen.

"Af vejen!" råbte jeg med funklende øjne. "Den første, der ikke går af vejen, slår jeg."

"Nå, så du vil sla', din jødesmaus?" råbte den største dreng og greb mig med al sin kraft i halsen. Jeg følte, hvorledes hans hånd sammenpressede min strube. Det sortnede for mine øjne, og uden at tænke på, hvilket frygteligt våben jeg var i besiddelse af, slyngede jeg den tunge gris en gang rundt i luften i lommetørklædet og lod den derpå med sin fulde vægt falde på

hans hoved. Grisen splintredes i hundrede stykker. Dens talrige indhold af to- og enesteskillinger fløj til alle sider som et kærkomment bytte for flokken, der hylende styrtede sig over det, men foran mine fødder lå min fjende bleg og livløs, og en mørkerød blodstrøm skød sig fra hans næse og mund hen over den fugtige stenbro.

Jeg blev stående, lammet af rædsel og skræk. Jeg så ikke engang, at de andre drenge spredte sig hen over torvet med lommerne fulde af mine sammensparede skillinger. Jeg blev stående med blikket ufravendt fæstet på det blege, blodige ansigt ved mine fødder, og først da en politibetjent kom farende imod mig med løftet stok, fik jeg så meget mæle, at jeg kunne sige:

"Slå mig ikke, jeg har ret!"

"Ja, det kan gerne være," svarede betjenten, "men ikke til at sla' fattige folks børn fordærvede. Følg med på Kammeret, min ven, der vil det gi'e sig."

Jeg fulgte betjenten, overtydet om, at jeg havde begået et mord. Halvt som i drømme gik jeg op ad brede, fliselagte trapper, gennem endeløse korridorer, hørte døre blive lukkede op og døre smækkede i, kom forbi skildvagter, opdagelsesbetjente og vægtere med morgenstjerner, indtil jeg standsede ved en skranke, bag hvilken der sad en tyk, rødmosset mand med skaldet hoved og med et ansigt så mildt og fornøjeligt, at min første fornemmelse var forbavselse over, at et sådant ansigt kunne sidde på en mand, der hørte til det frygtelige Københavns Politi.

"Hvad er det for en synder, de bringer mig der, Lassen?" spurgte han og betragtede mig venlig. "Hvor er nu mine briller?

– Nå, de sidder i panden. Det er godt, at der ikke sidder andet! Hvad, Lassen? Gør som jeg! – Gift Dem aldrig! Men det er jo en pæn dreng – hvad er der nu i vejen med ham?"

Betjentens ansigt antog pludselig et præg, som han anså svarende til forbrydelsens størrelse. Derpå afgav han med mange forsøg på kancellistil i sine vendinger en rapport, der gik ud på intet mindre end overfald, ran og attenteret mord, alt sammen forøvet i rådhusets umiddelbare nærhed.

"Nå, så du er sådan en slagsbroder?" sagde manden bag skranken. "Hvem skulle se det på dig? Kom nu herind, at vi kan få rigtig rede på det. Når blot Deres rapport, Lassen, ikke er lavet ligesom salig Jensens om vægteren, der blev overfaldet af tre skræddersvende, og hvor det så var ham, der havde banket fire garderkarle. Gå nu ned og bring mig den anden fyr herop. Kom, min dreng, og sæt dig der."

Med disse ord puffede den lystige, gamle herre mig ned i en højrygget lænestol. Selv satte han sig ved siden af og begyndte derpå at forhøre mig. Jeg rystede i begyndelsen af skræk, men han havde en så venlig måde at spørge på, at min angst forsvandt, og åbent fortalte jeg ham nu alt, lige fra udfarten med onkels rejsestok til det store slag ved Slutteriet.

"Hvor meget var der i grisen?" spurgte han, da jeg havde endt min beretning.

"Ti daler havde jeg selv, og fem daler gav den fremmede herre mig," svarede jeg og brast atter i gråd ved tanken om, hvor fuldstændig min ekspedition var mislykket.

"Nå, nå," sagde han, "græd nu ikke for det. Vi har mange måder at drive de penge ind på igen."

"Ja, men jeg skulle bruge dem i aften," hulkede jeg. "Olsen trænger til hver eneste skilling, og jeg ville så gerne hjælpe ham."

"Hum," sagde han, "femten daler er mange penge for en assessor, men jeg vil dog løbe den risiko, siden du har løbet den anden. Se, her er femten sølvdalere. Det er gagedalere, derfor er de så blanke. Tag nu dem, og husk så på, at når man slår i lovligt nødværge, skal man aldrig slå i hovedet, men *der*."

Med disse ord dunkede den lattermilde assessor sig selv på den tredje vesteknap og åbnede skranken for mig. Jeg fo'r ud som en mus af en fælde, men fløj lige i armene på den mørke politibetjent, der trådte ind uden at have min overvundne fjende med sig.

"Nå Lassen, hvad er det?" spurgte assessoren lidt urolig. "Jeg skulle dog ikke mene, at drengen er kommet alvorlig til skade?"

"Nej, hr. assessor," svarede Lassen og rettede sig. "Jeg skal tjenstligt melde, at drengen Peter Hansen fra Borgergade blev bragt ind i brandstuen, stærkt forslået i ansigtet, mens der gik bud efter en barber. Komparenten lå som død, da vi bar ham ind, men da Nielsen kom med barberen, var drengen stukket af gennem vinduet og havde ladet sine trætøfler blive stående. Derimod manglede der en sort frakke og et brandskilt, så han har nok ikke været så ødelagt endda. Stjæle fra politiet! Sådanne durkdrevne slyngler!"

Den lille assessor lo, så det klukkede i ham, dunkede Lassen gentagne gange i ryggen og råbte:

"Tænkte jeg ikke nok, at den rapport var storstilet? Sådan en spinkel, lille fyr skulle gøre det af med en fattigvæsensdreng? Vis ham nu over i Slutteriet, Lassen, og lad ham komme til at

tale med denne Olsen, og gør så straks melding til sættekælderne og assistenshuset."

10. I Slutteriet

Da jeg med en frigjort fugls fødder steg ned ad rådstuetrappen, havde jeg den tilfredsstillelse at se flere af mine ransmænd blive ført op ad samme, åbenbart for at blive taget under behandling af den lattermilde assessor. Få øjeblikke efter stod vi foran Slutteriets port, og det var ganske mærkeligt at se den virkning, som Lassens ansigt frembragte på den før så trevne portner. Jeg havde tænkt mig Slutteriet bestående af en mængde fugtige rum med svære jerndøre, lukkede med bolte og skodder, og blev derfor ikke lidet overrasket ved fra flere værelser at høre sang og latter, ligesom det hele mere havde udseende af et hospital end af et fængsel.

"Første gang til venstre, der logerer litra B," sagde slutteren, efter at jeg med megen anstrengelse havde fået gjort ham klart, hvem jeg ville tale med.

Litra B! – Hvor greb det mig, at slutteren hverken nævnede navn eller stilling, men kun det døde bogstav. Det var mig, som aflagde man her ethvert spor af menneskeret, og med tungt hjerte sneg jeg mig ned ad den lange, skumle korridor. I en vinduesfordybning stod en gammel kone. Hun så så forgrædt ud, at jeg ikke engang vovede at spørge hende om vej, og først efter nogen leden fandt jeg en dør, hvorpå det ominøse bogstav var anbragt. Her blev jeg stående og lyttede. Det forekom mig, at jeg indenfor hørte lyden af flere stemmer, hvorimellem jeg på dialekten straks genkendte den lille Isaaks. Der blev en pause. Så hørte jeg en anden stemme, som havde en slående lighed

med apostlens, og da denne stemme kort efter faldt over i en drævende salmemelodi, hvorunder jeg gentagne gange hørte Isaak rømme sig og spytte, kunne jeg ikke længere være i tvivl. Jeg åbnede sagte døren og så forsigtig ind.

Halvt oplyst af en døsig lampe, lå der foran mig et halvmørkt rum, hvis væsentligste hovedtræk bestod i en næsten fuldstændig mangel på bohave, hvorimod der fandtes fire meget solide jernstænger i vinduet. Foran dette stod et simpelt træbord, bestrøet med en masse papirer, og ved dette sad min egen kære Olsen med alterkanden i hånden og blikket tankeløst stirrende op imod loftet. Jeg vovede ikke at gå nærmere, for lidt fra ham, med ryggen lænet op mod kakkelovnen, gyngende sig på tåspidserne og skelende hen over disse, så jeg apostlen med det gulblege ansigt, det strittende hår og det hvide halstørklæde hængende ned i to halvsmudskede strimler som tegnet på hans værdighed. Han så ganske ud som sidst. Kun syntes jeg, at den fedtede, sorte frakke hang endnu mere løst om hans magre figur, og dertil havde han fået noget gult og violet under det venstre øje, som ikke rigtig klædte ham, skønt det ikke stod i disharmoni med den øvrige farveblanding. Han fortsatte at vugge sig frem og tilbage, så at hans støvlesåler knirkede derved, og hæftede under denne bevægelse det ene blik på Olsen, det andet på Isaak, hvilken vanskelige operation ene kunne udføres af hans dertil indrettede aposteløjne, såsom Olsen og Isaak sad omtrent hver i sin ende af stuen. Lille Isaak havde gjort sig det bekvemt på en slagbænk, hvor han sad med benene trukne højt op under sig, idelig beskæftiget med at løse og slå knuder på den rødternede pakke, på hvilken hans fingre løb om som et par langbenede, grågule edderkopper. Af og til

hævede han de små, stikkende øjne i vejret, og så på Olsen med et sådant udtryk af dæmonisk skadefryd, at jeg til fulde forstod det sløve, fortvivlede udtryk, der lå over min stakkels vens ansigt.

Pludselig slog apostlen uden synlig anledning ud med hånden og sagde i en syngende tone:

"Jeg har opladt mine legemlige øjne og gransket i hans ugudeligheds bog, men ve dem, som tyr til farisæerne og de skriftkloge, for de skal blive til dårer. Jeg er dåre lige over for dette menneske, for jeg forstår ikke hans ugudeligheds veje. De var skrevet med tegn og cifre og underlige ord, så at jeg blev værkbruden i mit hoved deraf. Herren har givet dig af sin visdom. Sig mig, hvad der står i de papirer, og hvad de er værd, og jeg skal indflette dig i min morgen- og aftenbøn, når jeg anråber vor forløser."

"Pøtsch!" sagde Isaak og spyttede så eftertrykkeligt, at apostlen tog fødderne til sig. "Dak skal De ha', hr. Zachariæ! De er en hellig mann, en gottesfürchtig mann, men jeg kerer mig s'gu ikke om at flettes inn weder i det ene eller i det andet. Hvad skulle Dereses verleser ochso mit mig? Tror De, Dereses Messias vil have noget med den lille Isaak Isaaksen at gere. Jeg har budt Dem tredive rigsdaler, men den vil De ikke, og so skulle jeg være so dumm at sige Dem, hvad den manuskrift er værd? Nej, hr. Zachariæ, behold De Dereses verleser for sig selv, og giv mig tredive daler, so har vi s'gu begge ren grød i posen, som man siger."

"Tredive daler!" sagde Zachariæ og vendte øjnene i hovedet, så at jeg blev ganske forskrækket derved. "Ve dem, som suger de

fattiges marv og plyndrer fra de enfoldige. Tredive daler? – Det er jo åger for Herren – tænk Dem blot, tredive –"

"Ach! Ocher mig her og ocher mig der, og blæs mich so en stykke po en papegejegrøn barnetrompet!" råbte Isaak og stampede i jorden. "Vil De gere fersøk po at flå en af voreses folk? Fem og tredive daler siger jeg nu! Vil De so, eller vil De ikke? – mein geduld ist aus!"

Lille Isaak fo'r hen imod døren med en sådan heftighed, at jeg i en fart måtte trække mig tilbage for ikke at blive set. Der påfulgte en ny hvisken, i hvilken apostlen syntes at give køb, for lidt efter hørte jeg Isaak sige lige ved dørrevnen:

"Manuskriften er en gal karls manuskrift, og den er s'gu ikke to skilling værd weder for Dem eller mig. Han tror, han kan gøre guld, blank guld. Gut straffe mig! Har jeg ikke selv lest det altsammen frem og tilbage, indtil jeg blev so ér i min hoved som en fliege i en elflaske. Han vil gere blank guld! Hi, hi, hi! – Hvem gør blank guld i voreses Dage, nor man kan gøre både i veksler og i papir, og gere dem op i halvhundrede percent. Han har fået fluer po hovedet og sat sig op på en fiks idé, hr. Zachariæ. For os er s'gu manuskriften ikke en skilling værd, men han gier s'gu hundrede rigsdaler, hvis han blot har dem. De bli'er dækket po tyve, jeg skal ha'e fem og tredive – forlang hundrede for manuskriften."

Zachariæ stirrede forbavset på Isaak, som fandt han denne pris aldeles vanvittig, men denne blinkede til ham og hviskede:

"Sei nun ingen kalbskopf, hr. Zachariæ!"

Dette syntes at gøre sin virkning, for apostlen samlede sig sammen, rodede i sin baglomme og sagde:

"Broder i Kristo! Du haver sat splid imellem tjenestekvinden Barbara og min hustru. Ufred og onde ord haver du ført ind i mit hus, og skilsmisse kan der blive imellem min hustru og mig for hjerternes hårdheds skyld."

Her gjorde han en passende pause og tog sig til øjet, men Isaak nærmede sig apostlen og spurgte med ypperlig forstilt mine:

"Wie kunne De ogso go hen, hr. Zachariæ, och brenne op den manuskrift, hvorom hr. Falk har bedt Dem så meget? De kunne s'gu ha'e svedet den goos ved en adresseavis, det havde s'gu kostet Dem mindre!"

"Brændt!" råbte Olsen, ligesom vakt ved et trylleslag. "Hvad er det, Isaak siger? Har De brændt mine optegnelser? o, min Gud, når vil du blive træt af at forfølge mig? Brændt, brændt! Havde De tilintetgjort alt andet, hvad jeg ejer, jeg ville ikke bebrejde Dem det, men disse optegnelser! – Nej, hr. Zachariæ, De må skaffe mig dem tilbage, var det kun deres aske!"

Isaak gned sig grinende i hænderne og trådte, for at give sin glæde luft i et advarende vink, hr. Zachariæ stærkt på den venstre støvlespids, hvilket imidlertid kun havde til følge, at apostlen med et krampagtigt: "Av for satan, det er løgn!" trak foden til sig.

"De har dem, hr. Zachariæ?" udbrød Olsen med jublende røst.

"Ja, men der er gjort en beschlag po dem, og de goer po auktion til torsdag otte dage met de evrige effekter," skyndte Isaak sig at indvende.

"Til auktion!" udråbte Olsen. "Hvad vil De gøre med de papirer på en auktion? Der er jo ingen der køber dem!"

"Ingen, der kever dem!" spurgte Isaak og snappede efter papirerne, som Zachariæ havde taget op af baglommen. "Hvem siger, at der er ingen, der kever dem? I voreses dage kever man s'gu alt. Der er samlere po alt. Po gamle kobberskillinger, po unge damers strymfebændler, po gamle almanakker, po uniformer, suppeterriner og medicinflasker. Jeg kever den manuskrift – gut straffe mig! Jeg har gjort gode affærer med manuskrifter, både med nye og med brugte."

"De vil købe mit manuskript?" råbte Olsen forundret. "Hvad vil De med det? De forstår det jo ikke en gang."

"Ferlat mig, hr. Falk," svarede Isaak, "jeg forstår mig s'gu meget po manuskrifter. Enten er de gamle, og man kan gere en samling po dem og tjene mange penger po dem, eller de er nye, og man kan finde po en bogtrykker eller en ferlægger, som tager dem og betaler honoraren. Ferstår De, hr. Falk?"

"Men jeg siger, hr. Isaak, at dette manuskript er ikke færdigt," stammede Olsen ligbleg i ansigtet.

"Ikke fertig? Ikke fertig? Hvad kerer jeg mig om det?" spurgte Isaak og spyttede hånlig. "So later jeg mig gere en ende po Dereses manuskrift. Her er s'gu polyhektiske kandidater nok, som har sat deres penger til både po veterinær- og hypokondæreksamen. Jeg tager fat po sådan en karl og får ham til at gere mig en ende po Dereses manuskrift, so at det kan komme po bogtrykkerien og give pengerne fra sig igen!"

"Hvad for noget!" råbte Olsen. "De vil gøre mine undersøgelser færdige ved hjælp af en anden? Ved De af, at det strider mod al lov, og at jeg kan drage Dem til ansvar derfor?"

"Anschvar? Anschvar? Wo liegt den anschvar, hr. Falk?" fniste Isaak. "Jeg kever po en auktion et par gamle bukser, og der er

ingen knapper i. Hvem vil forbide mig at sie knapper i? – Jeg bider po en gammel skab, og hun har ingen bachklædning po sich. Hvem vil forbide mig at gife hende en bachklædning po? – Jeg bider po en manuskrift! Hvem vil forbide mig at læse min manuskrift, at studere min manuskrift, og vise min manuskrift til gode venner og spørge dem om rod, og – hihihi – hvis der skulle være noget i den manuskrift, noget, som andre folken ikke vidste, hvem forbider mig so at lade det skrive om, at tage fat po en polyhektisk kandidat, som sier knapper i det, sætter bachklædningen po det og gør mig det så godt som nyt, når jeg betaler ham. Gut straffe mig! Jeg vil s'gu se po den, der kan forbide mig i det, hr. Falk, hæ!"

Olsen blegnede og tog sig til panden, som ville han forjage den hær af vilde tanker, som stormede derinde. Derpå gav han sig til at gå op og ned ad gulvet med hastige skridt, men der kom ikke et ord over hans læber.

"Broder i Kristo!" sagde apostlen. "Hin mand af det gamle testamente har budt mig fem og halvfjerdsindstyve rigsdaler derfor. Giver du mere af jordens fedme, skal det vorde dit."

Olsen standsede ved det firkantede træbord og vendte endnu en gang alterkanden for at forvisse sig om, at der intet mere var tilbage af dens indhold. Derpå trak han med urolig hast en gammel tegnebog frem, gennemså' dens mangfoldige gemmer, og tog endelig ud af en konvolut en femdalerseddel, som han lagde til de øvrige penge.

"Her er alt, hvad jeg har, hr. Zachariæ!" sagde han. "Det er i alt halvtredsindstyve rigsdaler. Om De så ville flå mig led for led, kan jeg ikke skaffe Dem en skilling mere!"

Isaaks øjne fæstede sig med en hyænes hele begærlighed på den lille sølvdynge, og efter et øjebliks betænkning sagde han:

"Jeg bider Dem s'gu fem og halvfems, hr. Zachariæ. Jeg har nu en gang sat mig den manuskrift po hovedet!"

Olsen gjorde et skridt tilbage og greb en af jernstængerne, som søgte han et våben, hvormed han kunne knuse sin modstander, men skønt de sad urokkelig fast, veg den lille Isaak dog et skridt tilbage, og selv hr. Zachariæ syntes at finde sig ilde til mode.

Jeg rystede i bange forventning ved denne hæslige scene. Olsen fortsatte at holde sig fast i jerngitteret og stirrede med et udtryk af raseri og fortvivlelse ud i den natdunkle gård. Pludselig var det, som gik der en idé gennem hans hoved. Han slap jerngitteret, gjorde et spring hen imod den slagbænk, hvor Isaak stod, og trak under hovedpuden en lille notitsbog frem, som han med ængstelig iver gav sig til at gennemblade. Pludselig standsede han, betragtede et blad nøje og holdt derpå bogen i vejret, idet han med en triumferende mine spurgte: "Hvor meget var det, De bød, Isaak?" Isaaks ansigt antog et besynderligt udtryk. Det var, ligesom jeg kunne se det magre næse- og hageparti vokse og forlænge sig i den pause, som nu påfulgte. Han skottede over til Zachariæ, hvis øjne, så godt det lod sig gøre, var hæftede på Olsen, og udbrød endelig:

"Pah, hr. Falk, det var s'gu barestens en løjert. Jeg bider ikke fire skilling po den manuskrift!"

"Hvad siger De nu, hr. Zachariæ?" udbrød Olsen.

Apostlens ansigt havde et øjeblik antaget det samme forlængede udtryk som den lille Isaaks, men pludselig drog et mat smil hen over hans fortørrede læber, og idet han tog sine

grågule, skelende øjne bort fra bogen, som Olsen uforsigtigt havde ladet synke, sagde han:

"Broder i Kristo! Hvad kan der stå på blade, der er hvide som den nyfaldne sne? Dine listige ord skal ikke besnære mig!"

"Pøtsch!" udbrød Isaak og spyttede ud gennem mundvigene. "Han så det! Det kristne får så det, og jeg, som er en schlange mod ham, lod mig tage po næsen. Skam dig, Isaak Isaksen, pøtsch!"

Olsen støttede sig mod bordet, ude af stand til at fremføre et ord. Men apostlen lagde hånden på hans skulder og sagde:

"Broder i Kristo! Giv mig de fem og halvfjerdsindstyve rigsdaler, og jeg forsvinder for dit åsyn, og du skal ikke se så meget som min skygge her på jorden!"

"Jeg *kan* det ikke!" råbte Olsen. "På ære og samvittighed, jeg *kan* det ikke!"

"Broder i Kristo!" sagde hr. Zachariæ og tog fat i hanken på alterkanden. "Giv mig dette hellige kar for de manglende fem og tyve rigsdaler. Det er en billig fordring."

"Jeg kan det ikke," svarede Olsen bestemt. "Denne kande tilhører fabrikken."

"Pah!" spurgte Isaak, "hvat er den dingest? Den kan falde po jorden og gå itu, og hvem kan sige noget derpo. Giv ham kanden, hr. Falk! Hvem spørger efter den, når ferst den er borte?"

Jeg kunne se på Olsen, at han stred en svær kamp med sig selv, men lige med et vristede han kanden af hånden på apostlen og satte den højt på en hylde, hvor dens blanke kors blinkede i lampelyset. Han så et øjeblik på det og drog et dybt suk. Derpå vendte han sig om, målte den lille jøde og den lange,

magre apostelskikkelse med et eneste, langt blik og sagde kort "Vi er færdige; min beslutning er taget."

Nu kunne jeg ikke holde det ud længere. Jeg fo'r ind i stuen, og bredte mine femten spejlblanke dalere hen over bordet, hvor de glimtede som en strøm af sølv, men apostlen strøg dem i en eneste stor håndfuld ned i lommen, idet han sagde:

"Handelen er sluttet!"

Isaak stirrede et øjeblik efter hans lange, magre skikkelse, der forsvandt i korridoren; så lettede han den røde bylt op under armen, greb knortestokken og strøg sig med et langt tag hen over ansigtet. Således stod han et øjeblik, så drejede han sig i døren, spyttede og sagde:

"Pøtsch, Isaak, det var en skidt affære!"

Næppe var vi alene, før Olsen løftede mig i vejret, kyssede mig på mund, pande og kind, lo og græd på en gang og dansede op og ned i stuen med mig som et besat og ellevildt menneske. Så tog han fat på papirerne, gennembladede dem og lagde dem ned i en skuffe, men jeg så, at hans hænder rystede derved. Derpå gik han et par gange op og ned ad gulvet, og brast så pludselig i gråd.

"Er du syg, Olsen?" spurgte jeg ængstelig.

"Syg?" gentog han og satte mig på sit knæ. "Nej, Viggo, jeg er rask som fuglen i luften, men ser du, ligesom barnet græder, når det første gang ser lyset, fordi det er for stærkt, således græder jeg, idet jeg første gang ser lykken, fordi den er mig så ny, så overvældende. Lån mig dit lommetørklæde, jeg har selv – intet!" Og Olsen smilede med sit stille, melankolske smil midt igennem tårer. "Se så, nu skal jeg fortælle dig alt. Ser du, Viggo, jeg har i det sidste år tænkt på en ting, tænkt på den både ved

dag og ved nat, både tidlig og silde, indtil den blev ligesom et med mit væsen. Det var ikke nogen stor idé eller glimrende tanke. Det var kun en lille opfindelse, men den var mig kær, fordi jeg havde tilkæmpet mig den skridt for skridt, og fordi den kunne udrive hundreder af mennesker fra det døde, maskinmæssige arbejde. Hvor ofte har jeg ikke, når jeg de lange vinteraftener sad ene på den mørke guldpolererstue, tænkt på, hvor trælsomt det arbejde var, som skæbnen havde givet mig i hænde. Da kom det over mig som en nagende tanke, at rundt om i verden sad tusinder som jeg, krumbøjede over deres arbejde, nødt til at stirre på det blændende guld, indtil deres øjne blev røde og dumme, deres åndskræfter lammede, og deres ranke skikkelse bøjet længe før tiden. Da faldt det mig ind, at alt dette arbejde måtte kunne undværes, når man blot greb sagen an på den rette måde, når man blot fandt "det rigtige", som halte Jørgen engang sagde til dig. Jeg begyndte at gøre nogle forsøg; først ganske småt; jeg havde jo så dårlig råd. Men med de første små resultater kom der en lyst, en brændende iver over mig; den voksede til en drift, jeg ikke kunne modstå, den kvalte tanken om alt andet, ja selv tanken om min moder og om –"

Olsen tav. Jeg følte, at han var ved at komme ind på et punkt, vi aldrig havde berørt siden den dag på Rundetårn. Han satte mig ned på gulvet, gik hen og drak i lange drag af lerkrukken, og satte mig derpå atter på skødet, idet han fortsatte:

"Du er så ung, Viggo. Du aner ikke, hvorledes den fattige, den, der allermest trænger til at komme i berøring med det gode, hvorledes han netop er udsat for at besudles af det slette. Jeg måtte have guld for at blive ved med mine forsøg,

undertiden en hel dukat, men hvor meget guld køber man for to mark, en dags arbejde? Jeg skulle jo leve og min stakkels moder også, det var sagen. Da førte min onde skæbne mig til Isaak. Jøderne og guldet har hørt sammen fra Arilds tid, og jeg fik min part i den forbandelse, som dette folk har ført ud over verden. Jeg måtte arbejde i hemmelighed, for at ikke en rigere og mere uafhængig skulle komme mig i forkøbet, og jeg faldt i hænderne på ham, de stille læseres apostel, og jeg lærte, at de kristne jøder er langt værre end de værste fra Læderstræde. Men jeg arbejdede fremad, uden at agte på, hvad der gik med; jeg arbejdede som en af middelalderens guldmagere, jeg vidste, at min opfindelse ikke hørte til umulighederne, og at den ville skaffe alt tilbage, når den en gang var gjort. – Man har et sagn om en af de gamle alkymister, og det har jeg tit tænk på. Der var en guldsmed i Nürnberg, som efterhånden havde sat alt til. Da faldt han på den tanke, at forsøge på at gøre guld. Dag og nat arbejdede han derpå, han solgte alt, selv det allernødvendigste; han lukkede sig inde i sit værksted, arbejdede og eksperimenterede, ligegyldig ved alt, skønt to af hans døtre overgav sig til skændselen for ikke at dø af den bitre sult. Hans kone druknede sig i fortvivlelse, to af hans yngste børn døde af pest, men han agtede ikke derpå. Ja, selve begravelsesdagen hørte naboerne ham tumle og sysle i sit værksted. Men da han henimod midnat åbnede en af de hvidglødende digler, hvori han havde smeltet en klump uædelt metal, tabte han sin trolovelsesring deri, og i det samme forvandledes massen til det pureste guld. Opgaven var løst – han havde selv smedet denne ring og vidste, hvilke bestanddele dens legering indeholdt. Det gjaldt blot en ny prøve, men han manglede guld, og turde ikke

sælge det i diglen, fordi han frygtede for, at man af dets sammensætning skulle se, hvorledes det var tilvirket. I den højeste angst ilede han ud til naboer og venner, for blot at låne en eneste dukat. Men ligesom hans hjerte havde været lukket for hans nærmestes jammer og nød, således fandt han nu hver dør lukket, og skummende af raseri, af had til verden og fortvivlelse over sin gerning, vendte han tilbage til sit værksted. Her fandt han et lille kors, som han vidste havde samme legering, og som havde været den første gave til hans hustru efter deres bryllup. Ude af sig selv af henrykkelse greb han en ny digel, fyldte den med det samme uædle metal, glødede den, kastede korset deri, og metallet skinnede atter – det var guld. Han stirrede på det, som skulle øjnene springe ud af deres huler; han jodlede og sang, så at naboerne korsede sig derved – da hørte de et dæmpet skrig, et tungt fald, og alt blev stille hos "den gale guldsmed", som de kaldte ham. Men da de næste dag brød døren op, lå han kold og stiv foran sin smelteovn. Diglen holdt han i hånden, og den bar endnu spor af skinnende guld. Ingen vidste, hvorledes han var død, først da lægen kom, opdagede man, at spændingen, angsten, glæden og overraskelsen havde gjort ham vanvittig. I hans hals sad endnu det størknede guld – han havde tømt diglen i vanvittig følelse af sin lykke."

Olsen stirrede på mit forskrækkede ansigt, strøg håret fra min pande og sagde:

"Frygt ikke! Det skal ikke gå mig som denne forstyrrede sjæl. Jeg har ingen uret, ingen ukærlighed at bebrejde mig, men i aften, da man ville berøve mig frugterne af et årelangt arbejde, var jeg vanviddet nær. Da kom du, Viggo – det var, som en

frelsens engel trådte ind i mit fattige fængsel. Hvad du har gjort for mig, skal jeg aldrig glemme, men du må sige mig, hvor du har de penge fra – før er jeg ikke rolig."

Uden at dølge noget, gav jeg Olsen en sandfærdig beretning både om grisen og det besvær, det havde kostet mig at føre den ind i Slutteriet.

"Ja," sagde han og sluttede mig i sine arme, "det er hos børn, at man skal finde trofasthed og kærlighed; ikke en voksen ville have hjulpet mig, således som du, med alt, hvad han ejede."

"Skal du sidde her længe?" spurgte jeg efter en pause. "Så længe som urtekræmmer Petersen behager," svarede han og gjorde et forsøg på at smile, men jeg så ret vel, at smilet var mat.

"Sig mig," sagde jeg, ledet af en ubestemt idéassociation, "tror du ikke, at hørkræmmer Theil kunne hjælpe dig? Han er sådan en rig mand, og din moder ligner så meget fru Theil, som døde."

Olsen betragtede mig med spændt opmærksomhed og sagde derpå langsomt:

"Hørkræmmer Theil er min onkel, og Johanna min kusine. Jeg har skrevet til ham, men når han aldrig har hjulpet min moder med det ringeste, tror du så, han hjælper mig?"

Jeg så bedrøvet på ham. I dette øjeblik gik det op for mig, at der mellem armod og rigdom lå en mur med forbandelsens mærke.

Olsen klappede mig på hovedet og sagde:

"Lad dem kun spærre mig inde, hvad bryder jeg mig om det? Du har bragt mig alt, hvad jeg behøver for at gå videre, og

tanken kan man ikke sætte i fængsel. Kom – jeg skal vise dig noget!"

Han tog med megen omhu papirerne, som bestod af en mængde løse blade, ud af det gamle papbind, der holdt dem sammen. Derpå jog han sin pennekniv ind i kanten af bindet og fremdrog et lille stykke sammenlagt papir, der så ud som de pulvere, man køber på apoteket.

"Se, her er skatten!" sagde han hviskende, "den ville jeg ikke miste for fem hundrede daler."

Jeg stirrede forbavset på ham, men Olsen åbnede papiret og viste mig triumferende et fint, bronzegrønt pulver. Derpå knækkede han en stump af vandkanden, tog en dråbe olie af lampen, kom lidt af pulveret i dråben og gned så fajancestykket ind dermed, indtil det ganske fik pulverets farve. Derpå tog han en lille lysestump og et underligt, krumbøjet rør ud under madrassen på sin seng, holdt fajancestykket hen til det tændte lys og pustede ind i det, så at flammen under en hvislende lyd trak sig ud til siden i en lang, lysende spids. Et øjeblik efter trak han stykket ud af flammen og viste mig det. Det var nu forgyldt helt over, men guldet havde den samme matte farve, som jeg kendte så godt fra emaljeovnen.

"Pas nu på!" sagde Olsen og pustede igen.

Atter veg flammen ud til siden med en underlig, pibende lyd og slikkede hen ad fajancen, der blev så hed, at Olsen måtte tage en lille tang for at holde det. Lysende og skinnende som en lille guldslange for flammestrålen omkring, snart hist, snart her, og det var, som guldet skiftede farve derved.

"Se nu!" sagde Olsen triumferende og rakte mig stykket efter først at have afkølet det i vandkanden. Jeg så på det, og til min

store overraskelse var det virkelig, som om den spillende flammestråle lig en uendelig fin agat havde poleret guldet. Kun var glansen ikke jævn, men stod på enkelte steder stærkere, på andre svagere, og jeg sagde dette til Olsen.

"Heri består netop vanskeligheden," sukkede han. "Opgaven er næsten løst, men i dette "næsten" ligger det, som gør, at det endnu ikke er nogen opfindelse. Det "næsten" må vi have bort, Viggo. Det er en dårlig guldpolerer, som ikke driver det videre end til "næsten" at kunne polere en kop."

Atter spillede flammen fra blæserøret hen over det. Olsen pustede denne gang længe og vedholdende, og det forekom mig, at der snart gik skinnende regnbuefarver, snart ligesom matte, tågede skyer hen over det lille stykke fajance. Pludselig gav det et knald. Stykket fo'r som slynget af en usynlig kraft, ud af tangen og ned på gulvet, og da jeg atter tog det op, var det til min store forbavselse kridhvidt.

"Altid det samme!" mumlede Olsen. "Når skal jeg dog komme ud over denne vanskelighed? Den må jo kunne hæves – de har jo gjort det i Meißen."

Jeg stod lige i begreb med at ville give Olsen et eller andet særdeles velment råd, da jeg hørte nogle korte, bestemte skridt ude i korridoren. Jeg kendte disse skridt. Ingen anden end et urværk og så onkel gik på denne måde. Olsen stirrede mod døren og fik i en fart alle instrumenterne under madrassen. Jeg stirrede på Olsen og ønskede, at jeg sad hundrede mile borte, men dog helst på porcelænsfabrikken og over Madvig.

Langsomt og sindigt gik døren op. Jeg havde ikke taget fejl. Det var onkel, som stod der i sin lange, sorte frakke og med en

rulle papirer under armen. Han mønstrede værelset af i et eneste øjekast, og sagde derpå blot de ord:

"Se, se! – Gå straks hjem, Viggo, og klem! Jeg kommer for at tale med Dem alene, hr. Falk."

Det gav et sæt i Olsen ved dette navn, som onkel anvendte for første gang. Han så spørgende på mig, men da jeg rystede på hovedet, og onkel gjorde en utålmodig gebærde, så lukkede han døren op og sagde mig farvel.

Han blev stående i døren og så efter mig, der gik så langsomt ned ad korridoren, at det gav den tykke fangevogter anledning til en forespørgsel, "om jeg kunne ruppe mig." dette gjorde jeg da, og sad, som en følge deraf, snart under Madvigs og jomfru Mortensens beskyttende vinger.

11. En invitation

Ligesom hejrer i fangenskab har den vane at vælge visse pladser i deres bur, hvorfra de med urokkelig ihærdighed stirrer ud på den dem omgivende verden, parate til at føre et hvast indhug, hvis nogen kommer dem for nær – således havde også jomfru Mortensen i dagligstuens fangebur sin bestemte plads, og denne var på forhøjningen ved vinduet. Her kunne hun have det ene øre i køkkenet og det andet ude på gangen, det højre øje oppe i Skindergade, og det venstre enten i spejlet eller nede på Købmagergade, ganske som hun behagede. Her kunne hun holde udkig med onkel og skjule både sine og "Paris' mysterier"; her kunne hun skotte over til Theils og skele til Petersens – kort sagt, det var en udmærket plads, oven i købet med trækrude, hvorigennem jomfru Mortensen kunne stikke næbet ud, når hun trængte til luft, ligesom hun kunne gøre indhug i dagligstuen, når hendes hjerte trængte til at give sig luft. Ve mig, hvis jeg søgte at sætte mig i besiddelse af denne plads! Jeg blev ubarmhjertigt revet af pinden, hakket og stødt ned på bunden af buret, mens jomfruen steg til vejrs, højrød i hovedet af ivrighed, og udbredende det store uldgarnsstrikketøj med de fire lange træpinde som kalkunen sin hale.

Det var efter en sådan generobring af fæstningen, hvorunder jeg var blevet kastet ned i løbegraven mellem forhøjningen og divanbordet, at jeg sad stille på min skammel, grundende over, hvorfor onkel aldrig var blevet gift, og hvorfor det var faldet i min lod at skulle leve alene mellem to tavse, gamle mennesker,

hvoraf jeg elskede den ene, hadede den anden, og blev lige lidt forstået af dem begge. Det var en af disse klare martseftermiddage, hvor kakkelovnen ikke vil trække, hvor der er lugt som af nyvasket gulv i værelserne, melankoli i luften, melankoli i tanken, melankoli i de langtrukne, stadig sig gentagende råb med holstenske sild nede på gaden. Det var endelig en af disse eftermiddage, hvor det er for klart til at tænde lys, for mørkt til at læse, at jomfru Mortensen pludselig med et kraftigt ryk drejede spejlet, så det hvinede, og samtidig dermed udbrød:

"Sikken manér! Der går såmænd Hanne Theil og den unge Petersen oppe i Skindergade, og la'er hun ham, sandt for dyden, ikke traske midt ude i sølen med sypose, parasol og hele molevitten, mens hun trykker sig ind mod brandmuren, som var hun bange for at røre ved ham."

Det gav et stik i hjertet på mig. Såret var endnu så friskt, og jeg havde ikke vænnet mig til at høre navnet for min højeste beundring og dybeste afsky parret sammen af jomfru Mortensens skærende stemme. Da ordet ikke var henvendt til nogen, men kastet ubestemt ud i stuen til behagelig deling mellem onkel og mig, sagde jeg intet, men knugede mig endnu tættere sammen på min skammel – jeg ville ikke for alt i verden se Johanna og den friserede urtekræmmer gå op ad gaden.

Onkel derimod slog Berlingeren sammen, så det knaldede, lagde den på bordet og sagde skarpt:

"Hvilken jammerskade, at en så nydelig pige skal være nødt til at dangle livet igennem med sådan en pomadebøtte!"

"Nødt?" spurgte jomfru Mortensen spidst. "Jeg gad nok set, hvem der nøder, når den unge Petersen byder. Han er såmænd

et nydeligt menneske."

"Å ja," sagde onkel og tog den sidste slurk af kaffen i et langt drag. "Faderen har ladet ham ganske kønt indbinde."

"Har administratoren set ham i hans ny uniform? Han er såmænd blevet løjtnant ved livjægerne," bemærkede jomfru Mortensen, idet hun indstillede spejlet efter et nyt offer.

"Jo," sagde onkel, der ikke var nogen ven af uniformer, "jeg så ham forleden dag trække ud ad Østerport. Han så grangivelig ud som en vandrende sabelgræshoppe."

Jomfru Mortensens ansigt antog et stramt udtryk. Strikkepindene arbejdede, men pludselig sank de ned på skødet, idet hendes hejreblik slog ned i retningen af Købmagergade. Derpå strøg hun sig om næsen ligesom en fugl, der hvæsser sit næb, og udbrød:

"Næ, nu skal man se, det bliver såmænd morsomt!"

"Hvilket?" spurgte onkel.

"Det er urtekræmmer Petersens Laurits i det ny liberi. Ja, jeg tænkte nok, at det kom så vidt med de penge, han tjener. Guld, sølvknapper! – Det kan man kalde en tjener!"

"Tjener?" sagde onkel. "Så den mand tror, han holder tjener? Hveranden probenreuter skal nu til dags have sådan en slyngel i hælene. I mine dage var en urtekræmmer glad, når han selv kunne gå omkring og indkassere sine regninger. Så fik man sin karl dertil, men nu skal det være så fint, at man ikke kan gøre det uden ved en tjener – jo, det er en fed tjener det."

Onkel lo hånligt; men jomfru Mortensen sagde ivrig:

"Administratoren må forlade mig, men det er sandt for dyden en virkelig tjener; for den, der ikke går i sine egne klæder, er da tjener, skulle jeg mene."

"Så er der adskillige af det slags på Østergade," svarede onkel tørt.

Jomfru Mortensen overhørte ganske denne bemærkning. Hun stak hovedet ud af trækruden, trak det lige så hurtigt til sig igen og udbrød triumferende:

"Ja, tænkte jeg det ikke nok? Han kommer såmænd herop."

"Så skal han såmænd komme ned igen!" sagde onkel.

Der blev en pause, så ringede gangklokken. Det gav et spræt i jomfru Mortensen, men onkel sagde:

"Løb ud, Viggo, og hør, hvad den karl vil."

Jeg adlød ordren og åbnede gangdøren. Der stod ganske rigtig urtekræmmer Petersens Laurits, som jeg kendte så godt, dels fra butikken, dels fra de større fægtninger, der udspandt sig mellem ham og gadens ungdom angående ledige sukkerfade. Nu var der ikke noget krigerisk ved ham, tværtimod havde han fået de røde hænder proppet ned i et par hvide bomuldsvanter, og syntes at være meget ilde stedt med, hvordan han skulle få noget op af de dybe liberilommer.

Endelig kom han med et uhyre visitkort, som han overrakte mig med de ord:

"Jeg skulle hilse og sige værs'go."

Jeg stirrede forbavset på kortet, som indeholdt en fuldstændig liste over de herligheder, som den Petersenske butik indeholdt, sammen med et vel udført fremtidslitografi, forestillende samme butik, liggende ud til en ny gade af ubegribelig bredde og med en masse fod- og løsgængere, der alle syntes at have til hensigt at undfly et eller andet rædselsfuldt ved at styrte ind i samme butik, hvor der stod fem svende ved disken.

"Nej, det er på den anden side," sagde Laurits og snød sig i fingrene. "Og så skulle jeg hilse og sige: S. u."

Jeg vendte kortet om – ganske rigtig, der stod den bekendte formel: "Grosserer Petersen med frue udbeder sig den behagelige nærværelse af hr. administratoren med nevø til *thé dansant* førstkommende lørdag aften kl. 8. S. u."

Jeg løb ind i stuen og råbte triumferende:

"Onkel, her er bud fra urtekræmmer Petersen, om du vil komme på lørdag til te og dansant."

Onkel så på mig med et forstenende blik og sagde:

"Er du gal, dreng?"

"Nej, onkel."

"Ja, så er urtekræmmer Petersen det. Lad mig se, hvad der står på den las – det er jo et adressekort."

"Nej, onkel, det står på den anden side – og jeg skal med."

"Nå, så det skal du?" spurgte onkel tørt og gennemlæste langsomt kortet, som han derpå lagde fra sig på bordet med et betydningsfuldt: "Se, se! Urtekræmmer Petersen slår sig virkelig op!"

Jomfru Mortensen slog som en hejre ned over kortet, spiddede det på spidsen af sine to fingre, men da hun opdagede, at hendes uundværlige person ikke var nævnet deri, kastede hun det atter hen ad bordet, idet hun udbrød:

"Administratoren tager vel ikke imod en sådan invitation?"

"Hvorfor ikke?" spurgte onkel og gned sig i hænderne. "Urtekræmmer Petersen er en honnet mand, en nobel mand, rigtig, hvad jeg vil kalde en mand efter mit hoved. Løb ud, Viggo, og sig, at jeg skal have den fornøjelse. Ho, ho, ho! *Thé dansant* hos urtekræmmer Petersen! Jeg skal virkelig vise ham,

at jeg ikke har trådt mine dansesko for ingenting. *Thé dansant!* Begynder mazurkapolka ikke således, lille jomfru?"

Og hermed gjorde min stive, ærbare onkel et par højst mærkværdige trin, som jeg ikke har set undtagen i den dans, som kaldes hanedans, men som bragte jomfru Mortensen og mig i en tilstand af forstenet forbavselse.

Ikke så lidt stolt af den ære, der var vederfaret mig, forsøgte jeg den næste dag på skolen at komme under vejr med, hvad en *thé dansant* var, men ingen af mine kammerater kunne give mig nogen oplysning derom, undtagen en, der havde en broder, som af sin voksne fætter havde hørt, at det var det samme som at stå med hatten under armen og få varm punch ned ad ryggen, mens man spiste kold kylling på en desserttallerken. Dette tilfredsstillede mig ikke ganske, og det var derfor med en høj grad af spænding, at jeg imødeså den kommende lørdag med alle de følger, den uundgåelig ville drage med sig.

Om fredagen viste sig allerede de første symptomer på disse, idet onkel med en vis højtidelighed overrakte mig det første par trækstøvler og en blå trøje med blanke knapper, ejendele, som fyldte mig med en unævnelig stolthed, idet de pegede hen mod en modnere æra, som nu tog sin begyndelse med en virkelig *thé dansant*, hvortil jeg var indbudt sammen med onkel. Støvlerne stillede jeg foran sengen, og førend jeg lagde mig, lod jeg endnu en gang de blinkende knapper i den blå trøje passere revy, en for en. Så tænkte jeg på, om *thé dansant* måske var det samme som den *thé de boeuf*, jeg havde læst om hos Holberg, eller om det hele måske kun var en ny slags te, som urtekræmmer Petersen ville lade onkel og mig prøve, for at vi i fremtiden skulle købe hos ham i stedet for hos Sundorph. Så prøvede jeg

endnu en gang, om også stropperne holdt, når jeg bandt støvlerne til sengestolpen med mit lommetørklæde og halede i dem med onkels støvletrækkere, og da de ved denne prøve havde vist sig fuldstændig solide, lagde jeg mig beroliget til sengs med tanken henvendt på den lyksalighed, som den kommende aften skulle bringe.

12. Det første selskab

Da jeg om aftenen ved jomfru Mortensens hjælp havde fået håret kæmmet i en sjask over det venstre øre, da jeg var blevet salvet med hendes ækle hårolie, så at jeg lugtede værre end en lille desmerkat, og da jeg havde gjort den praktiske erfaring, at man med trækstøvler ikke kan tage den venstre på den højre eller omvendt, blev jeg erklæret for fuldt taklet og sendt ned for at indhøste onkels beundring. Denne faldt imidlertid temmelig sparsom ud, for han erklærede mig for en friseret abekat, trak i bukserne, som stumpede over anklerne, og ville lægge et læg på trøjeærmerne, som skød sig frem over knoerne – den var efter hans udtrykkelige anvisning gjort til at vokse i. Selv afveg onkel i sin dragt ikke meget fra det sædvanlige. Han havde den samme høje, sorte hat, det samme stive atlaskeshalsbind, den samme sorte, tæt tilknappede frakke, og de dertil svarende benklæder – kort sagt, han var sort fra top til tå, ligesom de sorte riddere i romanerne, og den eneste afvigelse fra det daglige, som jeg kunne opdage, bestod i en lille rød og hvid stribe i det øverste knaphul, samt et par ny, sorte handsker, som han holdt i hånden. Jeg nægter ikke, at lidt hvidt ville have gjort godt, navnlig oppe ved halsen, og Johannas bemærkning om skjortemangelen randt mig i hu, men rette på onkels påklædning – Gud fri mig!

"Har du dit lommetørklæde, Viggo?" spurgte han og satte fabrikkens store segl på et brev, hvis størrelse fyldte mig med ærefrygt.

For onkel var lommetørklædet den vigtigste genstand ved toilettet. Han spurgte altid om det og havde selv et i hver lomme, for han tog sig en lille pris tobak, og bar ved højtidelige lejligheder, som den nærværende, en gulddåse, som kongen havde foræret ham. Jomfru Mortensen påstod, at onkel snusede for dåsens skyld, men det var lumpen bagtalelse.

Jeg gik til bunds i min trøjelomme, og da jeg havde forvisset mig om, at det var der, svarede jeg:

"Ja, onkel."

"Det er godt," sagde han, "så kan vi gå. Det er sandt, tag mig det brev, som ligger ude i korridoren. Jeg må dog se, hvad det er."

Jeg gik ud og fandt en lille, tarvelig billet, men da mit blik faldt på udskriften, så jeg, at hånden var Olsens, og uden at standse gik jeg ind og leverede onkel den.

Han så på billetten med en overrasket mine. Derpå knipsede han den op og gav sig til at læse med hatten på hovedet og handskerne i hånden. Da han var kommet til enden, læste han den om igen, og jo mere han læste, desto stærkere lejrede der sig om hans sammenknebne læber dette træk af ubøjelig jernvilje, som jeg frygtede så meget.

"Godt, meget godt," sagde han ved sig selv og stak billetten i brystlommen. Derpå knappede han frakken helt til, greb et blad papir og sagde strengt:

"Du går alene over til urtekræmmer Petersen!"

"Alene, onkel?" stammede jeg forskrækket.

"Ja," svarede han, "klokken er otte, og jeg holder ikke af, at man skal vente på mig. Sig, at jeg ville have fulgt med dig, hvis jeg ikke havde fået et uopsætteligt brev at skrive. Men om en

halv time kommer jeg – og så," lagde onkel til med en skærende hvashed i stemmen, "så kan du sige ham, at det skal være mig en sand fornøjelse at tale med ham."

Jeg vovede ikke en eneste indvending. Langsomt gik jeg ned ad trapperne, idet jeg indprentede mig onkels ord, og mens jeg gik hen ad gaden, så jeg op til månen, der stod halvt skjult bag tunge sneskyer, og tænkte på, hvor kummerfuldt det måtte være at sidde inden for fire jernstænger i et skummelt fængsel uden at kunne hilse på de blinkende småstjerner, som hist og her funklede frem mellem skyåbningerne. Men at onkel i aften ville "tage livtag" med urtekræmmer Petersen, det var jeg vis på, og jeg smilede ved tanken om det.

Det var et forskrækkeligt udvalg af hatte, stokke, paraplyer, gummigalocher og pelse, der var bunket sammen i urtekræmmer Petersens korridor. Tilmed stod der en høj, mager mand med et sandt ligbæreransigt, samt iført kjole og hvidt halsbind, og denne herre, som jeg mindst antog for en konferensråd, snappede i en håndevending både min kasket og frakke og tårnede det oven på alt det øvrige, hvorpå han lempelig dunkede mig i ryggen og med et sørgmodigt smil bad mig om ikke at gå ud i køkkenet, hvortil jeg var på gode veje. Derpå førte han mig til den anden ende af korridoren, hvorfra jeg hørte en utydelig summen af stemmer, og her spurgte han mig om mit navn og min stilling i samfundet, hvorpå han smækkede en dør op til et hav af lys og meldte noget ud i luften, som hverken jeg eller nogen anden i verden forstod. Det sidste, jeg i min befippelse følte, var et puf i ryggen, hvorved jeg kom ind ad døren, noget nær med det samme svajende sving som en rumlepotte, der spændes af med en snor, og her blev jeg

stående i en tilstand af overrasket befippelse, idet jeg instinktmæssigt satte den højre fod foran den venstre og gjorde det buk, som gymnastiklærer Eisenberg havde lært mig i skolen.

Der var imidlertid ikke én i hele den store selskabssal, der syntes at tage den ringeste notits af mig. Kun en tyk dame med et kobberrødt ansigt og med en mellemting af en turban og et flagbatteri på hovedet, lænede sig et øjeblik tilbage i den sofa, som hun næsten udfyldte, og idet hun holdt en guldlorgnet en tomme fra sin næse, så hun på mig, som var jeg en ørentvist eller et andet ubehageligt insekt, der uforvarende kom kravlende ind i stuen. Så vendte hun langsomt hovedet om til en høj, mager dame med lange hængekrøller og hviskede fornemt:

"Comme il est joli, ce petit!" hvorpå jeg hørte den anden dame sige: "Joli – næ, han er såmænd hjemme. Det søde bæst har frost i benene."

Dette hævede mit mod noget, og jeg avancerede atter et par skridt fremad med fare for at blive kuldsejlet af en anden konferensråd, der kom farende med en uhyre tebakke, men i det samme så jeg et ansigt ved vinduet, som ganske bragte mig ud af fatning – det var Johannas. I dette øjeblik fik jeg en rædselsfuld fornemmelse af, at hele selskabet kunne se, at jeg havde kysset hende i det gamle brænderi, og i den pinligste forlegenhed styrtede jeg hen i en krog, hvor jeg bed mig i læben og satte den ene fod oven på den anden, hvilket slet ikke er nogen fornøjelse, når man for første gang har nye trækstøvler på.

Af denne ulykkelige tilstand blev jeg revet ud derved, at en lille, væver dame i glitrende, sort silkekjole kom farende hen imod mig, idet hun med utrolig hast udbrød:

"Ja, der skal man se! – Er du der, min rare, velsignede dreng? Ja, det er jo Viggo, du hedder, ikke sandt? Hvor er din onkel?"

Jeg så skamfuld op og genkendte urtekræmmer Petersens kone, som jeg flere gange havde set andre steder, sidst hos hørkræmmer Theils. Hun så denne aften mere konfus og forvirret ud end nogen sinde før, men der var dog noget ærligt og godt i det kærlige blik, hvormed hun betragtede mig, og jeg fik derfor hurtigt mod til ordret at fremføre onkels svar.

"Ih ja, der skal man dog se. Nej, hvad der dog kan ske i denne verden! Og der står nu et whistbord til fire. Nu bliver det trekantet – ja, det tænkte jeg nok. Ja, vil man nu se – men forretninger, ja de går jo for alting, som Petersen siger. Hvad skal vi nu gøre med dig, min søde dreng? Det går rent hulter til bulter i aften. Nej, hvad der dog kan ske! – Her havde jeg bedt to andre smådrenge til dig, og så får den ene mæslinger, og den anden en dårlig karakterbog. Men sådan går det i verden! – Kom nu her, min dreng, og sæt dig op på denne stol, så kan du se på, at vi andre morer os."

Hermed skubbede hun en lænestol ind i krogen ved siden af en kakkelovn, der udsendte en højst ubehagelig varme, og da jeg ikke forhen havde haft noget begreb om, hvad en *thé dansant* egentlig var, og da jeg her var sikret mod at få varm punch ned ad ryggen, entrede jeg op i stolen for at se de andre more sig og gøre de iagttagelser, som det højere selskabsliv måtte give anledning til.

Allerede Aristoteles har bemærket, at mennesket er et selskabeligt dyr, og man må i høj grad anerkende denne sætning, når man ser, hvorledes man endnu den dag i dag samler sig i store klumper i små rum for at gabe og gispe over hinanden, omtrent som en fåreflok i sommerhede, og for den næste dag at erklære til venner og bekendte, at det var horribelt kedsommeligt. Den første iagttagelse, jeg gjorde i den Petersenske salon, var den, at man her, som de fleste steder, sondrede sig ud efter alder og køn, ligesom drøvtyggerne på Sydamerikas sletter. Henne ved fortepianoet bølgede et hav af hvidt musselin, og op af dette dukkede sorte, brune og lyse krøller, blomsterbuketter, hvide handsker og blinkende vifter. I det modsatte hjørne, hvor en kolossal Amor af gips sad og spillede på strenge af messing, så man en mørk forvirring af sorte kjoler, tilhørende de sidste tre års modejournaler. I midten af salen under lysekronen stod urtekræmmer Petersen, omringet af en andægtig kreds af ældre tilhørere, og omkring det runde divanbord, der var prydet med en hvalfisk, som sprøjtede 16 spermacetlys fra sig, så man en udsøgt samling af ældre damer, som med falkeblikke lurede på, om en af de sorte skulle forvilde sig over til en af de hvide, og om den hvide ville blive rød, når den sorte bukkede og bad om en dans.

Den eneste, der ikke syntes på nogen måde at lade sig genere, var hørkræmmer Theil. Han sad i en magelig lænestol henne ved divanbordet og studerede med megen opmærksomhed Aftenberlingeren uden i mindste måde at bekymre sig om, at han vendte ryggen til damerne. Han så ganske ud som den aften, da jeg første gang besøgte Johanna. Kun var han blevet noget rødere i ansigtet. Øjenlågene hang

mere slapt ned, men vesten var opknappet som sædvanlig. Ved siden af ham stod et glas, som han meget flittigt rørte om i, hver gang han drak, og som udsendte en enkelt stråle af skarp, ejendommelig vellugt, der for resten gjorde godt i den stærkt parfumerede atmosfære, som opfyldte salen.

Denne var stor og rigt møbleret, men på en så konfus og smagløs måde, at det ene prægtige møbel ligesom tog luven fra det andet. Dertil var salen så lav, og lysene brød i en sådan mangfoldig forvirring af spejle, lampetter og nipssager, at jeg slet ikke undrede mig over, at herrerne så tit holdt hatten for ansigtet, skønt jeg senere kom under vejr med, at dette havde en anden grund.

Lyden af de summende stemmer, varmen fra kakkelovnen, og det stadige syn af hørkræmmer Theil, der gabede den ene gang værre end den anden, bragte mig lidt efter lidt i en tilstand af søvnighed, som jeg gjorde mit yderste for at bekæmpe. Snart lød stemmerne, som summede de nede i en uhyre dybde, så klang de pludselig ganske nær og bevirkede, at jeg forskrækket fo'r i vejret; snart lejrede der sig ligesom en hvid, mat tåge hen over lysene; så var det, som en varm hånd lagde sig over mine øjne og strøede spindelvæv i dem; så nikkede jeg og stirrede på hørkræmmer Theil, som nikkede gemytligt til mig igen, og af en eller anden ubestemmelig grund satte fingeren på næsen; så gabede han, så gabede jeg, så nikkede han, så nikkede jeg, indtil jeg syntes, at kakkelovnen gled fra mig og ind i væggen.

Af denne letargiske tilstand blev jeg pludselig vækket derved, at en tynd, pibende stemme lige ved siden af mig udbrød:

"Storeheddinge? – Ja, der sad jeg på kroen en hel dag i regnvejr. Jeg ved ingen steder, hvor man keder sig som i Storeheddinge."

Jeg fo'r i vejret og spilede øjnene op. Gæsternes antal havde betydelig forøget sig, og den lille kreds, jeg før havde set under lysekronen, var nu af nyankomne trængt hen imod kakkelovnen. Hørkræmmer Theils glas var borte; Berlingeren lå under bordet, og selv var han i færd med at knappe sin vest.

"Storeheddinge!" sagde urtekræmmer Petersen og slog overbevisende ud med hånden. "Ja, jeg husker kun et sted, hvor jeg har kedet mig værre end i Storeheddinge."

"Kede Dem?" spurgte en spinkel mand med en spids næse og håret i et eneste stort bølgevrid ud på øret, idet han skrævede vidt ud med begge ben og vippede med kjoleskøderne ligesom en vipstjert. – "Hvorledes er det muligt? En mand, der sidder i en sådan forretning?"

"Dengang sad jeg ikke i nogen forretning," svarede urtekræmmer Petersen nonchalant. "Jeg var på vejen til Rom – det var det hele."

"Det-det-det skal være en overordentlig inter-inter-ressant by," stammede en fø'r mand med guldbriller.

"Ja, det kommer jo an på, hvordan man er oplagt, Jespersen," svarede hr. Petersen og så mod loftet. "Min kone morede sig; jeg kedede mig. Rom er et hul, det er nu min mening! Nej så skulle De se Paris! Der la'er de ikke deres bygninger forfalde."

"Ja, er Rom et hul, så er det dog et stort hul," sagde manden med den tynde stemme og lo overordentlig fornøjet.

"Ja, deri har De ret, Lassen," sagde urtekræmmer Petersen hånligt. "De har hverken handel eller vandel, ikke en eneste

solid forretning. Ved De, hvad jeg fandt, var det mærkværdigste i Rom?"

"Nej," svarede Lassen.

"Det var, at citronerne kostede lige så meget som her. Det tyder dog på et dårligt regimente, skulle jeg mene."

"Men det – det må dog være en overordentlig da-da-dann-dannet by," stammede Jespersen.

"Bah," sagde urtekræmmer Petersen, "der er gjort så mange ophævelser over den ting, næ, så skulle De se Hamborg, min fa'er, der er dannelse. – Forstår sig, Rom kan også ha'e sine behageligheder, men jeg holder nu ikke af det museumsrenderi – når man har været et sted, så har man jo set dem alle."

"Der skal nok være mange kirker i den by," henkastede Lassen.

Urtekræmmer Petersen drejede på en af mosaikknapperne og svarede:

"Kirker? – Ja, det tror jeg! Hvad siger De om St. Peter? Der står et skabarak derinde, som er lige så højt som Vor Frelsers tårn med manden og det hele. Vi gjorde et par afstikkere derind for at se paven blive båret i triumf. Det gør de nu sådan en gang om ugen, og det er kun prinser, der bær' ham. Ja, det er pragt – men det koster mønt."

Både Jespersen og Lassen stirrede forbavsede på urtekræmmer Petersen, der i dette øjeblik syntes at føle, at han ikke havde gjort sin rejse forgæves, for han slog ud med hånden og fortsatte:

"Å, når jeg rigtig tænker mig om, var opholdet s'gu ganske behageligt. Der var et køkken, hvor man kunne tale tysk og pokkers nydelige køretøjer – for heste, dem har de!"

"Det-det-det bedste ved Rom bliver nok alligevel kli-kli-klimaet," begyndte Jespersen igen. "De skal ha'e sådan en as-asu-asurblå hi-hi-himmel og ka-ka-kameler-kamelier ved juletid. Jeg har læst det i en bog, som hed Improsi-Vimprosi-Vimsiprovatoren."

"Improvisatoren? – ja, den er af Andersen," henkastede Lassen. "Den har jeg læst. Den er rask."

"Ja, er det ikke det, jeg altid siger min kone?" bemærkede urtekræmmer Petersen. "Det er disse digtere, som skriver det hele sådan om, at man tror, det er et paradis. De ka' s'gu male skilte, hva', Lassen? – Klima! – Jo jeg takker! De havde s'gu klima, det fik både min kone og jeg at mærke. – Vi rejste nu ned uden vintertøj, ser De. "Gud, der er så varmt!" sagde hun, for hun havde nu også læst dette hersens. Men da vi kom til januar, blev det syv graders kulde, min fa'er, og jeg havde ikke andet end nankinsbukser, og så forstod de ikke engang, hvad en uldtrøje er, skønt jeg sagde dem det ganske tydeligt."

"Det må falde svært med sproget," bemærkede Lassen.

"Ja, nu har jeg glemt det meste," henkastede urtekræmmer Petersen, "men jeg husker dog, at det var mærkværdigt, hvor meget det danske og italienske ligner hinanden. Justement, for eksempel, hedder *justemente*. Vin hedder *vino* og ved siden af *vedcina*, ligesom hos os. Vil man købe noget, siger man blot "kvantum koster", og regning hedder *conto*, det er jo som hos os."

"I ga-ga-gammel tid var jo de da-da-danske også dernede," stammede Jespersen.

"Nej, det var nordmændene," rettede Lassen. "Holger Danske kom aldrig længere end til Trapezunt. Jeg kunne s'gu ha' lyst til

at rejse derned, når det ikke var for sprogets skyld; for i andre måder må det dog være forskelligt."

"Ja," sagde Petersen, "det er dog de samme ord, men somme tider har de forskellig betydning. – Se, jeg er noget genegen til at få frost i fingrene, og det fik jeg også der af de forbandede fyrfade. Så gik jeg en dag på gaden, og der så jeg en stor butik med mosaiter på gulvet, og lige i indgangen var der en ørn, og under den stod der skrevet *Salve*. Så gik jeg ind og sagde meget tydeligt: "Salve" sagde jeg. Men de lod, som de ikke kunne forstå mig, og det var dog et apotek."

"Ho, ho, ho! – Ho, ho, ho! – God aften, hr. Petersen! – Ho, ho, ho!"

Jeg fo'r i et sæt ned fra stolen. Jeg kendte denne stemme og denne latter – det var onkels. Onkel lo sjældent. Det var allerede meget, når han drev det til et smil. Men når onkel lo, var det en særegen tør skogren, en forunderlig mellemting mellem latter og hoste, en lyd, der mindede om rørdrummens lokken, når den har unger.

"Ho, ho, ho!" lød det igen. "God aften, hr. Petersen!"

Og i et nu var alles øjne vendt mod den lille gruppe ved kakkelovnen.

Der stod onkel, stiv, tilknappet, sort fra top til tå og fortsatte at le med det alvorligste ansigt af verden. Den lange, sorte frakke, de sorte handsker, hvor fingrene ikke fyldte helt ud, gav ham et forunderlig trist og sørgmodigt præg. Han stak i sin dragt så meget af mod det øvrige selskab, at han næsten lignede en bedemand, men dog blev urtekræmmer Petersen purpurrød i hovedet og slog øjnene mod jorden, mens Lassen og Jespersen ærbødig bukkede for den kongelige administrator.

Jeg syntes, at onkel havde gjort frygtelig skandale, og ganske flov på hans vegne ville jeg forsøge at smutte ind i kabinettet, men for at udføre denne manøvre måtte jeg trænge forbi damernes gruppe, og idet jeg gjorde dette, åbnede kredsen sig, og Johanna trådte ud. Jeg blev stående ligesom forstenet og stirrede på hende. Hvor var hun dejlig i den lette, hvide dragt med det røde koralbånd om den slanke hals, og denne fylde af kastanjebrune lokker trængt sammen af et eneste lyseblåt hårbånd! Hun så ud som en brud, ung, dejlig, bedårende – hun smilede, som jeg aldrig havde set hende smile før, men der var et særegent, smerteligt udtryk om hendes mund, da hun rakte mig hånden og sagde:

"God aften, Viggo! Du har da ikke glemt mig?"

Det fo'r som ild gennem alle mine årer. Hvor kunne hun dog spørge således?

"Nej, Johanna," sagde jeg med inderlighed i stemmen, som mindst af alt passede til en soiré, "*jeg* har ikke glemt dig."

Hun rødmede let, slap min hånd og sagde smilende:

"Jeg kendte dig næsten ikke igen. Du har jo fået trøje, men du må skynde dig at vokse lidt mere. Du er jo næsten lige så lille, som da vi sidst sås."

Det jog som en giftig brod igennem mig ved disse ord, og da Johanna i det samme vendte sig mod en af de høje, kjoleklædte herrer, som både havde sort hat og hvidt halstørklæde, benyttede jeg lejligheden til at smutte ind i det lille kabinet, som kun var oplyst af en lyserød, mat brændende lampe. Her kastede jeg mig på sofaen og gav mine tårer, min hulken og min fortvivlelse frit løb. Lille, lille! – Altid skulle jeg høre, at jeg var den lille. Hvorfor havde hun lokket mig til sig, kysset mig og

bedåret mig? Hvorfor havde hun elsket Olsen og dog forlovet sig med den afskyelige Vonved? Var det ikke nok med at gøre én ulykkelig? Jeg følte mig på en gang overbevist om, at hun var hjerteløs og grusom, men så kom dette dejlige smil, dette sjælfulde blik, denne bløde hånd, hvis tryk gennemluede mig lige til sjælen, og så var jeg dog kun en dreng, "den lille Viggo," som ingen ret, intet håb, ingen forventning havde. Jeg ville foragte hende, jeg ville hade hende, jeg ville få Olsen til at gøre det samme, og i samme øjeblik følte jeg, at hun var god, at jeg elskede hende, at jeg aldrig ville glemme hende – og jeg trykkede min brændende pande endnu dybere ind i sofahjørnet og græd så bittert og lidenskabeligt, som kun et barn kan græde.

"Ih, men Gud bevares, min søde dreng! – Hvad er dog dette her?" hørte jeg pludselig fru Petersen udbryde. "Ligger han ikke der med de våde støvler op på det ny betræk og græder, som han var pisket. Hvad er der i vejen, min søde dreng? Kom og drik et glas hindbærlimonade. – Nej, vent et øjeblik, her står et fad med sukkerpleskener. Der, tag nogle af dem, og tør så dine øjne! – "Spis til du revner, og put i lommen, hvad du levner", som min mand siger, men lad bare ingen se, du har grædt, min rareste dreng."

Jeg afviste gaven med en krænket elskers hele foragt, mandede mig op og tørrede mine øjne. Det var ikke så galt, at onkel havde spurgt mig, om jeg havde lommetørklædet med. Derpå erklærede jeg mig for syg og ville hjem. Jeg fandt, at en *thé dansant* var den frygteligste tortur i verden.

"Nej, min rareste dreng, det går aldrig an," sagde fru Petersen ængsteligt. "Så går din onkel måske også, og Petersen skulle

absolut tale med ham. Nej, hvad der dog kan ske i verden. Det går hulter til bulter alt sammen i aften. Der bliver du syg, og musikanteren, som skulle spille til dans, falder midt på Hauser Plads og brækker sit ben. Hvad skal vi nu stille op? – Vi må få Jane til at spille lidt, og Johanna må synge for os. Måske kan vi lege ordsprogsleg, så går vel tiden før bordet. Kom nu ind med mig, min rareste dreng, og mor dig!"

Jeg følte, at jeg kun havde spillet en dårlig rolle, og mekanisk vandrede jeg ind til min gamle plads ved kakkelovnen, hvorfra jeg havde udsigt til klaveret. Derpå hentede fru Petersen en ung pige, der så ud, som om hun havde hvedemel i ansigtet, og som efter mange forsikringer om, ikke at kunne spille det ringeste, satte sig til fortepianoet. Hvad det var, hun spillede, ved jeg ikke, men det må vist have været meget smukt, for den unge Petersen råbte "*brava*", da hun var færdig. Mig forekom det rædselsfuldt kedeligt, og af og til syntes jeg, at klaveret hylede, hvilket ikke var så underligt, for set i afstand så det ganske ud, som om hun gav det pisk.

Samtalen, der under denne kunstpræstation havde bruset gennem salen som en strøm, løjede pludselig af, da den unge dame rejste sig og lidt blegrød i ansigtet modtog de talrige komplimenter, som regnede ned fra højre og venstre. Fru Petersen, der mærkede, at gangen i hendes soiré var på vej til at løbe ud, kastede forvirrede blikke om til alle sider. Petersen rømmede sig adskillige gange og så på sit ur, og hørkræmmer Theil henkastede uforbeholdent det spørgsmål, om man ikke snart skulle spise til aften. Midt i al denne nød blev onkel en ukaldet frelser, idet han på en gang spurgte Svend Vonved, om hans forlovede sang.

Svend fo'r med hånden gennem de parfumerede lokker, rettede på de fine stålbriller og forsikrede, at hans kæreste sang som en nattergal.

"Sig til Johanna, at hun skal synge lidt for os," sagde Theil.

"Jeg tror ikke, at hun gør det," stammede Svend og så meget ulykkelig ud.

"Så prøv derpå," svarede urtekræmmer Petersen hårdt. "Er hun din kæreste eller ikke?"

Svend lagde hænderne på ryggen og gik med diplomatiske skridt hen imod den tætte kreds af ungmøer, som villigt åbnede sig for ham. Jeg så, at han henvendte ordet til Johanna. Hun rystede uvillig på hovedet med et mærkelig koldt, overseende blik, og da han anden gang tiltalte hende, drejede hun ryggen til og henvendte ordet til en ung, ganske køn student, som hele aftenen havde stået muret op i en krog.

"Hun vil ikke," svarede Svend tørt. "Hun siger, at hun har hovedpine. Her er også forskrækkelig varmt."

"Du er et fæ, Vonved!" hviskede faderen og vendte ham ryggen. Svend blev blodrød i hovedet og rettede på brillerne.

"Vil hun ikke? – Hvad er det for noget snak?" spurgte hørkræmmer Theil højt nok til, at flere end jeg måtte høre det. "Gå hen til hende og sig fra mig, at hun skal."

Urtekræmmer Petersen kastede sønnen et betydningsfuldt blik, og anden gang vandrede Svend Vonved over gulvet, men ikke med så faste skridt som sin navne i visen.

"Se dig for, Svend Vonved!" tænkte jeg ved mig selv.

Atter åbnede kredsen af de unge damer sig for ham, atter forsvandt han i dette hav af hvidt musselin, indtil han stod lige foran Johanna, som var i ivrig samtale med den unge student.

Hun vendte sig rødmende fra sin smukke kavaler, men rødmen på hendes kinder veg for en dødelig bleghed ved de første ord, som Vonved sagde. Hun sendte ham et blik så isnende koldt, så foragtelig gennemborende, at Vonved veg et skridt tilbage og satte sine spidse støvlehæle i garneringen på den nærmeste dame. Denne udstødte et lille, bebrejdende hvin. Den unge student trak på skuldrene og smilede spotsk, men Johanna gik som en automat hen, satte sig ved klaveret og slog et par akkorder an.

"Lad os nu få en lystig sang og ikke en af disse engelske grædeviser!" råbte hørkræmmer Theil hen imod hende.

Johanna svarede intet. Hun drejede blot hovedet langsomt over skulderen og så på faderen med et blik, så fuldt af den håbløseste resignation, at onkel gik hen og hviskede et par ord til hende. Hun smilede op til min gamle skikkelige onkel med dette blide, elskværdige smil, som så meget lignede hendes moders. Derpå bøjede hun atter hovedet og sang vemodigt og dæmpet:

"Gud give, jeg var den vildene fugl,
der stryger så vidt over hede!
Forvist jeg fandt mig et bedre skjul,
hvor jeg kunne bygge min rede. –
Men nu er jeg fanget og bundet!

Gud give, jeg var den spillende hjort,
der stryger så let gennem lunde!
Forvist den jæger da kom tilkort
med samt sine glammende hunde. –
Men nu er jeg fanget og bundet!

Gud give, jeg var den svævende sky,
som rødmer på bjergenes tinde!
Da sejled jeg bort ved morgenens gry,
langt bort med de lystige vinde. –
Men nu er jeg fanget og bundet!

Gud bedre mig nu – jeg er ikke fugl,
ej heller skyen den røde.
Jeg har ikke fred, jeg har ikke skjul,
og verden vil lægge mig øde. –
Thi ak, jeg er fanget og bundet!"

Ligesom sangen var endt, rejste Johanna sig næsten med et spring, og ilede ind i kabinettet. Ingen uden den unge student, onkel og jeg syntes at ane den dybere betydning, der kunne ligge i sangen, for både hørkræmmer Theil og den unge Petersen modtog med strålende ansigter de smigrende bemærkninger, der regnede ned fra alle kanter. Dog forekom det mig, at den sidste kiggede noget langlig efter hende og ikke så ganske beroliget ud.

På mig havde Johannas bløde og milde stemme gjort et stærkt, men smerteligt indtryk. Jeg syntes, at kunne jeg komme til at tale med hende, blot med to ord fortælle hende, hvor meget Olsen elskede hende og havde lidt for hendes skyld, så måtte alt blive godt. Jeg følte, at nu var øjeblikket dertil, og idet jeg tog et mægtigt mod til mig, sneg jeg mig sagte ind i kabinettet og hviskede: "Johanna!" Men der kom intet svar – hun var der ikke.

Inde fra salen surrede stemmerne som fra et bistade, der skal til at sværme. Jeg havde ingen lyst til atter at gå ind i denne mylder af mennesker, hvoraf jeg ikke kendte en eneste, og heller

ikke følte jeg stor trang til på ny at blive trakteret af fru Petersen med hindbærlimonade og sukkerpleskener. Jeg var fra onkels stille dagligstue så vant til at sidde ene i mørkningen på min skammel, at det lille kabinet med sine mange brogede blomster, sine laurbærtræer i de store baljer, og den matlysende lampe netop forekom mig et hyggeligt tilflugtssted, hvor jeg kunne overgive mig til mine drømmerier. Jeg stoppede et par puder ind i fordybningen mellem sofaen og væggen, flyttede et par blomsterpotter hen foran mig og krøb så ind i min hule, idet jeg begyndte med at tænke over, om det var for nyttens eller morskabens skyld, at man havde fundet på *thé dansant*.

Af disse betragtninger blev jeg revet ud derved, at to unge studenter kom farende ind og kastede sig i sofaen. Jeg kendte tydeligt den ene. Det var den kønne, der havde stået i krogen.

"Gud ske lov!" udbrød den første. "Endelig kan jeg da tale alene med dig. Jeg har kedet mig bandsat derinde."

"Hør, Otto," sagde den kønne, "du er et frygtelig utaknemmeligt menneske. Du vil være forfatter, studere karakterer, og brænder af begærlighed efter at komme ind i det højere filisterliv. Jeg fører dig lige til det fedeste sted, jeg kender, og så erklærer du mit selskab for kedsommeligt. Her er figurer, skulle jeg mene! Hvad synes du om den med salven?"

"Bah," sagde Otto, "det kan jeg ikke bruge. Hele det romerske foredrag var fortræffeligt, men det var for outreret. Sætter man sådanne figurer ind i en roman, så har man straks kritikken på halsen."

Den kønne smilede stille og svarede:

"Gud ved om du duer til digter, Otto? Menneskene glider dig så betydningsløse forbi. Du tager ingen afspejling af dem."

"Det er også ideen, det kommer an på," svarede Otto. "Den æstetisk-etiske, ser du. Men hvad er her at spejle sig i? En filister kan til nød være etisk, men æstetisk er han da ikke, skulle jeg mene."

"Så er der andre figurer," sagde den kønne. "Se, der er nu han, administratoren. Læg mærke til, med hvilket stats-satirisk smil han går omkring og mønstrer dem alle, uden at sige så meget som et muk. Hvor han kommer hen, er det, som kom der en forskrækkelse over dem. Hørte du det svar, han gav madam Mogensen, da hun spurgte, om de ikke på fabrikken havde en anden figur af Thorvaldsen end den med de snævre bukser?"

"Nej, hvad svarede han?"

"Han bukkede for madammen og svarede: Nej, lille frue! Men hvis Deres mand vil være så forbindtlig at sende os et mønster, skal vi se, om vi kan skære et par derefter."

"Det er brillant – manden er skrædder."

"Å!" sagde Otto overlegent. "Det kunne enhver have svaret."

"Ja, når han fik tid til at tænke sig om," sagde den anden leende. "Og hvad giver du mig så for drengen? Er det ikke en mageløs illustration til vort fornøjelige, københavnske selskabsliv at sætte sig til at sove midt i soireen?"

"Nej, hør, ved du hvad, Hjalmar," sagde Otto, "i aften er der aldeles intet udkomme med dig. At en urtekræmmer står og vrøvler, at en kongelig embedsmand går omkring og ser bureaukratisk ud, at en dreng falder i søvn af kedsomhed – det finder du, at jeg skal anvende i min poesi. Herre Gud, at jeg ikke fik læst udkastet for dig til min "Erik Lam". Lystspillet med de trivielle filisterfigurer må jeg dog lægge til side. Der kommer ligesom et tryk over mig, når jeg er sammen med disse

småsjæle. Hvorledes kan du overhovedet forlange, at et menneske med ånd skal beskæftige sig med problemer, der ligger midt inde i åndløsheden? Jeg keder mig gyseligt!"

"Så tag åndløsheden ironisk," bemærkede Hjalmar. "Så morer den."

"Nej, det kan jeg ikke, mit talent ligger ikke for ironien," bemærkede Otto gabende. "Jeg føler mig overhovedet blot kaldet til at behandle det store, tragisk-historiske stof, hvor karaktererne ligger på en sådan afstand, at man kan hæve dem op til idealitetens højeste fjeldtinder. Ser du, jeg har en ny plan, og jeg tror nok, at den er original. Jeg har i sinde at forlægge handlingen til Sorrento – Italien er i det hele et godt land for den højromantiske digtning. En munk i klosteret S. Ruinato har med sydboens hele glødende lidenskab forelsket sig i en ung pige, som jeg kalder Graziella – ja, Graziella, det klinger godt!"

"Det er også brugt af Lamartine," bemærkede Hjalmar.

"Tænkte jeg det ikke nok!" udbrød Otto ærgerlig. "Alt det gode, jeg finder på, kommer straks en anden og tager fra en. Nå, så må hun hedde Maria eller Annunziata – hvor var det nu jeg slap? Nå, det er sandt, det var ved munken. Altså munken har med hele den lidenskabelighed, der er sydboen ejendommelig, forelsket sig i Maria eller Restituta eller hvad jeg nu vil kalde hende. Hun elsker også ham – rasende, ubændig, med naturbarnets hele naivitet og umiddelbarhed. Det er sandt – det hele foregår i middelalderen – sådan omtrent i det trettende århundrede. Hun elsker altså ham jeg har tænkt mig ham som en mørk, alvorlig skikkelse med kulsort skæg. Håret kruser sig i tætte lokker omkring et mægtigt jupiterhoved –"

"Men han må jo have tonsur," henkastede Hjalmar, "så er han jo skaldet."

"Jeg ved ikke, om man brugte tonsur i de tider," sagde Otto lidt usikkert. "Overhovedet tillader den dybe middelalder en vis frihed i behandlingen. Hende har jeg tænkt mig som en yndig blomst, lig de alperoser, der vokser på Monte Desertos skaldede spidser. Man kunne også kalde klosteret Deserto, det klinger nok så kønt. Altså, hun har forelsket sig i munken, hendes barndoms ven, skriftefader og vejleder til de himmelske boliger. Han har forelsket sig i hende, blomsten fra Desertos skaldede spidser, men hendes jomfruelige kyskhed lukker hendes læber, og S. Franciskus' strenge ordensløfte binder hans. Han elsker, lider, raser, fortvivler, og en morgen, da brødrene åbner hans stille celle, er den tom – munken er forsvundet. Brødrene studser, rygtet farer om fra gård til gård, og når også Marias stille vigne, hvor hun sidder og spinder på håndten. Rædslen griber hende, kun *hun* aner det frygtelige, og i spidsen for øens fiskere –"

"Sorrent er for resten en halvø," sagde Hjalmar.

"Å, plag mig nu ikke med dine geografiske kundskaber," råbte Otto. "Det kommer jo ikke an på, om det er en hel eller en halv ø, der tales om. Du har også en mærkværdig gave til altid at rive mig ud af min digteriske flugt. – Altså i spidsen for Sorrentos fiskere gennemsøger den fortvivlede Annunziata det uvejbare Desertos mest utilgængelige kløfter og afgrunde. Men alt forgæves – mørket falder på, mændene trættes, månen kommer frem. Da griber den fortvivlede Maria en fakkel, stiger på en lille båd, og på de krystalklare, lysende bølger glider hun af sted for at undersøge de mørke grotter, hvorpå kysten er så rig. Her

har jeg nu i sinde at lade alle overtroens rædsler i nattesorte skikkelser glide hende forbi, indtil hun endelig ved mundingen til den blå grotte –"

"Men den er jo på Capri," afbrød Hjalmar.

"Å, hvad gør det!" råbte Otto irriteret. "Så kan man jo lægge hele historien derhen. Ja, Capri! – Det var ikke så gal en idé. Der har man både sagnet om Tiber, om Barbarossas borg og den blå grotte; det kan udmærket bruges som staffage. Altså om morgenen finder fiskerne hende livløs udstrakt på det hvide strandsand, hvor vinden leger med de udslagne lokker. Langsomt kommer hun til sig selv igen. De leder hende hjem til den stille vigne, hvor forældrene og en flok af søskende modtager hende med støjende glædesudråb. Men Maria er som forandret. Den før så livsfriske pige vandrer nu stille, drømmende og forladt. Til ingen betror hun sin nød og sin klage, til ingen, hvad hun så i de dybe kløfter og den sælsomme, lysende grotte. Da ringer en stille sommermorgen ursulinerindernes mægtige klosterklokke til andagt. Folket trænger sig sammen i den gotiske højkirke, hvor røgelsen dufter, og solstrålen brydes i de farvebrændte ruder. Biskoppen står for alteret, men ved dets fod knæler – Restituta! Hendes dejlige hår ligger som sorte slanger i det forgyldte sølvbækken, abbedissen i klosteret strør aske og salt på hendes hoved. Selv har hun viet sig til Herrens brud – i højtidelig procession vandrer den brogede skare ad stejle fjeldstier til ursulinerindernes kloster, højt oppe på bjerget. Nonnerne åbner klosterets dør og leder hende derhen, men her, på tærsklen mellem livet og døden, vender hun sig endnu en gang om og kaster et langt, fortvivlet blik over den verden, hun skal

forlade. Hun ser det lyse Sorrento mellem palmer og pinjer, hun ser den stille vigne, hendes barndoms og søskendes hjem, hun kaster et blik, et eneste, op imod Monte Deserto, hvor de hvide capucinermunke står, og med et suk hvisker hun sagte: "O død, hvor er du?" – Da øjner hun nede på vejen en støvsky, som i rasende galop kommer nærmere. Skyen fordeler sig, man ser et hvidt papir vifte i luften. Det er Fra Pietro, der vender tilbage fra Rom – han er løst fra sit løfte, han har fået dispensation af paven, den hellige fader Urban den Femtende. Han springer af hesten, breder armene ud imod hende og vil styrte sig ind i nonnernes kreds, men denne lukker sig om hans elskede, den tunge klosterport falder i med et hult drøn, og med et rædselsfuldt skrig styrter Fra Pietro til jorden. Den næste morgen drager en enlig hyrde forbi på sit æsel. Han standser ved klosterets kors for at holde sin andagt – der ligger Fra Pietro udstrakt ved korsets fod, vigilierne lyder fra den stille klosterkirke, bonden blotter sit hoved – Fra Pietro er død!"

Der opstod en pause, under hvilken Otto trak et cigaretui frem og trommede på det, mens han halvhøjt reciterede:

"Zu Rom, zu Rom, in der heiligen Stadt,
Da singt es und klingelt und läutet,
Da zieht einher die Procession,
Der Pabst in der mitte schreitet."

Hjalmar stirrede hen for sig, men sagde intet.

"Du er egentlig en filister, Hjalmar!" udbrød Otto pludselig. "Hver gang jeg meddeler dig en af mine poetiske planer, skal man presse dig ligesom en citron. Synes du ikke, at denne er tragisk?"

"Å jo, for så vidt som du lader Fra Pietro dø," svarede Hjalmar. – "Han dør altså virkelig?"

"Ja, jeg synes, det gør så godt. Han dør ved korsets fod. Det er et etisk symbol, som ikke må forglemmes," sagde Otto patetisk. "Der var et øjeblik, hvor jeg tænkte på, blot at lade ham blive gal, men det er bedre, at han dør, og at hun går i kloster – det giver mere effekt, navnlig, når jeg vil benytte det til et drama. Bliver det derimod, hvad jeg også har tænkt mig, kun et digt i tolv sange, så tror jeg, at jeg lader ham blive vanvittig."

"Sig mig," henkastede Hjalmar med et ironisk smil, "hvorfor lader du ham ikke ride tilbage til Rom for at søge en ny dispensation? Det ville dog være det naturligste."

"Herre Gud, menneske, hvor du er borneret!" råbte Otto. "Tror du, man rider sådan frem og tilbage imellem Rom og Capri i begyndelsen af det trettende århundrede? Han overvældes af sin skæbne, netop derved kommer det tragiske til sin ret."

"Hør nu, Otto," sagde Hjalmar alvorlig, "hvis du virkelig mener noget med dette digt, og hvis det ikke skal lægges hen blandt de mange andre udkast, du har liggende, så begriber jeg ikke, hvor du kan være så blind. Se her, midt imellem alle filistrene, har du en figur, som netop ville svare til hovedpersonen i dit digt."

"Å," sagde Otto hånligt, "du vil da ikke have, at jeg skal gøre hørkræmmer Theil eller urtekræmmer Petersen til munken?"

"Langtfra," bemærkede Hjalmar, "for munken er ikke hovedpersonen – det er Maria."

"Maria!" råbte Otto indigneret. "Du tror da ikke, at jeg midt imellem dine københavnske spidslærker kan finde nogen, der

svarer til Maria? Maria er mit ideal, den rene jomfrueligheds idé, inkarneret i skønhedspræget af den sydlige kvinde! Kan du tænke dig noget dejligere end sådan en ung, livsfrisk kvinde, der elsker og elskes håbløst, som længes, lider og dør, medens den travle verden larmer uden for klosterets mure, ud over hvilke hendes suk ikke formår at trænge. Ingen aner hendes livs roman. Søger hun trøst, søger hun den kun hos ham hist oppe – det er sublimt – og så kommer du her med dette lumpne selskab og vil –"

"Ja, netop i dette lumpne selskab," afbrød Hjalmar, "findes en ung pige, som jeg er vis på, at du kunne benytte, dersom du formåede at få hende til at åbne sig for dig, men hun er som den magiske hule i Østerland, man må kende de hemmelige ord og kaste røgelsen på ilden i rette tid, ellers er den lukket for bestandig."

"Du mener da ikke Jane Jessen?" spurgte Otto tøvende.

Hjalmar tav et øjeblik, derpå sagde han ligegyldig:

"Nej, hende er det rigtignok ikke."

"Hvem da, om jeg må spørge?"

"Å, det kan jo være det samme," svarede Hjalmar og rejste sig for at gå.

"Nej, stop!" råbte Otto og greb ham fat i kjolen. "Må jeg være fri for halve antydninger. Du mener naturligvis ingenting, elles kom du nok frem med det."

"Hør, Otto," sagde Hjalmar og lagde begge hænder på hans skuldre, "hvem af os der har mest gave til at opfatte karakterer, skal jeg ikke indlade mig på, men har du aldrig, når du ved forårstide gik i skoven, set, at der står fuldt op af bellis, mælkebøtter og anemoner, både gule, hvide og blå. De

blomstrer i tusindtal, den ene er som den anden: de har alle noget friskt ved sig, men ingen duft – for de er skovens ordinære børn. Men midt imellem disse, hvis mangfoldighed sløver blikket, så man ikke agter på, om man træder dem under sin fod eller ej, kan man finde en enkelt, ejendommeligt formet blomst, fin i formen og vækkende gamle, halvt glemte minder ved sin duft. Man søger efter flere, men man finder dem ikke, for den er en af skovens udvalgte, en af disse fine organismer, som naturen kun skaber i sine geniale øjeblikke, og hvorpå den er karrig. Man behøver ikke at være botaniker; man føler straks, at den er sjælden, fordi de fine blomster altid er sjældne, hvad enten man træffer dem her eller der. – Således går det efter min mening også med de unge piger, dem vi kalder damer. De er alle unge, nys udsprungne, friske, men der er en forbandet hoben mælkebøtter og tusindfryd iblandt dem, og det er sjældent, at man træffer en fin og ejendommelig natur. Lykkelig den, der finder en sådan, og tidobbelt lykkelig den, der vinder den, før den er trådt under fødder af trosset, som tager i skoven for at spise smørrebrød."

"Hvad mener du med det? Du bliver jo ordentlig patetisk!" sagde Otto. "Jeg har ikke truffet sådanne blomster i den Petersenske urtegård."

"Nej, det kommer af, at du er blind som en muldvarp," svarede Hjalmar.

"Å, jeg ser ganske godt," bemærkede Otto og kiggede ind i salen. "Nu slipper jeg dig ikke, før du siger mig, hvem det er."

"Jeg lod helst være," sagde Hjalmar alvorlig. "Men hvis du virkelig i ånd og sandhed søger efter en type til dit digt, søger efter det sublime, en kvinde, som mishandles af verden, som

elsker uden håb og lider i stille tavshed, så kan du finde hende her – hun hedder Johanna Theil!"

"Hørkræmmerdatteren? – Nej, det er aldeles mageløst!" råbte Otto og kastede sig under et udbrud af latter tilbage i sofaen. "Hun er jo en ganske ordinær person, uden ringeste interesse for det højere. Og så savner hun den alleralmindeligste dannelse. Du kan tænke dig, jeg udviklede for hende hele gangen i min "Erik Lam", uden at det gjorde det ringeste indtryk på hende. Og ved du så, hvad hun til slutning spurgte om?"

"Nej," svarede Hjalmar.

"Hun spurgte," sagde Otto, som på ny brast ud i latter, "hun spurgte, om han var fætter til Karl den Enfoldige?"

Hjalmar lo og sagde:

"Tag dig i agt for de unge piger, Otto, de kan tit være fine ironikere. Jeg kender lidt til hende ude fra Værsløv præstegård, og tro mig, hun er hverken dum eller ordinær, men hun er bundet – det er hele ulykken."

"Ja, på dig kan man nu slet ikke regne," sagde Otto ærgerlig. "Du er jo forelsket i hende op over begge øren. Nej, så holder jeg på Jane Jessen; hun kan da i det mindste sin litteraturhistorie."

"Forelsket!" sagde Hjalmar med et suk. "Ja, hvem der var, hvad jeg sådan kalder dødelig forelsket, for det er gudernes ypperste gave! Nej, Otto, jeg er hverken forelsket i hende eller nogen anden, men skulle jeg blive det, kunne det nok være, at det blev i en, der lignede hende – hvis hun findes."

"Å," svarede Otto, "hørkræmmerlavet er stort i København."

"Du er en ægte åndsaristokrat!" råbte Hjalmar. "Fordi hun er datter af en hørkræmmer, duer hun ikke til at være heltinde i

dit digt. Fordi hun ikke gider høre på din "Erik Lam", er hun ordinær. Tro mig, det er en pige både med følelse og karakter. Lagde du mærke til det blik, hvormed hun betragtede sin forlovede, da den tølper kom og sagde, at hun *skulle* synge? Det var som en dronning, der forkynder unåde til en af sine vasaller. Så du den måde, hvorpå hun betragtede sin fader, inden hun sang? Der var en sådan fortvivlelsens storhed deri, at det fik mit hjerte til at krympe sig sammen. Og nu hendes sang? – Således synger den fangne nonne i sit bur, når solen går ned, og aftenens stilhed bringer hende billeder fra de svundne tider. Således synger livsfangen i sit fængsel, når han, træt af dagens evig sig gentagende arbejde, længselsfuldt stirrer ud gennem gitteret op imod nattens lysende stjerner. – Ja, hun er fanget og bundet, det føler man! Tro mig, Otto, midt i vort protestantiske land, hvor der hverken findes celler eller klostre, gives der kvinder, som lider mere, end om de fra barndommen af var viet til sløret, og tro mig, der hører en sjælden karakter til at tage mod en sådan prøvelse. Kunne jeg hjælpe hende, kunne jeg blive hendes ridder – jeg forlangte ikke bedre skæbne. Hvilken fryd at spille disse filistersjæle et ordentligt puds!"

"Der er en uhyre misforståelse i din tale om tvang og karakter," sagde Otto. "Hvis hun overhovedet er en karakter, hvorfor lader hun sig da forlove med den fjottede urtekræmmer? Hun kan jo gøre sig fri, hvad øjeblik hun vil. Hun kan jo slå op eller sige nej for alteret."

"Ja, eller søge dispensation hos paven," svarede Hjalmar. "Hør, Otto, forstår du dig noget på unge piger?"

"Jeg tror nok, jeg har gjort et grundigt studium," svarede Otto med overbevisning.

"Nej, du har ikke," indvendte Hjalmar. "Du har slet ikke studeret andet end bøger og dig selv. Kendte du noget til det, som rører sig i en ung piges indre, ville du vide, at hun intet hader mere end at gøre skandale, og at hun ydmyg bærer tvangen, fordi dette hører med til kvindens natur. Kun den yderste fortvivlelse ville drive hende til de skridt, du omtaler, for just der, hvor manden hæver sig og i selvfølelsens stolthed slynger åget af sin nakke, just der bøjer kvinden sig ydmygt. Men som sagt, du mangler karakteropfattelse, og derfor –"

"Ja, nu skal du have tak," sagde Otto stødt og rejste sig. "Nu har du sagt mig det to gange, og tredje gang gider jeg ikke høre det."

Hjalmar så et øjeblik efter Otto, der fo'r ind i selskabssalen. Derpå rystede han på hovedet og sagde:

"Digter? – Nej, Otto, dertil driver du det aldrig. Man rider ikke til Parnas på de etisk-æstetiske krybbebidere."

Jeg havde med spændt interesse lyttet til denne samtale. Nu trængte jeg til at strække mig, men lige i det øjeblik, Hjalmar gik ud ad døren, lød der et suk så kvalfuldt og dybt, at jeg fo'r sammen derved. Jeg så mig om i kabinettet. Der var ingen og dog lød sukket, som kom det lige ved siden af mig. Der påkom mig en dødelig angst. Jeg syntes, at det spøgede i stuen, og ville hurtigt kravle ud af min krog, da to unge damer kom fejende ind – jeg genkendte straks Jane Jessen i den ene, mens den anden var en ung pige med hørgule hængekrøller og et inderlig svagt, barnagtigt ansigt.

"Gud, søde Gine, hvor var det dog mageløst dejligt, at vi skulle træffes her i aften," bemærkede Jane Jessen og slængte sig i sofaen, så den knagede. "Nej, hvor vi skal snakke! Ved du af, at

det er et halvt år siden, og hvad der er sket i den tid! Gud, vi bliver aldrig færdige – det er jo hos frøken Knollendorff, ikke sandt?"

"Jo, det er sådan fransk, fortepiano, organisk kemi og oplæsning af de bedre forfattere – af klasserne," bemærkede Gine.

"Ja vist, hvad der sådan hører til den højere dannelse," henkastede Jane Jessen. "Gud ja, det kender jeg så godt – det bliver en mageløs vinter!"

"Du var der også kun et halvt år?" spurgte Gine.

"Nej, det var en hel vinter," forklarede Jane, "men det er såmænd nok, for ærlig talt, min pige, så kommer man i grunden lige så klog ud, som man gik ind. Ja, noget lærer man jo, for eksempel –"

"Ja, det var den vinter, du blev forlovet med løjtnant Paulsen, ikke sandt?" frittede Gine.

"Nå, så du har også hørt det!" udbrød Jane Jessen. "Det er ved Gud den skammeligste usandhed, der kan gå i et par sko, det kan jeg forsikre dig. Paulsen var tegnelærer, og du skulle set sådanne mønstre, han kunne lave, men så sendte regeringen ham bort for at måle nogle af disse breddegrader ovre i Vestindien, og så gik det over styr."

"Men så var I jo dog forlovede," indvendte Gine.

"Nej, ikke andet end hvad jeg ville kalde på distance. Vi mødte hinanden i Rosenborg Have, men han fik aldrig lov til at tage mig om livet og måtte kun kysse mig gennem sløret. Gud, det var en yndig tid. Nej, man bliver ikke så let forlovet, som du måske tror; vor tids herrer er så frygtelig usolide. Lagde du mærke til Otto Strøm?"

"Ja, han gør jo frygtelig kur til dig," forsikrede Gine. "Han ser da solid ud."

"Du tror måske, han er det? Ja, man kan mærke, du er kommet ind som Guds ord fra landet. Han har hele hovedet fuldt af "Erik Lam". Jeg kan den fra den ene ende til den anden. Han er digter, skal jeg sige dig; det er nu de usolideste af dem alle. Tænk, hvordan det gik Frederikke Hasse!"

"Gud, han har da ikke slået op?" spurgte Gine ængstelig.

"Jo, det skulle jeg da mene!" svarede Jane, "for han gik ud i en mose og skød sig, og kan du tænke dig hvorfor? Blot fordi de havde pebet ad hans stykke! Og så lå der oven i købet et brev til Frederikke, hvori der stod, at han elskede en anden, og tænk dig blot, denne anden var forlovet netop med ham, der var formand for spektaklerne i teatret."

"Det var jo rædsomt," sukkede Gine.

"Ja, vist var det," bemærkede Jane. "*Der Eine nimmt eine Andere*, som Heine siger, det er den gamle historie. Har du læst Heine? Gud, ham må du læse! Han er den yndigste af dem alle, og så er han så ulykkelig. Han fik det til sidst i ryggen, kan du tænke dig. Men sådanne er nu mændene. De bryder sig ikke det bitterste uden om deres eget. Nej, man skal se sig for, hvor man træder; det er sandelig ikke så let at blive forlovet, som du måske tror."

"Men Johanna Theil," indvendte Gine, "hun blev jo dog forlovet, ligesom hun kom tilbage fra Værsløv."

"Ja, når man er skabt som en åleruse," sagde Jane, "så er det jo ikke så underligt, at en eller anden bliver hængende. Hun koketterer jo med Gud og hver mand, og hvad forlovelsen angår, så havde det også sine gode veje med den."

"Hvad mener du med det?" spurgte den lille Gine nysgerrig.

"Å, det ved du jo lige så godt som jeg, min pige! Du har vel også hørt noget om denne Kristian Falk."

"Mener du ham, det kønne menneske, der lærte landvæsenet på Ullerup? Det er jo hendes fætter."

"Ja netop," sagde Jane ivrigt. "Og af fætter og kusine kan der let blive et par, det ved man. Det ville den gamle Theil forpurre, og så fik han den unge Petersen til at gå i fælden – hun kunne jo heller ikke lade *ham* i ro."

"Da tror jeg ikke, at Johanna bryder sig stort om ham," indvendte Gine, "og koket kan man da egentlig ikke kalde hende."

"Ih, du min Gud og skaber!" udbrød Jane. "Ikke koket? – Kan du huske, hun fik gamle klokker Møller til at stå op midt om natten og give hende en serenade ude i haven, og kan man få en klokker til at stå op af sin varme seng klokken tolv for at stå i sneen og spille på fløjte, så skulle jeg da mene, man var koket."

"Å, Møller har jo en lille skrue løs," sagde Gine undskyldende. "Desuden var hun jo dengang ikke forlovet."

"Nej, netop, og nu, da hun er forlovet, ved hun jo næppe, om hun gider set til ham. Hør Gine, når jeg skal sige dig et ord i fortrolighed, så tror jeg, at den unge Petersen aldrig har kysset sin kæreste."

"Gud, virkelig!" sagde Gine og så forskrækket op.

"Nej, jeg er næsten vis på," fortsatte Jane, "at denne fætter bestandig står hende i hovedet. Det var også fra første færd meningen, men så gik kaptajn Falk fallit, og så kunne der naturligvis ikke blive noget deraf, så meget mere som fætteren nok ikke kom i det bedste selskab."

"Herre Gud!" udbrød Gine med et lille suk. "Han var sådant et stille, alvorligt og kønt menneske. Hvem skulle tro det om ham?"

"Ja, ser du min pige, i det stille vand går de store fiske," forklarede Jane. "Han har jo været både student og digter og højskoleofficer og landmand og noget af det, de gør henne i St. Pederstræde. Og han har spillet billard – så kan man da ikke fortænke hørkræmmer Theil i, at han sagde pas til partiet."

"Er det da så fælt at spille billard?" spurgte Gine.

"Gud, det er det allerværste, man kan gøre," hviskede Jane, "næst efter noget andet. Det var ikke så underligt, han gik til Amerika, for der er han nok. – Hør, sig mig en gang, mens jeg husker det, hvorledes hænger det egentlig sammen med den ildebrandshistorie ude i Værsløv, for der prostituerede Johanna sig nok rædsomt."

"Ja," sagde Gine, "hun bar sig rigtignok forskrækkelig ad. Tænk dig, der kommer en karl jagende ved nattetid og råber, at det brænder på Ullerup. Så ryger vi da alle op, onkel og karlene mellem hinanden, for at få sprøjten trukket ud. Da så onkel og folkene vel var borte, går jeg op for at sige det til Johanna, men døren var lukket, og der var ikke så meget som en kat, der sagde kis. Så kan du tænke dig, at hun var rendt hele den halve mil sporenstregs til Ullerup, uden en gang så meget som at få kjolen hægtet i ryggen. Den ene galoche fandt vi henne ved posten og den anden stak ude i vejen ved mergelgraven, så du kan tænke, hvor hun så ud om benene, da onkel kørte hende tilbage. Og du kan tro, han holdt en skarlagensprædiken, så at Jo-"

"Gud! Og så siger du, at hun ikke har været forlovet med Kristian Falk!" udbrød Jane Jessen. "Det er jo så klart som blæk i

måneskin. Rende – Uh! – Hvad var det for en lyd? Der er jo en, som gi'er sig."

"Det er vist kun vinden i kakkelovnen," sagde Gine og så sig helt urolig om.

"Nej, det var snarere en nede på gaden, som kom til skade," mente Jane. "Gud, hvor det også er kedeligt, at vi ikke kommer til at danse i aften! Gud må vide, hvad vi nu skal bestille? Bare vi kunne få tableau, det er så mageløst. Jeg kan et med Ægirs gæstebud, som vi gav forleden dag hos grosserer Fladstrands. Jeg var Ydun og havde et helt fad med appelsiner, og så var der tolv havfruer, som blev båret af havmænd. Du kan ikke tro, hvor Petersen så sød ud i trikot – og grossereren var Ægir."

Gine ville svare, men fo'r op med et lille hvin, for Svend Vonved, som havde listet sig ind i stuen, bøjede sig i dette øjeblik ind mellem damerne og udstødte en galant lyd, der havde megen lighed med en okses.

"Gud, hvor De gjorde os forskrækket!" råbte Jane.

"Jeg beder tusinde gange om forladelse," sagde den unge Petersen og lo over den anvendte spøg, "men selskabet går over alt, og selskabet venter, mine damer. Vi har allerede taget vort parti, og De hører nu til mit parti – ha, ha, ha, meget godt!"

"Hvad skal det være?" spurgte Jane og viftede sig.

"Ordsprogsleg, min frøken! Vi kan ikke drive det til tableau. *Der* er draperiet, staffagen hovedsagen, men her er hovedsagen hoved. Ha, ha – meget godt!"

"Gud, ikke andet end ordsprogsleg!" sagde Jane hånligt. "Er det os, der skal begynde? De har vel en idé, hr. Petersen? De er altid så fuld af ideer. Hvad skal det være?"

"Ja, jeg har en ting, som De ikke så let skal gætte," svarede Petersen og så meget spekulativ ud. "Jeg får et par horn i panden, tager en rød kappe på og står op på en stol, hvor jeg med en vandkande hælder noget ud over et rosentræ. Ved De, hvad det er?"

"Nej," svarede Gine og så meget dum ud.

"Det er "Fanden heller"," sagde Vonved. "Jeg skulle mene, det er fint. Den gætter de ikke."

"Uf, den er så simpel!" indvendte Jane. "Kan De ikke finde på noget andet?"

"Kan vi ikke tage "måneskin"," spurgte Gine aldeles umotiveret.

"Jeg kan en anden," forsikrede Vonved, "den er rask. Man stiller sig først i en kreds og stikker et ben i vejret. Så løser man sig op og stiller sig i geled. Derpå giver man det hele ved at stille en rad af stole midt på gulvet og sætte hver sit ben op derpå. Det er "benrad"."

"Tak!" sagde Jane indigneret. "Tror De, jeg vil stikke mine ben i vejret, og Gine der går jo med mamelukker. Nej, det skal vi dog ikke ha'e noget af. Kan De ikke finde på noget andet?"

"For eksempel "Ringerige" eller "Skidtmads"," proponerede Gine.

Den unge Petersen så skrækkelig forvildet ud, og Jane bemærkede:

"Johanna er da på vort parti? Forlovede må altid være på samme parti, ellers gætter de hinanden. Skal vi ikke gi'e "guldbrand", den er så yndig?"

"Ja, hvor er Johanna?" spurgte Vonved og så sig omkring. "Jeg troede hun var herinde. Hun gik jo herind, da hun havde

sunget."

"Så må hun være gået ovenpå," bemærkede Jane. "Hendes ene nakkefletning var gået løs, det så jeg tydelig. Forlovede kan da heller aldrig være fra hinanden. Kom nu ind med, hr. Petersen, ellers kommer hr. Strøm Dem i forkøbet. Jeg kan se, at han allerede er i færd med at arrangere noget. Det bliver vist morsomt!"

Vonved fo'r ud efter damerne for at tilintetgøre sin rival, og kabinettet stod et øjeblik tomt. Derpå fyldtes døråbningen med urtekræmmer Petersens svære skikkelse. Han trådte ind sammen med onkel.

"Nå, hr. administrator," lød hans dybe basstemme, "lad nu børnene lege, og lad os få en passiar. Vi er s'gu for gamle til de løjer."

"Å, hvorfor det, hr. Petersen?" indvendte onkel lidt sarkastisk. "Det er en leg, hvori alle, både unge og gamle, kan tage del. Den er lige så oplivende for sindet, som skærpende for forstanden. Hvad er det, De vil opføre derinde?"

"Å," brummede Petersen, "det er noget, som denne digter, denne Otto Strøm har fundet på. Han skal nu altid ha' det så højt. Det er "Vandalerne, som ødelægger Rom"."

"Nej virkelig?" spurgte onkel på sin blideste måde. "Vandalerne, der ødelægger Rom? Det kan gives på mange forskellige måder. Det er synd, at De ikke er med til det, hr. grosserer."

"Hør, hr. administrator," sagde urtekræmmeren og blev ganske kobberrød i ansigtet, "nu er den rom drukket, lad så den sorg være slukket. Der er løbet meget vand i stranden siden den tid."

"Ja," svarede onkel, "det er der, men ulykken var, at det kom ikke i stranden alt sammen. Sig mig nu en gang, Petersen, hvad vil De mig egentlig? Vi to kender jo hinanden."

Urtekræmmer Petersen bad med en håndbevægelse onkel om at sætte sig i sofaen og tog selv plads i det andet hjørne. Der blev en lille pause, under hvilken onkel tog sig en pris, mens Petersen rømmede sig gentagne gange, inden han sagde:

"Hør, hr. administrator, De kunne være mig behjælpelig med en sag, som ligger mig meget på hjerte. Jeg kan måske hjælpe Dem igen med et eller andet – man kan jo aldrig vide hvordan. Ser De, jeg sidder nu sådan, hvad man kalder jævnt og godt i det, og på et par tusinde daler kommer det ikke så nøje an, når det endelig skulle være."

"Ah!" sagde onkel og trommede på snustobaksdåsen.

"Nej, det gør ikke," forsikrede urtekræmmer Petersen. "Ser De, der er nu grosserertitlen. Hvad er den? Hundrede rigsdaler? Jeg har købt en både til mig og min søn og fået firma-ret oven i købet. Men hvad hjælper det? København har jo lige så mange grosserere som der er fallenter. Og delikatessehandler – se, det kalder nu hver anden sveskekræmmer sig for. Jeg fører for over tyve tusinde på lager, og der er ikke ret mange, som gør mig det efter. Min forretning er solid. Jeg rider hverken på veksler eller på vrøvl. Kontant betaling, når fordringen kommer – det er vort firmas valgsprog."

"Et solidt valgsprog," bemærkede onkel og snurrede dåsen rundt mellem tommel- og pegefingeren.

"Se derfor," fortsatte Petersen, "tror jeg, man skylder mig nogen opmærksomhed. Jeg vil ikke tale om leverance til hoffet. Den behøver vi ikke – lad de andre kun beholde den. En orden

vil jeg ikke afslå, men hvad der ville gavne firmaet mest, er en titel. Det er naturligvis narrestreger, noget man sætter på et skilt, på et visitkort, men det har dog sin betydning – det trækker, skal jeg sige Dem. Kunne jeg blive udnævnt til hof-urtekræmmer, eller måske bedre hof-delikatessehandler med ret til at føre det kongelige våben i skiltet, hvad siger De til det?"

"Ja," sagde onkel, "når blot man kunne nå det."

"Nå?" spurgte Petersen lidt hånlig. "Å, det lod sig vel gøre. Ser De, jeg ved, at Hans Majestæt har bestilt en stor vase ovre hos Dem; den er nok til to tusinde fem hundrede?"

"Ganske rigtigt," sagde onkel; "vi har den netop under arbejde."

"Ser De, hr. administrator," fortsatte Petersen, "nu er min plan følgende. Jeg bestiller en ganske lignende. De kan gerne gøre den lidt flottere, om De vil. Når så den kongelige vase udstilles, for at overhofmarskallen kan tage den i øjesyn, beder jeg Dem stille min vase ved siden af, sådan ganske tilfældigt, forstår De? Hvis så overhofmarskallen skulle spørge, til hvem den er, eller hvis han måske skulle finde den smukkere, så kan De jo lade et ord falde om, at den ganske står til hans disposition. Det er jo kun et ord, forstår De. Jeg får kongens underskrift på udnævnelsen, og han – – nå, den skal ikke koste ham noget."

"Så får jeg vel fri kaffe?" spurgte onkel og rejste sig.

"Ja, ønsker De det, hr. administrator, så kommer det heller ikke så nøje an på det," forsikrede Petersen, som endnu ikke anede uråd.

"Hør nu, Petersen," sagde onkel og stak med den ene hånd gulddåsen i baglommen, mens han med den anden knappede

sin frakke til, "De er en driftig mand, og i visse henseender også en snu mand; men en fin mand er De, vor herre død, ikke. Jeg har lyst til at fortælle Dem en lille historie. Den er ikke fra hoffet, men får overhofmarskallen den at vide, kunne det dog være, at hof-delikatessehandleren røg af pinden."

"Hvad behager, hr. administrator? – En historie? Jeg ved virkelig ikke, hvad De mener," stammede urtekræmmer Petersen, der nu ligeledes rejste sig op.

"Å, det er kun en ganske lille en," sagde onkel tørt. "Ser De, sådan i slutningen af januar kom en aften et ungt menneske op til mig og fortalte mig, at han ville drukne sig, hvis han ikke fik arbejde. Jeg giver ellers aldrig det slags folk noget, men ved et tilfælde kom jeg til at beholde ham og satte ham til at polere guld – andet duede han ikke til, troede jeg. Jeg holder et temmelig skarpt udkig med mine arbejdere, især når der er et eller andet ejendommeligt ved dem, og hos denne unge fyr var der adskillige ting, jeg nok ønskede at vide. Jeg troede først, at jeg havde gjort en dumhed, men jeg så snart, at jeg havde taget fejl. I begyndelsen var han kejtet og gjorde ulykker, men lidt efter lidt tog han sig op. Han blev stuens flinkeste arbejder, sled i det, tidlig og sildig, ofte til langt ud på natten. Der var dem, der sagde, at han om søndagen førte et vildt liv, og at han holdt et fruentimmer ude på Vesterbro. Jeg fik lyst til at se disse sager lidt efter i sømmene, for han satte ikke noget i forsørgelseskassen, således som vore andre folk plejer at gøre. Nu er det mærkeligt, hvorledes vi somme tider kan tage fejl i vor dom, for denne unge mand, som jeg troede var en døgenigt af en digter, viste sig at være en ganske flink polytekniker, en fattig, blind enkes eneste søn, og det fruentimmer, som han

underholdt – var hans moder. De skulle vel ikke have hørt noget om denne unge mand?"

"Nej, hr. administrator," svarede Petersen. "Jeg ved slet ikke, hvor De vil hen."

"Virkelig?" spurgte onkel skarpt. "Så får jeg hjælpe på Deres hukommelse. Denne unge mand kaldte sig Olsen, da han kom på fabrikken, men hans rette navn er Kristian Falk, søn af en koffardikaptajn Falk, som for nogle år siden kom i stor armod og døde få år efter. Skulle De så ikke kende noget til ham?"

"Falk? – Kristian Falk?" spurgte urtekræmmer Petersen eftertænksom. "Min søns tilkommende svigerfader har haft familie af dette navn, men der kan det næppe være."

"Næppe," sagde onkel med skærende bitterhed. "Hørkræmmer Theil ville vist ikke lade sin nærmeste slægt vansmægte i armod. Kender De ellers ingen af dette navn?"

"Nej," svarede Petersen, "ikke det jeg ved af."

"Ja, så kommer jeg til slutningen af min historie," sagde onkel. "Ser De, denne unge mand skulle polere den vase, som Hans Majestæt kongen har bestilt. Det er ikke noget let arbejde, og han er den eneste på fabrikken, som er i stand til at gøre det. Vasen var sat hen til ham, jeg venter overhofmarskallen om otte dage; men nu kommer det mærkelige – i søndags er Kristian Falk sporløst forsvundet."

"Forsvundet!" udbrød urtekræmmer Petersen forskrækket. "Har De meldt det til politiet?"

"Nej," svarede onkel roligt, "det er tværtimod politiet, som meldte det til mig. De ved måske, at der for den kongelige fabriks vedkommende består en gammel anordning, ifølge hvilken ingen af dens arbejdere kan hæftes for gæld, forinden

man hos fabrikkens administrator har forhørt sig, hvorvidt han kan undværes i fabrikkens tjeneste. Det er, som sagt, en gammel bestemmelse, vedtaget under Frederik den Sjette, for at ikke bestillingerne til hoffet skulle lide noget afbræk i deres udførelse. Trods dette har man uden videre sat Falk i Slutteriet, og jeg bliver nødt til at melde overhofmarskallen dette ejendommelige tilfælde som grund til, at vasen til Hs. Majestæt kongen ikke bliver færdig i rette tid. Om Deres kan der således for øjeblikket slet ikke blive tale."

"Å," sagde urtekræmmer Petersen foragteligt, "gælden er vel ikke større, end at jeg kan betale den med, hvis det skulle knibe. Hvem har sat ham? En eller anden jøde rimeligvis."

"Ja, se her, min kære Petersen," sagde onkel, idet han knappede sin frakke op og tog en billet frem, som han lagde på bordet, "her kommer vi til et besynderligt tilfælde. Det er ganske sikkert en vis Isaak, kommissionær og pantelåner, men bag ved ham står der en anden. ved De, hvem det er?"

"Nej," svarede urtekræmmer Petersen forvirret, "jeg har tidligere benyttet Isaak til et og andet, men med denne affære står jeg ikke i nogen som helst forbindelse."

"Det glæder mig ret at høre," sagde onkel, som langsomt lukkede billetten op, "for den, der med velberåd hu berøver en fattig blind enke hendes eneste søn, han forekommer mig, mildest talt, en slyngel. Synes De ikke det, hr. Petersen?"

"Å jo," svarede urtekræmmeren, "det kunne man nok sige, sådan for en gangs skyld, og når man ikke er forretningsmand. Jeg, som sagt, kender ikke noget til den historie."

"Det er mig kært, for i begyndelsen troede jeg, at De kendte den særdeles vel," sagde onkel med et vist eftertryk. "De har jo

optaget Deres hr. søn i forretningen?"

"Ja, fra nytår af," forklarede urtekræmmer Petersen. "Meget vel," sagde onkel, "så må det være den ene af firmaet, der har handlet på egen hånd, for det er Deres søn, som ved Isaak har ladet fordringerne på Kristian Falk opkøbe, for derefter at sætte ham i Slutteriet. Jeg antager, at denne nyhed vil interessere Dem lige så meget, som den vil øve en gavnlig indvirkning på overhofmarskallen, når han i Hans Majestæts ærinde besøger den kongelige fabrik. De vil have gjort Hans Majestæt en væsentlig tjeneste og risikerer at blive udnævnt til "virkelig over-hof-delikatessehandler med leverance"."

Med disse ord bukkede onkel ceremonielt for den forbavsede urtekræmmer og var i næste øjeblik ude af stuen. Petersen stirrede målløs efter ham, så tog han et par hornbriller frem, satte dem på næsen og begyndte at gennemlæse billetten. Men næppe havde han gennemløbet to linjer, før han atter kastede den fra sig, slog i bordet, så det dundrede, og med en stentorstemme, som ikke gav slaget noget efter, råbte han ind i stuen:

"Svend, kom herind!"

Svends begreber om, hvorledes vandalerne havde set ud, dengang de ødelagde Rom, var ikke lidet forskellige fra den almindelige opfattelse, for han kom farende ind med hørkræmmer Theils lodne hue på hovedet, fru Petersens fo'rværkskåbe omvendt på ryggen, et kosteskaft i hånden og låget af en mælkespand på den venstre arm. Dette imponerende ydre syntes dog slet ikke at afskrække den gamle Petersen, for han lukkede rask døren efter ham og sagde med en stemme, som dirrede af tilbagetrængt harme:

"Svend, du er et asen!"

Vonved syntes fuldkomment vant til denne opfattelse af forholdene, for han rettede blot på stålbrillerne, som øreklapperne på den lodne hue havde bragt i uorden, og sagde tvært:

"Nå, hvad er der nu i vejen? Du behøver ikke at skråle så højt."

"Du gør ikke andet end den ene dumhed oven på den anden," tordnede faderen. "Hvem har skrevet –"

"Å, det var jo ikke mig, som skrev invitationerne på adressekortene," vrissede Vonved. "Det var også noget at sætte Møller til det arbejde. Han ved jo ikke engang, hvorledes et visitkort ser ud."

"Å, Fanden i vold med invitationerne!" råbte urtekræmmer Petersen. "Kender du dette, din æsel?"

"Nå, så det ved du også," sagde Vonved i en betydelig nedstemt tone. "Ja, jeg har sat ham, det er ganske i sin orden."

"Og hvorfor, om jeg må spørge?" tordnede faderen på ny.

"Å, det er en privat affære," brummede Vonved. "Jeg holder ham der for mine egne penge, men hvis du endelig vil vide det, så er det af hensyn til Johanna. Tror du ikke jeg ved, at hun endnu er forelsket i den laps? Og så skulle jeg vel tåle, at han hver dag render forbi hendes vinduer og følger efter hende, når jeg står i butikken? Det er allerede galt nok, at både du og hørkræmmer Theil gør hende opsætsig ved enhver lejlighed. Jeg behøver ikke ham med. Han bliver, hvor han er."

"Nej, gu' min sæl, om han gør," råbte urtekræmmer Petersen. "Du skaffer ham ud i morgen den dag; han skal polere den store vase til kongen."

"Den kan han polere i Slutteriet. Jeg smider ikke hundrede daler i rendestenen."

"Men er du da rent besat, dreng!" råbte faderen og tog ham i skulderen. "Vil du ikke gøre, hvad jeg befaler? Og hvad tror du, din kæreste vil sige dertil, hvis hun får det at vide?"

"Å, hun får det ikke at vide," sagde Vonved trevent. "Hun tror, at han er på vejen til Amerika, og desuden kan hun ikke blive galere, end I allerede har gjort hende."

"Du vil altså ikke?" spurgte faderen.

"Nej," sagde Vonved bestemt og nærmede sig døren. "Jeg hader den karl. Han bliver, hvor han er – men på min bryllupsaften kan han rejse, hvorhen han vil."

"Men du ruinerer jo alt!" råbte urtekræmmer Petersen og greb fat i kappen for at holde ham tilbage.

"Gør nu ingen skandale," hviskede Vonved og sled sig løs, "nu har det varet længe nok."

Urtekræmmer Petersen stampede i gulvet, idet Vonved lukkede døren til selskabssalen for ham. Derpå udstødte han et: "Fanden rider skinbarlig drengen!" hvorpå han ilede ud ad korridordøren, som han smækkede i efter sig.

Næppe havde urtekræmmer Petersen forladt værelset, førend jeg hørte det samme, smertelige suk, men denne gang klart og bestemt lige ved siden af mig. Forskrækket ville jeg rejse mig op, men i samme øjeblik sloges gardinerne til side, og Johannas ansigt, blegt og tårevædet, stirrede et øjeblik ud i det forladte kabinet. Næppe havde hun forsikret sig om, at hun var alene, før hun styrtede hen til bordet, greb den efterladte billet og begyndte at læse den. Jeg så hvorledes hendes hænder rystede, og idet hun knugede den uheldsvangre billet sammen i sin

hånd, kastede hun sig i sofaen, bøjede det smukke hoved ud over den fremlagte arm og hulkede højt. Hun lagde i sin smerte og bevægelse slet ikke mærke til, at jeg sad lige nedenunder ved sofaens fod, og at hendes tårer faldt en for en lige foran mine fødder. En af dem traf min hånd. Jeg følte det næsten som en smerte. Den var så varm, så brændende hed.

"Min Gud, min Gud!" hulkede hun, "hvorfor skal jeg dog stå så alene her i verden? Der er ikke en, som bryder sig om mig, ikke én, hos hvem jeg kan søge hjælp. O, min Gud, send mig en hjælper, om det så kun var en af dine ringeste. Lad mig ikke forgå i angst og fortvivlelse!"

Jeg stirrede på hende. Hun havde atter taget hænderne fra ansigtet og så i dette øjeblik så forsørget, så fortvivlet ud, at jeg uvilkårlig rejste mig op.

"Vær ikke bange, Johanna," sagde jeg. "Jeg er her, og jeg vil hjælpe dig!"

"Hvem er det?" råbte hun og for forskrækket i vejret. "Hvad gør du der? Hvorfor har du luret, Viggo?"

"Jeg har ikke luret, Johanna," sagde jeg stolt. "Jeg kedede mig derinde i det store selskab, og så satte jeg mig herind, fordi jeg var bedrøvet."

"Ak, Gud, Viggo," sagde hun, "hvad tænker du om mig? Hele verden bagtaler mig. Der er ingen, der vil unde mig fred, ikke en!"

Hendes tårer randt ned over mine kinder, og hendes bløde lokker berørte min tinding. Jeg følte mig så glad, næsten salig derved; der var et glimt af de svundne dages paradis deri, og jeg så dybt ind i hendes mørkebrune øjne, idet jeg sagde:

"Vær ikke bange, Johanna; jeg skal hjælpe dig."

"Du?" sagde hun og rystede sørgmodig på hovedet. "Du kan ikke hjælpe mig, Viggo. Du ved ikke, hvad det drejer sig om; du kender det jo ikke."

"Jo," udbrød jeg, "jeg kender det, Johanna. Han har arbejdet ovre hos os og været så god imod mig. Han har lavet tinsoldater til mig og taget mig med ud at spadsere. Jeg har været hjemme hos ham, jeg har besøgt hans moder, og jeg har set til ham i fængslet. Jeg kan godt hjælpe dig, når du blot vil."

Hun stirrede overrasket på mig, men sagde ikke et eneste ord. Så slyngede hun begge armene om min hals, bøjede sig ned og trykkede et langt, et brændende kys på min pande. Derpå greb hun billetten, stak den ned på sit bryst, og med et udtryk, som havde hun fattet en stor beslutning, greb hun mig ved hånden og hviskede hurtig og bestemt:

"Kom Viggo, følg mig!"

Vi ilede ud i korridoren. Den var tom. Uden at sige et ord greb hun sin burnus, hyllede sig i den og trak dens hvide hætte op over hovedet. Jeg havde fundet min frakke og kasket og uden at ane, hvad Johanna ville, fulgte jeg hende instinktivt og stod et øjeblik efter ude på den oplyste trappegang. Her standsede hun. Det var, som tvivlen på ny kom over hende, men pludselig samlede hun burnussens folder tæt omkring sig og sagde for sig selv:

"Jeg kan ikke andet, det må så være!"

Lige i det samme hørte vi nogen smække med døren og komme op ad trappen nedenunder. Jeg bøjede mig ud over rækværket; det var min antagonist, Svend Vonved. Han var i skjorteærmer og kom styrtende op ad trappen med en borgerchakot på hovedet, gehæng om livet, og i favnen en

gammel uniform, som rimeligvis skulle bruges til den næste forestilling. Johanna trykkede sig op i en krog – jeg stillede mig foran hende. Vonved kom farende op ad trappen med tre trin ad gangen og var i sin ilfærdighed lige ved at styrte forbi os, da han pludselig standsede, og idet han holdt på chakoten, halvt forbavset, halvt vred udbrød:

"Hvad er det, Johanna? Hvad vil du på trappen med den tossede dreng?"

Der fulgte intet svar, og Vonved fortsatte i en irriteret tone:

"Hvorfor svarer du ikke? Må jeg bede om en forklaring?"

"Ja, den skal du få," sagde Johanna og trådte frem. "Jeg vil bort, bort fra al den løgn og uredelighed, hvori jeg har indviklet mig, bort fra al den ukærlighed og hjerteløshed, hvormed du har bragt mig sammen. Bort fra din faders og din moders hus, men fremfor alt bort fra dig! "

"Hvad behager? Du vil hjem?" udbrød Svend og så på en gang både ondskabsfuld og forskrækket ud. "Da skulle jeg dog meget bede om, at jeg får lov til at følge dig."

"Nej," sagde Johanna, og hendes stemme havde en underlig skør klang, som isen, når den bryder om foråret. "Aldrig skal du følge mig mere! Aldrig skal du få et godt ord fra mine læber. Du kan blive, hvor du er – men min bryllupsaften kan du rejse, hvorhen du lyster."

Der var en højhed og ro i Johannas ansigt, som uvilkårligt imponerede. Svend tumlede tilbage mod rækværket og stammede blot:

"Du ved det?"

"Ja," svarede Johanna med stigende bitterhed og rev med et tag den venstre handske af, så at den sprængtes fra øverst til

nederst. "Der, Vonved! Tag tilbage, hvad du har givet mig! Den har ligget som en lænke omkring min sjæl – jeg bryder den og gør mig fri."

"Nej, jeg tager den ikke," sagde Svend, der begyndte at indse farens størrelse. "Du følger med, Johanna! – Jeg befaler dig det!"

"Jeg lyder ingen befaling længere!" råbte Johanna og kastede ringen fra sig, så den sprang ud over rækværket. "Jeg har aldrig elsket dig. Nu hader jeg dig! Ja foragter dig, som den, du er!"

Vonved tumlede tilbage, som ramtes han af et usynligt slag. Han så i dette øjeblik så sølle ud, at jeg næsten fik medlidenhed med ham. Johanna benyttede øjeblikket og fløj som en fugl ned ad trapperne. Jeg ville følge efter, men han kastede uniformen, greb mig ved armen og sagde rasende:

"Du bliver, dreng! Du skal op til din onkel!"

"Nej," råbte jeg og stødte til ham, så chakoten faldt af, "jeg følger med Johanna til Slutteriet."

"Til Slutteriet!" udbrød han forfærdet og slap mig.

"Ja," gentog jeg, "til Slutteriet. Jeg ved godt, hvad du har gjort, og onkel med, jeg skal hilse dig fra Kristian Falk – det har han bedt mig om."

Vonved så på mig med et underlig glasagtigt blik, men han gjorde intet forsøg på at standse mig, og det havde heller ikke hjulpet ham noget, for jeg var fast bestemt på at slås til det sidste, ja bide ham, hvis det var nødvendigt.

13. En handelsaffære

I gadeporten stod Johanna. Hun rakte hånden ud imod mig. Den var kold som den sne, der i tætte flokke faldt ned fra himlen og dækkede fortovet.

"Skal vi til Slutteriet?" spurgte jeg.

"Nej," svarede hun og rystede på hovedet. "Å, min Gud, jeg ved næppe, hvad jeg vil. Kan du komme til ham?"

"Ja," sagde jeg, "i morgen, når onkel sover til middag."

"Kom med, kom med!" udbrød hun med feberagtig uro. "Nu ved jeg, hvad jeg vil gøre. O, min Gud, hvis de finder på at forfølge os – og min fader!"

Hun ilede hen ad den snebelagte gade så hurtigt, at jeg knap formåede at følge hende. Mangen en adstadig aftenvandrer vendte sig om og så efter den smukke, sommerklædte pige, der på atlaskes sko ilede hen over den halvtøede martssne, kun med en lille dreng til ledsager. Andre, der ikke var så adstadige, gjorde bemærkninger over os, men Johanna syntes hverken at høre eller se, og få øjeblikke efter stod vi ved hørkræmmer Theils port. Her gik vi ikke ind gennem boden, skønt denne var oplyst. Ad en stejl og mørk køkkentrappe nåede vi op til hendes værelse.

En ejendommelig fin vellugt bølgede mig i møde, da døren åbnede sig til det lille kammer – en duft, som jeg kendte så godt fra gamle dage, og som i et øjeblik vakte alle fortidens lysende minder.

Længe før Johanna havde fået tændt lys, var det, som så jeg de gamle bekendte omkring mig, og da endelig lampen med den kinesiske skærm var tændt, forundrede det mig slet ikke at se det gammeldags fortepiano, de spraglede tulipaner og hyacinter, det brogede tæppe og den gamle kineser, med den spidse hue, oven på etagéren. Selv kolibrierne og paradisfuglen lå der endnu, og det eneste, der var nyt, var et stort maleri af den ranke frue, som hang over Johannas skrivebord. Jeg fortsatte at betragte dette billede, der med sine melankolske øjne, så fulde af resignation, syntes at stirre ned på os, og sagde:

"Det er din moder, Johanna. Hvor hun var smuk!"

"Min moder!" sagde hun og fik pludselig tårer i øjnene. "Ak moder, moder! Hvad må du tænke om din datter?"

Jeg stirrede på Johanna og syntes, at det var så underligt, at hun talte til portrættet i stedet for til mig, men hun drog mig hen til sig og sagde blidt:

"Kære stakkels Viggo! Du savner både fader og moder; du ved, hvad det er. Så lad os to moderløse hjælpe hinanden. Se her," fortsatte hun og trak en ibenholts kasse frem, "her er alt, hvad jeg ejer. Også det har været moders; hun holdt så meget deraf, men jeg er vis på, at hun ville have ofret det for at frelse en ulykkelig. Bør jeg da ikke gøre det samme?"

Hun lukkede kassen op og fremtog en del etuier i rødt og sort fløjl, som indeholdt ringe, armbånd og brocher. Derpå åbnede hun et låg i kassens bund og tog et prægtigt halssmykke frem, hvis sten funklede i lampelyset så røde og glimrende, som var de farvet med den ædleste vin. Derpå tog hun armbåndet af sin

arm, løste perlesmykket af sin hals, lagde det sammen med det øvrige og sagde:

"Dette må du sælge for mig, Viggo, så snart du kan. Tror du, du kan gøre det?"

Jeg var ganske blændet af al den rigdom, der lå bredt ud for mig, og tænkte, at det måtte være såre let at blive af med så skønne sager, og svarede derfor dristigt ja.

"Nu må du bære dig snildt ad, kære Viggo," sagde Johanna og så vemodigt smilende på mig. "Bryd dig ikke så meget om, hvad du får for det, som at du blot får noget, uden at bringe mig i forlegenhed. Gå ikke til de store guldsmede, men søg en lille, beskeden butik, hvor der bor folk, som ikke vil udfritte dig. Sælg det ikke alt på én gang, og bring halvdelen af pengene til hans gamle moder og halvdelen til ham."

"Til Falk?" spurgte jeg, skønt det kostede mig anstrengelse af få det frem.

"Ja, til ham, til din ven," svarede Johanna og blev blussende rød. "Men for Himlens skyld, sig ikke, at det kommer fra mig. Nu må du gå! Farvel, Gud velsigne dig!"

Vi hørte fodtrin fra korridoren. Johanna slukkede lampen og lukkede døren efter mig. Der stod jeg nu ude på den iskolde, mørke trappegang med hænderne fulde af guld og perler – så rig havde jeg aldrig troet, at nogen kunne være. Men med rigdommen og mørket kom frygten for at miste, hvad der var mig betroet, og mit mod, der havde været så stort i Johannas venlige kammer, tabte sig betydeligt, mens jeg tænkte over, hvorledes jeg nu i ordets dobbelte betydning skulle handle. Den bedrøvelige historie med onkels rejsestok randt mig atter i hu, og for at undgå lignende efterstræbelser for fremtiden,

stoppede jeg armbåndet og brocherne ned i det ene, halsbåndet i det andet skaft af mine nye trækstøvler, som jeg syntes ganske særligt egnede dertil. Koralbåndet stak jeg derimod ind under min bælgvante, for det skulle være det første, som jeg ville sælge.

Således udrustet nåede jeg porten og slap ud på gaden, ligesom vægteren råbte ni. Da jeg kom ned imod urtekræmmer Petersens sted, så jeg en sort, tilknappet skikkelse ilfærdig komme ud ad porten. Jeg fik en stor forskrækkelse, for det kunne ikke være andre end onkel, og instinktivt bøjede jeg af til venstre og satte kursen ned imod Gammelmønt. Her opdagede jeg en lille lav butik, hvor der kun var udstillet få og tarvelige genstande, og her bestemte jeg mig til at prøve min lykke. Jeg blev stående udenfor og så ind, for om muligt at gøre mig bekendt med ejeren, og lidt efter kom en dreng ud for at sætte skoddet for vinduet. Det var en bleg, lille jødedreng med forunderlig store, mørke øjne og med en ejendommelig melankoli i blikket. Jeg så på ham, og han så på mig. Mellem drenge er der altid en særegen, let forståelse, og han sagde derfor uforbeholdent, idet han lænede skoddet op mod muren:

"Hvorfor står du her udenfor? Vil du ind, så skynd dig! Nu lukker vi."

Jeg tøvede ubestemt. Han så forskende på mig og sagde:

"Du skal vist sælge noget?"

"Ja," svarede jeg.

"Så sælg det til mig," hviskede han. "Du kan jo gerne give mig den profit. Han derinde køber aldrig noget af drenge, forstår du?"

"Nej," sagde jeg. "Hvorfor ikke?"

"Fordi det, som drenge bringer, ofte er –"

Og hermed stak han sin højre hånds pegefinger ind i venstre mundvig og lod den svuppe tilbage med en klukkende lyd.

"Hvad mener du med det?" spurgte jeg.

"De kristne siger, at jøderne stjæler," sagde drengen og så vist på mig. "Men du skal ikke tro dem; jeg har set kristne stjæle, og jøder giver det stjålne tilbage. Men at handle er en ærlig sag. Hvad har du?"

"Jeg har ikke stjålet," sagde jeg harmfuldt, og for at vise, at jeg mente det oprigtigt, tog jeg mod til mig og trådte ind i butikken.

I en alkove bag ved disken sad en fø'r, lille mand på en trebenet stol og ordnede på et stort stykke fløjl de perler, som han med en niptang tog ud af forskellige æsker. Skæret af en arbejdslampe faldt lige på hans ansigt, og lampen fra butikken belyste hans øvrige skikkelse, som var indhyllet i en mørkebrun talar, svøbt tæt sammen om fødderne, der stak i et par uhyre sivsko. På hovedet bar han en sort kalot, men hvad der bidrog til at give hans ansigt et højst ejendommeligt udtryk, var ikke blot de svære, buskede øjenbryn, men navnlig den store, stærkt krummede næse, der gik lige i flugt med panden, så at han derved fik en stor lighed med den fugl, man kalder søpapegøje.

"Nå, hvad vil du, min lille ven?" spurgte manden yderst venlig og stirrede på mig, men han beholdt hornluppen i det højre øje og kneb det venstre stærkt sammen, hvilket slet ikke forskønnede ham.

"Jeg – jeg vil gerne sælge noget," stammede jeg.

"Å, så du vil sælge?" spurgte manden. "Og hvad er det så, du vil sælge? Guldtresser? Eh?"

"Nej," svarede jeg noget forvirret, "det er kun et koralbånd."

"Nå, så det er perler," sagde manden. "Det er netop noget i mit fag. Hvor har du fået det fra?"

Jeg havde slet ikke tænkt på muligheden af dette spørgsmål, og det varede derfor lidt, inden jeg kom så vidt, at jeg kunne fremstamme:

"Det – det har jeg fundet!"

"Nå, så du har fundet det, min lille ven!" sagde manden og så opmærksomt på mig. "Hvor finder du sådanne rare perlebånd?"

Jeg blev ganske rød i hovedet og ledte efter en løgn. Men da jeg i en hast ingen bedre kunne finde, svarede jeg, at det var på fælleden.

"Hvad skal du så have for det bånd?" spurgte manden.

Jeg samlede alt mit mod og mente, at tyve rigsdaler ville være en passende pris.

"Hør nu, min lille ven," sagde guldsmeden, som opmærksomt havde betragtet hver enkelt perle, "du ser mig ud til at være en skikkelig og rar, lille fyr, der ikke løber om med stjålne sager."

Jeg følte, at blodet steg mig til hovedet ved tanken om, at jeg kunne betragtes som tyv. Guldsmeden fortsatte at stirre på mig, som en rovfugl på sit bytte, og sagde derpå:

"Der er mange, som vil købe det bånd for tyve daler. Ved du, hvad det er værd?"

Jeg tilstod min fuldkomne uvidenhed, og guldsmeden fortsatte:

"Ser du, det er rosakoraller fra Palchetti i Neapel. Vi perlehandlere kender straks hinandens varer. Den perle, som hænger der midt i båndet, så stor som en nød, den er alene fyrretyve rigsdaler værd. Kan du så sælge det for tyve?"

Jeg var græsselig forvirret over min dumhed, og vidste heller ikke rigtig, hvor manden ville hen. Jeg lod mig derfor nøje med at svare nej.

"Der er noget, som kaldes ulovlig omgang med hittegods, og straffen derfor er vand og brød," sagde han og klappede mig på skulderen. "Nu skal jeg gøre anmeldelse til politiet, så kan du høre herind i morgen om findeløn. Du er kommet til en jøde, men til en ærlig jøde, mærk dig det. Der er mit adressekort. Det kan du tage for en sikkerheds skyld, men båndet beholder jeg, til vi hører, hvad politiet siger."

Jeg ville til at gå, meget misfornøjet over den vending, handelen havde taget, men i døren faldt det mig ind, at en så skikkelig mand måske nok ville købe en af de mindre genstande, og jeg vendte derfor atter om, idet jeg sagde:

"De skulle ikke have lyst til at købe noget andet? Jeg har også nogle ringe og et par brocher."

Manden så på mig med et udtryk af forbavset mistillid, og drengen spilede øjnene vidt op.

"Hvor har du dem, min lille ven?" spurgte guldsmeden.

"Ja, dem har jeg i støvleskafterne," svarede jeg. "Vil De se dem?"

Guldsmedens ansigt antog i dette øjeblik et højst mærkeligt udtryk; han lignede nu mere end nogen sinde den omtalte søfugl, når den skal til at åbne en østers.

Drengen sagde ikke et ord, men tog stiltiende en svær jernstang, som han med stor omhu anbragte i de bøjler, der fandtes på dørkarmen. Derpå vendte han sig om og betragtede mig med øjne så glubende, som ville han sluge mig.

"Nå, så du har det i støvleskafterne?" sagde den gamle guldsmed og skød kalotten tilbage. "Det var et mærkeligt sted. Å, Aron, hold lidt på ham."

Aron sprang ind på mig og slyngede bagfra begge sine arme om mine, så at de sad fast som i en skruestik. Jeg sparkede ud, højst oprørt over denne voldshandling, men Aron praktiserede mig i en håndevending op på den trebenede stol, lagde det ene ben over mine, og et øjeblik efter stod begge mine støvler på gulvet.

"Hvem skulle se det på dig?" sagde guldsmeden, mens han halede det ene stykke op efter det andet, og til slutning fremdrog Johannas prægtige rubinhalsbånd. "Hvor har du stjålet alt dette, din lille gavtyv?"

"Jeg har ikke stjålet det," råbte jeg grædende, "jeg er ingen tyv. Kæreste hr. guldsmed, lad mig bare gå, så må De gerne beholde halsbåndet; det vil jeg forære Dem."

"Nå, så det vil du, din lille tyveknægt? Ja, det tror jeg nok," sagde manden og tog sin hat ned fra skabet. "Nu kan du og Aron holde hinanden med selskab, så går jeg efter politiet."

"Nej, nej, det må De, for Guds skyld, ikke!" råbte jeg forfærdet ved tanken om for tredje gang at skulle støde sammen med denne forskrækkelige magt. "Jeg forsikrer Dem, jeg har ikke stjålet. De kan jo spørge min onkel derom."

"Hvem er din onkel?" spurgte guldsmeden tøvende og vendte sig halvt om i døren, som Aron atter havde åbnet.

"Det er administratoren ved den kongelige porcelænsfabrik!" råbte jeg angstfuld. "Lad mig bare komme hjem, så vil jeg fortælle det alt sammen."

"Nå, så det er din onkel," sagde guldsmeden. "Ja, ham kender jeg meget godt; han køber sit guld her. Det er en ærlig mand. – Ja, vi kan jo forsøge det," fortsatte han og lukkede døren. "Politiet løber i ethvert tilfælde ikke fra os."

Jeg standsede min voldsomme tårestrøm, lettet ved tanken om, at onkel skulle være dommeren. Aron hjalp mig de nye støvler på med et meget mistænksomt blik, og den gamle guldsmed pakkede sagerne sammen i et ternet tørklæde, som han stak i lommen. Derpå vandrede vi af sted med Aron som arrieregarde, mens den gamle guldsmed holdt mig så fast om håndleddet, at det formelig smertede.

Rasmus satte et helt mærkeligt ansigt op, da jeg i dette optog skred igennem porten, men endnu mærkeligere så jomfru Mortensen ud, da hun med et forfærdelsesudbrud lukkede døren op, og under adskillige meningsløse talemåder førte os ind i onkels værelse, hvor Aron straks stillede sig ved døren som skildvagt.

Her slap den gamle guldsmed det tag, han havde i mig, og idet onkel forbavset vendte sig på den stol, hvor han sad og skrev, for jeg op på hans skød, slyngede begge armene om hans hals og udbrød hulkende:

"Onkel, jeg har ikke stjålet! Tro mig dog endelig; jeg har ikke stjålet!"

Jeg var ikke vant til at nærme mig onkel på en så heftig og umiddelbar måde – siddet på hans skød havde jeg aldrig før.

Han syntes også mere forbavset herover end over det uventede besøg, men onkel lod sig aldrig konsternere. Uden at sige et ord løsgjorde han mine arme fra sin hals, betydede jomfru Mortensen, som stak hovedet og lyset ind ad den

halvåbne dør, at hun var overflødig, og efter at have skudt slåen for, sagde han, som om der intet var i vejen:

"Nå, min gode hr. Hirsch! Hvorledes har De fået fat på min søstersøn?"

"Er han virkelig administratorens søstersøn?" udbrød den gamle guldsmed og hang i ordets egentlige forstand med næbet. "Gå hjem og luk butikken, Aron! Til politiet kommer vi nok ikke."

"Politiet?" udbrød onkel. "Har drengen gjort spektakler på gaden?"

"Nej, Gud bevar' os! Han gik ganske fredelig, men man kan ikke være forsigtig nok i min bestilling, hr. administrator."

Med disse ord lukkede hr. Hirsch op for sit ternede tørklæde og udbredte de glimrende sager på bordet. Onkel sendte mig et blik, kun et eneste, men da han så uskyldighedspræget i mit ansigt, tog han blot halsbåndet, det samme, som Johanna havde båret ovre i selskabet, betragtede det og sagde:

"Nå, min gode Hirsch, hvad er der så i vejen?"

"Ja, ser De, hr. administrator, alt dette havde drengen i støvleskafterne," stammede guldsmeden, forvirret over onkels stoiske ro. "Han spurgte, om jeg ville købe det, men på en så underlig måde, at jeg måtte fatte mistanke. Han vidste ikke engang, hvad det var værd."

"Nå, og hvor meget anslår De det så til?" spurgte onkel.

"Der er for over hundrede daler i guld," sagde guldsmeden. "Stenene kan jeg ikke så lige bedømme, men jeg anslår det hele til henved et tusind daler."

"Det er meget godt," sagde onkel. "Vil De give mig det skriftligt."

Guldsmeden satte sig ned og noterede stykke for stykke. Onkel gik op og ned ad gulvet med hænderne på ryggen, som om der slet intet var i vejen. Kun af og til sendte han mig et forskende blik, men jeg holdt ud.

"Det var ubesindigt af mig, min gode Hirsch, at sende drengen på den tid af aftenen," sagde onkel, da guldsmeden havde endt sin vurdering. "En dame, jeg kender, ønsker at afhænde disse genstande, men drengen må have misforstået mig. Han skulle blot høre, hvad tingene var værd. De har nok gjort ham ordentlig forskrækket?"

"Ja, hr. administratoren må have mig undskyldt," sagde guldsmeden forvirret, "men i vor håndtering, ser De – jeg håber ikke, at hr. administratoren tager det ilde op, men –"

"Nej, vist ikke. De er en ærlig mand, min gode Hirsch," sagde onkel og klappede ham på skulderen. "De kan i morgen sende mig ti unzer guld. Jeg har nogle forsøg for i denne tid, og kommer til at bruge lidt mere end sædvanlig."

Guldsmeden bukkede og gik. Onkel låsede efter ham og vendte sig derpå rask imod mig, idet han indtrængende sagde:

"Hvor gav jomfru Theil dig disse ting?"

"Jomfru Theil?" stammede jeg.

Jeg var så uvant med at høre Johanna benævne således.

"Nu sandhed, Viggo!" sagde onkel strengt og satte sig i lænestolen. "Det var en lykke, at jeg straks kendte dette halsbånd. Jeg lagde netop mærke til det, dengang hun sang. Fulgte du hende hjem?"

"Ja, jeg gjorde," stammede jeg meget ulykkelig.

"Og så gav hun dig disse ting at sælge?"

"Ja," svarede jeg.

"Hør nu, Viggo," sagde onkel og satte mig op på sine knæ, "her er noget bag alt dette, som jeg vil og må vide. Den aften, da du kom så sent hjem, efter at have besøgt denne Olsen, sagde du, at du ikke kunne fortælle det, og jeg lod mig nøje dermed. Nu derimod vil jeg vide alt, selv den mindste ting, som du har haft at gøre med ham. Fortæl mig alt, hvad du ved, det skal ikke blive til hans skade, men sandhed fra først til sidst!"

Jeg så, at der ikke var andet at gøre, og jeg tog fat, i begyndelsen kejtet og usammenhængende, men lidt efter lidt rev min følelse for Olsen mig med. Jeg fortalte om mit sammenstød med ham, om ildkanalen, om politiet og om begivenhederne på Rundetårn. Jeg aflagde en tro beretning om besøget i hans hjem, om apostlen, og om den blinde moder; jeg rykkede frem med rejsestokken, med Isaak og besøget i Slutteriet. Jeg gav en noget konfus skildring af mine lidelser i det lille kabinet og kunne naturligvis ikke undgå at omtale Olsens forhold til Johanna, skønt det faldt mig svært. Til slutning erklærede jeg hulkende Olsen for min eneste og bedste ven, hvem det var frygtelig uretfærdigt at sætte i Slutteriet, hvor han sad ene med en opfindelse, hvormed han kunne forgylde hele fabrikken og måske et godt stykke af Rundetårn til.

Onkel hørte på min temmelig lange fortælling i stor tavshed. Kun af og til stillede han mig et af disse klare, korte spørgsmål, der var så ejendommelige for ham, og som altid kastede bestemt lys ind i situationen. Da jeg var færdig, satte han mig ned og sagde:

"Du har jo oplevet en hel roman, Viggo! Vi gamle får sjældent noget af den slags ting at vide. Det ender vel med, at du bliver *postillon d'amour*."

"Nej, postillon vil jeg ikke være," sagde jeg indigneret.

Onkel lo og spurgte:

"Hvad vil du da være? Dagdriver, naturligvis, med epauletter og portdepé."

"Nej," svarede jeg bestemt, "det vil jeg ikke. Jeg bryder mig slet ikke om at være officer om dagen, når jeg blot kan blive brandmajor om natten."

Onkel så på sit ur og sagde:

"Du er alt for stort et barn for din alder. Det er ikke for ingenting, at de henne i skolen kalder dig "den naive Viggo". Nu kan du gå ind og fortælle jomfru Mortensen resten."

Det havde jeg imidlertid ingen lyst til. Jeg listede mig ganske stille ind i sovekammeret og gik i seng for endnu engang at eftertænke aftenens begivenheder. Lidt efter kom jomfruen med et lys i hånden. Hun så forskrækkelig nysgerrig ud, og da hun antog, at hun nu kunne åbne en passiar og få mig under pumpen, satte hun lyset fra sig og udbrød:

"Hvad er nu det for optøjer, du har gjort, din fæle dreng?"

Jeg lod, som jeg sov og svarede ikke.

"Hvorfor svarer du ikke?" spurgte hun og ruskede i mig. "Sover du?"

"Nej," svarede jeg, "men jeg tænker."

"Det er vel på de lektier, som du har skulket dig fra i aften?" spurgte jomfruen spydigt.

"Nej, jeg tænker med øjnene, så kan jeg se alt, hvad jeg har oplevet, ligesom i en billedbog."

"Nå, og hvad tænker du så på?"

"Jeg tænker på, hvor rart det er, at Vorherre ikke har gjort mig til en pige."

"Ja, bare du var blevet det, så havde man da haft mindre vrøvl med dig. Hvorfor ville du ikke være pige, om jeg må spørge?"

"Nej, jeg mener en kvinde," rettede jeg.

"Nå, og hvorfor vil du da ikke være en kvinde?"

"Nej," svarede jeg, "fordi det er kvindens lod at tie og tåle og bære sit kors ydmygt og stille. Men jeg vil have mit kors i knaphullet ved siden af en stjerne. Jeg vil ikke være ydmyg, og det behøver en mand heller ikke. Han kan rejse sig, når han vil, men kvindens lod er det at tåle og tie."

"Hvad er det for en ugudelig passiar?" udbrød jomfru Mortensen og satte begge hænderne i siden. "Tåle og tie? Jo, det var en net redelighed!"

"Det er ingen redelighed," svarede jeg. "Det har jeg hørt i aften af en student."

"Nå!" udbrød jomfruen spotsk. "Ja, der skal man have det. Men sagde så studenten ikke, hvorledes det går til, når man ligger i den sorte kiste og bæres ud på den kolde kirkegård, hvor ingen kan se, om man er en dreng eller en pige?"

Den sorte kiste var altid jomfruens sidste argument. Jeg tænkte lidt efter, hvorledes jeg skulle vise mig efter døden og svarede så:

"Det bryder jeg mig slet ikke om. Når jeg dør, skal mine kors og stjerner ligge på kistelåget, så kan enhver se, hvem det er, de begraver."

"Ja, men hvis du nu døde forinden?" sagde jomfruen truende. "Små drenge kan også dø. Husk på spækhøkerens Fred'rik."

"Så vil jeg have en ligkiste med skræv," sagde jeg trodsigt. "Det vil jeg bede onkel om, før jeg dør."

"Med skræv?" udbrød jomfruen indigneret og snappede lyset.

"Ja," sagde jeg, "ligesom et par bukser, og med store, sorte hornknapper."

"Nej, har man nu hørt mage!" råbte jomfruen slagen. "En ligkiste med skræv! – Jeg tror, Gud hjælpe mig, at den Onde skinbarlig taler ud af drengen!"

Dermed gik hun og smældede døren i.

14. På guldpolererstuen

Af alle begivenheder er der ingen, der vækker større interesse hos damerne end en forlovelse. Et par nyforlovede er dagens største og interessanteste nyhed. De deklareres i deres værdighed som en konge, der tiltræder sit rige, der liberes til dem som til guderne, rigtignok for det meste kun i chokolade med småkager, men veninderne og familien finder det guddommeligt. Forlovelsen betragtes som en slags eksamen; der er intet, man frygter mere, end et *Non*, og den tages derfor i reglen med god karakter, for det meste endog med *Præ ceteris*. Om der følger kald efter eller ikke, tages derimod mindre i betragtning. Ja stundom spørger man ikke engang om kaldelse – man kan jo slå op, hvis det kniber. En hævet forlovelse – den naturligste ting af verden, når to ikke kan leve med hinanden – anses derimod som en forbrydelse, men forties kan den ikke; den kommer susende som en granat. Ingen ved hvorfra. Meget få ser eksplosionen, men mange hører bulderet, og endnu flere er de, som tilfældigvis får fat i en eller anden af stumperne, hvoraf de da samvittighedsfuldt laver en historie, ligesom naturforskeren sammensætter et af forverdenens dyr efter en eneste knokkel. Rigtignok får man derved ofte en elefant ud af en myg, men elefanter har til alle tider været søgte i Danmark.

Det kan således ikke undre nogen, at den bombe, der var faldet på den Petersenske trappegang, kastede sine stykker vidt og bredt både hos naboer og genboer. Jomfru Mortensen fandt en stump af den i Trinitatis kirke; onkel modtog flere på

kontoret, og selv om mandagen bragte Peiter en splint med fra øltapperen og uddelte den til højre og venstre, alt som hans gang faldt igennem fabrikken. Mit faste håb om, at denne eksplosion hurtigt ville skaffe Olsen tilbage, blev imidlertid skuffet, og i et par uger fik jeg kun det trøstesløse svar, at Olsen endnu sad, og at det lod til, som ingen havde lyst til at rejse sig mere for den sags skyld.

"Han rutter også med pengene værre end en holstensk baron," sagde Rasmus. "De halv hundrede dalere, vi sendte ham, var fløjten samme aften, og det skønt han får foderet gratis. Nej, han får nok hjælpe sig selv."

En eftermiddag så Rasmus noget mildere ud, og jeg vovede atter mit gamle spørgsmål:

"Hvornår kommer Olsen?"

Rasmus hørte et øjeblik op at snitte og svarede:

"Hvornår han kommer? Han skulle snarere spørge, hvornår han går."

Jeg forstod ikke rigtig det gådefulde i dette svar og spurgte ivrigt:

"Hvornår han går? Er han da ikke mere i fængsel?"

"Ja, hvor ved jeg det," svarede Rasmus. "Her i kælderen hører man jo ingenting. Talent har den fyr jo nok af, siger administratoren, men pengene kniber det endnu med. Det er vel derfor, han sidder og blanker guld deroppe på stuen."

"Er han virkelig kommet, Rasmus?" udbrød jeg jublende. "Jeg har jo spurgt hver dag derom."

"Ja, han kom også først i går aftes, efter at Viggo havde været her," svarede Rasmus. "Han blanker på den store vase til kongen, for at den kan blive færdig til udstillingen, men i går

aftes måtte jeg sidde oppe til elleve for at lukke porten efter ham, og i aften bliver det vel ikke bedre. Se, det kalder jeg for en uskik."

Jeg havde i mine barnlige tanker ventet, at der skulle gives Olsen en stor oprejsning for al den tort, han havde lidt. At han vendte tilbage på denne måde, uden at nogen mærkede det, ja uden at jeg fik det at vide, forekom mig så fattigt, at jeg næppe ville fæste lid til, hvad Rasmus havde sagt. Der tindrede heller ikke noget lys fra Olsens vindue, men alligevel styrtede jeg af sted, alt hvad jeg kunne, og stod snart åndeløs og forpustet ved døren til guldpolererstuen. Her standsede jeg lidt og tænkte mig om. Det forekom mig, at jeg havde så uhyre meget at betro ham; jeg vidste næsten ikke, hvorledes jeg skulle finde ord dertil, navnlig hvor det gjaldt Johanna. Så åbnede jeg sagte døren og så ind. Den store sal lå så øde og tom, halvt i tusmørke, kun i dens øvre afdeling bag ved bilæggerovnen brændte en enlig lampe. Den dybe stilhed afbrødes kun af agatens ensformige klang hen over porcelænet og af en melodi, der blev fløjtet så dæmpet, så inderlig vemodig, men som jeg kendte så godt: det var sangen om ridderen, der drog i leding og aldrig mere vendte tilbage. Bag bilæggerovnen stod Olsen i sin sædvanlige, lysegrå arbejdsbluse, og foran ham lå på en træopsats den store, kongelige vase, hvis rige forgyldning glimrede i lampelyset. Det måtte være et meget vanskeligt arbejde, for på et lille bord ved siden af lå en mængde agater og blodstene af de forunderligste former, og selv var han så fordybet i sit arbejde, at han aldeles ikke mærkede mit komme.

"Olsen!" hviskede jeg og trak ham i blusen.

Han fo'r op som af en drøm og stirrede et øjeblik forvirret på mig. Derpå greb han mig, løftede mig højt op i vejret, kyssede mig og satte mig atter ned på gulvet uden at sige et eneste ord.

"Jeg vidste slet ikke af, at du var kommet igen," begyndte jeg noget forvirret over den besynderlige modtagelse.

"Ingen må vide, at jeg er kommet," svarede han med sin sædvanlige, blide, men noget melankolske stemme. "Hvem har sagt dig det?"

"Det har Rasmus," svarede jeg.

"Rasmus skulle have tiet dermed," sagde Olsen, "men han lader munden løbe som alle portnere. Så har han vel også sagt det til de andre?"

"Ja, det ved jeg ikke, men hvorfor må de andre ikke vide det?"

Olsen så på mig med et vemodigt blik og svarede:

"Ja, måske er det narrestreger af mig, men alle ved jo, hvor jeg er. Det er så hårdt at bære nød og ulykke, Viggo, men det er endnu hårdere at høre de andre spotte derover."

"Men er du da slet ikke glad over at være vendt tilbage?" spurgte jeg.

"Vendt tilbage?" gentog han og strøg sig langsomt over panden. "Jeg er jo ikke vendt tilbage. Jeg kommer her kun om aftenen, når mørket falder på. Om dagen sidder jeg på det gamle sted."

"Sidder du endnu i Slutteriet? Er du da ikke kommet ud?" udbrød jeg forfærdet.

"Nej, jeg er gældsfange som før," sagde han og sukkede dybt.

"Ja, men onkel?" indvendte jeg. "Han havde jo lovet at skaffe dig fri."

"Hvad kan det hjælpe at skifte fængsel?" spurgte Olsen og lagde agaten fra sig. "Din onkel havde lovet at betale min gæld, men den er meget for stor til at jeg kan modtage et sådant offer. Skal jeg afbetale den ved dette arbejde," fortsatte han og pegede på vasen, "så kan jeg blive ved at polere guld, til mine hår bliver hvide. Hvad gør det så, om jeg sidder her eller der?"

"Men opfindelsen?" indvendte jeg.

Han sukkede smerteligt ved dette ord, kastede sig ned på en stol og hviskede:

"Lad os begrave den, Viggo! Det var en smuk drøm, som alle de andre, men nu er drømmen forbi. Jeg har vist din onkel mit arbejde og forklaret ham det hele. Men han sagde mig rent ud, at jeg aldrig ville nå målet ad den vej, jeg var slået ind på, og jeg begynder selv at tro det samme. Ak, Viggo, alt mit arbejder spildt! Vidste du, hvad det vil sige at sidde som fange for en idé, man ikke kan magte? Jeg tror, jeg bliver gal! – Ulykken er over mig, jeg forspilder alt, hvad jeg kommer i berøring med. Ja, var det kun de usle penge, men spilde sin tid, sin ungdom, sit liv – det er det, jeg ikke kan holde ud."

Jeg ville så gerne trøste ham og hviskede derfor til ham:

"Tror du ikke, du kan begynde på en anden måde, så finder du måske det rigtige. Nu har du jo ro til at arbejde."

"Ja," svarede han, "det troede jeg i begyndelsen, for dengang tænkte jeg mig nær ved målet. Men, ser du, din onkel har ret. Han er en rolig tænker; jeg er kun en drømmer og fantast. Undertiden forekommer det mig, at min måde dog må være den rigtige, og at opgaven må kunne løses ad min vej, men jeg er ikke kommet et skridt videre end den aften, da vi taltes ved i Slutteriet. Det går mig som en, der vandrer i en labyrint. Gang

for gang har jeg fundet, og jeg står nu lige ved det sted, hvor den ender. Men her findes en mur, hvis dør ingen nøgle formår at åbne, og som jeg med mine kræfter er for svag til at sprænge. Hver gang jeg tager et nyt udgangspunkt, kommer jeg dog tilbage til den samme, uoverstigelige mur. Inden for den ligger skatten, men jeg er ikke den, der skal hæve den."

"Jo," sagde jeg, "du må blive ved, så finder du nok det rigtige."

"Nej," svarede han med et mat smil, "nu er jeg træt og trænger til hvile. Alt er gået med: min tid, mine kræfter, mine penge. Lad mig nu lide straffen, som jeg har forskyldt. Hvorfor skulle jeg også løse det, som så utallige andre ikke har kunnet magte. Det var en drøm, Viggo!"

Han tav, dækkede ansigtet med begge sine hænder og sad tavs som en støtte. Der var så stille i den øde, forladte stue; man hørte kun vindens susende træk gennem ovnskorstenene, og den gnistrende lyd af gløderne, når de faldt ned under risten.

"Hør, Olsen," sagde jeg, grebet af en pludselig indskydelse. "Du skulle gå lige til kongen og fortælle ham det hele. Når brevene kommer til onkel med de store røde segl, så bliver han tit i dårligt humør og går op og ned ad gulvet og snakker med sig selv. ved du, hvad han så siger?"

"Nej," svarede Olsen og så op.

"Han siger: "Jeg går til kongen!" – og det gør han også, men når han kommer derfra, er han altid i godt humør. Du skal se, Olsen, kongen hjælper."

"Kongen?" sagde Olsen og rystede på hovedet. "Ak, Viggo, hvem der var barn som du! – Kongen? – Hvad tror du, en konge gør for en arbejder? – Se denne vase," fortsatte han og rejste sig op. "Hundrede flittige hænder har arbejdet på den. Her er

anvendt kræfter, tid og guld i overflødighed. Hvad er nu denne vases bestemmelse, dette værk, som billedhuggere, malere og tegnere har ofret deres tid og kræfter på. Den skal sendes af sted til Berlin; den skal stilles op i en af disse forgyldte pragtsale, hvor den kun bliver et forsvindende fnug i al den rige overflødighed. Pager og kammerherrer vil ile forbi den i deres gyldne uniformer uden at skænke et blik til det, som er frembragt ved så manges anstrengte møje. Hvem tænker så på arbejderne? – Skulle jeg begynde forfra igen, Viggo, behøvede jeg to hundrede daler til mine nye forsøg. To tusinde daler til en eller anden hofnar – det er kongeligt og i sin orden, men to hundrede til en arbejder? – Arbejderen må være en nar, hvis han blot tænkte derpå."

"Du skulle dog gå til kongen alligevel," sagde jeg bestemt. "Han ophjælper kunster og videnskab, siger hr. Halle."

Olsen smilede lidt og sagde:

"Ja, Viggo, hvis jeg havde en konferensråd eller gehejmeråd i baghånden, som kunne fortælle om det vakre, unge menneske med de store anlæg. Men hvorledes skal jeg komme til at tale med ham? Kan jeg gå i denne dragt til kongen?"

"Nej, vist ikke," udbrød jeg forskrækket. "Du må have hvidt halsbind, sort kjole og en handske i hånden ligesom onkel. Nu skal jeg sige dig, hvad du skal gøre. Når vasen bliver udstillet, taler kongen altid til dem, som har arbejdet på den. Når han så kommer til dig – men du må have en af onkels kjoler og et par hvide handsker – så kan du jo bukke for ham og sige, at nu må han gerne tage dig ud af Slutteriet. Måske kan du også bede ham om nogle penge med det samme; han har jo nok af dem."

"Ja, det var jo ikke så galt," sagde Olsen og stirrede hen for sig. "Hør," fortsatte han efter en pause, "nu skal jeg give dig et råd. Bliv aldrig digter, bliv aldrig kunstner, bliv aldrig videnskabsmand eller overhovedet noget, der hører åndens verden til – du vil enten dø af sult eller af gulsot. Nej, bær dig praktisk ad. Tag handelseksamen og bliv spækhøker, lær det dobbelte bogholderi og tag dobbelt betaling af dine kunder. Sæt overskuddet i kongelige obligationer, og gift dig endelig ikke af kærlighed, for så bliver du ulykkelig. Kast så alt, hvad der hedder poesi, frihed og åndelig stræben over bord, men hold endelig fast på smørret, for det er det, som regerer verden og giver glid til livets store maskine. Kan verden ikke forstå dig som digter eller kunstner – som spækhøker forstår den dig straks. Giv ævret op, inden det bliver for sent, men opgiv aldrig det ævre, du får på ottinger, for det forstår verden sig på."

"Nej, spækhøker vil jeg ikke være," svarede jeg ivrig, "det er så simpelt."

"Nå, så kan du jo blive hørkræmmer," sagde Olsen hånligt.

"Hør, Olsen," sagde jeg, "jeg var til *thé dansant* forleden aften, og der blev talt så meget om dig."

"Hvem gjorde sig den ulejlighed?" spurgte Olsen.

"Det gjorde både onkel og urtekræmmer Petersen – og så Johanna," lagde jeg sagte til.

"Johanna?" spurgte Olsen med sådan en underlig, klangløs betoning. "Hvornår var den aften, Viggo?"

"Det var den aften, hun slog op med sin forlovede. Jeg var bedt –"

Olsen gav mig ikke tid til at tale ud. Han fo'r op i et eneste spring, greb mig ved begge skuldre og stirrede på mig med

store, vidtåbne øjne, mens han rystede mig frem og tilbage.

"Hvad er det, du siger, dreng?" råbte han, så at det gav genlyd henne fra ovnen. "Har Johanna slået op? Nar mig ikke, Viggo, man har pint mig nok."

"Ved du da ikke det, Olsen?" spurgte jeg. "Hele fabrikken ved det, både Rasmus og onkel og Peiter med. Jomfru Mortensen siger, at Johanna er en snavs tøs, som ikke ved, hvad der er lykke her i verden. Alt det troede jeg, du vidste."

Olsen stod og stirrede hen for sig. Han gentog blot af og til:

"Slået op. Hun har slået op!"

Derpå greb han mig pludselig om livet, og valsede med mig ned ad det lange gulv med en sådan voldsomhed, at vi begge nær havde endt i et af fyrhullerne foran ovnen.

Her standsede han forpustet, trak en lav træskammel frem og sagde:

"Nu vil vi holde fyraften, Viggo, ligesom i gamle dage, men i aften skal det være dig, som fortæller mig eventyr. Jeg har jo ikke hørt noget fra verden i de sidste fire uger."

Jeg satte mig ved siden af ham og begyndte en sandfærdig beretning om alt det mærkværdige, som havde tildraget sig både hos urtekræmmer Petersen, hos Johanna og hos guldsmeden på Gammelmønt. Da jeg kom til denne sidste del af min fortælling, blussede Olsens kinder, hans øjne tindrede, og han holdt begge mine hænder så fast inden i sine, at jeg troede han aldrig ville slippe dem. Men næppe havde jeg endt, før han løftede mig op i sine arme, svingede mig rundt og råbte:

"Viggo, du er den dejligste dreng på hele Vorherres dejlige jord. Hurra! Jeg vil forgylde dig fra top til tå, jeg vil –"

Her satte han mig ned, tog mig så atter op, kyssede mig og hviskede, mens tårerne strømmede ned ad hans kinder:

"Viggo, du har gjort mig så lykkelig!"

Han sad stille hen efter dette heftige udbrud, så tog han mig ved hånden, ledte mig hen imod døren og sagde med en fasthed i stemmen, som jeg ikke havde bemærket hos ham før:

"Du må ikke forstyrre mig mere, Viggo, nu skal der arbejdes. Fængselsluften har gjort mig svag. Verden har hånet mig og vendt mig ryggen, men du har genoprejst alt. Derhenne ligger mit sidste arbejde; jeg skal ikke trælle mere som en ussel maskine. Tro mig, nu kan jeg, nu skal jeg, nu vil jeg finde det rigtige. Var det så skjult i jordens dybeste afgrund – jeg vil hente det op deraf!"

Med disse ord skød han mig lempeligt ud ad døren og låsede den indvendig. Jeg gik op for at aflægge min sædvanlige aftenvisit hos Madvig, men idet jeg kom forbi kvartskælderen, så jeg, at døren stod åben. Jeg vidste, at onkel ikke kunne lide denne uorden og gik hen for at lukke den, men idet jeg så ned i det dybe, fugtige mørke og hørte vanddråberne falde med deres sukkende, ensformige lyd, forekom det mig atter så bestemt, at dernede måtte det rigtige findes – kun vidste jeg ikke hvorledes.

15. "Kongen kommer!"

Ligesom der mellem onkel og arbejderne bestod et vist patriarkalsk forhold, som på mange måder lagde sig for dagen, således var det samme til en vis grad tilfældet imellem hoffet og fabrikken. I hine gyldne dage var majestæten absolut, ikke alene over riget, men også over, hvad der dengang betragtedes som specielt kongeligt, skønt det var statens borgere, som gav deres penge dertil.

Kongen var således også fabriksherre, og når store bestillinger, såsom Flora Danica stellet eller et andet hofservice var under arbejde, beæredes fabrikken med et højkongeligt besøg, som gav stof til samtale mange måneder efter. Et sådant besøg bragte et særegent røre i fabrikkens ellers så rolige gang. Arbejderne betragtede det som en højtidsdag, hvortil de mødte i deres bedste stads. Forvalteren og værkskriveren spekulerede på, om de også havde teet sig tilstrækkeligt hofmæssige den sidste gang, og fuldmægtigen gik i mange uger svanger med en tale, som han aldrig kom til at holde, fordi der ved nedrig kabale fra de førstnævntes side aldrig gaves ham lejlighed dertil. Jomfru Mortensen, som ikke havde det allerringeste med fabrikken at gøre, var den allerivrigste af dem alle. Hun bar ved sådanne lejligheder et ejendommeligt, sort sæt på hovedet, prydet med højrødt, og endende i en sort snip midt i panden. Onkel kaldte det "hofkostumet", og var aldrig rolig for ruderne, så længe hun havde det på, for hun fo'r omkring fra den ene stue til den anden, og stak i en underlig tilstand af nervøs

befippelse hovedet ud, snart af det ene, snart af det andet vindue, for at se majestæten føre "hendes søde, velsignede dronning" op ad trapperne og ind i udstillingssalen, hvor fabrikkens produkter paraderede på piedestaler, betrukket med højrødt fløjl. Selv gamle Rasmus kom ved disse lejligheder ganske ud af de sædvanlige folder. Stiv og strunk som en ægte lansenér, fuld af gamle minder om bataljen ved Sehested, stod han til højre for den åbne port med sin bredskyggede kasket i hånden, og for hver gang en af de kongelige vogne svingede ind, gjorde han med stiv hals og ryg et højst ejendommeligt buk, der fik en til at tro, at han på en unaturlig måde kunne knække forover i knæene. Når han havde udført disse evolutioner til sin egen tilfredshed, satte han kasketten på hovedet, stak begge hænderne dybt ned i lommerne på sin blå vadmelskofte, og følte sig meget hædret ved at slå en passiar af med de højrøde kuske og lakajer, som i talrig mængde opfyldte portrummet. Det bør bemærkes, at Rasmus ved disse lejligheder kom ud af de sædvanlige trætøfler og bar virkelige støvler med blankpolerede skafter og altid nye såler. Ligeledes sagdes der, at Rasmus ved de højkongelige besøg havde den pisk, som han ellers meget omhyggeligt skjulte under sin frakkekrave, fremme til almindelig beskuelse; dog er denne relation noget usikker. Men desto sikrere er det, at gårdskarlen, den vel meriterede Per Jørgen, ved disse besøg tog sig en solid og forsvarlig ekstra pisk til ære for majestæten og "hans gemal", som han kaldte det. Han kom den dag sjældent videre end til at feje den forreste del af gården hen imod rendestensbrættet. Når han kom til dette skillemærke, stod han stille, støttede sig til kosten, lagde fingeren på den brede, zinnoberrøde næse og

stirrede med stive, blytunge øjne dybsindig ned på brættet. – "Nu tror asenet, at han fejer," plejede Rasmus at sige, "men det er gården, der snurrer rundt under kosten." Så tog han Per Jørgen under armen og praktiserede ham med stort besvær ind i anden gård, hvor han stillede ham op mod pillen i vognskuret og stak ham kosten i hånden. Her stod så Per Jørgen, så længe besøget varede, og fejede videre udi egen indbildning. Kun når en eller anden kom forbi på nært hold, smilede han huldsalig over hele ansigtet, slog nådig ud med hånden og lallede med sit tykke mæle: "Kongen kommer, højstærede, kongen kommer!" Den næste dag blev han regelmæssig kaldt op til onkel og modtog en skarp irettesættelse for sin opførsel, men når han havde hørt på den i al tavshed, vendte han sig altid i døren og sagde:

"Herre Gud, hr. administrator! Det var jo kun brændevin og mælk – mælk og brændevin, hr. administrator! Inte andet."

Den vase, hvorpå Olsen arbejdede, hørte imidlertid ikke til de stykker, der krævede så ekstraordinære anstrengelser. Den var en gave til et fremmed hof og kunne således magtes af overhofmarskallen alene. Imidlertid tog dens rige dekoration en overordentlig lang tid, og i al denne så jeg slet intet til Olsen. Hver aften, når jeg kom ned i den forreste gård, var rullegardinerne nedrullede, døren til guldpolererstuen lukket, og hvor meget jeg hamrede og bankede, hjalp intet – Olsen var og blev usynlig. Imidlertid arbejdede han bestandig på vasen. Ofte så jeg, når jeg fra min plads ved springet iagttog de tæt tilhyllede vinduer, at en skygge, som måtte være hans, kom og forsvandt hen imod ovnen. Undertiden var der to skygger, og på den stive, alvorlige holdning genkendte jeg onkel i den ene.

Hvad de imidlertid bestilte derinde på den øde guldpolererstue, ofte til langt ud på natten, fik ingen at vide, og arbejderne havde meget travlt med allehånde gisninger vedrørende deres natlige færd. Sikkert var det imidlertid, at Olsen fik adgang til onkels laboratorium, og at der til hans private brug blev gjort endnu en nøgle til fabrikkens port, for at portneren kunne gå i seng klokken ti. Dette betragtede Rasmus imidlertid som en personlig fornærmelse og svor højt og dyrt på, at nu kunne man rende med fabrikken, når det skulle være – "men sådan vil kongen nu ha' det," føjede han altid ærgerlig til.

Onkel var i al denne tid usædvanlig beskæftiget. Han arbejdede meget i sit laboratorium og kom egentlig kun op til måltiderne. Når han kom, havde han hyppigt små pulvere med, som han altid omhyggeligt satte under glasklokker i sit arbejdsværelse, og som det strengelig blev mig forbudt at røre ved. Så længe disse små glasklokker stod på bordet, blev skodderne omhyggeligt lukket, for at solen ikke skulle skinne på dem, og hverken pigen eller jomfru Mortensen fik lov til at betræde onkels stue, så længe disse mærkværdige glastingester fandtes der.

Jomfruen var færdig at sprække af nysgerrighed over disse mærkværdigheder og spurgte mig tit i en arrig tone, "hvad det fidteri skulle til, og om jeg ikke kunne pumpe den gamle?" Jeg vidste imidlertid af erfaring, at jeg lige så godt kunne pumpe den gamle brandpost, der havde hængelås for stangen og prop i tuden, som onkel, og nøjedes derfor med at iagttage ham, når han kom op til måltiderne, især om aftenen. Men jeg kunne lige så gerne have studeret udtrykket i de to stenløver, som var skjoldholdere omkring Frederik den Femtes snørklede

navneciffer. Onkel var rolig og kold, der var intet udtryk hverken af overraskelse eller skuffelse, når han kom op, og vore måltider forløb i reglen uden et eneste ord; for jomfruen, som ellers førte det, trak sig nu tilbage med dydig indignation, ligesom en snegl, der har fået på følehornene, og erklærede til pigerne og til mig, "at det hele var noget godt mikseri, som ville tage en ende med forskrækkelse."

Under alt dette skred tiden frem, og det lyse forår begyndte at udvikle sig med sine spirer og forhåbninger. Knopperne på den røgslagne lind i fabrikkens forreste gård tog på at svulme, og truede hver dag med at sprænge deres hylstre. Svalerne kredsede i store, skarpt kvidrende flokke hver aften om Trinitatis kirkespir, og kappedes med bryggerens duer om at bygge rede og fostre deres spæde. Inde i forvalterens have grønnedes stikkelsbærbuskene, liljekonvallerne stod i svøb, og syringerne foran Gamle Hans' vindue havde halvåbne knopper. Da overraskedes Rasmus en dag ved synet af en rød lakaj, som uden at bryde sig om det sædvanlige feltråb: "Hvor skal De hen?" i god ro og mag begav sig lige op til onkel, efter først at have forelagt Rasmus det spørgsmål: "om han var gal". En halv time efter spredte det overraskende budskab sig over hele fabrikken, at ikke alene kongen, men også dronningen – ja, nogle sagde, kronprinsen med – ville komme den næste torsdag for at tage vasen i øjesyn. Jomfru Mortensen fik herover en nervøs forskrækkelse og sov ikke flere nætter. Jeg tror, hun nærede en hemmelig frygt for, at onkel og Olsen i det mørke, middelalderlige laboratorium havde udspundet majestætsforbryderiske rænker, og nu spekulerede på at løbe med fabrikkens kasse til Amerika. Men onkel var ingen utro

tjener; han ville ikke have frygtet et besøg, var det så kommet midt om natten. – "Vil De sørge for et hvidt halsbind til på torsdag" – var de eneste ord, da han lukkede det kongelige budskab sammen, men så vidste jomfruen også hvad det betød, og hun forstod tilfulde den kunst "at lade gå videre".

For mig var det kongelige besøg en begivenhed af den allerstørste interesse. Jeg havde aldrig nogen sinde set, hvorledes en virkelig konge og dronning så ud. Kun vidste jeg, at de kørte i glaskaret, og at man kunne få svesker for at råbe hurra. Jeg havde intet højere ønske end blot en gang at se al denne pragt, især ved denne lejlighed, hvor jeg havde en instinktiv fornemmelse af, at Olsens skæbne afhang af besøget. Men onkel lod intet ord falde derom, og selv havde jeg alt for meget af den barnlige frygt til at bede ham om det. Den skæbnesvangre torsdag brød således frem, og med et tungt hjerte pakkede jeg mit tornyster, fik det på ryggen og gik min vante gang til skolen, men tankerne og hjertet blev på fabrikken – jeg kunne ikke et ord af mine lektier, og det var næsten med en slags gru, at jeg åbnede porten, som førte ind til pladsen. Her så jeg straks, at der var noget usædvanligt i gære. Drengene bunkede sig sammen i små klumper, uden at lege; første klasse stod tavs i hjørnet inde under det gamle valnøddetræ og stirrede op mod den klare, himmelblå luft, som ventede de, at der derfra skulle komme en Messias. Anderledes forholdt forberedelsesklassen sig; dens små indbyggere havde i en lang række stillet sig op mod skolepladsens plankeværk, som de ivrigt bearbejdede med deres støvlehæle, og i takt til en gammel velkendt melodi lød det:

Lov, lov, vi vil ha' lov!
Vi vil ud i den grønne skov!

Ja, det var klart – der var revolution i de unge gemytter og frihedsdrømme i luften.

Disse drømme voksede i de to første timer, hvor jeg var så heldig ikke at komme op. Man vidste med bestemthed, at øverste klasse havde været inde hos rektor for at bede om lov, og at rektor havde svaret, at rekreation under visse omstændigheder måtte anses for en gavnlig opmuntring for ungdommen. I det andet frikvarter havde "første" forladt deres plads under valnøddetræet og var rykket op på en høj i midten af gården, skolepladsens kapitolium. Rundt omkring den stimede og trængtes skolens øvrige ungdom med en vedholdende brummen, ikke ulig den, som man hører i en kube, når bierne vil sværme. Så kom rektor ud på pladsen med et tilsyneladende aldeles ligegyldigt ansigt, som om han slet ikke lagde mærke til bølgebevægelsen. Så trådte "førstes" duks ham i møde med kasketten i hånden, hvorpå rektor tog sin hat af med et udtryk af velforstilt overraskelse. Så sagde "førstes" duks noget, som ingen kunne høre, så smilede rektor med sit elskværdigste smil, strøg sig med de to fingre om munden og sendte et langt blik ud over al denne ungdom, der i tættere og tættere kredse, men i dyb stilhed trængte sig omkring ham. Så vendte han sig pludselig om, slog op med hånden og råbte med kraftig stemme: "I dag har skolen månedslov og frihed i de fire sidste timer!" – Et vældigt, jublende hurra – og drengene stimede fra hinanden som fisk, når mågen slår ned. Et øjeblik efter stod den gamle skolegård øde.

Jeg tog den givne orlov som et gunstigt varsel og ilede hjemad langt hurtigere, end jeg var gået ud, men der var også grund til at skynde sig, for da jeg bøjede om hjørnet ved Regensen, så jeg det første glimt af de røde kuske, og Peer Jørgens ord: "Kongen kommer!" fo'r bævende gennem mit hjerte, ja, stemte mig næsten til en slags andagt. Jeg havde kun en frygt, nemlig den, at jeg skulle blive attraperet på halvvejen, enten af onkel eller af jomfru Mortensen, som dagen i forvejen havde afgivet den liberale erklæring, at konger ikke var til for tossede drenge som mig. Men begge dele viste sig heldigvis ugrundede, idet onkel slet ikke var til stede i dagligstuen, og jomfruen kun med sin bageste halvdel, den forreste var så langt ude i luften, som jeg senere kun har set det hos "den fritsvævende grækerinde Atalanta". Hurtigt kastede jeg mit tornyster fra mig og listede mig forbi den intet anende jomfru ned på trappegangen, hvor jeg skjulte mig bag ved en af de gamle piller, som flankerede opgangen til magasinet. Her stod jeg og lyttede med bankende hjerte. Majestæterne måtte jo komme lige forbi mig, og når salens store fløjdøre blev åbnet, måtte jeg kunne se alt, hvad der foregik. Jeg havde, som sagt, aldrig nogen sinde før set en rigtig konge, og nu kom en buldrende op ad trappen med en fart, som om han i syv spring ville nå lige til tørreloftet. – Skulle det være kongen? Forsigtigt kiggede jeg ned. Nej, det var kun fuldmægtigen, der i åndeløs iver kom styrtende forbi mig, så at kjoleskøderne viftede som en vipstjertehale. Lige ud for mig faldt han, så lang han var, idet han i stor alteration råbte: "Luk dørene op, Kristoffer! Majestæten har allernådigst behaget at trine ud af kareten." Jeg kunne, trods min højtidelige spænding, ikke lade være at le,

men så stor var hans altererede tilstand, at han, uden at mærke det, fo'r ind i udstillingssalen, hvor han begyndte at eksercere med arbejderne, til de dannede en sort halvramme omkring den prægtige vase, der prangede midt i rummet på det purpurrøde fløjl. Der blev en lille pause, så kom der på ny nogen op ad trapperne – skulle det være kongen? – Nej, det var kun kopisten og den gamle hvidhårede værkskriver, som havde gigt i benene, derfor gik det så langsomt. De stillede sig hver på sin side af døren med hatten i hånden og stirrede så højtideligt ned i gulvet, at jeg næsten fortrød, at jeg havde vovet mig så nær til det store, som forestod. Nu blev der en skrækkelig lang pause, i hvilken jeg kun hørte værkskriverens tørre hoste, og kopistens støvler, som knirkede – "de blev aldrig betalt", sagde Rasmus, derfor skreg de. Jeg samlede alt mit mod for at blive, og tænkte på, hvorledes en konge måtte se ud. Jeg kendte hans ansigt så godt fra de store toskillinger, men hvordan var han klædt? – Havde han monstro krone på hovedet og hermelinskåbe om skuldrene, eller var han klædt som husar – det fandt jeg, ville være allerkønnest. Midt i disse betragtninger lød der fodtrin – ja, nu måtte det være kongen! Onkel kom, stiv og alvorlig, med hatten i hånden og iført det hvide kammerdugs halsbind, som jeg kendte så godt. Mit hjerte bævede af angst. Jeg skjulte mig helt bag pillen, og fik et svagt øjeblik, hvor jeg var lige ved at styrte op til jomfruen på samme måde som fuldmægtigen, men nu kom fodtrinene så nær, at de tvang mig til at blive, og draget af nysgerrighedens magnetiske kraft kiggede jeg ud igen. Herre Gud! Så en konge ikke anderledes ud? Han var jo klædt ligesom onkel, når han gik i selskab, men han var meget tykkere og havde et bredt, blåt bånd over brystet. For resten så han så mild

og fornøjet ud, at jeg straks fik hele mit mod tilbage, navnlig når jeg så på den dejlige dame, som med vajende strudsfjer på hatten, og i kulsort fløjlskåbe skred frem ved hans side. Der var noget så kongeligt udbredt over hendes væsen, at jeg rakte hovedet langt frem for rigtig at tage hende i øjesyn – hun måtte være dronning – det kunne der ingen tvivl være om. Lige i samme øjeblik standsede hun på trappens øverste afsats og henvendte et par ord til onkel, som lige havde fået øje på mig, og nu med en truende håndbevægelse vinkede mig bort.

"Dronningen er noget træt," sagde kongen pludselig til onkel. "Vi har gjort et besøg i det nye asyl; lad os standse et øjeblik!"

Onkel bukkede, men så meget bistert op mod mig og vinkede igen.

"Hvilken køn, lille dreng," sagde dronningen, der var blevet opmærksom ved onkels håndbevægelse. "Er det Deres søn?"

"Nej, Deres Majestæt," svarede onkel og bukkede på ny, "det er en søstersøn, som jeg har taget i barns sted. – Skynd dig op!"

"Nej, nej, lad ham blive," udbrød dronningen. "Jeg holder så meget af børn –"

Og med disse ord trådte hun op på det sidste trappetrin, bøjede omkring pillen og tog mig, der ville flygte, ved hånden. Gud bevares, hvor det kneb!

"Hvad hedder du, min dreng?" spurgte hun, idet hun lod sin hånd glide gennem mit hår og derpå klappede mig på kinden.

Det var mig i dette øjeblik ikke muligt at huske, hvad jeg hed. Yderlig skamfuld herover, lod jeg mit blik glide ned ad min grå skolebluse, hen over de grønne benklæder, indtil det standsede ved den venstre sko, hvor jomfruen havde ladet sætte en lap på overlæderet. Ved denne lap blev det stående, som det var naglet,

mens min tanke kun drejede sig om, hvo der kunne være så lykkelig nu at have de nye trækstøvler på, selv om det var forkert. Samtidig dermed syntes jeg, at man spillede på orgel ovre i Trinitatis.

"Nå, hvad hedder du så?" spurgte dronningen og slap min hånd, som jeg i hast fik anbragt bag på ryggen.

Følelsen af, at jeg nu kunne løbe, når jeg ville, gav mig så meget mod tilbage, at jeg fik øjnene fra lappen og på skrå hen imod vinduet. Så hviskede jeg ganske sagte, at jeg var tolv år og gik i skole.

"Skal du ikke ind og se på vasen?" spurgte dronningen og tog mig igen ved hånden.

"Nej," stammede jeg. "Det må jeg ikke for onkel. – Jeg har heller ikke min nye trøje på," lagde jeg lidt dristigere til ved tanken om at have antydet, at jeg ejede et sådant stykke.

"Det gør ikke noget," sagde dronningen smilende. "Du er meget køn, som du er. Du kan følge med os."

Hvad var min entré hos urtekræmmer Petersen mod den følelse, som betog mig, da jeg ved dronningens hånd trådte ind i kredsen af alle disse fine, uniformerede herrer med trekantede hatte og så mange stjerner på brystet, at der kunne laves en lille mælkevej deraf. Uden egentlig at vide, hvorledes det gik til, kom jeg ind i magasinet, midt imellem kongen og dronningen, og da jeg slog øjnene op for at se på vasen, lagde jeg mærke til, at alle arbejderne så på mig. Kun onkel lod, som om der slet intet var forefaldet. Han trak de hvide handsker af, lagde dem på piedestalen, og gav sig derpå til at forklare dekorationerne og ornamenterne på vasen. Med en ro, som holdt han et af sine sædvanlige foredrag i Industriforeningen, gennemgik han hele

dens fabrikation og fremhævede særligt, hvor mange og hvor dygtige kræfter der var nødvendige til et sådant arbejdes fuldendelse. Men jeg lagde mærke til, at han med særlig kærlighed dvælede ved dekorationen og navnlig fremhævede, hvor mange vanskeligheder dens vekslende matte og blanke forgyldninger havde forvoldt den arbejder, hvem disse fint udførte guldornamenter var overdraget. Imidlertid nævnte han ikke en eneste gang Olsen ved navn, men imod slutningen af sin tale udpegede han endnu en gang de utallige guldperler, arabesker og à la gréque borter, og sluttede med på sin tørre måde at erklære, at man ikke engang i Sévres ville finde en arbejder, som kunne gøre dette efter. Jeg kunne på de tilstedeværendes ansigter se, at hans foredrag blev fulgt med interesse, skønt der af og til viste sig et lille smil, når onkel i sin iver blev lidt for vidtløftig eller brugte tekniske udtryk, som de gode hofmænd ikke forstod. Kun kongen smilede ikke, og da foredraget var til ende, trådte han frem, takkede onkel og rettede endnu nogle spørgsmål til ham, som røbede, at han havde mere sagkundskab end de fleste. Derpå måtte onkel forestille arbejderne for ham, og alt som de én for én trådte ud af rækken, henvendte kongen til dem et par ord, der viste, at han såre vel kendte deres gerning og stilling på fabrikken.

Da rækken var sluttet med Keifler, som havde brændt vasen i emaljeovnen, opstod der et øjebliks pause, under hvilken kongens blik fo'r rækken ned, indtil det med et spørgende udtryk standsede ved onkel. Denne rømmede sig, gjorde et skridt fremad, søgte også rækken igennem, men sagde intet. Jeg så at flere af arbejderne hviskede til hinanden – det måtte være Olsen, det gjaldt, men han var der ikke.

"Hr. administrator," sagde kongen, idet han vendte sig imod onkel, "De omtalte, at man ikke ville finde mage til dette guldarbejde, selv ikke i Sévres. Jeg ønsker at bevidne den mand, som har udført det, min tilfredshed. Jeg ser ham ikke. Er han syg?"

"Nej, Deres Majestæt," svarede onkel. "Han arbejder i dette øjeblik nede på stuen."

"Arbejder?" spurgte kongen overrasket, "og det på en dag som denne. Hvorfor er han ikke her?"

"Deres Majestæt," svarede onkel på sin kolde og klare måde, "det er ikke alle, der har råd til sorte klæder, og etiketten –"

"Ah!" udbrød kongen og fo'r med hånden over panden, "nu husker jeg det. Det var ham, som De henvendte Dem til mig om. Hans moder er blind?"

"Ja, Deres Majestæt," svarede onkel roligt, "og han er fattig. Han var –"

"Vel, vel," afbrød kongen, "jeg husker det. Lad ham komme herop. Jeg ønsker at se ham."

Onkel gav kopisten et tegn, og denne knirkede af sted, men blev allerede i døren indhentet af fuldmægtigen, som fandt, at her endelig var en lejlighed til at udmærke sig. Man hørte døren lukke sig, og der opstod en dyb, almindelig tavshed, som kun afbrødes af kongen, der, halvt som i tanker, sagte trommede på den piedestal, hvorpå vasen stod. Kort efter blev begge dørene revet op på vid gab, og fuldmægtigen kom atter farende ind med de ikke meget ceremonielle ord:

"Deres Majestæt, her er han!"

"Ah!" sagde kongen og så op, men onkel sendte fuldmægtigen et hvast blik, der fik ham til at forsvinde bag døren.

Også jeg så op, skønt jeg følte, at blodet brændte mig i kinderne. Olsen stod midt i den åbne dør. Han var iført sin sædvanlige, grå arbejdsbluse, som holdtes sammen om livet af en snor med en træpind til knap. Han bar de samme tyndslidte, ternede benklæder, hvori jeg havde set ham den første gang, men hans lyse hår lå i tætte, naturlige krøller højt om den fine pande, hans blå øjne lyste så kloge, og hele hans holdning var så fri og let, at han var sig selv en prydelse, hvor meget han end stak af mod de sortklædte arbejdere og højrøde kammerherrer. Men da både de og kongen pludselig fæstede deres blik på ham, bøjede han hovedet, og en purpurrødme fo'r hen over hans kinder.

"Et vakkert ansigt!" hørte jeg dronningen hviske til en lavbenet, noget fø'r kammerherre.

Denne bukkede og udtalte som sin mening, at det var et interessant ansigt, men idet dronningens blik veg fra ham, lagde jeg mærke til, at han med et sideblik til en anden herre smilede ironisk og trak på skuldrene. Havde han vidst, hvor dum han så ud i forhold til Olsen, ville han næppe have gjort det, men Olsen var jo kun en arbejder og – i bluse.

Arbejdernes kreds åbnede sig, og på et vink af kongen trådte Olsen nærmere. Der var ikke spor af forlegenhed i den måde, hvorpå han nærmede sig, og havde det ikke været klæderne, kunne man have været i tvivl om, hvem der var majestæten.

Selv kongen syntes at føle dette, for han betragtede ham skarpt et par sekunder, inden han sagde:

"Det er Dem, som har udført dette guldarbejde?"

"Ja, Deres Majestæt," svarede Olsen, men der var i betoningen noget, som om det var en underordnet sag, der egentlig ikke

kom ham ved.

"Det har været et besværligt, men lønnende arbejde," bemærkede kongen. "Jeg er særdeles tilfreds dermed."

"Lønnende?" gentog Olsen, og der fo'r et underligt træk, en mærkelig blanding af melankoli og satire hen over hans ansigt. "Ja, Deres Majestæt, ethvert arbejde, hvor ånden overvinder vanskeligheder, er lønnende. Desværre går det ikke altid således med håndens."

Kongen så forundret på ham og spurgte:

"De synes ikke tilfreds med Deres stilling?"

"Nej, Deres Majestæt," svarede Olsen. "Jeg finder den overmåde kedsommelig."

Det gav et sæt i fuldmægtigen, som var kommet frem bag ved døren. Hofkavalererne sendte hinanden forbavsede blikke – det var ikke hofsprog det. Selv kongen syntes at blive ilde berørt og spurgte lidt skarpt:

"Hvorfor har De så valgt den?"

"Jeg har ikke valgt den, Deres Majestæt," svarede Olsen roligt. "Ulykken har trukket lod for mig, og den spørger ikke."

Kongen så et øjeblik stift på ham, men Olsen slog ikke øjnene ned. Kun drog der sig hen over hans ansigt dette slør af melankoli og håbløs resignation, som jeg så tit havde set, når han tvivlede om sig selv; men i sådanne øjeblikke kunne han være smukkest.

"Hvorfor synes De ikke om Deres stilling? Det er dog en smuk beskæftigelse og et vakkert resultat," sagde kongen og pegede på vasen.

"Resultat?" gentog Olsen og smilede denne gang ligefrem ironisk. "Hvem tænker på resultatet, og hvem husker

arbejderen, når denne ligger knust? Man husker ikke på en maskine, Deres Majestæt, selv om den udretter sit arbejde nok så trofast, men kun på mesteren, der har konstrueret den."

"Er det Deres mening," spurgte kongen og så opmærksomt på Olsen, "at en maskine kunne udrette dette arbejde?"

"Nej, Deres Majestæt," svarede Olsen med en let rødme, "ikke dette. Hertil fordres det menneskelige øje og den menneskelige hånd. Men det tunge dagligdags guldarbejde, som sløver tanken samtidig med at hånden trættes, dette triste dagværk, som gør arbejderen mørk og tungsindig – det lod sig vel udføre på anden måde."

"Altså alligevel på maskine?" spurgte kongen.

"Nej, Deres Majestæt," svarede Olsen. "Maskinen kan ikke erstatte den menneskelige hånd, hvor det gælder finhed og blødhed. Arbejder den for stærkt, vil den slide guldet af, arbejder den for svagt, vil det ikke komme frem. Men," tilføjede han dæmpet, "der findes vel andre veje. Enkelte har gået dem før."

"Å!" svarede kongen, "nu ved jeg, hvad De mener. De tænker på den måde, hvorpå man forgylder i Meißen? Men ved De af, at det er en stor hemmelighed?"

Onkel sendte Olsen et opmuntrende øjekast, og denne fortsatte:

"Den kongelige fabrik har været i besiddelse af denne hemmelighed, Deres Majestæt, men den gik tabt med den laborant, som indkaldtes i den anledning. Måske kunne den findes igen."

Olsen udtalte disse ord så roligt og fordringsløst, at kongen trådte et skridt tilbage og udbrød:

"Hvad mener De med det? Har De beskæftiget Dem med disse ting?"

"Meget, Deres Majestæt," svarede Olsen og blev ganske bleg. "Jeg er egentlig kemiker."

"Kemiker? – Og De polerer guld?" spurgte kongen forbavset. "Hvad har De til Deres eksamen?"

"Jeg har ingen, Deres Majestæt," svarede Olsen. "Eksaminer og videnskabelige bestræbelser går sjældent hånd i hånd."

"Ah!" udbrød kongen. "Nu forstår jeg Dem. Er der noget, jeg kan gøre for Dem?"

"Deres Majestæt," svarede Olsen og rettede sig pludselig i vejret, som samlede han al sin kraft, "måske kan jeg gøre noget for fabrikken; måske er min begæring for dristig – jeg ved det ikke."

"Tal kun frit," sagde kongen og så venligt på ham.

Der blev et røre mellem arbejderne, som hidtil med spændt opmærksomhed havde fulgt denne ejendommelige samtale, men Olsen lagde ikke mærke dertil. Han syntes hverken at høre eller se; det var, ligesom hele hans sjæl lå sammentrængt i de ord, han nu skulle sige. Han forsøgte et par gange, men det var, som hans stemme slog klik, og der opstod den uhyggelige tavshed, som når en, der ellers har ordet i sin magt, pludselig svigtes af sin genius.

Jeg kendte dengang kun denne dødsstilhed fra skolen, når vor latinlærer slog i bordet og med sin snerrende stemme udråbte sit bekendte: "Vorwärts, æsel!" men jeg kendte også et middel imod det. Jeg havde allerede dengang en ikke ringe øvelse i den ædle kunst at sufflere, og nu, da Olsen stod med sænket hoved foran kongen, ganske som man på skolen kunne

stå foran den frygtede latinlærer, så mente jeg, at et par ord kunne gøre det. Jeg stak derfor hovedet frem, og dækket af dronningens fløjlskåbe hviskede jeg til ham:

"Laborant, Olsen! – Sig, du vil være laborant."

Men enten det nu var den åndeløse spænding, hvori jeg udtalte disse ord, eller den dybe stilhed rundt omkring, nok var det, de kom ikke som en hvisken, men som en temmelig højt udtalt mening, med et vist komisk eftertryk. Onkel sendte mig et blik, som i en fart fik mig til at forsvinde bag ved fløjlskåben, men kongen lo og sagde:

"Det lader til, at Deres nevø også giver sig af med fabrikkens anliggender – men laborant? Der er et stort spring fra guldpolererstuen til laboratoriet. Hvad mener De, hr. administrator?"

Onkel bukkede på sin stive måde og svarede:

"Deres Majestæt behagede engang at give mig løfte om en fast laborant, såfremt fabrikkens drift tiltog. Jeg har ikke senere tilladt mig at minde Deres Majestæt derom."

"Jeg husker det," sagde kongen, "men fabrikkens personale synes mig allerede temmelig talrigt, og en laborant ville fordre en betydelig årlig udgift."

"Tre hundrede daler, Deres Majestæt," sagde onkel, "det vil sige knap en daler om dagen – men," lagde han til på sin skarpe og indtrængende måde, "jeg tror næsten med sikkerhed at turde love Deres Majestæt en betydelig, årlig besparelse, hvis denne unge mand som laborant bliver i stand til at fortsætte sine forsøg. Jeg har i længere tid ladet ham arbejde på mit laboratorium, og hvis det virkelig lykkes ham at finde den guldopløsning, hvormed de blankbrænder guldet i Meißen, vil

vi kunne nedlægge guldpolererstuen, hvorved atten hundrede arbejdsdage vil blive sparet. Desuden vil en sådan opfindelse også i andre henseender komme fabrikken til gode, ikke at tale om, at den vil være en ære for landet, dersom den gøres."

"Ja, *dersom*," sagde kongen. "Men dette lille dersom bliver fabrikken et dyrt ord, dersom det ikke gennemføres."

"Deres Majestæt," sagde Olsen pludselig og rettede sig rask i vejret. "Jeg ønsker kun at modtage denne post således, at jeg derved virkelig stifter nogen nytte. Lykkes mit arbejde ikke, ønsker jeg heller ikke, at fabrikken betaler mig noget vederlag derfor."

"Jo, jo," svarede kongen og klappede ham på skulderen. "Arbejdet det er sin løn værd, selv der, hvor det viser sig frugtesløst. Nu, vi vil tænke derover, men De skal ikke tabe Deres tid – og," lagde han venligt til, "heller ikke modet!"

Med disse ord bukkede kongen for de tilstedeværende, bød dronningen armen og forsvandt, ledsaget af den prægtige skare, hvortil onkel og fabrikkens øvrige embedsmænd sluttede sig. Arbejderne stimede ud ad den modsatte dør for at se kongeparret køre bort, og et øjeblik efter indeholdt den store sal kun Olsen og mig. Han stod som groet til pletten med øjnene fæstede mod gulvet, som var han betaget af en magnetisk søvn. Pludselig så han op, stirrede forbavset omkring sig, men da han kun så mig, rakte han hånden ud og hviskede sagte:

"Tak, Viggo!"

"Ja, jeg hjalp dig!" sagde jeg, ikke lidet stolt af min indflydelse.

"Ja, nu er det gjort!" sagde han og drog vejret dybt. "Vorherre må råde for resten!"

Dermed gik han, men jeg traf ham ikke nede i gården mellem den store kreds af arbejdere, som omgav vognene. Noget efter, da fabrikken stod øde og tom, så jeg fra vinduet, at han listede sig bort i sin tynde, fattige dragt. Det skar mig i hjertet at se ham gå således alene og forladt, for jeg vidste, at fabrikkens øvrige arbejdere benyttede denne festdag til et gilde, men det kostede fire mark, og dertil havde han vist ikke råd. Jeg løb ned efter ham for at høre, om han skulle med, men da jeg kom i porten, var han borte. Rasmus og hans kone sad i kælderen og spiste gåsesteg og æbleskiver – så vidt kunne en kongelig portner dengang drive det.

16. Onkel gør gilde

Blandt andre underligheder i de gamles mytologi har det altid forekommet mig mærkværdigt, at denne, ved siden af de tolv olympiske, ikke havde en trettende, overolympisk for kritikken – men måske brød man sig ikke synderligt om den i de dage. Nu er den derimod en magt, som mængden bøjer sig for, og det kan således ikke undre nogen, at den allerede den næste dag fløj alle stuerne igennem, og at Olsen var en særlig genstand for den bismer og pisk, hvormed jeg tænker mig denne guddom udrustet. Den geskæftige fuldmægtig meddelte mig i al fortrolighed, at Olsen havde prostitueret sig gyseligt, og Rasmus, som ikke havde været til stede, men netop derfor var den skarpeste kritiker, fortalte mig, at han havde hørt noget om en vis doktor Dampe, som kom i Kastellet, blot fordi han havde skrevet om kongen og båret sig avet ad – hvorpå han overlod til mig at bestemme straffen for den, der viste en lignende opførsel, når han talte, ikke blot om, men til kongen.

En anden og ikke mindre vigtig genstand for kritikken var Olsens opfindelse. Ingen af arbejderne forstod sig på den, og da det var noget nyt, var det naturligvis noget galt. At Olsen i dannelse stod højt over dem, syntes slet ikke at falde nogen af dem ind – han havde jo ingen eksamen! Især herskede der på guldpolererstuen en ophidset stemning, ja, Keifler erklærede rent ud, at opfindelsen var det bare vind, ligesom han forsikrede, at han aldrig ville fyre under ovnen mere, hvis

guldet kunne brænde sig selv blankt – førend det skulle ske, ville både han og de andre gå til Amerika.

Imidlertid lod det til, at der var en vis sandhed i de ord, som Rasmus havde udtalt, for skønt Olsen vel næppe sad i Kastellet, kom han ikke mere på fabrikken, og i mange aftener spejdede jeg forgæves efter lys i det midterste vindue. Det var og blev mørkt, og hvad der forekom mig som et ugunstigt tegn – rosentræet var borte.

Onkel indlod sig aldrig med mig angående fabrikkens anliggender. Hos ham kunne jeg altså ingen oplysninger indhente, så meget mere som han havde været meget misfornøjet med min opførsel ved det kongelige besøg. Jomfru Mortensen vidste aldeles intet og meddelte mig kun som dagens største nyhed, at hørkræmmer Theil var faldet over urtekræmmer Petersens dørtærskel, ligesom han ville træde ind for at knytte den gamle forbindelse mellem de to berømte huse. Hun uddrog deraf nogle resultater om de ulykker, som vanartede børn kan bringe over deres alderstegne forældre, og mente til sidst, at det kunne Johanna have godt af. – "For hvad hørkræmmeren ikke var gal, dengang han var rask, det er han nu," lagde hun til med en særegen, ondskabsfuld betoning.

Det lod således til at skulle blive et bedrøveligt forår både for mig og Olsen og for en tredje til, og tit tænkte jeg på, om jeg ikke i mørkningen kunne liste mig over til Johanna for at spørge, hvorledes det gik, og samtidig betro hende min ulykke med guldsmeden. Men billedet af den svære, vrantne hørkræmmer, og tanken om, at Johanna nu var en voksen dame, trådte mig altid hæmmende i møde, og således gik den

ene dag efter den anden, mens alt grønnedes og åndede liv og duft omkring mig.

Onkel så næsten aldrig nogen hos sig og allermindst til middag. Kun en gang om måneden, altid lørdag aften, indfandt sig tre alvorlige herrer med stive halsbind. De bukkede for jomfru Mortensen uden at sige et ord, og satte sig derpå regelmæssigt omkring et spillebord, med onkel som fjerde mand. Så blev der spillet tre rubbere whist, under hvilke jeg havde den strengeste ordre til at holde min mund, og så kom teen, altid ledsaget af hvedetvebakker og hollandsk ost, samt en karaffel af onkels jamaica. Når jomfru Mortensen havde budt te to gange om, skænkede onkel i glassene for de andre, hvorpå den ene af de alvorlige herrer tog proppen og lod mig lugte til den, idet han bemærkede, at så meget gav vinhandleren for en skilling. Når denne tørre vittighed var sagt, og den blev regelmæssig gentaget, proponerede onkel en lille jagtrubber, i hvilken han gerne satte det over styr, som han havde vundet i de tre andre. I dette tilfælde blev han gnaven, ikke for pengenes skyld, men han kunne ikke tåle at tabe. Vandt han derimod også jagtrubberen, gned han sig inderlig fornøjet i hænderne, åbnede det gamle chatol og fremdrog af en cedertræskasse tre fine cigarer, som han uddelte til de tilstedeværende. Så fulgte han gæsterne ud og bad dem tænde på gangen, hvor han selv holdt lyset for dem, men hvis der var passeret ham en store slem eller anden ulykke i spillet, lod han jomfruen følge dem ud, og cedertræskassen kom ikke frem. Derimod vankede der gerne en lille tale enten til hende eller mig, inden vi kom til sengs.

Man vil derfor kunne forstå min overraskelse, da jeg en dag efter at være vendt tilbage fra skolen så, at der var dækket bord i salen, og det oven i købet til seks. Jomfru Mortensen stod i køkkenet og stak med stor andagt boller på suppen, med den sorte silkekjole hæftet højt op på begge sider, og en lyseblå hagesmæk om halsen. Jeg fik ordre til straks at gå op for at iføre mig trøje og trækstøvler, og da jeg atter kom ned, steg min forbavselse til det højeste ved at se forvalteren anbragt i en og værkskriveren i en anden lænestol, hvor jomfru Mortensen konverserede dem på det livligste ved at meddele, at hørkræmmer Theils ben skulle brækkes endnu en gang, for at man kunne få det lige.

"Det var en ny opfindelse, som var til stort held for patienterne," sagde hun.

Den gamle værkskriver, som altid var meget værkbruden, trak benene til sig ved denne ytring af menneskekærlighed, og hilste så på mig ved at knibe mig i kinden. Den lange, magre forvalter, der ganske så ud som en regnskabsbog i knækket folio, stak to fingre ud og spurgte, hvor gammel jeg nu var, og derpå fortsattes samtalen mellem de ældre, mens det frit blev overladt til mig at høre til og at uddrage lærerige betragtninger deraf. Selv om talen hovedsagelig drejede sig om vanskelighederne ved at komme ind i Abel Kathrines Stiftelse, og således frembød ikke få punkter af interesse, kunne jeg dog ikke få i mit hoved, hvorfor værkskriveren og forvalteren var indbudt, og jeg begyndte at få en ubestemt angst for, at onkel måske havde i sinde at gifte sig, og at dette var et slags forberedelse til bryllup. Hvem den tredje gæst skulle være, anede jeg ikke, og det lod heller ikke til, at jomfru Mortensen

vidste det, for af og til skottede hun hen imod døren til onkels værelse, hvorfra jeg med mellemrum hørte en stemme, som jeg syntes at kende. Pludselig lød trin i kabinettet, døren til dagligstuen gik op, og onkel trådte ind, ledsaget af en ung herre i sort kjole og hvidt halsbind, med lyseblå øjne og et blond, krøllet hår, som man straks så ikke var af samme natur som jomfru Mortensens.

"Forvalter Stang! – Hr. Falk! – Værkskriver Strunk! – Hr. Falk! – Jomfru Mortensen, som De jo kender!" præsenterede onkel med et ironisk smil og slog ud med hånden.

Den unge herre bukkede først for jomfru Mortensen, så for forvalteren og endelig for værkskriveren. Derpå trak han de hvide handsker af, så på mig med sine alvorlige øjne og sagde:

"Goddag, Viggo, hvordan har du det?"

Hidtil havde jeg tvivlet. Det var Olsens stemme, jeg havde hørt i kabinettet. Det var hans lyse, krøllede hår og vemodige blik, dengang han trådte ind, men hvorfra kom denne elegante dragt, denne frejdige, lette holdning, det tillidsfulde smil, da han rakte mig hånden? – Hvad kan dog ikke en skrædder og en smule medgang gøre!

"Mine herrer, lad os nu komme til bords," udbrød onkel, som åbenbart var i perlehumør. "De, hr. Strunk, er den ældste. Vær så artig!"

Den gamle værkskriver rejste sig med stort besvær fra lænestolen og rakte jomfru Mortensen armen, som modtog den med et langligt blik til Olsen, der syntes at føle sig betydelig lettet. Derpå kom forvalteren og onkel, og endelig Olsen og jeg. Idet vi gik ind gennem salsdøren, kastede han et langt blik over mod hørkræmmer Theils gård, hvis hele facade præsenterede

sig for os. Derpå tog han mig om livet, bøjede sig ned over mig og hviskede, uden at de andre hørte det:

"Hurra, Viggo, nu kommer lykken!"

Han ville have sagt noget mere, men jomfru Mortensen vendte sig i det samme om, og bad ham med et forekommende smil at tage plads ved hendes anden side. Olsen tog mig under armen og svarede:

"De må undskylde, her er *min* dame."

Med disse ord satte han sig om ved den anden side af bordet, hvorved han fik fri udsigt til gaden. Jomfru Mortensen så meget højtidelig ud og svarede et par gange forkert på de bemærkninger, som værkskriveren lod falde angående vanskelighederne ved fyldt hvidkålshoved, men til Olsen mælede hun ikke et ord.

Samtalen var i begyndelsen ikke videre livlig. Onkel var højtidelig, og jomfruen indigneret. Også over forvalteren og værkskriveren syntes der at hvile et tryk, som om de ikke ret vidste, hvad alt dette skulle betyde, men de spiste dog to portioner af hver ret og drak deres glas ud med en fortvivlet hårdnakkethed. Olsen var den, som var livligst og talte mest, hvilket syntes at irritere jomfruen, for idet hun trancherede kalkunen, rakte hun ham et gumpestykke, og det hører der, som bekendt, en ikke ringe anatomisk færdighed til at få kød af. Olsen dissekerede stykket med tålmodig udholdenhed, men pludselig veg det ud under kniven og stænkede et par dråber sauce på den snehvide dug.

"Å!" sagde Olsen undskyldende.

"Gud bevares!" udbrød jomfruen, for hvem en ren dug var en helligdom. "De skal såmænd ikke genere Dem. Det er så rart at

få et varigt minde om Dem."

Olsen svarede intet, men lagde pludselig kniv og gaffel, og stirrede stift frem for sig, mens en dyb rødme farvede hans ansigt. Jomfruen, som troede, at det var af forlegenhed over hendes hvasse svar, blev næsten lige så rød som Olsen, og der opstod en af disse bekendte bordpauser, hvor enhver finder det så yderlig mærkværdigt, at hans sidemand ikke siger et ord. Onkel så skarpt hen på jomfru Mortensen; denne slog øjnene ned og så på sin tallerken. Værkskriveren og forvalteren benyttede den gunstige lejlighed til at gøre et nærmere studium af hinandens glas, men jeg fulgte retningen af Olsens blik, og se, ude på gaden bølgede i den forårslette luft et silkebånd, som en rosenrød sommerfugl, forbi vinduet og var i det næste øjeblik forsvundet.

"Det er dog forskrækkeligt!" udbrød værkskriveren, idet han ligesom ved en kraftanstrengelse fik munden på gang. "At blive brækket to gange; først ved en fejltagelse og så på maskine. Herrejemini! Sikken ulykke!"

"Det bliver også ved den ene gang; jeg ved, at hørkræmmer Theil er betydelig bedre," sagde Olsen og så op. Men i samme øjeblik rødmede han atter, som havde han sagt for meget, og viskede på dugen med en brødskorpe.

"Å, bryd Dem ikke om den klat," sagde onkel ærgerlig, "men lad os huske, hvorfor vi er kommet sammen. – Jeg har den fornøjelse," fortsatte han, idet han skænkede rundt, "at udbringe en skål for en af de tilstedeværende, af hvem jeg håber, at fabrikken skal høste fortrinlig gavn."

Her blev en lille pause, som jomfruen benyttede til at få sit lommetørklæde frem, mens værkskriveren og forvalteren

pludselig meget dybsindigt studerede deres tallerkener. Onkel rømmede sig og fortsatte i en vis officiel tone:

"Hans Majestæt kongen har under gårs dato udnævnt Kristian Ferdinand Falk til laborant ved den kongelige porcelænsfabrik. Idet vi således optager en ny kollega i vor kreds, håber jeg, at det vil ske med den samme gode forståelse, hvori vi andre hidtil har samvirket, og at fabrikken i ham må finde en tjener, der er kongens tillid værdig."

Med disse ord rejste onkel sig og stødte sit glas mod Olsens, men denne var nu lige så bleg, som han tidligere havde været rød, og saucepletten fik en tilgift af rødt, så at den tog sig ud som en flue i en rose.

Efter bordet hændte det mærkelige, at ikke alene cedertræskassen kom frem, men at onkel bød cigarer om i selve stuen, og skæmtende tillod sig at spørge jomfruen, om hun ikke ville have en med, hvilket bevirkede, at hun med et trist blik på de hvide gardiner rejste sig og forlod værelset. Onkel lod til at befinde sig overordentlig vel i sit lille herreselskab. Han spøgede med værkskriveren, drillede forvalteren, som var en stor fruentimmerhader, og spurgte ham flere gange, når han havde i sinde at gifte sig, men mest underligt var det, at se Olsen sidde som en fornem herre, røge cigar sammen med onkel og puste røgen i små ringe ud i luften, hvoraf han med stor færdighed lod den ene gå igennem den anden. Forvalteren kunne den kunst at blæse røg ud igennem næsen, og dernæst en anden at puste en hat fuld og sætte den på hovedet, så at røgen stod ud af ventilen som af en skorsten – kort sagt, det var en udmærket eftermiddag. Den gamle værkskriver røg ikke. Han sad meget alvorlig, nikkede af og til højst dybsindig, og for

så op med et forbavset udtryk og skævede til onkel for at se, om han havde mærket det. Derpå trak han sit store tombaksur op af lommen og erklærede med stille værdighed, at dagens regnskab måtte opgøres, hvilket jeg antager, at han udførte i sin højryggede lænestol på kontoret. Lidt efter gik også forvalteren med et buk, ikke alene for onkel, men også for Olsen, og begge de sidste forsvandt i onkels studereværelse, hvor jeg i længere tid hørte dem tale sammen. Jeg satte mig op på forhøjningen, hvor jeg erobrede jomfru Mortensens ledige trone og stirrede derfra ud, først på de guldkantede aftenskyer, som i farverige former fortonede sig bag frue kirke, og derfra søgte mit blik over til Johannas vinduer – jeg syntes så bestemt, at der hos os var lykke nok til, at et glimt måtte falde over også på den mørke side af gaden. Men derovre var alt nedrullet og trist. Vognene kørte så lydløst forbi på den bløde bark, og den gamle, gråhårede Svend stod ikke som før uden for kramboden med hænderne under forklædet.

Lidt efter kom onkel og Olsen tilbage. Det lod til, at de havde aftalt det nærmere angående hans stilling på fabrikken, for onkel sagde:

"Ja, min kære Falk, laboratoriet tager sin del, og besøget på stuerne sin, men det fordømte budget volder mig dog mest bryderi af det hele."

Olsen bemærkede, at der måske lod sig finde en simplere form for regnskabsvæsenet, som efter det, han nylig havde set, var anlagt efter en alt for sammensat plan.

"Ja, De har ret!" udbrød onkel. "Protokollering fra ovnen til magasinet, fra magasinet til udsalget, fra udsalget kontraprotokollering tilbage til magasinet over

restbeholdningen, gensidig opgørelse mellem ovnbrænderen, magasinforvalteren, værkskriveren og butiksforstanderen, og så det hele smækket sammen til et årsregnskab med to revisorer, alt sammen til behageligt eftersyn for mig som administrator – det kan De tro er et arbejde, som kan få en til at svede, selv om det er midt i januar måned."

Olsen smilede og svarede, at han gerne ville påtage sig det hele.

Onkel gned sig fornøjet i hænderne og sagde:

"Men nu kommer De til at opgive mig Deres nye bopæl. Er den igen på Nørrebro?"

Olsen så noget forlegen ud og bemærkede, at bopælen havde opgivet sig af sig selv, og at det var lidt vanskeligt straks at finde værelser.

"Finde værelser?" udbrød onkel og slog ham på skulderen. "Hvor vil De hen? Den halve fabrik står jo tom. Værelser har vi nok af; vi er glade, når vi blot kan få nogen at putte i dem. De kan vælge. Hvor vil De have dem?"

Olsen så ned mod gulvet og bemærkede, at forbygningen vist nok ville være den mest hensigtsmæssige.

"Ja, det følger af sig selv," sagde onkel. "Helst nær ved mig og nær ved laboratoriet. Er De bange for genboere?"

Onkel så meget polisk ud, da han stillede dette spørgsmål, så polisk, at Olsen stammede i det, da han erklærede, at han ikke var bange, de ville slet ikke genere ham.

"Nå, De behøver jo heller ikke at se derover," svarede onkel og blinkede så fornøjelig fiffigt. "Så kan De få de to værelser på første sal ved siden af udstillingslokalet. Der har De en mageløs udsigt ned ad Skindergade lige til brandmajoren, og

om sommeren har De de grønne træer på Ehlers Kollegium. Der er også et par rum ud til gården, men der ser De ikke andet end Rasmus og springet. Det bliver Dem vist for mørkt. Solen er jo på den anden side."

Olsen rødmede, men så så fornøjet ud, som jeg aldrig havde set ham før. Min gamle, skikkelige onkel gav endnu et par anvisninger og sagde derpå:

"Hvis du har lyst, Viggo, kan du følge hr. Falk et stykke på vej."

Jeg lod mig ikke sige dette to gange. Aftenen var så lys og smuk, svalerne kvidrede så lystigt, og en broget sommerfugl, den første, flagrede under den gamle lind, da vi kom ned i gården. Olsen omfattede alle fabrikkens gamle bygninger med et eneste langt blik, nikkede venligt til Rasmus, som ærbødigt tog kasketten af for ham, og tog mig så ved hånden, idet han udbrød:

"Victoria, Viggo, nu har vi foden inde!"

Vi gik over Kultorvet ud ad Nørreport. Alt stod i det første, fejreste udspring. Ahornene hang med de rødliggrønne blade, hist og her havde kastanjen allerede tændt enkelte af sine hvide forårslys. Vejen var fuld af kørende og gående, der vendte hjem med bøgeløv i hatten og friske skovbundsblomster i hånden. Voldbakkerne glimtede med tusindfryd og gule mælkebøtter, og hist og her gjordes der jagt efter nyboderdrengene, som inde på Glaciset listede sig til at stjæle guvernørens violer. Det hele havde et så forskelligt præg fra den kolde, triste vinterdag, da Olsen og jeg sidste gang vandrede denne vej sammen, at jeg ikke kunne lade være at minde ham derom. Han trykkede min hånd og svarede:

"Ja, nu er det forår, Viggo; vinteren var streng!"

Derpå gik han atter videre uden at tale, kun trykkede han mig af og til i hånden.

Jeg anede ikke, at den dybe lykke gør tavs ligesom sorgen. Tværtimod syntes jeg, at der var noget underlig fremmed over Olsen, noget jeg antog for fornemhed, hvortil hans forandrede dragt også bidrog. Da vi havde gået et stykke vej i tavshed, sagde jeg lidt tvungent:

"Nu må jeg vel ikke kalde dig Olsen længere. Det hedder du jo ikke. Skal jeg kalde dig hr. Falk, ligesom de andre?"

Han så smilende på mig og svarede:

"Nej, Viggo, for dig bliver jeg den gamle Olsen alle mine dage."

"Husker du, at du lovede at tage mig med i skoven?" udbrød jeg fornøjet. "Nu behøver vi ikke at tage os et løb for at blive varme."

"I skoven!" sagde han vemodig og så sig om. "Herre Gud, der har jeg ikke været i fem år. I aften bliver der ikke tid dertil, men kom med, Viggo, så går vi ind i fattigskoven. Den er også ganske køn, især på denne tid."

Med disse ord bøjede han af til højre ind over Glaciset, og jeg fulgte med. Folkene ved det lille røde hus, hvor der brændes linolie, hilste os så venligt. Det var tydeligt, at Olsen var dem en gammel bekendt. Men vi gik videre ind under de nyudsprungne elme, hvor græsset var så frodigt, og hvor der var fuldt op af blomster i bunden, ligesom i den rigtige skov. Så rutschede vi til min usigelige fornøjelse med hinanden i hånden ned ad de græsklædte voldskrænter og kom ned i nogle grave, hvor der ikke var vand, men masser af flagrende guldsmede, og store pilebuske med guldpudrede blomster, hvis støv bierne bar hjem

i deres støvleskafter. "- men," som Olsen sagde, "uden at gå til guldsmeden først." Så kom vi ad en hemmelig sti, hvor pilene og hvidtjørnene næsten lukkede sig over vore hoveder, ned i et lille dalstrøg umiddelbart foran stadsgraven, og her var magesløst yndigt. Rundt om os blomstrede hvidtjørnehækkene med enkelte syrener og guldregn. Græsset var så frodigt og så højt, at det næsten nåede mig til bæltet, og langs med graven stod de dejligste forglemmigej med koblommer og store gule sværdliljer. Vandet i den gamle stadsgrav var så stille og så blankt. Det så ud som et slebet spejl i snørklet rokokoramme, og skyerne spejlede sig deri. Længst henne var en prop gået af de gamle vandrender – det var det dejligste springvand, man ville se. Dertil var luften så mild, så opfyldt af blomsterduft, at jeg godt forstod, hvorfor fiskene smækkede så lystigt i vandet, mens de lette myggeskarer som gennemsigtige tågepletter dansede hen over det. Der var en ro, en stilhed, en forunderlig, velgørende fred, som var man milevidt fra byen, og de eneste, vi forstyrrede, var de smidige, grønne frøer, som i store spring satte ud i vandet lige på hovedet, mens de kvikke rørsangere kvidrende fløj op for straks derpå at fortsætte deres lystige sang fra en nærliggende sivtue.

Olsen gik endnu et par skridt frem og strakte sig derpå med stort velbehag ud i græsset under en gammel slåentjørn, hvis blomster dryssede ned på os begge, da vi berørte den. Jeg fulgte hans eksempel og stirrede ligesom han gennem det tæt sammenfiltrede grenværk op mod den lyseblå aftenhimmel, men jeg syntes jo nok, at Olsen gerne kunne tale lidt mere med mig.

"Er du nu glad?" spurgte jeg.

"Ja," svarede han og lagde begge hænderne under hovedet.

Der blev atter en lang pause. Skumringen tog på at falde, farverne i vandet gik fra lyserødt gennem violet over til gråt, enkelte tågehvirvler hævede sig hist og her over vandet. De lette guldsmede og stålblå vandnymfer satte sig til hvile på rørene, og i deres sted begyndte flagermusene deres lette fantastiske dans. Endnu havde Olsen ikke sagt et ord. Han lå med halvt lukkede øjne og så kun en gang imellem op imod himlen, hvor nyet lige var tændt.

Jeg stirrede også op imod nyet og ønskede, at jeg ikke måtte komme op i latinsk grammatik næste dag, og at Olsen måtte blive administrator på fabrikken, når onkel engang blev ked deraf. Så vendte jeg mig, puffede til ham og sagde:

"Hvorfor taler du ikke med mig i aften?"

"Ja, hvad skal jeg sige?" spurgte han og rejste sig over ende.

Jeg følte i dette øjeblik, at jeg havde gjort uret i at rive ham ud af hans drømmerier, og gentog blot:

"I aften må du da være glad, Olsen?"

"Ja, Viggo," svarede han med blød betoning. "I aften er jeg glad, derfor er jeg så tavs. Ser du, Viggo, hvor fredelig denne lille plet er? Ser du, hvor blidt og dæmrende aftenen falder? Her har jeg siddet mangen en gang, førend jeg gik til min moder, og hvor fortvivlet jeg end var, altid blev jeg blidere og bedre derved. Men der var én aften, hvor jeg tænkte på at gå herud; hverken fuglesang eller blomster, men sneen lå blødt og skjulende over det hele. Da mødte jeg dig, Viggo, og hvad jeg ikke troede dengang, det er nu sket. Jeg har atter set denne plet i lys og lykke, og jeg har fortrudt, at jeg et øjeblik kunne huse så mørke

tanker i mit sind – men et fortvivlet menneske ved ikke, hvor lykkelig han kan blive."

"Og din moder?" spurgte jeg, lidt beklemt ved den antydning, Olsen havde gjort. "Hvor hun vil blive lykkelig, når hun hører, at du er blevet laborant. Tror du ikke?"

"Min moder," svarede Olsen sagte, og det gamle, melankolske træk tegnede sig atter om hans mund. "Nej, Viggo, jeg har taget min lykke på borg som så meget andet; hende har jeg intet at fortælle."

"Men sig mig, Olsen," spurgte jeg, "hvorfor lyver du så græsseligt for din moder? Det vil du få straf for."

Han så alvorligt på mig, men uden spor af vrede. Derpå klappede han mig på hovedet og svarede:

"Jeg begyndte med en nødløgn, Viggo, men løgnen er et frodigt træ, et eneste skud sætter hundrede nye knopper i et døgn. Min moder blev blind, dengang hun fødte mig. Min fødsel tog det halve af hendes liv; fordi jeg skulle se lyset, går hun i en evig nat. Ser du, Viggo, det var mig en tung byrde at bære på, og derfor ville jeg lette hende livet ved af og til at fortælle noget, som kunne gøre hende lykkelig for hele uger. Du kender ikke de blinde. De lever i deres egen tankeverden, og derfor husker de så forunderlig skarpt. Aldrig kunne jeg komme fra, hvad jeg havde sagt; hun huskede hvert ord, hver stavelse, som var det prentet i hendes hjerte. Så gik jeg videre, altid kun for at gøre hende glæde. Jeg byggede hende en lykkeverden, hvori hun sad tryg og glad, mens jeg var nær ved at fortvivle. Jeg byggede videre og videre, og nu ved jeg næsten ikke, om jeg har handlet syndigt eller ej; jeg ved kun, at hun føler sig lykkelig, således som det er."

"Jo, det er syndigt," sagde jeg bestemt. "Onkel siger, man må *aldrig* lyve."

"Jeg har en frygt," svarede han og så hen over vandet, hvor skyggerne begyndte at samle sig. "Sæt, at hun ved et tilfælde fik alting at vide – jeg tror, hun døde af sorg. Ja, du har ret, jeg har følt, at det var synd, og nu begynder allerede straffen at komme. Tænk dig, hvis jeg i aften kunne gå ud og fortælle hende min virkelige lykke. Hvor glad ville hun ikke blive! Dengang jeg foredigtede hende, hvad jeg nu er, var jeg trykket og besværet af løgnen, og hun følte sig vel oplivet derved, men dog ikke mere, som hvis jeg fortalte det nu, jublende af lykke. Men det skal blive anderledes. Når mit arbejde er fuldendt, når min opfindelse er gjort, da skal hun have alt at vide, for da er min lykke virkelig! Vi skal køre i karet den dag, og du skal se, Viggo, vi to kommer ikke til at køre alene."

De sidste ord føjede han til med halvdæmpet stemme.

Men pludselig, uden at det syntes motiveret ved nogen anledning, rejste den stille, melankolske Olsen sig op og vendte med stor behændighed mølle lige foran mig, så at den sorte hat blev stående på jorden.

Selv om jeg højlig beundrede dette kunststykke, kunne jeg dog ikke forstå, hvorfor han valgte netop dette øjeblik dertil. En splinterny tegnebog var faldet ud af hans brystlomme; nu tog han bogen og viste mig to halvhundrededalersedler.

"De er til moder," sagde han, "så mange penge har jeg aldrig ejet før på en gang. I aften skal vi have os en glad aften."

Han tog hatten og satte den muntert fløjtende på hovedet, men i samme øjeblik hørte han atter op og stirrede med et bekymret, næsten fortabt ansigt mod voldbakken, hvor en lille

mand i brun frakke og med en rød pakke under armen kom listende ned. Mit blik fulgte hans, og jeg blev næsten lige så uhyggelig stemt som Olsen. Det var den lille Isaak, der kom listende mod os i skumringen.

"Ach, got aften, got aften, hr. Falk!" råbte Isaak allerede på langt hold og tog sin fedtede hat meget dybt af. "Dachte De, jeg havde dænkt at mede Dem justement her? De har s'gu gjort en stor lykkestjerne, hr. Falk! – Assestent og lapperant, og på enden atministrator, når den gamle lægger sine ben. Git han ikke må gere Dem det for længe, hr. Falk, hæ, hæ!"

Isaak slog en uhyggelig latter op, som irriterede mig mere end hans ønske, om at onkel snart måtte dø. Som han der stod i skumringen med det stikkende, begærlige blik, det uhyggelige grin, og med fingre, der altid famlede efter noget, så han ud som en vantreven gnom, steget op af gravens smudsige dynd. Jeg vendte mig bort, men Olsen spurgte:

"De kommer vel for at få Deres penge, hr. Isaak?"

"Jeg kommer i reglen for penger," svarede Isaak og lo. "Men i aften kommer jeg s'gu tilfældig, gans som den ene gode ven kan komme oven po den anden. Gut bevares! Det har s'gu ingen hast, hr. Falk, De er jo en solid mand."

"Ja, hvem ved?" spurgte Olsen og tog tegnebogen frem.

"Ach," svarede Isaak, "nær man bliver smidt i Slutterien og leses ud igen på et kongeligt skrivelse, så er man s'gu en solid mand. Nær man lægger sig po opdagelser og kan gere blank guld, så er man s'gu også en solid mand. Men nær man bliver lapperant po fem hundrede daler om åren og fri voning, så kan det være det samme med de lumpne hundrede daler; dem blæser jeg s'gu po."

"Nå," spurgte Olsen ironisk, "så De eftergiver mig beløbet?"

"Nej, *det* ger jeg s'gu ikke, hr. Falk," svarede Isaak og lettede med stokken op på den pakke, han bar under armen. "Jeg gier s'gu aldrig noget efter, ikke så meget som en halv skilling. Men Dem vil jeg gie rykstand. Den kongelige fabrik løber s'gu ikke fra mig; den kender vi fra gamle dage, ikke sandt? Hi, hi!"

"Men De skal ikke kende den i de nye," sagde Olsen. "Her er de hundrede daler, vil De så give mig kvittering?"

"Den ger jeg s'gu med fernøjelse," svarede Isaak og holdt sedlerne én for én op mod den svage aftendæmring. "Vi er kvit, hr. Falk."

"Ja, det er vi," sagde Olsen med en stemme, som faldt der en sten fra hans hjerte. "Har De kvitteringen?"

"Vent lidt! Jeg skal blot skrive utenfor," svarede Isaak og lagde pakken fra sig. Derpå tog han papir og blyant frem, satte sin hat mellem benene og skrev på den ligesom på en skrivepult.

"Tak!" sagde Olsen og puttede papiret i lommen. Men da Isaak tog pakken og gjorde mine til at følge os, vendte Olsen sig pludselig om og sagde: "Jeg tror, De går bedre oppe på bastionen, hr. Isaak. Jeg kunne let komme til at løbe Dem på ærmet, så at De plumpede i graven."

"Gut bevares! Ger blot ingen ulykker ved mig!" svarede Isaak ængstelig. "Farvel, hr. Falk! Got lykke med manuskriften!"

Olsen fortsatte at stirre efter ham, mens Isaak, smidig som en kat, klavrede op ad voldbakken. Først da hans skikkelse helt var forsvundet i tusmørket, vendte Olsen sig om til mig og udbrød:

"Viggo, der gik mine penge!"

"Og din moder?" spurgte jeg.

"Hun får intet," svarede han med et dybt suk, "men jeg vender gladere hjem til hende end nogen sinde før. Nu er jeg en fri mand, Viggo! Ved du, hvad det vil sige?"

"Nej," svarede jeg og så forundret på ham. "Det er jo længe siden, du sad i fængsel."

"Det er heller ikke det, jeg mener," sagde han, "men der er noget, der hedder at være gældbunden, og det er jeg ikke længere. Min gæld har trykket mig som en mare. Den har forhindret mig i at arbejde og lagt sig om mine tanker, så de blev døde og dumme. Nu er jeg endelig sluppet løs. Du ved ikke, hvad kraft det giver. Jeg er fattig, men uden gæld – *pauper sum in meo aere*."

"Ja, det står i Madvig," sagde jeg. "Jeg lærte det i går af grammatikken."

"Og jeg har lært det af livet," svarede Olsen og tog mig i hånden. "Gid du aldrig må komme så vidt!"

Da vi vandrede tilbage, gik Olsen ind i en butik og købte et lyserødt silkebånd, som han omhyggelig stak i brystlommen. Ved porcelænsfabrikkens port standsede han, kastede et hurtigt blik over mod hørkræmmer Theils gård og spurgte henkastende:

"Sover du ud til gaden, Viggo?"

"Ja," svarede jeg, "onkel og jeg har soveværelse sammen."

"Men du går vel i seng før han?" bemærkede han.

"Ja, for det meste," svarede jeg, "men somme tider får jeg lov at blive oppe."

"Du er jo ikke dum, Viggo," spurgte han, "er du vel?"

Jeg troede jo nok, at jeg ikke var det, og han fortsatte, idet han tog båndet frem:

"Gør mig den tjeneste, når du går i seng i aften, at binde dette bånd til den stormkrog, som hænger uden for dit vindue, men først må du slå tre knuder på det. Husk så på, når du står op i morgen, at tage det bort, uden at din onkel eller jomfru Mortensen ser det."

Jeg ville spørge, men Olsen trykkede mig båndet i hånden og hviskede:

"Bær dig nu klogt ad, Viggo, og pas især på jomfru Mortensen!"

Derpå lod han mig stå med min forbavselse, og var snart forsvundet oppe i Skindergade. Så gik jeg da op med min hemmelighed, som pinte mig den hele aften og greb særdeles forstyrrende ind både i Cicero og algebraen. Hver gang jeg gentog for mig selv de berømte ord: "Basis' potenseksponent er logaritmen til tallet," kom båndet, stormkrogen og de tre knuder dansende ind i mine tanker, og hver gang onkel hørte mig, blev det enten til, at basis' logaritme var tallet på eksponenten, eller også, at basis på potensen var eksponenten til logaritmen. Men da jeg endte med at sige, at logaritmen på basis af eksponenten er potensen på eksponenten af tallet, kylede onkel bogen hen ad bordet og erklærede, at jeg var et fæ.

Så slap jeg da endelig fri, men da jeg kom ind i sovekammeret, var jeg så fortumlet, at det forekom mig, at Olsen havde bedt mig om at slå tre knuder på stormkrogen og hænge båndet på logaritmen, uden at tallet eller potenseksponenten fik noget at vide. Lidt efter lidt kom jeg dog til mig selv igen. Søvnigheden og de øvrige følger af aritmetikken forlod mig så vidt, at jeg temmelig ordentlig fik Olsens forlangende opfyldt, men da jeg lukkede vinduet, og det

røde silkebånd flagrede for nattevinden, tænkte jeg på, om en laborant altid begyndte med sådanne knuder, og om det måske hørte med til opfindelsen.

17. En katastrofe

Olsens ansættelse frembragte en vis omvæltning, som vel ikke ytrede sig i fabrikkens gang, men desto mere i det liv, der hidtil havde rørt sig i vore stille, ensomme værelser. Onkel var til daglig ordknap, alvorlig og umeddelsom. Fabrikken var hans beskæftigelse om dagen, regnskabet hans kval om aftenen, Berlingeren hans adspredelse. Men denne indesluttethed hørte ikke med til hans indre sjæleliv. Det var en påstrygning, der ved tiden var blevet hård ligesom cement, men som egentlig skrev sig fra mangel på omgang med folk, der delte hans interesser. Onkel stod meget alene ved fabrikken, og tilfældet, eller rettere sagt en slet ordning, havde kastet byrder over på hans skuldre, som det generede ham at bære, og som tit gjorde ham vranten og sær. Onkel havde oprindelig haft lyst til at blive videnskabsmand og ville sikkert, hvis han havde fået lov dertil, have udviklet sig til en dygtig kemiker, men i hans unge dage indtog kemien, som naturvidenskaberne overhovedet, en ringe plads i den almindelige bevidsthed. Den glimrende periode, vi havde haft i slutningen af forrige århundrede, den periode, som havde skabt en Martin Vahl, en Otto Frederik Miller og en Kristian Fabricius, var for længst glemt. Kemien formåede ikke at hævde sig en plads ved universitetet, og Frederik den sjette stred hårdt imod anlæggelsen af en polyteknisk skole, fordi han frygtede, at spirerne til en revolutionær bevægelse skulle udgå fra den. Onkel var vokset op i en tid, hvor kemien knap kendtes af navn, hvor naturhistorielærerne i skolerne rangerede med

gymnastiklærerne, og hvor man hellere så, at et ungt menneske lagde sig efter at spille billard, end beskæftige sig med disse brødløse kunster. Man havde dengang ingen idé om, at en Berzelius skulle drage Europas blikke op til det forhen så lidet bemærkede Sverige; man anede ikke, at en Ørsted skulle sende lynet som bud til jordens fjerneste lande; man tænkte ikke på, at en Kirchhoff, en Bunsen ved hjælp af et prisme og en flamme kunne komme til at undersøge fiksstjerners atmosfære med samme sikkerhed som den, hvormed en husmoder undersøger sin kokkepiges kurv – nej, dengang sendte man dem, der ikke ville gøre gavn som apotekere og kirurger, til de tyske universiteter for at studere det, som staten anså for unyttigt eller skadeligt.

Onkel havde først stået i apotekerlære, men da han ikke tegnede til at ville blive en nyttig borger, der smurte plastre og lavede mikstur efter recept, rystede man på hovedet og sendte ham ud af landet, for at han kunne lære at blive unyttig. Så fægtede han sig, ofte i ordets dobbelte betydning, igennem de små tyske universitetsstæder, hørte et kursus hist, et andet her, var undertiden med til, for en spøgs skyld, at skære næse og øren af hinanden, og kom så hel og holden hjem, lige som den gamle administrator døde. Her var en udmærket lejlighed til at gøre nytte, og onkel, som havde opbrugt sin lille kapital i udlandet, lod sig lokke af tilbuddet, mest fordi der fulgte et eget laboratorium med, hvori han håbede at kunne fortsætte sine kemiske undersøgelser. Men han kom snart til den bitre erkendelse, at et fast embede stiller andre fordringer end videnskaben. Den ene lille byrde blev lagt på ham efter den anden. Regnskaber, indberetninger og inventarieoptælling

optog det meste af den tid, som laboratoriet skulle have. Og hvad krævede så laboratoriet? At lave emaljefarver, guld- og platinopløsninger til at dekorere med! Man havde kunnet forskrive disse fra udlandet, men man havde nu en gang det princip, at fabrikken skulle lave alting selv, lige til sine egne pakkasser, og et sådant princip kunne ikke brydes, mindst for videnskabens skyld.

Onkel følte det offer, han måtte bringe, men alt som han af det praktiske livs fordringer droges bort fra det ideelle mål, imod hvilket han havde higet, blev han mere stille, mere tilknappet i sig selv, om jeg må bruge dette udtryk, og således blev han den tavse, tørre og noget pedantiske mand, som jeg har skildret. Han havde sine interesser inden i sig selv. De var rige og fyldige, men han havde ingen, til hvem han kunne meddele dem. Hans triste liv havde lignet et frø, der tilfældigvis er kommet til at spire under en sten, som det ikke mægter at løfte.

Olsen var den, som rullede denne sten bort og fik lyset til at skinne, så at de hvide, ranglede skud tog farve og form. Med en fin takt så han straks, hvilke byrder der trykkede onkel, og med en forunderlig lethed tog han dem på sine skuldre. Regnskabsvæsenet blev sat i et system, hvorved det både blev let og overskueligt. Magasinvæsenet deltes mellem forvalteren og værkskriveren, og tilsynet med arbejderne afgjorde Olsen så tidligt, at det var endt, inden onkel mødte på laboratoriet. Her overtog Olsen i forbindelse med Jørgen de dagligdags, mere gængse arbejder, og der blev ved alle disse foranstaltninger så megen tid til overs, at onkel virkelig kunne tage fat på blæserøret og reagensstativet, uden netop at skulle have fire

unzer guld ud af det. Som jeg senere fik at vide, havde han i sine yngre dage netop arbejdet på at løse det problem, som nu beskæftigede Olsen. Han havde læst meget derom og set det praktisk udført på fabrikken i Meißen, men nu at finde en yngre kollega, der var inde i den samme tankeverden, en, til hvem han kunne betro sine erfaringer, sine resultater og tvivl – det var for onkel en ren videnskabelig svir, der gjorde ham ti år yngre.

Men forholdet mellem dem begge udviklede sig snart på en langt inderligere måde. Ligesom man i naturen ser, at de stoffer, som har de mest divergerende egenskaber, ofte har den største tiltrækning til hinanden og indgår de uløseligste forbindelser, således går det også med de menneskelige individer. Onkels faste og strenge karakter øvede sin virkning på den milde, beskedne, men noget vaklende Olsen. Omvendt fandt der en tilbagevirkning sted på onkel, som i Olsens forhåbninger gennemlevede sine tabte ungdomsår, og lidt efter lidt i ham snarere så en søn end en medarbejder. Olsen var væsentlig en negativ karakter. Onkel derimod hærdet, positiv udpræget, og de gik op i hinanden som de modsatte elektriciteter – strømningen og virkningen imellem dem var uafbrudt.

En aften, da de havde talt længe sammen, forbavsede onkel jomfru Mortensen ved at indbyde Olsen til te, og da han gik, udtalte onkel det håb, at han ville betragte vort hjem for sit eget. Der var vel under vore stille, ofte lidt triste omgivelser ikke meget, som skulle friste en ung mand, der nu i sin nye stilling kunne søge nye venner, og onkel udtalte selv denne mening, idet han med et suk tog fat på Berlingeren. Jeg tænkte på Olsens

blinde moder, og hvor svært det måtte falde ham at opgive de aftenvandringer, som udgjorde en del af hans lykke, men Olsen vidste, hvad han skyldte onkel, og forstod at dele sig. Den næste aften, lige som vi havde sat os til tebordet, gik døren op, og Olsen trådte ind med en buket af nyudsprungne roser og gyldenlakker, som han galant overrakte jomfru Mortensen. Derpå drak han te, spillede et parti piquet sammen med onkel, og læste bagefter et stykke højt af Korsaren med et så dramatisk foredrag, at onkel lo, så det klukkede i ham. Derpå tegnede han en smagfuld *à la gréque* til brug for jomfruen, som i al hemmelighed arbejdede på et par tøfler til onkels fødselsdag, så lavede han en knallert til mig af Berlingeren, og betroede mig den hemmelighed, at kattetarme var det eneste anvendelige til flitsbuestrenge – fra den dag var huset taget med storm. Hver anden aften skød jomfruen teen længere ud end sædvanlig, og når klokken blev henad ni, nikkede onkel med en fornøjet mine til mig og lod sit store guldur repetere. På slaget ni ringede klokken ude i gangen, onkel greb Berlingeren og satte sig højst fordybet til at læse, for at det ikke skulle se ud, som om han havde ventet, men jeg, der allerede havde hørt Rasmus smække med porten, jeg fo'r ud, lukkede op og modtog førstegrøden af de småting, som Olsen ufravigelig bragte med sig.

Men anderledes gik det med Olsen på fabrikken. Her havde han stemningen imod sig. Her havde der, for at bruge et kemisk udtryk, bundfældet sig en del gammeldags baser eller måske snarere basser, som imod basernes sædvanlige natur reagerede surt imod enhver af hans bestræbelser, og ofte fik den ellers så rolige Olsen til at bruse op. Fabrikken var som en lille stat, der hidtil havde haft onkel som absolut hersker. At monarken nu

havde taget en minister, ja, til en vis grad gjort sig konstitutionel, gik her, som altid, ud over den, der fra en ubemærket stilling havde stillet sig ved roret – revolutionen gærede i stilhed med guldpolererstuen som udgangspunkt og Peiter som leder. At Olsens opdagelse tilsyneladende ingen fremgang havde, bevirkede ingen forbedret stemning imod ham. Tværtimod blev han nu hånet, fordi det ikke blev til noget med "guldbrænderiet", som Keifler kaldte det, og når Olsen gik sin besværlige gang gennem fabrikkens to og tyve forskellige arbejdsrum, hørte jeg ofte, at der blev fløjtet, for ikke at sige pebet, efter den ny "guldadministrator" eller "polerlaborant", som han kaldtes. Selv gamle Rasmus, der i begyndelsen havde vist sig høflig imod ham, lod sig lidt efter lidt påvirke og blev siddende ganske roligt med huen på hovedet, når Olsen gik hjem om aftenen. Ja, om det så var den velmeriterede Per Jørgen, der ikke havde andet at gøre end at lægge sig til at dø på Ladegården, så betroede han mig en aften, da han havde drukket usædvanlig megen mælk, at han nok vidste, hvem der skulle fejes, og med disse ord svang han kosten truende op imod laboratoriet.

I alt dette havde Olsen selv nogen skyld. Han var ikke nogen gammel kost som Per Jørgen, og fejede undertiden skrapt af, når han blev hidset eller krænket. Dertil kom, at han ligesom alle nye ministre ville indføre en del tidssvarende forbedringer i fabrikkens drift. Aldrig har jeg set Dinger så rasende, som da Olsen foreslog, at man skulle brænde med stenkul:

"So kan man lieber en Torf tage og rife sig schwart på Kleider und Gesicht", sagde han.

Men Olsen tog sagen temmelig roligt og bemærkede spøgende, at det måtte han vel kunne tåle, siden han var fra Schwarzwald.

Også jeg syntes, at Olsen i mange henseender gik for stærkt på, som Lars Kusk sagde, men hvad der især mishagede mig, var, at han ikke viste den tilbørlige respekt for det gamle, middelalderlige, der klæbede ved så mange af fabrikkens øde rum, men uden videre foreslog at modernisere disse. I onkels laboratorium skulle de runde, blyindfattede ruder, som ganske lignede foden af rhinskvinglas, tages ud og erstattes med store, nye vinduer, for at der kunne blive lyst. Den røgsværtede hajfisk skulle køres ud på møddingen, og, hvad der var det værste, den middelalderlige destillerovn, som med sine grønne, slyngede kobberrør, sine små fyrhuller og skæve, trekantede skorsten dannede en så ejendommelig arkitektonisk prydelse – selv den foreslog Olsen at rydde. Jeg kunne så godt forstå, at gamle Jørgen, da han hørte alt dette, tungsindig erklærede, at så kunne han også gå bort, han og ovnen havde altid hørt sammen. Onkel forsøgte at trøste ham, men Jørgen erklærede som sin urokkelige overbevisning, at han og ovnen hørte sammen. Så lod da onkel sagen stå hen til stor ærgrelse for Olsen, der fandt de gamle ovne uskikkede til de forsøg, som nu var blevet hans livs opgave. Han prøvede flere gange på at bevæge onkel til de foreslåede forandringer, men det skete ikke, jeg tror, fordi onkel selv var fast sammenvokset med de gamle omgivelser, uden at han egentlig ville vedgå det.

Også mod det gamle brænderi fo'r Olsen frem med en strenghed, der næsten forekom mig som en profanation af stedets hellighed. Nonnegangen blev hvidtet, stukkaturen i

loftet, svinelædersbetrækket og de forgyldte lister taget bort. Der, hvor prinsesser havde sminket deres kinder og påsat sig de små, kokette skønhedspletter, der, hvor fiskebensskørterne havde raslet med atlask og silke, hvor der havde duftet af parfume og genlydt af franske bonmots, der blev gulvet brolagt med gullandske fliser, og fire karle fra morgen til aften beskæftigede med at ælte ler, som skulle bruges til fabrikkens ildfaste sten. *Sic transit gloria majestatis!*

Ja, selv det egentlige, gamle brænderi måtte føle, at tidens praktiske ånd nærmede sig. Olsen lod alt det gamle skramleri køre bort, ja, sparede ikke engang den stol, hvorpå Gamle Hans så trolig havde forrettet sin tjeneste. En dag, da jeg kom derind, havde man taget fat på min kære, gamle rundovn. Dens ildkanaler blev muret til, nye åbninger og fyrhuller anbragt i den, min lysekrone og stråsofa forsvandt for at gøre plads for nogle nye, kedelige ovne, og den plads, Gamle Hans havde indtaget, udfyldtes af arbejdsborde, som strakte sig helt hen til vinduerne. Ved den lejlighed gik både gyldenlakken og Sankt Hans-urten til grunde, og denne dag var den eneste, hvor jeg var rigtig vred på Olsen, så vred, at jeg til fulde delte Jørgens mening, at sådan kunne det ikke blive ved at gå – og måtte tage en ende med forfærdelse.

Tørringen af de ny opsatte ovne tog imidlertid længere tid, end Olsen havde beregnet, og onkel og han arbejdede derfor endnu i det gamle laboratorium. Når så aftenen kom, havde både onkel og han endnu tankerne fulde af dagens forsøg, og samtalen tog i reglen en vending, som fik jomfru Mortensen til at nikke ved strikketøjet, mens jeg med anstrengt opmærksomhed fulgte diskussionen, som med sine mange

mystiske udtryk vakte min interesse. Når det haglede ned med ilter og baser, med klorider, sulfater, hydrater og endnu mange andre ord, der var så kunstige, at man måtte knække dem over på tre leder for at få dem frem, stirrede jeg med store øjne på dem begge og syntes, at de var de lærdeste mænd i verden. Imens gabede jomfru Mortensen den ene gang værre end den anden, og fik sig af og til et lille blund, men da onkel en aften pludselig fo'r op og råbte:

"Nej, min sjæl, om De har ret! Det er et tetrabromnaphtylbromyrbibromplatinchloryre!"

Så fik jomfruen et tilfælde og gik ud af stuen.

Selv søgte jeg at samle så meget som muligt, men jeg satte det sammen på min egen, barnagtige måde og blev ikke klogere ved, at jeg hemmeligt tog Jørgen til hjælp og forelagde ham mine tvivl. Der var især et udtryk, som slog mig, navnlig fordi det blev brugt så tit, og det var: "Den våde vej". Det forekom mig, at når jeg blot kunne få at vide, hvor den lå, kunne man måske ad denne komme til "det rigtige". Jørgen mente, at det måtte være den, der førte til retterstedet på Amager; men da jeg spurgte Olsen herom, lo han og sagde, at han nok engang skulle lære mig, hvad "den våde vej" var. Han tog mig også en dag ned i laboratoriet og viste mig et højst mærkværdigt apparat, som stod opstillet i et hjørne af stuen. Det var en stor trækasse, fyldt med mørkeblåt vand, omtrent som det pigerne blånede tøj i nede ved springet, og tværs over kassen gik forskellige zink- og kobberstrimler, som endte nede ved bunden. Men det allermærkværdigste var, at skønt der ingen ild var under kassen, boblede og brusede det i vandet, ligesom det kogte. Nu kastede Olsen en sølvdaler derned, satte en af trådene hen over

den, og da jeg efter en times forløb tog den op, var den blevet til kobber.

"Det var den våde vej," sagde Olsen.

Det gærede og boblede i min tankegang næsten lige så stærkt som i kassen, dengang jeg forlod laboratoriet og gik op på mit kammer for nærmere at overveje dette problem. Så meget forekom mig klart, at kunne man gøre en sølvdaler til en kobberdaler, måtte man også kunne gøre en kobberskilling til en mark, og så var der jo kun et lille skridt til for at få den til en dukat. Virkelig sagde Olsen den næste dag, at der heller ikke var noget til hinder for på den måde at få det skære guld ud af opløsningen, og nu blev det mig klart, at jeg havde været på gale veje, dengang jeg ville finde det rigtige gennem ilden, og at den våde vej var en såre vidunderlig vej, som jeg snarest måtte forsøge. Havet var jo så blåt og tilmed så uendelig stort. Der måtte være en del kobber og vist også noget guld og sølv i det, når man blot tog sig rigtig over at lede efter det. Måske var det derfor, at det i versebogen blev kaldt "de danskes vej til ros og magt". I al stilhed besluttede jeg derfor at gøre forsøg, men disse måtte frem for alt holdes hemmelige for onkel; ja, selv til Olsen ville jeg ikke betro noget, før jeg var så vidt med min opfindelse, at jeg kunne hjælpe ham. Oppe på loftet var der nogle små, aflukkede rum med masser af gamle glas og hankeløse terriner. Her var en mageløs plads til et laboratorium, navnlig da "den våde vej" frembød den fordel, at man ikke behøvede at have ild. Af Jørgen fik jeg nogle zink- og kobberstrimler. Indigo havde jeg i min farvelade, og vandet blev dejlig blåt, da jeg kom det deri. Der var kun en ting i vejen: det ville hverken koge eller bruse, skønt jeg havde stukket både

zink- og kobberstrimler ned gennem tollen. Så lirkede jeg mig frem hos onkel og spurgte, hvordan det kunne være, at der somme tider kunne komme bobler op af vand, som om det kogte – mere ligefremt turde jeg ikke spørge. Onkel tog sig en pris og sagde, at det var svovlbrinte, som dannedes ved forrådnelsen af de dyre- og plantestoffer, som lå på bunden af vandet. Jeg spurgte, om man kunne bruge guldregn til det, og onkel sagde, at jeg kunne tage, hvad jeg ville, men at det gik bedst med en æggeblomme. Denne var nu ikke så let at få fat i, da jomfru Mortensen samvittighedsfuldt bar nøglen til spisekammeret i sit bælte ved siden af uret, og i al stilhed vandrede jeg derfor ud til fattigskoven, men til min store skuffelse var guldregnen allerede afblomstret. Jeg gav mig til at lede under den ene busk efter den anden for blot at finde nogle enkelte blomster, og herved kom jeg til at opdage et højst mærkværdigt dyr, som lå under en sten. Det var en stor bille, ganske sort og med et par lange horn, men hvad der for mig var det interessanteste, var, at den oven på sin ryg havde fire rækker af pletter, der skinnede som det pureste guld. Den forsøgte at løbe fra mig, og sprøjtede mig en afskyelig saft lige i øjnene, da jeg greb fat på den for at komme den i min botaniserkasse. Det sved, så vandet løb mig ned ad kinderne, men jeg holdt fast, for jeg var vis på, at den måtte være lige så god som guldregnen, ja måske meget bedre, når den blot kom på den våde vej. Til min store glæde fandt jeg endnu flere af samme slags under andre sten, og med bevidstheden om at have gjort et godt udbytte vendte jeg tilbage til mit laboratorium.

Forsøget ville dog ikke straks arte sig således, som jeg havde ønsket. Dyrene krablede noget ganske forskrækkelig om i

vandet og bed både i zink- og kobberstrimlerne, men der kom bobler ud af dem, og det anså jeg allerede for et meget heldigt tegn. Den næste dag lå de alle døde på bunden af de to glas, som jeg havde anvendt. Guldpletterne skinnede så dejligt i den blå opløsning. Nu syntes jeg rigtignok, at boblerne blev borte, men de kom måske igen.

Olsen sagde imidlertid, at det altid gik meget langsomt ad den våde vej, og jeg besluttede derfor at lade glassene stå for at se, hvad der ville komme ud af det, for noget måtte der jo komme. Dette skete også, men resultatet svarede rigtignok ikke til, hvad jeg havde håbet, for da jeg efter en fjorten dages forløb med spændt forventning tog mine prøver frem, var vandet borte, og alt det blå lå på bunden af glasset. Dyrene selv havde mistet deres guldpletter og var blevet ganske sorte, men ud af dem og langt op ad metalstrimlerne var der kommet de vidunderligste fine blomster, der skinnede som sølv. Tilmed kravlede der i begge glassene en uendelighed af ganske småbitte, guldglinsende dyr, som vist havde deres oprindelse fra guldpletterne. Jørgen erklærede, at det hele kun var skimmel og midder; men jeg havde ham mistænkt for, at han sagde sådan af videnskabelig misundelse, og skønt mit forsøg ikke havde ført til det forønskede resultat, havde det dog frembragt noget, som ikke havde været der før, og jeg besluttede at blive ved, kun på en anden måde.

Imidlertid gik det ikke så let, som jeg havde troet. Onkel havde rigtignok sagt, at det var det samme, hvad man brugte, men alligevel fik jeg bestandig det samme resultat: skimmel og mider, men aldrig noget, der havde den fjerneste lighed med guld. Jeg var allerede på veje til ganske at opgive det hele, da der

på skolen hændte mig en begivenhed, hvorved jeg troede at rykke opdagelsen betydelig nærmere. Vi havde hidtil været gammeldags og skrevet med gåsefjer. Nu måtte vor gamle skrivelærer, så nødig han ville, vige for århundredets opfindelse, og stålpenne blev indførte ved et højtideligt dekret fra rektor. Jeg husker endnu tydeligt den højtidelige spænding, hvormed skrivelæreren tog disse små, sølvhvide tingester ud af en mørkeblå æske, for at vi kunne gøre dem faste i de lovbefalede skafter. De spruttede svært i begyndelsen. Somme tider gik de også tværs gennem papiret, men timen fik dog en særegen stemning ved det nye, det ukendte, og ved dens slutning fik vi alle ordre til at tørre vore penne godt af i en linnedklud – det var dengang tvivlsomt, hvorvidt klatpapir turde anvendes. Hvem skildrer min overraskelse, da jeg, ved at tørre min pen af, så, at den var blevet til kobber lige så langt, som blækket havde nået, og det selv om jeg var overbevist om, at det havde været en virkelig stålpen, dengang jeg begyndte. Den dreng, der havde siddet ved siden af mig, havde også fået sin pen forvandlet til kobber, men de andres var og blev stål – det var, ligesom om skæbnen havde villet give os alene et vink. Om aftenen tyede jeg med min opdagelse til Olsen, som imod forventning erkendte dens sandhed og gav mig en lærd forklaring over den, som jeg ikke rigtig forstod. Så meget var mig imidlertid klart, at her var igen foregået en metalforandring, og at den våde vej atter på en mærkelig måde havde vist sine kræfter.

Fra nu af anvendte jeg skolens blæk til mine forsøg. Jeg fik vel af og til ganske løjerlige ting ud af det, men hovedresultatet var dog kun sorte fingre og pletter, som bragte jomfru Mortensen

til fortvivlelse. Man vil måske smile ad disse barnagtige forsøg, men videnskabens historie spejler sig i det enkelte menneskes. Hvad jeg drømte som barn, gik som en virkelighedstanke gennem hele middelalderens viden. Dengang famlede man om lige så blindt som jeg på mit tagkammer, men det var dog igennem alkymiens larvestadium, at en videnskab opstod, som allerede har, og i snart kommende tider endnu mere vil forandre det synspunkt, hvorfra vi er vant til at betragte den os omgivende natur.

Således gik tiden. Umærkeligt var vi kommet hen i juni, den danske forsommers og de lyse nætters prægtige tid, men jeg skønnede dog af de andres tale, at skønt de havde arbejdet lige så grundigt og videnskabeligt, som jeg løst og barnagtigt, var vi dog kommet til det samme resultat, nemlig at forsøgene måtte opgives. Onkel udtalte dette på sin rolige og besindige måde, men Olsen tog altid til genmæle, snart bedende, snart heftigt fordrende, alt efter som hans sind var. Onkel var gammel nok til med en vis resignation at se, at forsøgene ikke ville lykkes, og han var alt for skarp i sin tankegang til ikke at gøre dette klart for sig selv. Olsen derimod hang med ungdommens hele rigdom af håb fast ved en opgave, der kun ydede den negative trøst, at den ikke var umulig, og håbede bestandig, at han, som ulykken så trolig havde fulgt, dog en gang måtte blive taget i favn af lykken. Ved hvert forsøg, der mislykkedes, kom han i stemning som lotterispilleren, der ikke kan begribe, at de kombinerede nummere ikke vil komme ud. Hver gang man på ny skulle trække prøver, var Olsen smilende, selvtillidsfuld, og udtalte som sin sikre mening, at nu måtte det lykkes. Der manglede jo kun et hårsbred i, at opfindelsen var gjort. Når så

prøven var trukket, og guldet på ny viste denne fortvivlede tilbøjelighed til at sondre sig ud i matte og blanke flader, blev han tavs og stille. Med et underligt håbløst smil, med en eller anden tvungen bemærkning om, at ovnene var for små og heden utilstrækkelig, stak han prøven i lommen og vandrede tidligere hjem end sædvanlig – men hans gang var langsom og hovedet bøjet. Så gik der nogle aftener, hvor han slet ikke kom, og hvor onkel var gnaven, fordi han savnede ham. Så kunne klokken igen lyde lystig og fornøjelig som før, og når han da trådte ind, skulle man ikke tro, at det var det samme menneske, man havde for sig. Nu var alt på ny frejdighed og håb. Han havde gjort en forandring i den kemiske formel, og nu måtte forsøget endelig lykkes. Så drøftedes der atter mellem onkel og ham, og ved slige lejligheder kunne han komme i en nervøs, feberagtig ophidselse, som jeg aldrig havde kendt hos ham før. Overhovedet syntes hans helbred at lide; han var blevet mager, og i hans klare, blå øjne var der af og til en sygelig ild, som gjorde mig bange. Undertiden fo'r han op endogså mod onkel, og det var næsten rørende at se, dels hvorledes den gamle mand tog disse udbrud af fortvivlelse, dels med hvilken kærlighed Olsen stræbte at gøre sin fremfusenhed god igen.

Dog var det næppe spændingen alene, der bragte Olsen i denne tilstand; også forholdet til arbejderne blev mindre godt med hver dag, der gik. Man ville ikke tåle parvenuen, nu da man så, at det, som havde bidraget til at hæve ham, ikke blev til noget. Hertil kom, at der ovre fra det Theil'ske hus dukkede allehånde rygter frem, som jomfru Mortensen med megen iver eksploiterede. Der taltes om, at hørkræmmer Theil efter sit uheldige fald ville opgive sin forretning og købe ejendom i

Skåne. Hertil knyttedes adskillige bemærkninger om, at en skånsk herremand, som havde en sådan ejendom til salgs, jævnlig kom i det Theil'ske hus, og man sagde, både på fabrikken og hos øltapperen, at Johanna gik med i købet. Jomfru Mortensen, der altid havde haft en faible for forlovelser, gjorde dette emne til et stadigt udgangspunkt for sin konversation ved tebordet, uden at jeg rigtig kunne komme efter, om det skete af ondskabsfuldhed eller for at sondere Olsen. Når denne med al sin veltalenhed forklarede onkel et nyt punkt i forsøgenes række, kunne jomfru Mortensen, ligesom hun vågnede op af et lille blund, stikke en brand ud, som aldeles konfunderede ham. Når han så var gået fra koncepterne, bad jomfruen ham altid med megen venlighed om ikke at lade sig forstyrre, og når Olsen praktisk godtgjorde umuligheden af at gå videre, drog hun ham ubarmhjertigt ind i det skånske spørgsmål, spurgte ham, om han havde set den rige von Platen, og hvor mange svenske skæpper land der gik på en tønde dansk. Så sagde onkel i almindelighed, at svenskeren var en vindbøjtel, hvilket bevirkede, at jomfru Mortensen pludselig blev ivrig skandinav og fra Skåne gik lige til Halland og Blekingen, hvor baron von Platen også skulle have ejendomme. Imidlertid sad Olsen som på gløder, og vore tidligere så glade aftener var forstyrrede. Til mig talte han i al den tid kun sjældent – og aldrig om Johanna. Kun en aften, da jomfruen havde gjort ham Helvede usædvanlig hedt, fo'r han ud med et kort godnat til onkel, og da jeg fulgte ham ud på trappegangen, gav han sig til at græde som et barn. Men pludselig lo han ganske højt, slog i rækværket, så det rystede, og sagde, at han ville have Johanna, om han så skulle tage hende med magt.

Derpå fo'r han ned ad trapperne, og jeg var ikke langt fra at tro, at han var på vej til at blive gal.

Én fordel skaffede imidlertid Olsens forsøg, men den kom alene mig til gode. Onkel tog det ikke nær så strengt med lektierne; ja, han glemte somme tider ganske at høre mig, og i al den tid, han var beskæftiget i laboratoriet, var jeg overladt til mig selv. Således stod jeg da en eftermiddag nede ved springet og var meget beskæftiget med at få en kobbertråd nedlagt på bunden af et stort kar, med fare for selv at komme til at danne den anden del af ledningen. I dette kar havde jeg nedsænket en ikke ubetydelig bunke kvarts, feldspat, glimmer og marieglas, kort sagt, de samme bestanddele, som jeg havde brugt ved mit første, heldige forsøg i blankovnen, og som jeg nu håbede ville skaffe mig et langt mere glimrende resultat ad den våde vej, hvis jeg ikke selv gik denne forinden. Med ærmerne smøgede op lige til skuldrene og med en stråhat, der drev af vand, fastgjorde jeg kobbertrådene til de jernbånd, som sammenholdt karret, for at der altid skulle være to forskellige metaller på den våde vej, havde jeg allerede lært. Lige som jeg var i færd med at forøge dyngen med en brosten, der så mig ud til også nok at kunne tages med, gik porten op, og den unge student, som jeg havde set hos hørkræmmer Theil, han, som de kaldte Hjalmar, trådte ind. Han så sig først lidt usikker om og parlamenterede med Rasmus, så fik han øje på mig og gik lige hen imod mig.

"Du kender jo hr. Falk, ham, der er laborant her på fabrikken, ikke sandt?" spurgte han.

"Jo, det er min ven," svarede jeg og lod brostenen plumpe ned, så vandet stod i vejret.

Hjalmar tørrede sig med sit lommetørklæde og spurgte leende:

"Kan du skaffe mig ham i tale?"

"Nej," svarede jeg. "Han arbejder med onkel, så lukker de altid døren af."

"Ja, det sagde portneren," bemærkede Hjalmar, "men kan du ikke gå ind og banke så småt på døren?"

"Nej," indvendte jeg, "for så banker onkel mig."

"Og han banker måske ikke så småt," bemærkede Hjalmar.

"Nej," svarede jeg, "når onkel slår, er det altid for alvor. Men han gør det sjældent; kun når jeg lyver, og når jeg forstyrrer ham i laboratoriet."

Der blev en pause, i hvilken Hjalmar stirrede over mod de små, blyindfattede ruder, så spurgte han:

"Kan du tie?"

"Jo," svarede jeg, "det kan jeg godt. Jeg fortæller det kun til onkel, når han siger, jeg *skal* sige det."

"Men dette må du ikke sige til noget menneske i verden," sagde Hjalmar. "Vil du love mig det?"

Jeg tænkte efter, om det ikke stred imod den lydighed, jeg var vant til at vise onkel, og skønt min samvittighed svarede jo, var jeg dog så nysgerrig efter at vide, hvad han egentlig ville, at jeg lovede ubetinget tavshed. Kvinder og børn er meget svage lige over for hemmeligheder.

"Ser du," sagde Hjalmar, idet han trak et sammenfoldet papir med et stort segl op af sin brystlomme, "jeg har et meget vigtigt brev, som ingen må se, og som du endelig ikke må gøre vådt der ved karret. Det brev er til hr. Falk – ved du, hvad et kongebrev er?"

"Jo, det ved jeg godt," svarede jeg. "Det er et brev fra kongen; dem får onkel så mange af, og jeg får seglene til min seglsamling."

"Ja, men du må ikke klippe seglet af det," sagde Hjalmar ængstelig, men smilede alligevel. "Du skal gemme det under din trøje, og når du ser hr. Falk, skal du give ham det og sige: Gentofte, klokken syv. – Forstår du? – Gentofte kl. syv – slet ikke andet."

"Skal I ud til Gentofte?" spurgte jeg.

"Ja, vi skal ud og fange aborrer," svarede Hjalmar. "Husk nu på, hvad jeg har sagt, men frem for alt, ikke et ord til nogen anden – hører du?"

Med disse ord gik Hjalmar og overlod mig at bringe orden i trådene, som brostenen havde forstyrret. Dette var imidlertid ikke så let, for brevet måtte jo ikke blive vådt, og desuden måtte jeg passe på, når Olsen kom ud af laboratoriet, før han gik hjem. At kongen skrev til Olsen og sendte en student med brevet, forekom mig slet ikke underligt. Kongen havde jo talt med ham om hans opfindelse, og alle studenter stod jo i kongens livkorps, hvor Olsen engang havde været fændrik. At de nu ville tage til Gentofte og fange aborrer, fandt jeg fuldkommen rimeligt; det ville jeg også gøre, hvis jeg ikke havde onkel og Madvig i baghånden – måske kunne jeg dog komme med, når jeg bad meget derom. Jeg veg ikke fra springet, og noget efter kom Jørgen haltende ud for at hente en spand vand. Han så mere sort og sodet ud end sædvanlig, sveddråberne trillede ned over hans pande, og den gamle hue sad på snur, hvilket gav ham et højst friskfyrsagtigt udseende, men selv så

han så tvær og gnaven ud, at jeg uvilkårlig spurgte ham, hvad der var i vejen.

"Hvad der er i vejen?" gentog han og lod den tykke stråle fuse ned i spanden, så vandet flød over alle bredder. "Ja, det må han nok spørge om, Viggo. Før havde vi da fred og ro, dengang vi kun havde en amministrator, men nu, da vi har en og en halv, ved man knap, om man tør vende sig i sengen."

Jeg lod, som om jeg ikke mærkede denne bitterhed, og spurgte:

"Bliver I snart færdige?"

"Færdige?" gentog Jørgen og lettede på spanden. "Ja, det kan han jo spørge om derinde. I gamle dage kunne man spise til aften klokken syv, men nu får man vente til ni eller halvgåen ti, om man ellers får noget. Å jøsses, det er små tider, vi lever i! Hvem der bare sad på pensionen!"

"Hvad bestiller I?" spurgte jeg.

Jørgen holdt nok af at få sig en passiar, navnlig når det gik ind på kemiens område. Han slog derfor spanden ud for at fylde den på ny og fortsatte:

"Ja, ser han, i dag labererer vi, ja mænd gør vi så, og det, så de lyse luer står op gennem skorstenen. Se, amministratoren vil absolut trække den ud med svovlbrænde, men det vil nu han, den anden, ikke. Så sagde jeg, at vi kunne jo prøve at sætte lidt amminijak til, for det gjorde vi altid i salig amministrators tid, og det lindede på materien. Men så sagde han, dette herre nye substitut, at jeg var et asen og skulle holde min mund. Se, det er aldrig blevet mig budt før, for jeg kan måske nok så meget af håndelag, som han af vindskibelighed. Nej, de gode, gamle tider, de er plat forbi; da hørte én dog på, hvad en sagde!"

Med dette hjertesuk tog Jørgen spanden og lavede sig til at gå, men jeg standsede ham og sagde:

"Nej se, Jørgen, hvor det lyser gennem ruderne! Det er jo ligesom der var ildebrand. Hvor mange ovne fyres der i?"

"Vi fyrer kun i én," svarede Jørgen, "i hende, den store, men det går også på kraft, kan han tro. Vi bruger både trækul og koks, for han kan jo ikke få det hedt nok. Men han kan tro, jeg skal hede hende for ham!"

"Når der så blot ikke går ild i skorstenen," sagde jeg.

"Ja, det bliver hans sag. Jeg har aldrig set sådant et brænderi før. Men går der ild, var det heller ikke så underligt for hun er ikke blevet renset, så længe jeg har været her, og det er nu fem og tredive år, men det har hun heller ikke haft nødigt, for vi har kun fyret småt i hende med trækul, og det gi'er ingen os, det. Men revner hun, er det ikke min skyld – for mig kan han derinde ryge ad Helvede til!"

Jørgen tog spanden og haltede over gården. Jeg fulgte med og sagde:

"Kan du ikke sige til ham, Jørgen, at jeg gerne ville tale med ham et øjeblik? Jeg har et brev til ham."

"Jo, nu skal vi se, at den sekretær løber ud, fordi der kommer et brev," svarede Jørgen. "Når vi labererer, er han jo som gal; det er knap, man tør åbne sin mund."

"Sig det alligevel, Jørgen!" bad jeg.

"Nå ja, Viggo, for hans skyld får jeg vel gøre det," sagde Jørgen mildere. "Han kan liste sig ind med mig i amministratorens guldstue, men han må stille sig bag døren, når jeg lukker op, for ser hans onkel ham, sker han nok en ulykke."

Jeg sneg mig efter Jørgen, og således nåede jeg ind i laboratoriets forreste rum, den såkaldte guldstue. Her havde Olsens hånd endnu ikke formået at gøre nogen forandring. De gamle glas og kolber stod sirligt ordnede på reolerne i vinduesfordybningerne ligesom før. I det hvælvede loft badede Diana sig med sine nymfer – kort sagt, det var ganske som før, men over det hele lå en lyseblå tåge, svag som den, der en sommeraften kan lejre sig i skovenes dybder. Dog, den havde ikke aftenens friskhed. Den var tung og kvælende, så jeg ordentlig tog efter vejret, da jeg trådte ind, og måtte tvinge mig for ikke at hoste. Jørgen, der var lige så vant til denne luft, som fisken til vandet, lukkede døren op til det egentlige laboratorium, og jeg benyttede lejligheden til at smutte bag ved den, men da han lod den blive stående åben, for at den kunne skjule mig, kunne jeg gennem revnen se alt, hvad der foregik derinde. Foran den gammeldags ovn, der lyste i skumringen, som var dens fyrhuller røde, blinkende øjne, stod onkel og Olsen i dragter, som ved første øjekast gjorde mig bange. Et par sorte lædermasker med mørkeblå glas dækkede ansigtet, og over deres klæder bar de side kutter af sort glansshirting, der foroven endte i en hætte, som var trukket ind under masken. Det var ikke muligt at kende, hvem der var hvem, og i det halvmørke rum, belyste af ildens rødlige skær og med de forunderlige tænger, hvormed de af og til vendte og drejede på diglerne inde i ovnen, tog de sig ud som sorte spøgelser, som Inkvisitionens håndlangere, når de gik til deres uhyggelige gerning.

Jørgen satte spanden ned på gulvet, greb til fjerviften og sagde:

"Her er en svær hede, hr. administrator!"

"Skal den spand blive stående midt på gulvet?" hørte jeg den ene spørge – stemmen var Olsens.

"Nej, det skal den ikke, hr. labberant, men det kommer an på amministratoren, hvor den skal stå," svarede Jørgen arrigt.

"På sin plads!" lød onkels faste stemme. "Luk døren, Jørgen, det trækker!"

Døren lukkedes, og i nogen tid hørte jeg ikke andet end lyden af de skuffer koks, som kastedes ind i ovnen, og dennes knitrende susen. Lidt efter gik døren atter op, og en af de sorte skikkelser stod så pludselig for mig, at jeg forskrækket trykkede mig ind i dørhjørnet.

"Hvad vil du mig, Viggo?" klang det med Olsens stemme.

"Du må tage den maske af; jeg kan ikke lide at se den," svarede jeg. "Det er, ligesom du var død."

Olsen slog hætten tilbage, lagde masken på bordet og spurgte lidt heftigt, men med dæmpet stemme:

"Hvad er der nu i vejen, Viggo? Hvor tør du komme herind?"

"Jeg har et brev til dig fra kongen," svarede jeg.

"Fra kongen?" gentog Olsen studsende. "Hvem siger, det er fra kongen?"

"Jo, for det er et kongebrev," svarede jeg, "og så var der en student, som bragte det, men i aften må du høre lidt tidligere op, for han sagde, at du skulle ud og fiske aborrer klokken syv i Gentofte."

Olsen blev først rød, så bleg, men spurgte blot:

"Har du brevet, Viggo?"

Jeg knappede min trøje op og tog det store dokument frem. Han greb det hastigt og sagde:

"Det er godt, Viggo, nu må du gå."

"Må jeg komme med og fiske aborrer?" spurgte jeg. "Jeg kan mine lektier."

"Nej, du må vente, til du bliver lidt større," sagde Olsen og stak dokumentet i brystlommen.

"Skal jeg virkelig gå?" spurgte jeg tøvende.

"Ja vist, ja vist," gentog han og førte mig hen imod døren. "Men tal ikke til noget menneske om brevet."

Han lukkede døren op, og jeg tøvede et lidet øjeblik med at gå igennem den. Da tog han mig pludselig om livet, løftede mig højt i vejret og sagde med lav, men jublende stemme:

"Viggo, du er den mest velsignede dreng, der kan gå på Guds grønne jord, og i aften er jeg det lykkeligste menneske under solen, men pille af må du."

"Har du gjort opfindelsen?" spurgte jeg, da han satte mig ned.

"Den er gjort," hviskede han, "jeg er aldeles sikker på, at nu har jeg det. I morgen, når vi tager ud, skal du se løjer. Purt, blankt og skinnende guld alt sammen, bedre end om det var gjort af den bedste polerer. Du ved ikke, Viggo, hvor jeg er lykkelig og glad. Solen, Vigg – – –"

Resten af Olsens ord hørte jeg ikke. Alt svandt i et dumpt, drønende brag, som fik gulvet til at ryste under mine fødder. Døren til laboratoriet sprængtes og styrtede ind, ruderne fløj klirrende og raslende ud i gården, kolber og glas rullede mellem hinanden, og selv følte jeg mig som grebet af en kæmpestærk hånd, der løftede mig op fra gulvet og kastede mig ud gennem den åbne dør. Da jeg atter halvt bedøvet rejste mig op, var Olsen forsvundet, og ud af onkels laboratorium væltede der tunge,

mørke røgmasser. Ude fra gården lød skrig og larm, råb om vand og dundren på sprøjtehuset, hvor man sprængte porten. Men i onkels laboratorium var alt forunderlig stille. Røgen væltede op som af en skorsten, og jo længere stilheden varede, desto mere gruede jeg for at se derind – det bares mig for, at både onkel og Jørgen måtte være døde. Jeg tumlede ud i gården, og det første, jeg så, var onkel, der, støttet af Olsen og et par andre, blev bragt hen til springet. Arbejderne stimlede omkring ham, så at jeg slet ingen ting kunne se, og lige i samme øjeblik kom en anden gruppe til syne. Det var Keifler, Peiter og nogle andre, som langsomt kom bærende med Jørgen. Han så frygtelig ud. Blodet dryppede på jorden, og idet han førtes forbi mig, syntes jeg, at han slet intet ansigt havde – det var kun en eneste, sort masse. Nu kunne jeg ikke mere. Lindetræet, springet – alt drejede rundt for mig i store kredse, og med det udråb: "Onkel, jeg dør!" styrtede jeg bevidstløs til jorden.

Da jeg atter vågnede, stod Olsen bøjet over mig og badede min pande med vand.

"Gud ske lov, *han* lever dog!" hørte jeg ham sige.

Jeg greb hans hånd og stirrede forvirret omkring mig. Det var, ligesom jeg vågnede op af en uhyre dyb drøm, som om jeg aldeles ingen fortid havde haft. Mit blik faldt hen imod laboratoriet, hvor hvide dampe endnu langsomt steg i vejret, og hvor Dinger sammen med brænderifolkene af al kraft brugte fabrikkens sprøjte. Jeg bestræbte mig for at huske, hvad der var foregået, men det var, som om evnen til at fastholde og sammensætte begivenhederne var mig fratagen. Jeg huskede kun, at Olsen havde haft en sort maske. Men da i det samme en droske kom rullende ind i skarpt trav, lysnede det på en gang op

for mig. Alt, lige til det mindste træk, stod i en drømmeagtig, men dog skærende virkelighed, og med det udråb:

"Onkel er død!" segnede jeg atter tilbage.

18. Min opdagelse

Ulykken har, når den kommer brat, en bedøvende virkning. Man vil ikke tro på den, man griber sig selv hvert øjeblik i den tanke, at det er umuligt, og samtidig dermed kaster det skete sit fulde, klare virkelighedslys ind i ens sind, så at det skærer lige til sjælen. Kommer så natten, trøsteren for de martrende tanker, indtræder der et omvendt forhold. Virkeligheden genspejler sig, men som drøm; dens lys er nu dæmpet, og samtidig dermed har man den trøstende bevidsthed, at man drømmer. Derfor står, når man vågner, det skete ikke straks i virkelighedens lys, det bygger sig først stykkevis op for erindringen; men så kommer der et øjeblik, hvor det bryder frem, fuldt og klart, og så er det, at det griber med rædsel.

Således gik det mig natten efter hin ulykkelige begivenhed. Vel var jeg ikke blevet såret ved eksplosionen, men jeg havde dog fået et så betydeligt stød, at den ene besvimelse fulgte oven på den anden. Om onkel var død, vidste jeg ikke. Natten gik hen i forvirrede feberdrømme. Stadig så jeg den blussende ovn og de sorte skikkelser med de hæslige masker. Så kom Jørgen haltende med fjerviften og sagde, at han havde kommet krudt i ovnen for at feje "laberanten" af vejen. Af og til var det, som om alt stod stille, som jeg gik i lyse og fredelige egne, hvor solen skinnede og fuglene sang. Da fik jeg et øjebliks hvile og syntes at se Johannas ansigt titte frem bag træerne. Men så kom de stygge syner igen. Ovnen blev gloende, den fik et rødt, menneskeligt ansigt, af hvis mund en tyk, sort røg væltede ud,

og den løb efter mig på et par uhyre hønseben for at opsluge mig. Da syntes jeg, at jeg i den vildeste flugt, og ligesom båret af vinger, fo'r af sted gennem alle fabrikkens øde, uhyggelige lofter. Når så ovnen var mig allernærmest, nåede jeg en trappe, ad hvilken jeg hovedkulds styrtede mig ned i en så uhyre dybde, at jeg vågnede derved. Når jeg da lå vågen, stirrede jeg med ængsteligt bankende hjerte på det svage lysskær, der sneg sig ind ad dørsprækken. Derinde vidste jeg, at onkel lå. Jeg kunne også huske, at der var kommet en vågekone og to læger, og at den ene af dem havde haft en forbindkasse med – men om onkel var levende eller død, kunne jeg derimod ikke erindre, og hver gang angsten herover greb mig, faldt jeg på ny hen i en halv besvimelsesagtig tilstand. Hen imod morgenstunden kom en fast søvn, og jeg vågnede først derved, at jomfru Mortensen stod ved min seng og sagde, at onkel ønskede at se mig. Det var, ligesom en uhyre sten blev lettet fra mit hjerte ved disse ord. Hastigt klædte jeg mig på, og skønt jeg hist og her følte mig ligesom lamslået, kunne jeg dog uden synderlig anstrengelse nå ind i værelset ved siden af.

Men hvilken uhyggelig følelse greb mig, idet jeg trådte ind og langsomt nærmede mig hans seng. Værelset var mørkt. Gardiner og tæpper holdt selv den sidste rest af dagslyset borte, og kun en lille, svagt brændende lampe udbredte så meget lys, at man kunne se, hvor man gik. Stuen lugtede af moskus. Blodige håndklæder lå rundt om, og i onkels højryggede lænestol sad vågekonen og sov med en medicinflaske på skødet. Onkel selv lå med hovedet så omvundet af bind, at han ikke var til at kende, og da jeg trådte ind, rørte han sig slet ikke, men sagde med en helt anden stemme end ellers, blot de ord:

"Er det dig, Viggo?"

"Ja, onkel," sagde jeg og brast i gråd.

Han gjorde en bevægelse for at få den ene hånd ud af sengen, men det skete kun med stor anstrengelse, og da jeg greb den, var den brændende hed. Han trykkede min hånd og spurgte svagt:

"Hvorledes har du det, Viggo?"

"Jeg er ganske hel, onkel," hulkede jeg. "Jeg fik ingenting."

"Gud være lovet!" udbrød han og drog hånden til sig. Så lå han atter stille hen, kun af og til kom hans matte hånd frem for at trykke min, og således sad jeg i målløs bedrøvelse vist over en time, indtil jomfru Mortensen kom og hentede mig.

Af hende fik jeg den hele sammenhæng at vide. Ovnen var sprunget, fordi "det gale menneske" havde befalet Jørgen at fyre i, så stærkt han kunne – "og så måtte den jo revne," sagde jomfruen. Onkel havde, et øjeblik før ovnen sprang, været så uforsigtig at tage sin maske af, men var mærkværdig nok ikke blevet ramt, "skønt stykkerne fløj omkring så tæt som fyld af en fjerdyne." Derimod havde et af stykkerne ramt et glas med "kalvelud", forklarede hun, "og denne havde sprøjtet onkel i ansigtet, så han hverken kunne se eller høre, og hans ny frakke, som var sådan et dyrt stykke, var blevet ligesom mølædt af det djævelskab; det åd sig jo igennem som en slik, hvad det så traf på. – Havde administratoren ikke haft briller," sagde hun, "så havde han nu ikke haft øjne, og havde han ladet den fyr gå for den, han var, dengang han kom og ville hænge sig, så havde det hele nu været ganske anderledes, og man havde ikke behøvet at have alt det rend for den sags skyld. – Men," endte jomfruen, "det kommer der ud af, når man vil friste Vorherre og gøre sig

klogere, end han vil have én. Havde administratoren læst så meget i Biblen, som han er gået på laboratoriet, så havde Vorherre nok sparet ham for den ulykke."

Nede på fabrikken fik jeg imidlertid et par dage efter en ganske anden forklaring. Ovnen var sprunget, ikke af hede, men af en eller anden uforklarlig grund, for eksplosionen havde været så stærk, som om sprængningen var sket ved krudt. Nogle mumlede om, at Jørgen på egen hånd havde sat ammoniak til guldopløsningen og derved forvandlet den til knaldguld, en af de farligste, eksploderende forbindelser. Hvis dette var tilfældet, havde han bødet hårdt for sin forfængelige lyst til at agere kemiker, for et brudstykke af ovnen havde ramt ham så hårdt i ansigtet, at han bevidstløs var blevet bragt på hospitalet, hvor han endnu ikke havde været i stand til at give nogen forklaring. Onkels tilstand var også meget betænkelig. En retort med kalilud var blevet sprængt, og dette ætsende stof havde overstænket ham således, at klæderne næsten var faldet af kroppen på ham. Han havde fået mange sår på ansigt og hals, og noget af den farlige opløsning havde desværre fundet vej til begge hans øjne. Der var en højst begrundet frygt for, at han ville blive blind, men hvis synet blev reddet, ville dette navnlig skyldes Olsen, som, inden lægen kom, havde anvendt passende midler for at neutralisere ætsstoffet. Olsen var den eneste, der ligesom ved et vidunder var sluppet for enhver beskadigelse, men skønt alle var enige om, at han havde handlet med stor konduite, kunne jeg dog tydeligt mærke, at den skete ulykke i høj grad havde forøget misstemningen imod ham, og at man tilskrev ham skylden, uden at man egentlig kunne angive hvorfor.

Det var en svær tid, der nu fulgte, dobbelt svær, fordi den faldt midt i den varme, lysende sommer, hvor alt indbød til frejdighed og glæde. Onkels hus, der aldrig havde udmærket sig ved nogen særlig livlighed, var nu stille som en grav, og jomfru Mortensen, som aldrig havde vist nogen blidhed imod mig, behandlede mig nu, da hun ikke havde onkel at frygte, snart med ligegyldighed, snart med hårdhed. Hver aften, når vågekonen var kommet, trak hun sig tilbage på sit kammer med den bemærkning, at nu havde hun slidt nok, og da jeg en dag bedrøvet spurgte hende, om hun bad for onkel, bankede hun mig i hovedet med sit jernfingerbøl og sagde, at hun skulle "be'e" mig.

Så sad jeg da hver aften i de dejlige, lyse nætters tid ganske alene i den store dagligstue og lyttede længselsfuld til drengenes jublen, når de legede nede på gaden, eller også stirrede jeg bedrøvet over til Johannas vinduer, men de var oversmurt med kridt – ikke et menneske lod sig se. Når da skumringen faldt på, og alt i stuen tabte sin glans og farve, indtil mørket lidt efter lidt hyllede sig omkring det hele og gjorde det umuligt at skelne selv de nærmeste genstande, da tænkte jeg på, at således drog nu også mørket tættere og tættere hen over onkels øjne, og at den dag måske ville komme, hvor jeg skulle være den, der måtte se alt for ham og fortælle ham alt, ligesom Olsen gjorde ved sin blinde moder. Så lukkede jeg selv øjnene og prøvede, hvor meget man kunne gøre, når man var blind, men hver gang jeg kom til det resultat, at selv de mindste ting næsten var umulige at udrette, bad jeg ret inderlig til Vorherre, at han ville skåne onkels syn, og lovede desuden, at

hvis onkel blev blind, ville jeg altid tale sandhed og aldrig bedrage ham, således som Olsen gjorde ved sin moder.

Fjorten lange dage gik således hen. På den femtende erklærede lægen, at faren var overstået, og at patienten nu behøvede en, som kunne forkorte ham tiden ved læsning eller samtale. Jomfru Mortensen smilede over hele ansigtet og hentede sin store spændebibel, som jeg rigtignok aldrig havde set hende læse i, men vel benytte som fodskammel, når gulvet var vasket. Med denne i favnen gik hun triumferende ind til onkel og foreslog ham to timers bibellæsning hver aften, men lidt efter kom hun tilbage i en højst oprørt tilstand – onkel havde forlangt Berlingeren og Olsen. Denne sidste kom øjeblikkelig og var fra nu af næsten uophørlig derinde, men selv om jeg ofte hørte ham le og tale spøgende med onkel, var der dog over hele hans væsen kommet et kendeligt udtryk af forsagthed. Hver gang han forlod onkel, gik han tavs gennem den store dagligstue, nikkede blot til mig og lukkede sig inde på sit værelse, som han ikke forlod, før han den næste dag begyndte sin lidet opmuntrende vandring på fabrikken.

Mig derimod bragte lægens erklæring hele mit tabte mod tilbage. Jeg talte timerne til den dag, da onkel skulle have lov til at sidde i sin store lænestol, og næppe havde jomfruen om eftermiddagen trukket sig tilbage, før jeg opgav både Cæsar og Livius, for at vove mig på nye togter i den gamle fabriks talrige smuthuller.

Således hændte det, at jeg en eftermiddag iagttog de arbejdere, som var i færd med at rydde kvartskælderen. Med megen interesse så jeg på, hvorledes de trillede den ene trillebør op efter den anden, og da sekssklokken havde ringet folkene til

opbrud, besluttede jeg selv at undersøge kælderen, så meget mere, som jeg nu ikke behøvede at frygte onkel og kun havde at gøre med Rasmus, der efter noget vrøvl overlod mig den store gårdlygte til min opdagelsesrejse. Forsynet med denne steg jeg ned i den dybe, fugtige hvælving og så med gysen de ødelæggelser, som eksplosionen havde forårsaget. Hele den del af loftet, hvor ovnen havde stået, var brudt igennem og styrtet ned, så at man kunne se lige op i onkels laboratorium. Kobberrøret, der fra ovnen havde ledet asken ned i kælderen, var revet løs og så ud, som om en havde moret sig med at blæse det op til en trompet. Jeg stirrede efter nonnernes kasse. Den ene af lænkerne hang endnu ved loftet, men kassen selv lå væltet henne i hjørnet af kælderen. I denne stilling tog kassen sig besynderlig ud, langt mere besynderlig, end dengang den hang under loftet, for alle figurerne stod nu på hovedet og var dobbelt vanskelige at hitte rede i. Uvilkårligt faldt den drøm mig ind, som Olsens moder havde fortalt, og mere end nogen sinde før opstod det ønske hos mig, at komme på det rene med, hvad der egentlig var i kassen. Men denne opgave var ikke så let at løse. Først ved hjælp af et koben lykkedes det mig at få den tunge metalkasse vendt om, men det gav en helt underlig lyd i den, dengang jeg gjorde det. Meget omhyggeligt undersøgte jeg nu ved skinnet af lygten den aske, som var styrtet ud, men udbyttet var ganske det samme, som da jeg havde været der med Olsen. Jeg fandt nogle små kulstykker, nogle forvitrede glasskår, og endelig et sammenrullet stykke papir, som var brændt igennem hist og her, men hvad der forundrede mig var, at ordene på dette papir var trykt med røde bogstaver, ligesom i den bog Cyprianus, hvoraf Gamle Hans havde set et eksemplar i

Køge, og som ingen kunne læse uden smeden og provsten i Lellinge. Bladet syntes for så vidt at høre til denne mærkværdige bog, som jeg heller ikke kunne læse et eneste ord, og Gamle Hans havde fortalt mig, at når smeden læste, satte Fanden fingrene imellem for at chikanere ham, og hvor han han havde gjort det, var bladene altid ligesom brændte. Jeg stak derfor denne mærkværdighed i min trøjelomme for ved lejlighed at forelægge Olsen den, men da jeg i halvmørket endnu en gang lod min hånd glide hen over kassens bund, stødte den imod en rund knap, som sad lige i midten. Den lod sig hverken rokke til højre eller venstre, men da jeg tilfældigt prøvede at trykke på den, gav den ligesom et knæk, og i det samme sprang en lille låge op med en sådan kraft, at den kastede mig både støv og aske lige i øjnene. Overraskelsen var så stor, at den næsten gjorde mig bange. Det var ligesom kassen var blevet levende, og det var med en del overvindelse, at jeg tog mig så meget sammen, at jeg stak hånden ned i det hemmelighedsfulde rum. Dette strakte sig igennem hele kassens længde, men syntes at være lige så tomt som kassen selv, og først da jeg trak hånden tilbage, kom jeg til at røre ved en underlig glat tingest, der lå i det ene hjørne. Halvt i angst, halvt i spændt forventning trak jeg den op gennem åbningen og så, at det var en gammeldags flaske med en indsleben glasprop, der foroven endte med en løve. Flasken selv var gjort af lyserødt glas, der hist og her spillede i alle regnbuens farver, og var til hælvten fyldt med et lysebrunt pulver, der var så forunderlig tungt, ligesom bly. Det slog mig imidlertid som noget mærkeligt, at de glasskår, jeg havde fundet i asken, også var lyserøde, og ved at sammenligne dem med flasken så jeg, at

farven var den samme. Rimeligvis havde der været to flasker, hvoraf den ene havde ligget i det gennembrændte papir, men da lygten truede med at gå ud, blev jeg nødt til at forlade kælderen og steg atter op til dagslyset, meget tilfreds med mine antikvariske undersøgelser.

Da jeg havde bragt min skat i sikker forvaring i mit privatlaboratorium oppe på loftet, frembød der sig en uforudset vanskelighed, som foreløbig lagde store hindringer i vejen for undersøgelsen af dens indhold. Tiden og det stof, som flasken indeholdt, havde i forening kittet proppen så fast til, at den ikke lod sig tage af, og hele resultatet var, at jeg fik mine hænder oversået med små glasskæl, der glimtede som perlemor, men den lyserøde løve blev urokkelig siddende og syntes at stirre på mig med udfordrende blikke. Jeg tænkte på at slå flasken itu, men frygten for, at den måske kunne give sig til at springe i luften, bevirkede, at jeg gemte den i en urtepotte, så meget mere som jeg lige havde læst sagnet om Asmodæus og deraf lært, at man skal være forsigtig med alt, hvad man får på gamle flasker, når disse ikke har Salomos segl. Olsen kunne jeg desværre den aften ikke komme til at tale med, for han læste højt for onkel, og da jeg næste dag kom fra skole, hørte jeg, at han, i fabrikkens anliggende, havde foretaget en udflugt på en fjorten dages tid, et sikkert tegn til, at det begyndte at gå bedre med onkel, der allerede var kommet så vidt, at han med et læseglas kunne begynde at stave sig gennem Berlingeren. Til ham turde jeg imidlertid ikke betro mig – han måtte jo ikke vide, at jeg igen havde været i kvartskælderen – og desuden forekom det mig, at Olsen var den, der var nærmest til at se min skat. Hver dag gik jeg i al hemmelighed op i mit laboratorium,

og hver gang jeg så på den lyserøde glasflaske med dens underlige, gammeldags form, den siddende løve på proppen, og dens vægtige indhold, gik det mere og mere op for mig, at jeg nu bestemt havde fundet det rigtige, og at det ville være en smal sag for mig at hjælpe Olsen på gled. Aldrig havde jeg ventet hans tilbagekomst så længselsfuldt som nu, og med hver dag blev min begærlighed efter at åbne flasken større og større. Endelig besluttede jeg, at hvis han ikke kom til søndag, ville jeg vove forsøget alene.

Søndagen kom, men uden Olsen, og alt syntes at stille sig særdeles gunstigt for mit forehavende. Onkel havde fået lov at køre ud et par timer i middagsstunden, og jomfru Mortensen skulle til et lille sold i Abel Kathrines Stiftelse oven på gudstjenesten. Stuepigen havde besøg af sin kæreste, og kokkepigen, i hvis kammer jeg altid beundrede et kunstværk, der forestillede Amor, som rister hjerter i en løvhytte over en tøffel med gløder, var rimeligvis beskæftiget med at smykke sig i gudens tjeneste, for hendes dør var lukket, og nøglen sad indvendig. Jeg havde således hele huset, køkkenet iberegnet, til min disposition, og da jeg havde tabt lysten til at gå videre ad den våde vej, sneg jeg mig ind i onkels værelse for at se, om der ikke skulle findes et eller andet, som kunne være tjenligt til det store forsøg.

Vel vidste jeg, at det var helligbrøde at røre noget på onkels bord, og at følgerne kunne blive gyselige, men lysten til at eksperimentere var vakt, og den var stærkere end frygten. I al hast erobrede jeg derfor et bundt svovlstikker, onkels spirituslampe, hans blæserør og nogle stykker porcelæn, der havde tjent som prøver, og forsynet med disse uvurderlige

skatte sneg jeg mig op på loftet i den hensigt at slå flasken itu og prøve, hvad den indeholdt. Skæbnen syntes også den dag at ville føje mig i alting. Da jeg kom op på tagkammeret, så jeg, at jeg havde glemt at sætte urtepotten over flasken, som lå midt på gulvet i solskinnet, men hvad der var det forunderligste var, at nu sad proppen ganske løs. Ja, det var endogså, som havde den skudt sig noget i vejret, og det brune pulver, der var ganske varmt af solen, havde også skiftet farve. Det var nu mere violet end brunt.

Ikke uden en vis ængstelighed åbnede jeg flasken og kiggede ned i dens lange, smalle hals med en følelse, som var den et ladt bøsseløb. Flasken lod imidlertid til at være en særdeles skikkelig flaske; for der kom hverken nogen ånd eller dunstskikkelse ud af den, men kun en ejendommelig stikkende lugt, der meget mindede mig om lugten i onkels laboratorium på den dag, da ovnen sprang. Dog lod jeg mig ikke forskrække. Jeg husker tydeligt, hvorledes Olsen havde båret sig ad i Slutteriet, og havde kun en tvivl, nemlig den, hvor vidt man kunne bruge torskelevertran i stedet for lampeolie. Det viste sig imidlertid, at pulveret hang meget godt fast også ved hjælp af dette, og skønt lugten ikke var behagelig, fik jeg dog den ene prøve smurt ind efter den anden – på næsen kom der også noget – og jeg belavede mig nu til den store begivenhed at blæse med blæserøret. Her viste sig en uforudset vanskelighed, som nær havde stoppet eksperimentet i dets gang og derved tilføjet videnskaben et ubodeligt tab. Onkels blæserør var forstoppet, og selv om jeg anvendte mine lungers fulde kraft, var det mig ikke muligt at få luft i det. Så tog jeg da min kridtpibe, knækkede stilken af, tændte lampen og gav mig til at puste.

Flammen veg ud i en lang, svagt lysende spids, og nu rettede jeg denne lige mod den ene af prøverne, som jeg holdt fast med en knibtang. Luen slikkede og dansede hen over stykket, som straks skiftede farve og blev rubinrødt. Jeg pustede på ny, så det dundrede i mine tindinger – det rubinrøde antog mere og mere et gulligt bronzeskær, men nu havde jeg næsten intet vejr mere. Med den sidste anstrengelse pustede jeg på ny. Da var det, som gled der en skygge bort under den bronzeagtige hinde, og lige med et, som skete det ved trylleri, blinkede det klare, blanke guld mig i møde. Jeg tabte kridtpibestilken af lutter forskrækkelse og brændte mine fingre ved at gribe efter prøven, som fulgte bagefter. Så jublede det op i mig, så at jeg var nær ved at råbe hurra og sparke til spirituslampen, der endnu stod brændende på gulvet, men i samme øjeblik faldt jubelen og glæden fra kogepunktet lige ned til nul, mit blod stivnede til is – for det var onkel, som stak sit hoved ind ad den lave dør, der førte til mit hemmelige laboratorium. Det var onkels nye, sorte briller, som med en ubehagelig vedholdenhed stirrede lige på mig, og det var onkels stemme, som i sin kendte gamle tonart spurgte:

"Men hvad er det for narrestreger? Hvad bestiller du her på loftet, Viggo?"

Jeg havde i dette øjeblik hellere set hajfisken i onkels laboratorium blive levende og svarede skælvende:

"Jeg laver guld, onkel, men det er bare for løjer!"

"Så er det vel også for løjer, at du har taget mit blæserør og min spirituslampe?" spurgte onkel strengt, idet han bukkede sig ind under den lave dør og opmærksomt betragtede alle mine apparater. Jeg stod som sønderknust, for jeg vidste, hvad der

ventede, og havde aldrig anet, at onkel af sig selv skulle finde herop.

"Hvad er alt dette roderi, du har heroppe?" spurgte onkel igen og betragtede opmærksomt glasset med skarnbasserne og kobbertrådene.

Jeg syntes, der var noget mindre hårdt i hans stemme, og sagde lidt mere frejdig:

"Det er mit laboratorium, onkel!"

"Ah!" sagde han med sin spidse betoning.

Derpå bukkede han sig ned, greb den lyserøde flaske og holdt den op imod lyset.

Jeg følte, at det kneb, men sagde ingenting. Onkel fortsatte at vende og dreje flasken i den lysstråle, der strømmede ind igennem det knubrede glas i taget. Det var, som kunne han læse en hemmelig skrift i de årer og revner, der løb over det forvitrede glas. Hans ansigt blev mere og mere alvorligt, trækkene om hans mund mere og mere bestemte, og pludselig spurgte han:

"Hvad er dette her, Viggo?"

Jeg følte, at det var ude med mig, og stammede forskrækket:

"Det – det – er nonnepulver, onkel."

"Nonnepulver?" gentog han og hældte lidt ud i hånden. "Hvor har du fundet det, Viggo?"

"Nede i kvartskælderen. Det lå i kassen, for nu er den faldet ned."

Onkel lod flasken synke, bøjede hovedet og stirrede tankefuld ned mod gulvet. Så længe blev han stående, og så betaget syntes han at være i sin egen tankeverden, at jeg til sidst ængstelig spurgte:

"Er du syg, onkel?"

Han så på mig med et blik, som havde han været langt borte, og sagde:

"Hvad er klokken, Viggo?"

"Den er vist tre, onkel," svarede jeg forundret.

Han bukkede sig ned for at tage proppen med løvehovedet op, og derved faldt hans øje på prøven. Han så på den, som om han ikke ville tro sine øjne og spurgte tvivlende:

"Var der guld på dette stykke porcelæn, Viggo, dengang da du tog det på mit skrivebord?"

"Nej, onkel," svarede jeg med dulgt stolthed, "det har jeg lavet."

Han vendte og drejede prøven i sollyset, ligesom han havde gjort ved flasken, tog en kniv op og prøvede, om guldet virkelig sad fast, og sagde derpå blot de ord:

"Følg med, Viggo!"

Jeg fulgte ham skælvende, for jeg vidste ikke, om det gik til henrettelse eller benådning. Men da vi var gået forbi onkels værelse, hvor spanskrøret sad bag spejlet, åndede jeg betydelig friere. Uden at veksle et ord gik vi ned ad trappen og ud i gården, hvor onkel befalede Rasmus at bringe jernkassen op i guldstuen foran laboratoriet. Her lagde han flasken og prøven fra sig, lukkede det jernskab, der gemte fabrikkens arkiv, op og udtog en pakke gamle, gulnede papirer, som var omvundet med en lysegrøn silkesnor, hvori der hang et stort vokssegl. Så åbnede han pakken og satte sig til at læse med en sådan betagethed, at Rasmus tre gange spurgte, om han måtte gå, inden onkel sagde ja. Da han endelig rejste sig op, var det kun for at aflåse guldstuens to døre. Derpå gav han sig atter til at

læse – det var, som han aldeles ikke huskede, at jeg var til stede. Dette varede vist en god time, under hvilken jeg havde rigelig lejlighed til at angre mine kemiske forsøg. Pludselig rejste onkel sig, lagde papirerne ind i jernskabet igen, og rullede derpå begge gardiner ned, så der næsten blev ganske mørkt i værelset. Halvt forskrækket, halvt forbavset stirrede jeg på disse forberedelser, men jeg havde nær tabt både næse og mund, da onkel vendte sig imod mig og sagde:

"Tænd en ovn, Viggo!"

Dette var en ære, som aldrig var faldet i min lod, og skønt jeg tit havde set Jørgen gøre det, var jeg i øjeblikket så befippet, at jeg greb til pusteren uden at have noget at puste til.

"Fyrrespåner først og så trækul," sagde onkel. "Spar ikke på fjerviften, Viggo!"

Jeg lavede ovnen således til, som jeg havde set Jørgen gøre det, og mens jeg gjorde dette, så jeg, at onkel hældte noget af nonnepulveret i en skål, rev det ud med terpentin og overstrøg tre prøver dermed. Derpå lagde han disse ned i en lille, trekantet lerdigel, som han lukkede med et låg og satte ned mellem trækullene. Men idet han gjorde dette, vendte han sig imod mig og spurgte:

"Hvorledes bar du dig ad deroppe?"

Jeg fortalte ham, hvad jeg havde set Olsen gøre i Slutteriet, og at jeg havde gjort det ganske på samme måde. Han hørte opmærksomt på mig og spurgte til sidst:

"Er du ganske vis på, Viggo, at der hverken kom noget knald eller forpufning, dengang det forandrede farve?"

Jeg svarede, at således havde det gjort hos Olsen, men at jeg ikke havde mærket det ringeste. Det var blevet blankt ligesom

ved trylleri.

"I Guds navn da!" sagde onkel med en vis højtidelighed og trykkede diglen dybere ned mellem kullene. Derpå greb han en svovlstik, rakte mig den og sagde:

"Nu kan du tænde, Viggo!"

Jeg fandt dette uhyre morsomt, men endnu morsommere blev det, da onkel for en sikkerheds skyld gav mig lædermasken på og stak mig den store fjervifte i hånden. Selv tog han også en maske, og mens jeg viftede, så gnisterne sprang og kulstøvet fløj mig om ørerne, stod onkel ganske stille med armene over kors og så på det hele. Pludselig greb han en jerntang, nappede den hvidglødende digel ud af ilden og dykkede den ned i en spand med vand, så at de hvide dampe med en sydende og hvislende lyd stod højt i vejret. Derpå tog han diglen op, åbnede den og trak en af prøverne ud. Jeg bævede af glæde – den var blank af det klareste guld.

Onkel undersøgte først den ene prøve, så den anden og endelig den tredje – alle var de blankere end det guld, jeg havde set på polererstuen. Jeg antog, at der ville komme en eller anden beundrende udtalelse om min dygtighed, og blev derfor ikke lidet forundret, da onkel noget koldt spurgte:

"Holder du af Falk, Viggo?"

"Ja, onkel," svarede jeg, "det gør jeg rigtignok."

"Du vil ikke gøre ham ulykkelig?" spurgte onkel. "Vil du vel?"

"Nej, onkel!" svarede jeg bestemt.

"Godt!" sagde han og kastede prøverne hen i den affaldsdynge, der lå under vasken. "Hvis du ikke vil gøre ham ulykkelig, så ti med, hvad du har fundet og set. Du har held med dig, Viggo, men hvad der er til held for den ene, kan være

til ulykke for den anden – mærk dig det. Fandt du ellers noget i kassen?"

Jeg rakte onkel det beskrevne blad. Han studsede ved at se det, foldede det ud, læste det langsomt og lagde det ved siden af den hemmelighedsfulde flaske. Derpå pakkede han begge dele ind, forseglede pakken og lagde den sammen med de gamle papirer ind i jernskabet, som han derpå omhyggeligt aflåsede. Jeg stirrede ganske forstenet på alt dette – jeg forstod ikke et ord af det, men havde jo rigtignok håbet, at min opdagelse skulle sættes i aviserne og ikke i jernskabet. Onkel gik et par gange med armene over kors op og ned ad gulvet, så satte han sig i den gamle læderlænestol med de mange guldsøm, trak en af de højryggede stole hen ved siden af sig og sagde:

"Kom herhen, Viggo. Jeg har noget at fortælle dig."

Jeg kravlede op på stolen. Onkel klappede mig på hovedet, nikkede mere venligt til mig end sædvanlig og sagde derpå:

"De eksperimenter, som vi har haft for, og som jeg ser, at du har lagt mærke til, Viggo, er ikke nye. Vi er tværtimod på spor efter en hemmelighed, der hører med til fabrikkens ældste historie. Jeg siger udtrykkelig, at vi er på spor, for der er et punkt, hvor alle bestræbelser hidtil har vist sig frugtesløse. Den røde flaske med det violette pulver, som du har fundet, bekræfter på en besynderlig måde en række omstændigheder, som jeg vel kendte af de ældste dokumenter i fabrikkens arkiv, men som jeg hidindtil ingen vægt har lagt på, fordi mange udtryk forekom mig tvetydige, og fordi sagen døde hen i sin fødsel. I slutningen af Frederik den Femtes regering, hvor man drev stærkt på allehånde nyttige kunsters opsving, indkaldte man fra Sachsen en kendt alkymist, von der Schwarz, som også

udgav sig for at være i besiddelse af den hemmelighed, hvorved guldet på porcelænet bliver blankt under brændingen. Han fik frit ophold her på fabrikken i netop de samme værelser, som Falk nu har, ud til Købmagergade, og desuden lys og brænde, samt halvtredsindstyve dobbelte kroner om året. Det var just ikke meget, selv for de tider, og måske var det derfor, at der i hans bestalling fandtes den bestemmelse, at hvad gammelt godtøl han til sit brug havde behov, det kunne han på fabrikkens regning lade aftappe hos den velbyrdige mand, brygger Jørgen Vibe, for gården her ved siden af var allerede dengang en af de største bryggergårde i København. Hvad denne von der Schwarz har været for en fyr, ved jeg ikke, men rimeligvis har det været en vindbøjtel som så mange andre, der i de tider drog ind i landet for at søge næring ved de nye fabrikanlæg. Jeg har undersøgt det porcelæn, vi har tilbage fra den tid, og alt det guld, som findes derpå, er poleret med agat ligesom nu. Jeg har derfor næret stor tvivl, om denne von der Schwarz har været i besiddelse af hemmeligheden. Så vidt jeg af nogle breve har kunnet se, var han det måske, men han holdt regeringen hen med tomme løfter og med anlæg af allehånde nye indretninger, hvortil der gik en masse penge. Rundovnen i det gamle brænderi, hajfisken, som hang under loftet, og den ovn, der så ulykkeligt sprang for os, hidrører alle fra hans tid. Men desuden har vi her i arkivet regninger på det øl, som han lod hente hos Jørgen Vibe, og hvad en tysker kan drikke, det gør man sig ingen idé om, når man ikke, som jeg, har været dernede. Efter adskillige breve fra den velbyrdige mand Jørgen Vibe førte denne von der Schwarz vistnok et temmelig lystigt liv her på fabrikken sammen med studenterne på Regensen, med

hvem han doblede og soldede hver eneste nat, for det "at solde" kommer deraf, at datidens studenter, når de slog højest øjne, kastede terninger i et sold, for at provsten ikke skulle høre dem rasle. Men det værste var, at von der Schwarz ved siden af alt dette bedårede Jørgen Vibes datter, og endelig løb bort med hende en Sankt Hans nat for at sætte over til Skåne. Men Jørgen Vibe, som havde mærket uråd om aftenen, samlede sine bryggerkarle og tog ham i en båd midt ude i Sundet, hvorpå han førte ham til København.

Her skaffede han vidner på, at von der Schwarz ikke alene havde gjort en betydelig gæld, men også solgt af det guld, der skulle anvendes til fabrikken. Der kom en kongelig ordre til at sætte ham i Blåtårn, men inden denne nåede ham, var det for sent – han var rejst."

Onkel tav og så hen for sig, men der var noget så kort i måden, hvorpå han havde sagt, at Schwarz var rejst, at det æggede min nysgerrighed, og jeg gentog:

"Rejst – hvorhen rejste han da?"

"Langt bort herfra til den anden verden," svarede onkel.

"Til Amerika?"

"Nej. Han gik til en verden, som ingen Columbus har fundet, og hvorhen man kun rejser en gang," svarede onkel.

"Da politiet ville føre ham i fængsel, fandt de ham liggende foran den gamle ovn, hvorpå han havde brændt en stor del af sine papirer. I guldpolererstuen havde man hørt knaldet – han havde skudt sig gennem hovedet – hemmeligheden var død med ham."

Onkel stirrede atter hen for sig med et tankefuldt blik og drejede sølvsnustobaksdåsen mellem fingrene. Jeg havde heller

intet at sige, men nu forstod jeg, hvorfor det gamle laboratorium med sine små, blyindfattede vinduer, sit sodede loft, hvis hvælving syntes at tabe sig i et ubestemmeligt mørke, med sine gammeldags ovne og halvt middelalderlige redskaber – hvorfor alt dette bestandig havde gjort et så pirrende og dog ængstelig skummelt indtryk på min fantasi. Her havde et livsdrama fundet sin løsning. De gamle kulisser havde altid stået for mig som en mærkelig dekoration, og nu, da de fik historiens interesse, havde et lunefuldt tilfælde blæst dem fra hinanden for bestandig. Onkel tænkte måske det samme, for lidt efter sagde han:

"I morgen begynder arbejdsfolkene derinde, og når det er færdigt, vil hverken du eller jeg kende det gamle laboratorium mere. Herre Gud! Der har jeg dog tilbragt mangen en lykkelig time."

"Og hajfisken, onkel?" spurgte jeg.

"Ja, den kommer bort sammen med det andet. Den faldt ned under eksplosionen, og vil kun passe slet til det flade loft og de nye vinduer. De fleste af von der Schwarz' instrumenter gik også i løbet ved samme lejlighed, og når jeg engang er død og borte, er der næppe nogen, der vil tænke mere på ham eller på hans opfindelse."

"Kunne han da brænde guldet blankt?" spurgte jeg ivrigt.

"Jeg havde ikke troet det," svarede onkel, "men nu har vi syn for sagn. Kan du huske. Viggo, at du engang i vinter bragte mig noget af det roderi, som du havde listet dig til at brænde i blankeovnen?"

"Jo," svarede jeg stolt. "Der var et guldkorn i det."

"Ja, en blind høne finder jo stundom et sådant," sagde onkel og trak på skulderen. "Men det korn gav mig den første tanke om, at hemmeligheden dog havde været kendt her, om den end aldrig havde været benyttet, for det guldkorn, som fandtes imellem slaggerne, var ikke almindeligt guld, men havde en egen sammensætning, som jeg ikke kan forklare sådan en hvalp som dig. Det var naturligvis også kommet fra askebakken, men det var for lidt til at begrunde noget på, og jeg var en nar, at jeg ikke lod kvartskælderen undersøge. Nu derimod har jeg nok til at se, hvorledes von der Schwarz har båret sig ad."

"Det må du endelig gøre, onkel," bad jeg ivrigt. "Og når du har fundet ud af det, må du sige til Olsen, hvorledes det hænger sammen. Han vil så gerne gøre den opfindelse."

Onkel klappede mig på hovedet og sagde:

"Du er og bliver dog en nar, Viggo. Når jeg siger Falk, hvordan det hænger sammen, bliver det jo ikke hans opfindelse, og heller ikke min, for jeg har jo fået det at vide af von der Schwarz, hvis guldpulver din narrifas har været så heldig at finde."

Med disse ord rullede onkel gardinerne op og påbød mig endnu en gang den fuldstændigste tavshed. Men da jeg om aftenen lå i min seng, tænkte jeg på, hvor underligt de forsvundne tider spejlede sig i de nye, og hvor mange sammenligningspunkter der var imellem Olsens og den tyske laborants historie. Så gav jeg mig til at grunde på, om måske ikke von der Schwarz havde været lige så ulykkelig som Olsen, og om han måske ikke snarere havde skudt sig af kærlighed til Jørgen Vibes datter, end fordi han havde begået noget slet. Men under disse betragtninger overvældede søvnen mig, og i

drømme så jeg von der Schwarz, som i det mørke laboratorium ladede pistolen, og derpå gemte krudthornet i skorstenen. Den næste morgen forelagde jeg denne gisning for onkel, som blot svarede, at det skulle jeg have drømt lidt før.

19. En skilsmisse

Næst efter at komme i besiddelse af en hemmelighed, er der intet så morsomt som at blive af med den igen. Jeg havde håbet, at min opdagelse skulle komme ikke alene i aviserne, men måske også på oldnordisk museum, hvis de ikke kunne bruge den på Rosenborg, men frem for alt havde jeg tænkt mig, at den ville gøre mig til en så rig mand, at jeg kunne hjælpe Olsen, købe det lille bondehus i Valby, som onkel så tit havde talt om, og udstyre jomfru Mortensen på en passende måde, hvis nogen skulle forse sig på hende. Hvorfor onkel havde taget min opdagelse og lukket den inde i et jernskab, kunne jeg aldeles ikke begribe, men jeg var vant til lydighed og holdt trofast mit løfte om tavshed, skønt det ofte, navnlig da Olsen nogle dage efter kom tilbage, kriblede og krablede således i mine sideben, at jeg undertiden løb bort, når jeg bedst var i snak med ham, af frygt for at hemmeligheden, imod min vilje, skulle løbe fra mig.

Men bar jeg på en hemmelighed lige over for Olsen, så syntes på den anden side også Olsen at bære på en hemmelighed lige over for mig, og spurgte jeg ham, hvad han havde bestilt i de fjorten dage, han havde været borte, da smilede han på sin ejendommelige, stille måde og sagde, at det skulle jeg få at vide, når jeg havde spist en skæppe salt – en tidsfrist, som aldeles ikke behagede mig, da jeg ved et sindrigt eksperiment overbeviste mig om, at jeg ville behøve i det mindste fire måneder for at blive færdig blot med den lille saltbinge, som hang i køkkenet. Det var imidlertid ikke det, at Olsen tav, hvor

han havde været henne, som bibragte mig tanker om, at han bar på et mysterium, der måske var meget større end det, onkel havde lagt i jernskabet – nej, hvad der gav mine tanker denne retning var, at der i det hele taget var foregået en væsentlig forandring med ham, uden at jeg kunne angive denne anderledes, end at han var blevet "så underlig", som jomfru Mortensen bemærkede. Men dette underlige bestod mest i en stille ro, en vis frydefuld ligevægt i sindet, forbundet med stor usårlighed imod angreb – det var, som om alle de gærende, splidagtige kræfter, der hidtil havde huset i ham, pludselig havde fundet den form, hvorunder de kunne forbinde sig til harmoni, og netop ved ligevægtens ro give ham den fasthed lige over for arbejderne, hvis mangel tidligere havde været et af hans svageste punkter.

"Laboranten ser ud som en filosof, der skal til at fare til himmels," sagde Rasmus en dag, da jeg besøgte ham i kælderen, "men det er svært, så han er blevet spansk."

Bedre formår jeg ikke at skildre min vens tilstand.

Olsens forandrede holdning blev heller ikke ubemærket af arbejderne, men hvad der på mig havde gjort indtryk af en stille, men dybt følt lykke, opfattedes af hans modstandere som hovmod og gjorde misstemningen imod ham endnu større. Dertil kom, at allehånde historier sattes i omløb af den utrættelige Peiter med hensyn til den lille rejse, som Olsen havde foretaget. Snart hed det sig, at han havde været nede i Tyskland for at få noget at vide om hemmeligheden, snart at han havde været oppe i Skåne for at bestille nye mufler fra de derværende teglbrænderier, snart at han var gået til Hamborg for at tale med en amerikaner om at lade hele fabrikken gå med

damp – "til den gik ad Helvede til" sagde Peiter, men i hovedsagen var der ingen, der vidste noget, undtagen onkel, og der var det godt forvaret.

Imidlertid kunne jeg, når jeg løb om på stuerne, tydeligt mærke, både at arbejderne var utilfredse, og at de frygtede for de nye indretninger. Ja, et par gange overraskede jeg endog Peiter i at holde taler på guldpolererstuen, hvori han blandt andet foreslog "at holde støt sammen og gøre en ordentlig strikke –" men om den skulle være til at hænge Olsen i, fik jeg ikke at vide. Onkel kom i denne tid næsten slet ikke på stuerne. Dels var han endnu for medtaget af den lange sygdom, dels arbejdede han meget oppe i sit værelse, ikke med de sædvanlige, små kolber og kar, men læste i underlige, gammeldags bøger, indbundet i svinelæder og med røde, tegnede bogstaver – bøger, der var så svære, både at forstå og løfte, at to karle måtte bringe dem ned fra Trinitatis kirkeloft i store kurve, og så sjældne, at onkel lukkede enkelte af dem inde i sit jernskab, fordi hverken han eller nogen anden kunne skaffe dem igen, hvis de brændte om natten. Onkel mærkede således ikke noget til, hvor stærkt misstemningen voksede mod den, som han havde valgt, og som nu helt var trådt i hans sted under hans sygdom. Det overraskede ham derfor meget, da folkene på guldpolererstuen en dag forsøgte på at "strike" – for det var nok dette, som Peiter egentlig havde ment. Men danske arbejdere var dengang ikke meget drevne i den slags sport, og revolutionen fik samme sørgelige udfald som den på Ladegården, skønt det var Peiter, som førte kommandoen. Deputationen, der bestod af guldpolererstuens samtlige mandskab, og som havde til hensigt at fordre Olsens afsked,

dobbelt betaling og helligt løfte om at opgive alle forsøg på guldets blankbrænding – denne deputation kom ikke længere end til midt på trappen. Her erklærede pludselig Klaus Bruus, at han havde glemt "opskriften", hvorved han mente den tale, han som aldersformand havde forpligtet sig til at holde. Mens Klaus gik ned for at hente talen og – forsvinde med det samme, haranguerede Peiter sine tropper omtrent på samme måde som Jakob von Thyboe, før han stormede Regensen. Midt under dette gik døren op, og onkel, der var blevet forstyrret i sin læsning ved de mumlende stemmer på trappen, stod tavs og truende på tærsklen. Nu var der ingen, som ville tale. Den ene puffede til den anden, og til sidst udviklede Peiter i et meget ynkeligt foredrag, at stuens besætning havde i sinde alle som en mand at forlade fabrikken endnu samme aften, hvis ikke de omtalte betingelser opfyldtes. Hertil svarede onkel, at dette kunne de gøre, ganske som de behagede. Han ville da blot tillade sig at føre deres andel i enke- og forsørgelseskassen over på de andre stuers konto, samt indgive en beretning om det passerede til Kollegiet. Ved anvendelsen af dette forfærdelige navn gjorde seks af stuens otte arbejdere omkring og sluttede sig til Klaus, som ventede i gården, så at den eneste, der blev tilbage med onkel, var Peiter. Denne udtalte nu i et længere foredrag, at han ved sin ære var bundet til at forlade fabrikken, hvorpå onkel meget høfligt bad ham rejse Fanden i vold. Dette gjorde han også ti) en vis grad, idet han skyndsomst kom ned ad trapperne, uden at erindre, at fabrikkens porte var konstruerede modsat Helvedes, for den, som én gang gik ud på den måde, kom aldrig mere ind. Tre dage efter forsøgte Peiter allerede et forlig, men onkel var ubønhørlig, og da Peiter

endelig erklærede at ville hænge sig, hvis han ikke fik arbejde, bemærkede onkel blot, at han i så tilfælde ville tilråde ham at gøre det en søndag i Kongelunden på Amager. Med dette råd forlod Peiter fabrikken, og jeg var nogle dage i uro for hans skæbne. Da jeg igen så ham, hang han virkelig, men det var bag på en wienervogn, som gik til Dyrehaven. Her beviste han praktisk, at han kunne tåle at køre baglæns ved at fortære et ikke ubetydeligt kvantum kirsebær, som han holdt på skødet, og da han i forbikørslen foreviste mig en mærkelig blå tunge, samt knipsede stenene ud efter mig i forbifarten, antog jeg dette for et glædeligt tegn og et godt bevis på, at han havde lagt alle selvmordsplaner til side.

Peiters bortfjernelse fra fabrikken bidrog væsentligt til, at den misstemning, der havde rejst sig imod Olsen, lidt efter lidt lagde sig. Ja, da nogle uger var gået, og man så, at der hverken kom mufler fra Sverige, maskiner fra Amerika, eller gode råd fra Tyskland, slog man sig atter til ro. Imidlertid var den sprængte ovn blevet opbygget på ny, men Olsen arbejdede ikke længere med den. Han besørgede om formiddagen stuegangen for onkel, og havde om eftermiddagen travlt med at indøve den ny laboratoriekarl, der var kommet i stedet for Jørgen. Da man således mærkede, at forsøgene gik i stå, drog man deraf den meget praktiske slutning, at Olsen ikke var i stand til at magte opgaven, og nu blev man venlig imod ham – han kunne jo ikke skade, og det er altid en anbefaling.

Hvad der forundrede mig mest var, at Olsen under alt dette kunne se så lykkelig og tilfreds ud, og en dag spurgte jeg ham, om han ikke havde i sinde at blive ved med forsøgene.

Han så smilende på mig, satte sig op på bordet i laboratoriet og svarede:

"Det kan godt vente lidt. Opfindelsen løber ikke fra mig. Nu har jeg fundet "det rigtige", det, som forgylder hele livet."

"Men er det virkelig det rigtige?" spurgte jeg med en bange følelse af, at også han havde været i kælderen.

"Ja," svarede han og svingede mig rundt i luften, "det er det rigtige! – Det finder du også nok, Viggo, når du bliver stor!"

Jeg havde den største lyst til at sige, at jeg allerede havde fundet det, men med stor umage beholdt jeg det hos mig selv og sagde frittende:

"Kan du også forgylde porcelæn med det?"

"Nej," svarede han leende, "det kan jeg ikke, men jeg kan forgylde mig selv og hver mørk tanke, som før boede i mig. Se, det kommer der ud af det rigtige".

"Men tænker du slet ikke på opfindelsen?" spurgte jeg. "Den ville du jo give dit liv for."

"Nu ikke mere," svarede han. "Jeg ville gerne gøre den, men mit liv har jeg nu andet at give for."

Det forekom mig, at min egen opdagelse sank betydelig ved disse ord, og jeg svarede:

"Hvis jeg var i dit sted, Olsen, ville jeg dog prøve, så længe jeg kunne."

Han blev noget alvorlig ved disse ord og svarede:

"Sig mig, Viggo, hvis du havde et ur, som du anså for rigtig godt, og hvis du nu så, at viseren på dette ur pludselig begyndte at gå tilbage i stedet for frem, hvor lå så fejlen? Var det uret eller tiden, som gik tilbage?"

"Det var naturligvis uret," svarede jeg, forundret over det sælsomme spørgsmål. "Tiden går altid fremad, siger hr. Halle."

"Ser du, Viggo," sagde Olsen alvorlig og pegede på sit hoved. "Jeg havde også engang et godt ur og troede, at det gik rigtigt. Men for hvert forsøg, jeg gjorde, gik viseren et kvarter tilbage. Til sidst var uret udløbet, der var ingen spændkraft tilbage i dets fjedre. Fejlen kan ikke ligge i stofferne, for de binder og løser sig efter evige love, så må vel fejlen ligge her i urværket" – og med disse ord pegede han på sin smukke, hvælvede pande.

"Ja, men jeg kan," sagde jeg.

"Hvilket?" spurgte han smilende.

"Å, ingenting – lad mig bare komme ud!" svarede jeg, sprang ned af bordet og ud af laboratoriet – så nær havde jeg aldrig været ved at forråde hemmeligheden.

En aften kom Olsen tidligere end sædvanlig og havde i hånden det manuskript, som havde kostet os så mange penge i Slutteriet. Onkel var ikke hjemme, men Olsen var nu så husvant, at han uden videre gik ind i dagligstuen, hvor han samtidig med mig gav sig til at løse den vanskelige opgave at få snorene til at sidde lige i ryggen på elskeren ved mit teater. Jomfruen benyttede onkels fraværelse og angreb ham fint med hensyn til hans rejse, men han undgik alle spørgsmål og svarede intet på jomfruens antydninger om tab af et eller andet i udlandet. Noget efter kom onkel hjem, og teen blev drukket, idet samtalen, som sædvanlig, drejede sig om videnskabelige spørgsmål. Pludselig hævede onkel hovedet i vejret og spurgte:

"Ved De af, Falk, at vi har fået en medarbejder?"

"Hvad for noget! En medarbejder? Tænkte jeg ikke nok, at De ville tage fat på sagen i England," udbrød Olsen urolig. "Når han

blot ikke kommer os i forkøbet! Er det George Well?"

"Nej," svarede onkel smilende, "han hedder rigtignok George, men Well er det ikke."

"Så er det George Hockington, tør jeg vædde. Der var allerede nogle antydninger i hans sidste arbejde – han arbejder hurtigt."

"Heller ikke ham," svarede onkel. "Men tag Dem i agt! Den, vi har at gøre med, er en gammel kemiker, og han er her i byen. Han har i dag meddelt mig sine forsøg."

Olsen snurrede sig rundt på stolen, om imod onkel. Han blev ganske bleg og sagde med lav stemme:

"Her i byen?"

"Nå," svarede onkel, "nu vil jeg ikke pine Dem længere. Han hedder hverken Hockington eller Well og arbejder temmelig langsomt – det er Jørgen Rasmussen, som ligger på hospitalet."

"Hvad for noget! Halte Jørgen? Er han gal?"

"Nej," sagde onkel med et lunt smil og tog sig en pris, "men han har en gammel svaghed allerede fra Ørsted, og fik mangen en gryde til at koge over for ham. Altid skulle han have fingrene med i fadet, og når Ørsted skændte på ham, sagde han blot: "Men, hr. professor, jeg skal jo hjælpe. Det er jo derfor, jeg er her"."

"Det gamle asen!" udbrød Olsen med ufordulgt forbitrelse. "Nu forstår jeg, hvorfor aldrig en eneste af mine formler ville slå til. Han har da ikke sat ammoniak til opløsningen?"

"Ja, det må Gud vide," svarede onkel. "Men for resten har han nok, noget nær, rodet alt det sammen for os, som der var i laboratoriet. "Det rigtige må jo være i en af flaskerne," sagde han."

"Han har altså kendt?"

"Ja," svarede onkel smilende, "men det holdt hårdt. I al den tid, jeg har besøgt ham, har han aldrig villet rykke ud med sproget, og i aftes klagede jeg til en af kandidaterne over det. Han gned sig hænderne og lovede mig, at Jørgen nok skulle komme til at bekende. Lidt efter blev jeg kaldt ind til ham igen, og nu fortalte ham mig alle de dumheder, han havde gjort, og bad mig til slutning ganske vemodig om at tilgive ham i hans dødsstund. Den fordømte kandidat havde bildt ham ind, at det var hans sidste dag, og Jørgen havde allerede sendt bud efter konen. I morgen får han lov at stå op, men med hans plads i laboratoriet er det forbi."

"Så må vi straks begynde på eksperimenterne igen," sagde Olsen. "Trods al den forvirring, han har forårsaget, er jeg dog glad over, at det er opdaget, for nu bliver meget mig forståeligt, som før var mig en gåde. Jeg har fuldkommen omarbejdet mit manuskript. Vil De gennemlæse det i aften, så kan vi måske gøre et nyt forsøg i morgen. Ovnen med tilbehør er færdig."

"Nej," svarede onkel og skød manuskriptet over til Olsen. "Vi kan ikke arbejde længere sammen."

"Ikke arbejde sammen?" spurgte Olsen. "Jeg ved ikke, at jeg har gjort Dem noget imod?"

"Nej, vist ikke," svarede onkel venligt og rakte ham hånden. "Vi kan begynde igen, men fra i morgen går enhver sine veje. Hver arbejder for sig, til han når målet."

"Men hvorfor ikke sammen? Jeg arbejder så gerne under Deres vejledning," sagde Olsen bønligt.

"I dette spørgsmål kan jeg ikke længere give Dem nogen vejledning," svarede onkel. "De har studeret det tilstrækkelig og vil gå videre ad den eksperimentale vej. Se, heri ligger allerede

et skillepunkt – jeg opgiver den eksperimentale og vælger den historiske."

"Den historiske!" udbrød Olsen med et sarkastisk og lidt overlegent smil. "Vil administratoren studere kemiens historie, så er der i det mindste litteratur nok, for ikke at sige makulatur."

"Kast ikke foragt på de gamles skrifter, Falk," svarede onkel alvorligt. "Spørgsmålet er ikke nyt og hænger sammen med andre, som allerede har fundet deres løsning. Jeg elsker nu disse gamle, halvt naive skrifter, hvor man i et ukunstlet sprog sporer den barnlige glæde og beundring, hvor hver lille iagttagelse er en opdagelse, og hvor Skaberen prises i sin mangfoldighed."

"Ja, det mangler ikke!" sagde Olsen.

"Nej," svarede onkel noget heftig, "men det mangler os. Vi er nær ved at blive blinde af hovmod, og så kan vi ofte ikke se de ting, der ligger os lige for næsen. Hvor mange af de gamles opdagelser har vi ikke betvivlet, fordi de ikke passede ind i nutidens system, og hvor mangen opdagelse er ikke gjort, som man senere har fundet omtalt? Hvis jeg nu i disse gamle, alkymistiske skrifter f.eks. fandt en formel, der havde slægtskab med det, vi agter at fremstille – hvad så?"

"Så ville jeg gratulere administratoren!" svarede Olsen.

"Tak!" sagde onkel tørt. "Men, ser De, også i en anden henseende er der vanskeligheder, og dem har De, som er så ung, måske slet ikke tænkt på. Sæt, at denne opfindelse gøres af os begge. Hvem skal så have æren og fordelen af den? Hvem skal f.eks. have den præmie, som Videnskabernes Selskab i Paris har udsat for den, for De ved vel, at en sådan præmie er udsat?"

Olsen blev rød i hovedet og stammede, at det vidste han ikke.

"Ja, ser De det," sagde onkel. "Halvtredsindstyve tusinde francs finder man ikke i rendestenen, og æren ligger heller ikke der. Det er nu ikke for de penges skyld, at jeg siger dette, dem kunne man jo dele. Men tro De mig, kære Falk, æren lader sig ikke halvere. Gjorde vi opfindelsen i fællesskab, som det hedder, fra en af os måtte dog grundtanken i forsøget være gået ud, og han ville anse sig for den egentlige opfinder og den anden for en konkurrent, der snart ville blive hans uven. Kompagni er kludderi både i litteratur, i kunst og i videnskab; det bruges i reglen kun, når en skal tages på slæbetov. Se dertil er vi begge for gode – og venner vil vi vedblive at være, selv om en af os kommer først – hvad mener De, Falk?"

"Fra min side brydes det aldrig," forsikrede Olsen og greb onkels udstrakte hånd.

"Vel," sagde onkel med en mærkelig mild betoning og betragtede ham venligt. "Så gør nu Deres bedste, og Gud være med Dem. Tro mig, det er ikke for ingenting, at de gamle forfattere henfører alt til hans visdom og nåde, men De, Falk, hører vel heller ikke til disse moderne spyttegøge, som, fordi De kan tude i et blæserør, tror, at de sæbebobler, vi kalder kloder, har pustet sig selv. Altså, fra i morgen af er vi skilte, og den, som gør opfindelsen, tager æren og lønnen helt. Kom nu ind i min stue og tag Deres øvrige optegnelser – i aften gør vi boet op."

Olsen adlød og kom lidt efter tilbage, belæsset med papirer, bøger og guldprøver. Jeg havde fået fat i Korsaren, som den gang var en virkelig korsar og ingen matros, og idet jeg pegede på ordene i piratskibets flag, spurgte jeg:

"Hvad betyder det?"

"Det er nu mit valgsprog," sagde Olsen alvorlig. "For det kæmpede Frankrigs ungdom, for det flød blodet i Paris' gader, for det sank Bastillen i grus. Hurra, Viggo, *ça ira!*"

Med disse ord fløj han ud ad døren, men jomfru Mortensen sagde:

"Så, nu skal da det gale menneske til på ny at slå øjnene ud på administratoren. Nå, det forstår sig, for halvtredsindstyve tusinde dalere kan man jo få en del, men ser administratoren regningen på den havregrød, som vi har brugt, kunne det dog være, at han betænkte sig på at ryge i luften endnu en gang."

20. Gamle Hans går igen

Det gamle brænderi havde aldrig haft noget godt ord på sig, og efter den tragiske død, som Gamle Hans havde lidt der, kan man ikke undre sig over, at arbejderne altid gik uden om dets skumle celler og snævre gange. Mærkeligt nok begyndte rygterne ikke straks efter, at hans var død. Som alt andet i naturen fordrede de en grødetid, hvori dannelsesprocessen kunne gå for sig. Men da foråret kom med sine drivende skyer og lange, dæmringsfulde aftener, da dukkede de op som hekseringe i skoven ved efterårstide, og lige så lidt som man kan jage giftige svampe, fordi de har deres væv dybt nede i jordens skorpe, så lidet lod rygterne sig kue – der stod en ny ring hver morgen, havde man end nok så samvittighedsfuldt luget enhver svamp bort om aftenen.

Og der var særdeles grund til at tro disse rygter. Morten Vægter, som ellers ikke var nogen sinke, når det gik imod ånder, fortalte, at han tre nætter i træk havde set skær af luer på ruderne i det gamle brænderi, "det var ligesom det lynede derinde". De to første nætter havde han kun undret sig, men den tredje havde han grangivelig hørt, hvorledes det raslede og susede derinde. Til sidst havde han ment, at det måtte være ildebrand, og han havde da tændt sin lygte for at se, hvor ilden var. Men da døren til anden gård var lukket, måtte han gennem Nonnegangen, og her var for resten intet mærkværdigt passeret. Men da han var kommet ind ved den gamle ovn, havde han hørt det hyle i den, som var det en hel bataljon katte, og lige

i det samme var noget faret i hans lygte, så den var gået ud med et sprut. Der var blevet ganske mørkt rundt omkring ham, men i mørket havde han hørt det dikke og slå, som om hundrede bornholmske stueure var i gang rundt omkring ham. Han ville da løfte jernstangen fra døren for at komme ud, men den havde holdt så fast, at den ikke var til at rokke af stedet. Så måtte han ud igennem Nonnegangen, men lige som han var midt i den, havde én revet lygten fra ham og kastet den mellem hans ben, så at han faldt og knuste hver evige rude. Men idet han faldt, havde han tydeligt set, hvorledes det lynede og gnistrede rundt omkring ham, "ret ligesom funker, der ryger fra en smedeesse." Først i dagbrækningen var han gået derind igen, og da havde han fundet en rusten hestesko, og der havde været en fæl, svovlet lugt ved den. Administratoren kunne nu sige, hvad han ville, men Morten havde erklæret, at han før ville råbe tolv på den østre side af Nikolaj tårn end gå brandvagt i brænderiet. Og det var en dyr forsikring – det ved enhver, som kender noget til Nikolaj tårns historie.

På mig gjorde disse og lignende fortællinger et sælsomt pirrende indtryk. Jeg gyste hemmeligt, når den gamle Dinger på sit gebrokne schwarzwalder-tysk fortalte dem til arbejderne, og Dingers mening, at det var fabrikkens utro brændere, som nu måtte arbejde ved nattetid, forekom mig højst sandsynlig, skønt det jo også nok var rimeligt, at Gamle Hans ikke havde fået ro i sin grav. Men hver gang skumringen kom, og skyggerne begyndte at lejre sig i krogene, når forårsvinden klagende fo'r gennem de øde bygninger, når vejrhanen hvinede på Trinitatis kirkespir om kap med bryggerens loftsluger, der klappede i med hule drøn, da var det, som om en hemmelig

magt tvang mig til at komme i nærheden af det rædselsfulde. Stille listede jeg mig da bort fra lektierne og ned i gården, hvor portlygten svajede for aftenvinden og kastede striber, snart af lys, snart af skygge ind gennem portrummet. Med hjertet bævende af gru sneg jeg mig forbi selekammeret, og først i anden gård tog jeg mig et pust. Her skinnede lysene så fredeligt fra forvalterens og værkskriverens vinduer – måske var det kun dem eller luerne fra fabriksskorstenen, der havde spejlet sig i det gamle brænderis ruder. Men så kom tilbøjeligheden til det underfulde igen. Jeg forkastede denne forklaring som vantro og stirrede anelsesfuld ind i den mørke gennemgang, som forbandt anden med tredje gård, og som desuden førte ind til nonnernes celle. Derpå tog jeg et skridt ind i gangen, så to, så tre, stadig holdende udkig med lygten, som brændte ude i det forreste gårdsrum. Så kom der et punkt, hvor også denne forsvandt, og her kneb det – nu var der kun fire skridt til nonnernes celle. Så standsede jeg og stirrede derind, videre turde jeg ikke gå. Men jo mere jeg stirrede ind i det bløde, ravnesorte mørke, jo oftere vinden sukkede igennem de gamle, ituslagne ruder, og som et gravkoldt pust slog imod mine brændende kinder, desto mere ønskede jeg at komme derfra, og dog stod jeg som naglet til pletten.

Da rørte og bevægede det sig derinde. Det så ud, som om selve mørket formede sig. Hvide figurer svævede langsomt frem imod mig – var det nu liglagener eller blot nonnernes slør? Endnu holdt jeg mig, skønt hjertet hamrede i mit bryst, men vinden susede som orgeltoner, og det var, som om suk og jamrende røster lød derinde fra dybet. De hvide figurer drog sig sammen, kom nærmere, nu kunne jeg næsten se deres ansigter

– da greb angsten mig – i et nu gjorde jeg højre om, og, jaget som en fugl, fløj jeg med pilens hurtighed af sted og standsede først i portrummet, hvor gamle Rasmus sad lunt og hyggelig i sin kælderhals, snittende på den evige trætøffel. Så lovede jeg mig selv aldrig at gøre det mere, men nogle dage efter stod jeg igen og stirrede ind i nonnernes celle.

Således kom jeg en aften, efter sædvane, jagende i det vildeste løb og denne gang med en sådan fart, at jeg tørnede mod Rasmus og nær havde revet ham ned fra den bænk, hvorpå han sad.

"Hvad er der nu i vejen, Viggo?" spurgte Rasmus gnavent og samlede sylen og foldekniven op. "Hvorfor løber han sig nu sådan grassat hver aften?"

"Rasmus, jeg har set spøgelser!" stammede jeg.

Rasmus svarede intet, men så på mig og nikkede med hovedet.

"Tror du, det er Gamle Hans?" fortsatte jeg. "Onkel siger, han hængte sig, fordi han frøs."

"Frøs?" sagde Rasmus og virrede igen med hovedet. "Ja, nu har han det nok lunt! – Rigtig lunt!" forsikrede han og borede sylen gennem overlæderet ned i træsålen. Det gøs i mig. Der var noget diabolisk i denne gebærde, og sagte hviskede jeg:

"Rasmus, tror du, han er i Helvede?"

"Nej!" svarede Rasmus bestemt.

"Hvor er han da?"

Rasmus snittede et hjørne af overlæderet og sagde tvært:

"Ja, hvor ved jeg det? Han kan jo være så mange steder."

"Men du sagde jo, han havde det lunt, Rasmus."

"Ja, ser han, Viggo, det er jo kun sådan en mening, men den hørte jeg dem fortælle nede i Holsten, dengang jeg var blandt lansenererne."

Rasmus tav og så vist på mig. Jeg fortsatte:

"Hvad sagde da lansenererne?"

"Ja, de havde det fra tyskerne," fortsatte Rasmus, "så det kan jo gerne være, det er løgn. Men ser han, Viggo, de sagde, at den synder, der havde gjort en ulykke på sig selv og var blevet begravet uden for kirkegården, han må hver nat stå på en korsvej med sin kiste på ryggen, indtil han møder en sjæl, som enten går ad Himmel eller ad Helvede til. Alt, hvad sjælen har gjort af ondt her i verden, det pakker han i synderens kiste, så at den bliver urimelig tung. Så må de to gøre hinanden selskab på vejen. Går det til Himmelen, bliver kisten lettere for hvert skridt, de tager, men går det ad Helvede til, og den vej går nok de fleste, bliver kisten tungere og tungere, så synderen puster og sveder derved. Men hvor de så kommer hen, slipper kun sjælen ind. Synderen må gå tilbage til sin korsvej og begynde forfra igen. Men når han kommer der, er der vokset en blå blomst op – den kaldte de "armesünderbluhme" dernede – den kan han plukke, hvis han fortryder sin gerning. Men når han har samlet så mange, at han kan strø sin kiste dermed, så er han fri, og den næste, han møder, har ingen ret til ham. – Se, det hele er naturligvis kun sådan en mening," fortsatte Rasmus. "Men," fortsatte han og nikkede betydningsfuldt, "ser han, Viggo, der er jo en korsgang i det gamle brænderi, og når foråret kommer, gror de blå blomster i forvalterens have. Det er kisteklokker, og dem skal man tage sig i agt for."

Det gøs i mig. Jeg erindrede virkelig at have set de blå blomster lige uden for vinduet, hvor Gamle Hans sad, men uden at ane deres mystiske betydning. Nonnegangen dannede jo også et kors med korgangen, og hvoraf kom det sig, at Sankt Hansurten blev ved at gro i sprækken, skønt den hverken fik vand eller jord – det sidste havde jo Gamle Hans heller ikke fået. Jeg ville imidlertid ikke trænge dybere ind i disse mysterier, men skyndte mig op i dagligstuen for ved tekedlens summen og jomfru Mortensens snak at glemme de syner, som mørket, det gamle brænderi og Rasmus' gyselige fortælling havde vakt til live i min fantasi.

Men det lod til, at skæbnen den aften havde foresat sig at lade de skumle syner trænge ind endogså i onkels dagligstue, for da jomfru Mortensen var gået op, da onkel havde skruet lampen ned, og med sin grønne voksstabel lyste sig gennem de øde værelser for at gå til sengs sammen med mig – da bankede det pludselig ude på gangdøren.

"Hvem kan det være?" spurgte onkel og ville tænde et af lysene på skrivebordet, men han tabte voksstablen, og det blev ganske mørkt i stuen.

"Gå ud i køkkenet, Viggo, og hent mig en svovlstik," sagde onkel.

Jeg adlød angst og famlede mig ud i den mørke korridor. Lige som jeg kom ud, bankede det igen, og det så hårdt, at døren, som ikke var aflåset, sprang op.

En bred lysstribe skød sig hen imod mig, og i dens glorie stod en person, som jeg endnu ikke har præsenteret – det var Morten Vægter.

Morten Vægter betragtede sig selv som fabrikkens uundværligste stykke og var ganske overbevist om, at den dag eller rettere nat, hvor han ikke længere passede på, ville den brænde af eller blive stjålet lige så glat, som Nureddin flyttede paladset over til Afrika. Jeg betragtede altid den svære Mortens skindindhyllede person med en vis interesse, for ikke alene vidste jeg, at han var den, som blandt alle havde set mest til de rystende syner i det gamle brænderi, men han havde desuden en uniform, som meget mindede om vægterne på Kingos tid, inden man fandt på at sætte dem en spølkum på hovedet. Morten Vægters klædedragt bestod nemlig i en opkrampet læderhue med øreklapper, en tyk fåreskindspels, og endelig et par lange, bredkravede støvler, der nåede næsten helt op til knæene. Til disse herligheder kom som attributter: det kongelige brandskilt, der i en svær messingkæde hang om hans hals, en morgenstjerne fra Frederik den Femtes tid, mere beregnet på okser end på mennesker, og endelig en gårdlygte med et blankt poleret spejl, så at den strålede som et fyrtårn. Men foruden uniformen, samt det natlige og dunkle i Mortens bestilling, var der endnu en tredje ting, som ikke alene gav mig, men mange andre stor respekt for ham – han var så umådelig stærk. Ja, onkel havde fortalt mig, at i den tid, Morten var pladsvægter ude på fabrikkens store brændeplads, blev der ikke stjålet så meget som en pind. En aften havde Morten hørt hundene slå an, og da han gik efter lyden, fandt han, at en af pladshundene på sin jagt efter en kat var kommet ind under en stabel med favnebrænde uden at kunne komme ud igen. At rydde hele stablen af vejen ville være for meget, og Morten skubbede sig derfor ind under den for at frelse hunden, men

idet han med sine uhyre kræfter rykkede nogle af de nederste favnestykker løs, gik det ham på en vis måde som Samson med filisterne. Hele stablen styrtede over ham, og der lå Morten og hunden med tolv favne brænde over sig. Man troede dem knuste, og dog var begge ikke alene levende, men havde endogså kun lidt ubetydeligt af trykket.

Det var det mærkeligste, onkel havde oplevet, plejede han at sige, og onkel havde dog oplevet meget mærkeligt, både i Frankrig og Tyskland.

Man kan derfor ikke undre sig over, at jeg blev i høj grad forbavset ved at se Morten midt i lysglansen. Jeg havde ventet et spøgelse, og han tog sig egentlig ud som en smilende grønlænder, der skal til bryllup.

"Er det dig, Morten?" udbrød jeg.

"Ja, hvem skulle det ellers være?" svarede Morten. "Her er jo ingen på denne tid af natten uden jeg. – Det vil da sige ingen levendes," tilføjede han.

"Hvad er der i vejen, Morten?" lød onkels stemme bag ved mig. "Hvad vil han på denne tid?"

Morten satte lygten fra sig og støttede sig til morgenstjernen, idet han betragtede onkel med et ransagende blik. Derpå sagde han:

"Ja, hr. administratoren får nu at sige, hvad han vil, men denne gang kommer jeg for at sige op."

"For at sige op?" udbrød onkel. "Og det på denne tid. Er det hans alvor, Morten?"

"Ja, såmænd er det så, hr. administrator," svarede Morten bestemt.

"Hvad er der da i vejen?" spurgte onkel. "Er tjenesten ikke god?"

"Jo, såmænd er den så," svarede Morten. "Den er der ikke noget at klage på, men –"

"Hvad er det da?" frittede onkel.

"Å, egentlig så er det ingenting," sagde Morten og kløede sig bag øret. "Men jeg må nu sige op."

"Han siger altså op for ingenting?" fortsatte onkel. "Det skulle Morten dog betænke sig på. Magistratens vægtere har det ikke nær så godt, som han, Morten."

"Magistratens vægtere!" brummede Morten hånlig. "Nej, det tror jeg nok, hr. administrator; de er jo ikke kongelige. Jeg kunne også godt blive, når jeg måtte få de to hunde herind fra pladsen."

"Nej, på ingen måde!" udbrød onkel. "Her er for mange folk til at vi tør risikere det. Det var jo en af deres hvalpe, som åd pigen på Toldboden."

"Ja, det var så," svarede Morten, "men hun kom også utidig fra dansebal. Her er jo ingen om natten, uden når de brænder, og fredag nat kan jeg lukke hundene inde."

"Men hvad vil han med flere hunde, Morten?" spurgte onkel. "Han har jo "Munter". Det er jo en trofast hund."

"Ja, det har hun været," sagde Morten, "men på den sidste tid er Lucifer skinbarlig røget i hende, så at hun er blevet rent spoleret. Jeg tror plat ud, hun begynder at holde til med det kram."

"Med hvilket kram?" spurgte onkel.

"Ja, det kan jo ikke hjælpe, jeg fortæller, hvad det er, for administratoren vil jo alligevel ikke tro det," svarede Morten

nølende. "Men se, det er nu allehånde, både noget og ingenting, ligesom man tager det. Nissen har jo ikke ophold i København, for ellers ville jeg tro, det var ham."

"Har han da gjort ham noget?" spurgte onkel.

"Jo, det skulle jeg mene," svarede Morten. "Jeg har hverken ro dag eller nat."

"Ikke det, Morten?" spurgte onkel satirisk.

"Nej, se nu forleden," fortsatte Morten, "da jeg tog mig et lille blund henne ved springet – for jeg sover nu meget let, skal jeg sige hr. administratoren – så drømte jeg grangivelig, at jeg havde mit hoved i en balle vand, og da jeg så vågnede, havde jeg ingen kabuds på hovedet. Men ved hr. administratoren, hvor den var?"

"Nej," svarede onkel.

"Den dinglede oppe under porten," sagde Morten, "og portlygten havde jeg i et reb om halsen. Se, det kan jo aldrig hænge rigtig sammen."

"Nej," svarede onkel. "Men det betyder, at Morten ikke skal sove på sin post."

"Ja, når jeg gør runden, er det lige så galt," fortsatte Morten. "Snart tuder det ligesom en ugle, så galer det, ret som det kunne være en hane, og forleden aften, da jeg ville op på stænget for at hente mig en visk halm til mine træsko, begyndte det at klukke og kurre omkring mig, som var jeg kommet ind på bryggerens dueslag. Det er da heller ikke retvist, skulle jeg mene?"

"Nej," svarede onkel. "Men det har været nissen, som har villet vise Morten, at man skal lade fabrikkens halm ligge. For det var måske mere end til et par træsko, han ville have?"

Morten indlod sig slet ikke på dette vanskelige punkt, men fortsatte:

"Ja, det er nu kun i det små, må hr. administratoren vide. Men forleden nat, da vi havde den svære storm, så jeg fra portrummet et gespenst eller sådan noget, som kom ud af døren, der ved nonnernes gang."

"Hvordan så det ud?" spurgte onkel opmærksom.

"Ja, så grant kunne jeg nu ikke se det," svarede Morten, "for det var lovlig mørkt. Det forsvandt op imod slemmeriet, men da det kom tilbage, syntes jeg så vist, at det havde en bred, sort svans, som stod bagud efter det, og fortil kunne det nok være skabt som et menneske, skønt de lyse luer stak det ud af halsen."

"Hillemænd!" udbrød onkel. "Så gik vel Morten op i Nonnegangen for rigtig at se på det?"

"Nej, hr. administrator," svarede Morten bestemt, "det gjorde jeg inte. For det står der inte noget om i min instruks. Jeg skal vare fabrikkens bygninger mod ildebrand, og dens porte og døre for tyvehånd og røvere, men med det åndelige har jeg inte noget at skaffe. Nej, jeg gik til anden gård; så vidt jeg kunne forsvare for min samvittighed, og der kiggede jeg ud af porten over til det gamle brænderi, og så –"

"Nå, hvad så?" spurgte onkel, da Morten stoppede i sin fortælling.

"Ja, så var det jo det, som jeg allerede har fortalt," svarede Morten. "Det glimtede og lynede svært derinde bag ruderne, ret ligesom det kunne være ild."

"Og Morten blev stående i porten?" spurgte onkel. "Det er ellers ikke efter instruksen. Hvis det nu havde været ildløs?"

"Ja," svarede Morten og så noget skamfuld ud, "så havde man vel lugtet røgen, kan jeg tænke, men det var ligesom små lyn, der glimtede, og der kom ikke mere røg end efter et tordenskrald. Men hunden blev med ét, ligesom den var tosset. Den fo'r om og snusede i hele gården, og så satte den med et sæt ind i nonnernes gang. Der blev den borte for mig, men lidt efter hørte jeg den hyle inde i brænderiet, og i samme øjeblik blev der også ganske mørkt. Jeg fløjtede ad hunden, og den kom også ud igen, men, jøsses kors og bevares, hvor så hun ud! Hvert evige hår lyste og skinnede på hende, som var det ild, og så lugtede hun værre end en hel pakke svovlstikker! Og således blev hun ved at lyse til henimod daggry, men da bryggerens hane begyndte at gale, så gik også glansen af hende."

"Er det da det, som har spoleret hunden?" spurgte onkel.

"Nej, det vel ikke," svarede Morten. "Hun brækkede sig den hele morgenstund, og ville ikke æde et korn, skønt vi havde grå ærter til middag. Nej, det som har spoleret hende, var i går nat, for da hændte noget nær det samme."

"Hvad skete da?" spurgte onkel.

"Ja se, det var nu sådan hen ad midnat," fortalte Morten. "Jeg havde gjort hele runden, undtagen i det gamle brænderi, for jeg vil nu hellere sige op, hr. administrator, end lægge mine ben der. Så sad jeg på stentrappen inde i første gård og kiggede op på månen for at se, om hun var fuld. Så sprang vinden om, for vi har nu haft østenvind i de sidste seks uger, hr. administrator, og lige idet kirkefløjet drejede sig, så jeg igen det samme sorte gespenst komme fra slemmeriet. Det var ganske sort, både på ansigt, hænder og fødder, og så for resten ud som et menneske, på det nær, at det ingen ben havde. Men i måneskinnet tog det

sig næsten ud, som havde det en vandspand i hånden. Hunden fo'r af sted igen og halsede, som vejret skulle gå fra hende. Jeg løb da også så stærkt, som jeg kunne trække, men lige midt i porten fik jeg morgenstjernen mellem benene og drattede, så lang jeg var. "Se, det er nu den anden lygte," sagde jeg til mig selv, men inden jeg fik ræsonneret mig, kom Munter tilbage med halen imellem benene og hylede som besat. Se, det er det, som har spoleret hende."

"Fejlede den da noget?" spurgte onkel.

"Jøsses, ja," svarede Morten, "det gjorde hun rigtignok."

"Men, for pokker, hvad var det da?" råbte onkel utålmodig.

"Ja, det var ligesom der var gået en gloende ild hen over hende, hr. administrator. Lige op fra det venstre øre og lige ned til det højre baglår var hvert evige hår svedet, så at de faldt af hende som aske. Siden den nat duer hun ikke til noget."

"Lad mig se hunden!" sagde onkel.

Morten fløjtede, og Munter kom kravlende op ad trapperne på en måde, som kun lidet svarede til dens navn. Onkel bøjede sig ned, klappede hunden og undersøgte den ved skæret af lygten. Derpå sagde han:

"Morten skulle dog passe lidt mere på det gamle brænderi. Der har været nogen derinde, som har slået skedevand på hunden. Det er ikke brændt; det er ætset."

"Skedevand!" udbrød Morten med et betydningsfuldt blik. "Det er, mare, ikke skedevand det."

"Nå, hvad er det da?" spurgte onkel.

"Ja, jeg ville nu snarere kalde det den Ledes vand," svarede Morten. "Det er det samme, som det ellefolkene slår over

kreaturet. For der, hvor det rammer, bliver der ikke et hår tilbage."

"Hør nu, Morten," sagde onkel. "Nu har jeg stået længe nok og hørt på al den snak. Skammer en så stærk karl, som han, sig ikke for al den børnesnak? Rimeligvis er det en eller anden af arbejderne, som om aftenen skjuler sig inde i slemmeriet for at rode inde i det nye laboratorium. I aften tager han sin plads i anden gård, i stedet for i første, og vil han have sin afsked for de dumheders skyld, kan han få den, men Morten gør dog bedst i at sætte nogle nattetanker på det endnu."

Med disse ord stak onkel sit lys til lygten, tændte det og drak derpå med stor sindsro det ufravigelige glas vand, som altid var hans sidste forfriskning oven på dagens anstrengende gerning. Onkel var som et urværk. Når dette glas vand blev drukket, vidste jeg, at klokken var elleve, og da jeg kort efter lå i min seng, talte jeg også disse slag fra Frue Kirkes malmfulde klokker.

Jeg fik ikke megen søvn den nat. Forkyst og forskræmt, som jeg var blevet, dels ved Rasmus' fortælling, dels ved Mortens omstændelige beretning, bankede blodet i mine tindinger som utallige små hamre, og hver gang jeg lukkede øjnene, syntes jeg, at jeg stod i det gamle brænderi. Så besluttede jeg da at ligge vågen, men herved blev min tilstand, om muligt, endnu værre. Det var en stormfuld nat, og vinden, der kom susende med hele sin vælde, klemtes inde imellem kirken og fabrikkens høje bygninger, klaprede med lugerne, hvinede i kirkefløjet og for med stormskridt hen over de øde lofter. Men mig forekom det, som om angstfulde røster klagede og jamrede i disse stormstød, som om tungt belæssede kæmper vandrede hen over

lofterne og stødte deres hoveder mod tagværket, så vinduerne klirrede derved. Henad klokken tolv slog hunden i gården an, men det var på en underlig jamrende måde, og jeg hørte ikke Morten Vægter fløjte som sædvanlig. Onkel sov fast. Der var en underlig modsætning imellem hans rolige, ensformige åndedræt og de vilde røster, der hylede udenfor, og af og til ruskede i døre og vinduer, som ville de åbne dem med magt.

"Hvem der kunne sove som han!" tænkte jeg, og vendte mig lydløst i sengen, for ikke at forskrække spøgelserne.

Jeg må dog være faldet hen i en drømmeløs blund, for pludselig fo'r jeg i vejret derved, og samtidig dermed kimede gangklokken underneden, som om den skulle springe.

"Tænd lys, Viggo!" råbte onkel. "Svovlstikkerne ligger hos dig."

Jeg adlød, og onkel klædte sig på, vistnok hurtigt, men dog således, at ikke et stykke manglede i hans påklædning. Jeg fulgte hans eksempel, men ikke med samme held. Mine hænder rystede således, at trækstøvlerne næsten blev en umulighed. Der måtte være sket en forfærdelig ulykke – min første tanke var Olsen.

"Hvad er der i vejen?" råbte onkel ud ad vinduet, som stormen næsten rev fra ham.

"Brand! – Brand!" lød Mortens basstemme nede fra gården.

"Væk alle bryggerkarlene i nummer to!" råbte onkel, "og lad dem gøre slufferne parate. Løb så op til brandmajoren – men skrub sig, Morten!"

Jeg hørte Mortens tunge trin forsvinde i portrummet, mens bankningen og ringningen rasede nedenunder. Nu kom gamle Rasmus. Han var bogstavelig kun i skjorte og nathue, og nu så jeg tydelig, at han bar pisk. Den strittede bagud, som en stiv,

lille tingest med en sort sløjfe i enden og gav hans skygge på væggen nogle højst mærkelige konturer.

"Å, jøsses, jøsses, hr. amministrator, nu brænder fabrikken!" råbte den gamle mand og vred sine hænder.

"Snak, Rasmus," sagde onkel og tog vandspanden fra ham, som han havde grebet i stedet for lygten. "Gå ned og få nogle klæder på, men kald først på Falk!"

"Ja, ja, hr. amministrator," svarede Rasmus og begyndte at gå op ad trappen i stedet for ned. "Ja, ham har jeg kaldt på, men han sover som en sten. Å, Gud hjælpe os, hvad skal vi dog hitte på!"

Onkel tog den forstyrrede Rasmus ved armen og mere trak end ledte ham ned ad trapperne. Ved Olsens dør bankede de på, men den var aflåset, og der kom intet svar, måske fordi han sov i det inderste værelse, som vendte ud imod gården. Her traf vi Morten Vægter, som med en beundringsværdig hurtighed havde forrettet sit ærinde, og nu råbte vi alle i kompagni op imod Olsens vinduer, så det måtte vække selv en død, men der kom intet svar.

"Hvor er ilden, Morten?" spurgte onkel.

"Luerne slår ud af vinduerne til forvalterens have," svarede Morten. "Ilden må være i det ny laboratorium. Jeg syntes nok, at jeg hørte ligesom et dump derinde, og kort efter blussede ilden så klart op, at det var godt at se, at det ikke var spøgelser det."

Morten tog en brosten og slyngede den med en sådan kraft op imod Olsens vindue, at både ruder og sprosser brast, og skoddet åbnede sig indvendig, men deroppefra kom ikke en lyd.

"Så er der sket en ulykke!" udbrød onkel.

"Ja, der er vel så," svarede Morten, "for til sidst er det vel ham, lapperanten, som har sat ild på brænderiet, siden han ikke er i sin seng. Gud forlade ham hans synd, men det gamle lapperatorium gik jo samme vej."

Jeg havde aldrig troet, at onkel kunne løbe. Ja, blot tanken herom forekom mig lige så utrolig, som at hesten på Kongens Nytorv skulle få i sinde at galopere. Hvad skildrer derfor min forbavselse, da jeg pludselig så min stive, ærbare onkel lægge alle hensyn til side og "hale ud", som Morten senere udtrykte sig, ikke i trav, men i karriere, og det oven i købet med den fulde vandspand, som han havde taget fra Rasmus. Denne gjorde et forsøg på at følge, men nåede ikke længere end til den anden gård, hvor tabet af trætøflerne og stakåndetheden tvang ham til at blive. Morten Vægter var i færd med at trække fabriksprøjten ud af sprøjtehuset, og således nåede jeg alene op til nonnernes celle, hvor jeg havde set onkel forsvinde.

Hvor forunderlig så den nu ikke ud? Røgen trak i tunge, sorte skyer hen under dens loft, hvirvlende ud af de små, sønderslåede ruder, og når luerne fra brænderiet blussede op, kastede de et mat, rødgult skær hen over hvælvingens spidsbuer, så at det så ud, som om de videde sig ud og trak sig sammen. Alle døre var åbne, men allerede i det rum, hvor de æltede ler, var røgen så kvælende, at jeg begyndte at blive bange. Her indhentede jeg onkel. Hatten havde han tabt, men vandspanden havde han endnu i hånden.

"Ikke et skridt videre, Viggo!" sagde han og holdt mig tilbage. "Det gamle loft derinde styrter, så snart stiverne brænder igennem."

"Onkel, du må ikke gå derind!" råbte jeg.

"Det er min pligt – Falk må være derinde – dampene kan have bedøvet ham," sagde onkel i korte, bestemte sætninger. "Sig folkene, hvor jeg er, og lad dem sprøjte fra haven. Loftet –"

Mere hørte jeg ikke. Onkel forsvandt for mig i tykke, kvælende røgskyer, og da luerne lidt efter lysnede igennem, så jeg, at han på alle fire langsomt krøb hen imod ovnen. Så kom der en ny røghvirvel, som ganske skjulte ham for mig og tvang mig til at retirere ud af nonnernes celle.

Her stod jeg, stille og bævende, med en gru i hjertet, som ikke lader sig beskrive, og her traf brandfolkene mig, da de med den første sprøjte ilede brænderiet til undsætning. Dinger var med. Han sagde ikke et ord, da jeg fortalte, hvor onkel var, men idet han løste op på den line, han bar om livet, styrtede han pludselig ind i de tykke røghvirvler med et spring som en svømmer, der skal bjærge en skibbruden. Lidt efter kom han igen og bar onkel på armene ligesom et barn. Men Dingers skæg var blevet derinde, og hans ansigt, der altid stod i et ubestemmeligt mellemsort, var så sværtet som en skorstensfejers.

"Flinch po pumperne, folk!" råbte han og svang sin svedne hue. "Fabrikken brenner ikke so, og atministratoren har vi!"

Et jublende hurra fra folkene ledsagede denne glade efterretning, og jeg hørte tydeligt, at bryggerens karle råbte med. Slangen blev halet ind gennem forvalterens have, hanerne i slemmeriet åbnede, og snart afløste pumpernes taktfaste slag og vandstrålens hvislen den forrige dødlignende stilhed.

Noget efter fulgte jeg med onkel tilbage under klokkernes klemten og den uhyggelige lyd af brandpiben fra gaderne.

Brandmajoren var kommet, og han havde nu overtaget slukningsværket.

Midt i gården stod onkel stille, så sig tilbage, og idet han trykkede mig fast i hånden, sagde han:

"Stakkels fyr! Ilden er brudt ud i kulrummet til venstre; der lå et anker terpentin derinde. Jeg kom ikke så langt, men har han været ved ovnen –"

"Hvad så?" spurgte jeg beklemt.

"Så er han indebrændt," sagde onkel med lav stemme. "Tilbagevejen var spærret."

21. En overraskelse

Hvorledes jeg tilbragte resten af denne sørgelige nat, vil jeg ikke gøre noget forsøg på at beskrive. Den var, om mulig, endnu værre end dengang laboratoriet sprang i luften.

Morgenen bragte imidlertid nogen trøst, for dels viste det sig, at skaden i brænderiet ikke var så stor, som man havde ventet, og dels havde man, hvad der var langt vigtigere, ved rydningen af ovnen ikke fundet noget, som kunne tyde på, at et menneske var indebrændt. På den anden side var der ingen, som havde set noget til Olsen. Da man sprængte døren til hans værelse, fandtes det i den fuldstændigste orden. Studerelampen brændte endnu på hans bord – men sengen var urørt. Da Morten Vægter aflagde rapport, meddelte han, at den jernbolt, som lukkede porten ud til Springgaden, var skudt tilbage, og at porten havde stået åben om morgenen. Men heri var intet forunderligt, for dette kunne være sket under branden, hvor man havde benyttet den brandpost, som stod i Springgade, og det var ikke muligt at få nogen oplysning om, hvor vidt pågældende port havde været åben ved brandens begyndelse eller ej.

"I dag vil vi gå i kirke, Viggo!" sagde onkel, da teen var drukket. "Vi har meget at takke for og meget at bede om."

Jeg følte dybt, hvor megen ret onkel havde, skønt jeg ikke holdt af at komme i kirke, hvor alt var så stort og dødt, og hvor jeg sjældent forstod noget af, hvad præsten sagde. Langsomt vandrede vi op til Frue Kirke og satte os i det vante stade, hvor

onkel gravitetisk talte seks firskillinger af, som han lagde foran sig til tavlerne, inden han tog fat på salmebogen. Jeg var så forknyt, at jeg ingenting hørte eller så, men da jeg havde sunget den første salme, som begyndte: "Når vi i største nøden stå", da lysnede troen og fortrøstningen op i mig, og med et ærligt og redebont sind lavede jeg mig til at høre på prædikenen.

Men det gik mig den dag, som så ofte tilforn. Præsten var vistnok en nidkær og velstuderet mand, og prædikenen grundig gennemtænkt, men ordene kom ikke fra hjertedybet. De var velstøbte og velrundede, men gled mig forbi i snorlige rækker, som var det glansperler, trukket på en tråd. Der var ikke et ord, ikke en stavelse for mig; ikke en sætning, som jeg kunne gribe til hjertelindring og bruge til trøst. Havde han blot talt om Daniel eller om mændene i den gloende ovn, så havde jeg forstået ham og fulgt med. Nu derimod lå kirken så stille og så mørk, regnen rislede ned udenfor, og foruden præstens ord hørte man kun tavlerne, som raslende blev stukket ind i stolestaderne af et helt kompagni kordrenge, men i dag havde jeg ikke, som ellers, min glæde af at lade de blanke firskillinger trille ned i de velpolerede sparebøsser. Mørket blev tættere og tættere, regnen styrtede tættere og tættere, selv præstens prædiken syntes at fortætte sig, men nogen ende fik den ikke. Jeg havde ingen søvn fået om natten, og nu følte jeg, trods min frygt for onkel, at den meldte sig med hele sin styrke. Jeg bøjede mig forover, holdt kasketten for øjnene, og sank sagtelig hen i denne halvbevidste tilstand, som er ejendommelig for dagsøvnen. Pludselig vågnede jeg derved, at min sidemand kom til at støde til mig med salmebogen, og lige i det samme hørte jeg præsten sige:

"Lader os alle bede!"

Jeg bøjede hovedet, skamfuld over, at jeg havde ladet mig overliste, og idet jeg lukkede øjnene for ikke at forstyrres, bad jeg af mit ganske hjerte til Gud, om at Olsen måtte være frelst, at han igen måtte komme tilbage til fabrikken, og at han der måtte gøre den opfindelse, hvorfor han havde ofret og lidt så meget. Da jeg atter lukkede øjnene op, tonede orgelet, luften var lys og klar, og en solstrime skød sig fra vinduet lige hen imod mig og glimrede på guldsnittet af min salmebog. Jeg ved ikke, hvoraf det kom, men jeg fik i dette øjeblik en dyb forvisning om, at Olsen var frelst, og at alt ville tage en ende med glæde. Onkel sang som sædvanlig salmen igennem, to takter forud for de andre, og rejste sig derpå op, idet han sagde:

"Lad os så gå, Viggo! Det var en herlig prædiken."

Jeg svarede intet, men stirrede længselsfuldt ud imod den sommerblå himmel. Jeg vidste nok, hvem der prædikede bedst – solstrålen eller præsten.

Imidlertid modtoges vi ikke af noget glædeligt budskab ved vor hjemkomst. Rasmus stod ikke, som ellers, søndagsklædt uden for porten. Skrækken over, at en kongelig fabrik sådan uden videre kunne brænde af, og det fra den ende, hvor han ikke var portner, havde sammen med hans ubesindige løb givet ham en rystelse, som holdt ham i sengen. Hans kone forklarede, at Olsen ikke var kommet. Derimod havde hun i går aftes, sådan henad mørkningen, set ham gå op i det ny laboratorium, og et par timer efter var han kommet styrtende som et besat menneske og var løbet op på sit værelse, men blot for at hente sin overfrakke.

"Jeg spurgte såmænd: "Hvor skal De hen i sådan en hast, hr. Falk?" men han smed bare en sølvdaler til mig og smældede med porten, så det rystede. Nu er han vel fløjet med vildgæssene. Administratoren skulle dog se, om ikke der mangler noget i kassen."

"Har ellers ingen spurgt efter mig?" sagde onkel.

"Jo, kort efter at hr. administratoren var gået, kom såmænd assistenten med tre fine herrer. De sidder nu oppe hos administratoren."

"Politiet! – Hvad kan det være?" udbrød onkel.

"Ja, de så nok ud til at være svenske ministre," sagde konen, "for de var så svært behængte, og uniform havde de også, men assistenten sagde, da han gik, at det var politiet fra Malmø."

Onkel rynkede panden, men sagde ikke et ord.

Oppe i dagligstuen traf vi virkelig tre uniformerede herrer, som sad omkring divanbordet og bragte jomfru Mortensen i en sørgelig tilstand af sprogligt vildrede ved afvekslende at tale svensk, tysk og fransk til hende.

Den ældste af herrerne, en korpulent mand med en masse af ordener og med en grå knebelsbart, der var så lang, at den kunne ses, når han vendte ryggen til, rejste sig uhyre høflig op, bukkede for onkel og erklærede, at det voldte ham den dybeste smerte, at han skulle være nødt til at inkommodere herren et øjeblik. Onkel bukkede igen og viste med hånden imod sit arbejdsværelse, hvor samtlige herrer forsvandt til stor skuffelse for jomfru Mortensen, som havde håbet, at hun skulle nyde frugterne af den diplomatiske virksomhed, som hun havde udfoldet under onkels fraværelse.

"Nu skal vi se, at han dog har gjort gavtyvestreger, og det oven i købet i Skåne," sagde hun og sendte mig et glubsk blik. "Måske er det derfor, at han har stukket ild på fabrikken i nat, for at den ild er påsat, kan da enhver se, der blot har øjne i hovedet."

Der var intet at svare på denne bemærkning, for skønt jeg i hjertet var overbevist om Olsens uskyldighed, var det dog højst mærkværdigt, at han ikke havde været i seng, og at han ikke vendte tilbage efter branden. At nu det svenske politi kom, og det oven i købet tre mand stærkt, holdt jeg heller ikke af. Jeg syntes, at både Olsen og jeg havde haft så meget at gøre med det københavnske, at vi for øjeblikket nok kunne undvære assistance fra broderriget.

Lidt efter hørte vi, at onkel og de fremmede herrer forlod værelset og begav sig ned i gården, hvorpå jomfru Mortensen opfordrede mig til at være spejder mod godtgørelse af en ekstra portion rødgrød til den tid, hvor hun plejede at tage sin egen. Jeg var ikke uvillig hertil, ikke for rødgrødens, men for Olsens skyld, og listede mig derfor forsigtig ud på trappen, hvor jeg fra et vindue kunne se, hvad onkel og herrerne tog sig for nede i gården.

Synderlig klog blev jeg nu ikke af deres operationer, for disse bestod væsentligt i at sammenligne mærkerne på en del af de pakkasser, der stod i gården, med tegnene i en lille bog, som den korpulente herre trak op af lommen, hvorpå den yngste herre holdt et af portnerkonen hidbragt lys, medens den ældste trykkede nogle store segl hist og her på kasserne. Da alt var bragt i orden, skrev den tredje det hele op i en stor protokol, hvorpå de bukkede meget høfligt og forlod fabrikken. Lidt efter

kom onkel op. Han syntes særlig fornøjet og gned sig i hænderne, idet han sagde:

"Lav os nu en god kop kaffe, lille jomfru. Det hører der til efter en ildebrand!"

Jomfru Mortensen så meget forundret ud og sagde, idet hun rakte onkel koppen:

"Hvem var de herrer, som administratoren talte med?"

"Lagde De ikke mærke til, at de talte svensk?" spurgte onkel, idet han skænkede sig en liflig snaps af den gamle rom.

"Jo, jeg syntes nok," svarede jomfruen, sjæleglad over at få onkel på gled.

"Ja, så var de vel svenskere," bemærkede onkel, idet han rørte om i koppen. "Har De ikke lidt mere fløde?"

"Nej, den er løbet sammen," sagde jomfruen bestyrtet.

"Så får vi torden. Tror De ikke?" bemærkede onkel med sit særegne, lune smil. Hermed måtte jomfru Mortensen lade sig nøje, for flere oplysninger fik hun ikke – men jeg begyndte at tvivle om rødgrøden.

Videre blev der ikke talt ved frokosten, og efter denne trak jomfruen sig tilbage "for at tænke over den dejlige prædiken", men i virkeligheden for at modtage et par veninder, hvem rygterne om branden og Olsens forsvinden skyndsomst havde hidlokket. Onkel gik hen og begyndte at tromme på ruden, først svagt, så stærkt og endelig så voldsomt, at en af dem brast. Så vendte han sig om mod mig og sagde:

"I aften bliver det akkurat otte måneder siden, at Falk første gang kom på fabrikken. Gud må vide, hvor han bliver af?"

Men lige som han udstødte dette hjertesuk, foregik der en mærkværdig forandring med onkel. Han stirrede stift ud

gennem vinduet, hans ellers så rolige ansigt gennemløb alle grader lige til den mest uforstilte overraskelse, og pludselig udbrød han i et dybt hentet:

"Tænkte jeg det ikke nok! Det var da som –"

Ja, onkel bandede aldrig, men denne gang tror jeg nok, at han var meget nær ved det. Jeg skottede også over gaden, men jeg opdagede kun et åbent vindue, der ganske så ud som andre vinduer. Onkel gned sig endnu en gang højst fornøjet i hænderne og gik derpå ind i sin stue. Kort efter sad han bøjet over de gamle folianter, og så måtte ingen forstyrre ham. Hele den lange søndag skulle jeg nu være alene, og vidste i min fortvivlelse ikke bedre end at melde mig som frivillig hos Madvig – men morskabslekture var det rigtignok ikke.

Pludselig ringede det på klokken med en sådan kraft, at jeg fo'r op, og næsten i samme øjeblik råbte onkel:

"Luk op, Viggo! Der kommer visitter!"

Jeg sprang ud i forstuen som et egern. Glæden jublede i mig, men hvor nedslået blev jeg ikke, da jeg i stedet for Olsen så hørkræmmer Theils svære skikkelse.

"Å, er det kun Dem!" udbrød jeg.

"Hvad for noget? Kun mig? Jeg tror, at Fanden plager dig, dreng!" sagde hørkræmmeren i en usædvanlig arrig tone, idet han gjorde et forgæves forsøg på at tage den stok op, hvortil han havde støttet sig. – "Å, det forbandede ben!" fortsatte han, idet jeg rakte ham stokken. "Løb ind til din onkel og sig, at jeg straks må tale med ham."

Jeg løb ind, men inden jeg nåede tilbage, kom den utålmodige hørkræmmer hinkende ind med hatten i hånden. Nu først så jeg, at hans smertefulde sygdom havde taget svært

på ham, og at han så meget ældre ud end sidst. Navnlig var der ved øjnene kommet et særegent sløvt træk, som om han ikke rigtig kunne få dem op.

"Hvad står til tjeneste?" spurgte onkel, idet han skød en lænestol hen til ham.

Hørkræmmer Theil satte, eller rettere sagt, lod sig falde ned i den, strakte benene besværligt fra sig, tørrede sveden af sin pande med det store, rødternede lommetørklæde og udbrød derpå, uden spor af forberedelse eller indledning:

"Tror De, man kan lave guld, hr. administrator?"

Det gav et elektrisk stød i mig. Det spørgsmål traf lige i centrum af min tankecirkel. Men onkel lagde sin hånd på hørkræmmerens arm og spurgte:

"De er nok ikke ganske vel, hr. Theil?"

"Jo, gu' er jeg så!" udbrød denne. "Egentlig vil det da sige, at jeg har det rent forbandet. Tror De, at man kan lave guld, hr. administrator?"

Onkel målte hørkræmmer Theil med et eneste langt blik, der begyndte nede ved hans stok og endte oppe ved stoleryggen; men da Theil virkelig ikke syntes at være fuld, men kun at befinde sig i en særegen ophidset stemning, svarede onkel:

"Inden jeg går over til at besvare dette spørgsmål, der ikke er så let, som De måske tror, ønsker jeg gerne at vide, hvorfor De gør mig det. Min tid er knap i dag, og hvis De ikke har en presserende grund, ønsker jeg helst at opsætte det til en belejligere tid."

"Man kan altså ikke lave guld," sagde hørkræmmeren og lod hovedet synke. "Ja, tænkte jeg ikke nok, at det var løgn!"

"Hvilket?" spurgte onkel.

"Å, jeg gider s'gu ikke tænke derpå," svarede Theil og slog i gulvet med sin stok. "Hver gang jeg tænker derpå, står blodet mig til hovedet af lutter ærgrelse; min doktor har sagt, at jeg heller ikke må ærgre mig. Å, det hele er da også rent forbandet!"

Onkel så først på mig, dernæst på Theil og spurgte:

"Ønsker De, at vi skal være alene? Viggo, gå ind i den anden stue!"

"Nej, han kan s'gu gerne blive!" udbrød hørkræmmeren. "Hvad vægt ligger der på, at han ved i dag, hvad den ganske by ved i morgen. Nå, der vil blive grint ovre hos Petersens! Jo, jeg takker!"

Onkel så ironisk på den vrede hørkræmmer og sagde:

"Men De glemmer rent det oprindelige spørgsmål. Det var om guldet; hvad mente De med det?"

"Å," svarede Theil, "det var mit sidste håb, for kunne han gøre det, så var der dog noget ved ham, men det er naturligvis løgn, som De siger."

"Jeg har hverken sagt det ene eller det andet," svarede onkel. "Jeg sagde blot, at spørgsmålet ikke er så let, som De tror, og at det behøver en længere udvikling, men hvis De –"

"Jeg behøver s'gu ingen længere udvikling!" råbte Theil lidenskabeligt. "For kan han ikke gøre guld, som han siger, vil jeg påtage mig at knække hans hals."

"På hvem?" spurgte onkel rolig.

"På ham! På Deres laborant! På Kristian Falk!" råbte hørkræmmer Theil og stødte for hver gang sin stok så hårdt i gulvet, at det klirrede i ruderne. "Han er en slyngel, en ærkespidsbub!"

"Det tror jeg ikke," svarede onkel.

"De kender ham ikke, som jeg!" råbte Theil, "for jeg er, med skam at tale om, noget i familie med ham –"

"Og det nok ikke så lidet, efter hvad jeg har hørt," afbrød onkel.

"Å, det er kun igennem giftermål," brummede Theil. "Ser De, min afdøde kone havde en søster, som meget mod min vilje gik hen og giftede sig med en koffardikaptajn Falk, en ganske køn fyr, men meget usolid. Han dejsede også ovre i England."

"Dejsede?" gentog onkel.

"Ja, gik fallit," svarede Theil hårdt. "Det kunne enhver have sagt ham i forvejen. Han døde kort efter, og hvad de ikke havde tabt ved fallitten, satte min gode nevø over styr på andre måder. Det skulle nu være så fint. "Han skulle være digter," sagde de i familien, det allerdummeste, man kan sætte et menneske til, men det gik naturligvis galt. Bladene fik fat i ham, og så endte han ved landvæsenet."

"Endnu ser jeg ikke, at der er så meget galt ved ham," sagde onkel.

"Nej, for De kender ikke hans lurendrejerier!" råbte Theil. "Og De ved heller ikke, hvilket læs, jeg har haft at trække med ham. Da min salig kone levede, kom han somme tider til os, og min kone syntes altid, at han og Hanne var sådan et kønt par, men de narrestreger skulle jeg naturligvis ikke have noget af. Jeg lagde nok mærke til, at Hanne syntes om ham, og da hun var konfirmeret, fik jeg hende også ud til hendes onkel i Værsløv. Men, Gud fordømme mig, det varede ikke otte dage, før knægten kom derud, men desværre en hel måned, før jeg fik det at vide."

"Det var skade," bemærkede onkel.

"Skade!" råbte hørkræmmer Theil. "Nej, det var en skændig kabale. De ved nok, hvordan fruentimmer er, sådan i den tid, hvor de skal stå til konfirmation. De tænker ikke på andet end kærlighed og præster, så lang dagen er. Se, det vidste nu fyren meget godt, og der gik han og smiskede for Hanne så længe, indtil de blev forlovede dagen efter, hun var konfirmeret. Men heldigvis lurede jeg dem op en aften ude i haven, og De kan tro, der blev lyst af, min fa'er," sluttede hørkræmmer Theil, idet han gjorde en truende bevægelse med stokken.

"Jeg troede, at Deres datter var forlovet med den unge urtekræmmer Petersen," sagde onkel med et naivt udtryk, bag hvilket der lå et baghold af skadefryd.

"Ja, det parti fik jeg senere i stand," sagde Theil. "Og det var et godt og fornuftigt parti i alle måder. Petersen er en mand på hen ved de tre hundrede, og jeg når ham nok, inden jeg dør. Lige formue, lige giftermål – det har jeg altid sagt."

"Gik ikke den forlovelse over styr?" spurgte onkel. "Jeg synes, jeg har hørt noget derom."

"Jo," svarede hørkræmmer Theil rasende, "den unge Petersen bar sig ad som et fæ!"

"Det tror jeg gerne," sagde onkel tørt.

Theil så forskende på onkel, men denne lod, som om han intet mærkede, og svarede:

"Han var en nobel karakter, den unge Petersen. Det var jammerskade, at den forlovelse gik over styr. Men som jeg hører, går De jo ikke ganske glip af det noble. De sælger jo Deres gård og tænker på at etablere Dem i Skåne. Folk siger, at Deres datter er blevet forlovet med en baron von Platen. Det er jo et standsmæssigt parti, og lige formue gør jo lige giftermål."

Theil stønnede formelig ved denne bemærkning og blev ganske kobberrød i ansigtet. Derpå fo'r han pludselig op fra stolen og råbte med næsten hæs stemme:

"Ad Helvede til både med urtekræmmer Petersen og baron von Platen! Jeg kan jo lige så godt sige det straks, som sidde her og lade mig sejpine. Deres forbandede laborant har forført min datter."

"Forført?" spurgte onkel skarpt og rejste sig op.

"Forført? – Nej, for Satan! – Bortført hende, den slyngel!" rasede hørkræmmer Theil. "De har ladet sig vie et sted i Skåne – Fanden må vide hvor. Men mand og kone er de, og der er hverken præst eller prokurator i byen, som kan få dem skilt ad, så længe de ikke selv vil. Men det vil de naturligvis ikke! De trodser mig lige op i mine åbne øjne. Å, jeg kunne dreje halsen om både på mig selv og dem og den Satans præst! – Av, av, det forbandede ben! Nu jager det i det igen – og jeg, som ikke må ærgre mig!"

Hørkræmmer Theil dukkede sig og gned benet med sit store lommetørklæde. Jeg stirrede aldeles lynslået på onkel, men denne tog sig med det roligste ansigt af verden en pris og sagde blot:

"Må jeg så gratulere Dem!"

Hørkræmmer Theil gjorde et fortvivlet forsøg på i en fart at komme op af lænestolen, men da dette mislykkedes, løftede han stokken og råbte med en af forbitrelse kvalt stemme:

"Nej, hør, hr. administrator! – Nu driver De det, min salighed, for vidt! Jeg er kommet herover for at få en oplysning, ikke for at blive gjort nar ad i mine åbne øjne. Tager De det på den måde, skal jeg vise –"

"Stop, stop, hr. Theil!" sagde onkel og lagde sin hånd på den hidsige hørkræmmers arm. "De er en mand på henved de tres, men De er jo så hidsig som en tysk student på atten. Tag Dem blot i det, og bliv siddende ganske rolig, så skal jeg forklare, hvorfor jeg gratulerer Dem, for det gør jeg virkelig."

"Det gad jeg nok høre," sagde Theil, imponeret af onkels iskolde ro. "Gratulere mig! Ha, ha, ha – det begynder s'gu næsten at blive morsomt!"

"Det håber jeg også, at det skal blive," fortsatte onkel, "for, som sagt, jeg gratulerer Dem virkelig! Men inden jeg går over til at forklare Dem hvorfor, ønsker jeg dog at vide, hvad De egentlig har imod min laborant?"

"Å," sagde Theil, "det behøver jeg vist ikke at sige Dem. De ved det lige så godt som jeg."

"Ja vist," sagde onkel bittert. "Havde han i stedet for Falk heddet von Falkenstein. Havde han i stedet for at understøtte sin moder, ladet hende forsørge af sine rige slægtninge – kort sagt, havde han i stedet for en stille, flittig arbejder været en adelig døgenigt, så havde jo alt været i sin orden. Sådan en forløben tysk eller svensk baron er meget værd nu til dags, især for folk, som hurtigt vil af med deres formue."

"De rammer ikke baron Platen med det!" råbte Theil. "Han er rig og har jordegodser selv."

"Jeg tænker ikke på at ramme ham," svarede onkel. "Jeg tænker blot på den dumhed, der mere og mere griber om sig, at hæderlige borgermænd, som ved et helt livs anstrengelse har erhvervet sig formue, ikke kan dø roligt, før de har spyttet deres egen stand i ansigtet og slængt frugterne af deres møje ned i et af disse bundløse svælg, som adelsskjoldet dækker. Jeg tænker

på, hvor forunderligt det er, at disse folk, som hele deres liv har handlet redeligt, besindigt og fornuftigt, ikke kan skilles fra denne verden, før de gennem allehånde ydmygelser har bragt deres døtre ind i en anden, hvor de ikke hører hjemme."

"Å," sagde Theil hovedrystende, "kærligheden udjævner alt, og når en adelig forelsker sig i en borgerlig, antager jeg også, at han vil hævde hendes stilling der, hvor han bringer hende hen."

"Ja, når han *virkelig* forelsker sig," gentog onkel med et stærkt eftertryk på ordet. "Men ser De, hr. Theil! De skal lægge mærke til, at ligesom den virkelige forelskelse er sjælden i vore dage, således er den en endnu rarere fugl i de kredse, som De sigter til. Gud bevares, der kan gives hæderlige undtagelser, men underligt er det, at jeg i dette øjeblik ikke kan erindre et eneste tilfælde, hvor en af disse adelige har giftet sig med en *fattig* borgerlig pige."

Hørkræmmer Theil så lidt forvirret ud, og onkel fortsatte:

"Ser De, de adelige falder, så vidt jeg kan skønne, i to klasser. Den ene er den, som virkelig tror på sin adel. Disse folk må man til en vis grad respektere. De er de virkelige aristokrater, som holder, ikke alene på deres nedarvede navn, men også på mindet om forfædrenes bedrifter, på alt, hvad der knytter sig til den fortløbende kæde af slægtens liv. I denne kreds, der holder fast på alt, hvad der knytter sig til standen, kommer ikke nogen borgerlig ind, og sker det, vil han eller hun blive betragtet som en paria. Den anden klasse derimod indbefatter den store skare af hele eller halve adelige, som mere eller mindre har tabt troen på sig selv. Deres sønner er i almindelighed elskværdige labaner, som forstår at ride en hest og anser det for en forbrydelse at skyde en agerhøne i sædet. De går stadig rejekt til

deres eksamen, men de kan perfekt tage Karoline fra Pletten, og bliver i reglen hof-, jagt- eller kammerjunkere, inden Fanden tager dem. De tilbringer deres første ungdom kun med at gøre dumheder eller det, som er værre, og når de har tabt troen på og tilliden til alt, hvad der i ægteskabet skulle hæve og adle forholdet, når de har løbet hornene af sig, som det så smukt hedder, forsøger de på at få sig et par nye ved at ægte en stakkels, borgerlig pige, der ikke har begreb om den sump, hun ledes ud i. De er ikke så vanskelige at komme i kast med – men det må betales."

Hørkræmmer Theil så mod jorden og virrede med hovedet, men han svarede intet. Onkel tav et øjeblik, trommede med fingeren på snustobaksdåsen og sagde:

"Tror De, at en hørkræmmer får lov til at gå med en baron under armen for ingenting? Vel er der en klipfisk i det danske våben, men i det svenske og tyske har jeg forgæves søgt den. De har to gange været på vej til at gøre Deres datter ulykkelig, hr. Theil, men lykken har hidtil været Deres formynder. To gange har De villet tvinge hende til en mesalliance, og den sidste var noget nær den værste. At De har undgået dette, er allerede meget, og det er den første grund, hvorfor jeg gratulerer Dem."

"Hvad har De da mod den unge baron von Platen?" spurgte Theil hidsigt. Det var åbenbart, at onkels gratulation endnu generede ham betydeligt.

"Ikke andet, end at han ikke skriver sit navn helt ud," sagde onkel. "Von Platenschläger, det er en adelig familie, som har været "hoffähig" fra verdens ældste tider."

"Hvad mener De med det?" udbrød hørkræmmer Theil, ganske konsterneret over det sikre blik, hvormed onkel

betragtede ham.

"Hør, Theil!" sagde onkel fortrolig og rykkede sin stol nærmere. "Vi to har nu været genboer i fem og tyve år og kender hinanden. De er jo også kommet en del herover, før De blev syg. Har det aldrig undret dem at se den mængde kasser med porcelæn, som under von Platens navn gik til Malmø?"

"De – De er jo til udstyret," stammede Theil. "Jeg står selv i forskud for dem."

"Så er det vel også af den grund, at mærkerne ikke må sættes på med vandfarve?" spurgte onkel.

"Mærkerne? Ja, hvor ved jeg det. Jeg har jo ikke haft noget med det at gøre," sagde hørkræmmer Theil.

"Nej," svarede onkel, "det ved jeg, og det er meget heldigt for Dem. For ser De, Theil, Deres kasser ligger for øjeblikket sænkede på havets bund, og von Platen sidder arresteret for toldsvig i Malmø."

"Umuligt!" råbte Theil og for trods sit dårlige ben helt op i stolen. "Han er jo selv tolddirektør!"

"Ja, han var tolddirektør," gentog onkel med eftertryk. "Så kan De selv sige Dem, hvad straffen vil blive, navnlig når jeg underretter Dem om, at han i Malmø har udstedt et betydeligt beløb på falske veksler. Det svenske politi har i dag gjort mig et besøg sammen med overtolddirektøren fra Malmø og beslaglagt den næste sending."

"Å, å," stønnede Theil, idet han sank helt tilbage i stolen. "Mine tolv tusinde rigsdaler!"

"Ja, de er nok fulgt med kasserne," svarede onkel. "Nå, trøst Dem, Theil! De er jo en mand, som kan bære det og måske lidt til. Ser De nu: At De ikke har givet Deres datter til en bedrager,

at De ikke er trukket dybere ind i disse historier, men står som en hæderlig mand, der er taget ved næsen – det er den anden, store lykke, og derfor gratulerer jeg Dem anden gang."

"Å, å! Hvor skal man dog finde ærlighed i denne verden?" jamrede hørkræmmeren og vred formelig sine hænder.

"Det skal jeg sige Dem," svarede onkel. "Ikke der, hvor De har søgt den. Den hæderlige borgerstand gemmer den som sit adelsdiplom, og den har De været i færd med at vende ryggen."

Der opstod en lang pause, i hvilken Theil sad med lukkede øjne, som frygtede han for at se ind i virkeligheden. Onkel trommede tappenstregen på tobaksdåsen, og da dette ikke frembragte nogen virkning på den stakkels hørkræmmer, som dog havde stået i borgervæbningen, sagde han:

"Hør, Theil, lad os komme tilbage til det, De kom for. Hvad var det med det guld?"

Theil fo'r op som af en drøm og svarede:

"Å, Fanden i vold med det! Har han taget alt det andet, kan han gerne tage det med. Det er naturligvis løgn som det øvrige."

"Vi kan jo se ad," bemærkede onkel.

Theil tog en lille flaske op af lommen og sagde:

"Ser De, hr. administrator, i morges kom min hr. nevø farende op til mig, som om han var forstyrret. Jeg lå endnu i sengen, men der kom det ene bud ind til mig efter det andet, at han absolut måtte tale med mig. Det er ellers sjældent, at han gør mig den ære, for da jeg sidst talte med ham, bad jeg ham så temmelig om at rejse Fanden i vold, efter først at have tilbudt ham at blive regnskabsfører i kramboden. Men dertil var fyren for fin; han kom der en uges tid – "men han ville ikke være spækhøker," sagde han. – Nå, jeg lå som sagt, i sengen, dengang

han kom ind," fortsatte Theil, "og det var vel for ham, for havde jeg været oppe, kunne det måske være hændt, at jeg havde smidt ham ud igennem vinduet, for jeg er noget hidsig. Han fortalte først, at han havde fået fast ansættelse herovre på fabrikken, og så kom han med en urimelig masse kunstord, som jeg ikke forstod, men hvoraf meningen nok var, at han havde laboreret på al slags videnskabelighed sammen med administratoren. Så fortalte han en hel del om Sachsen og Meißen, om Paris og guldmedaljer og patenter og videnskabelige indretninger, som ville tage ham op som rejsende og æresmedlem – men meningen af det hele var, så vidt jeg kunne forstå, at han havde fundet den kunst at gøre guld, lige så meget, som han behøvede, og det oven i købet blankt guld. Det sagde han flere gange selv. Jeg sad over ende i sengen og gloede på ham, for det forekom mig, at enten måtte det være ham eller mig, der var gal, men lige med et stak han mig denne flaske i hånden og sagde, at jeg selv skulle være den første, der fik af hans guldpulver, som jeg gerne måtte vise til administratoren, hvis jeg ikke ville tro, hvad han sagde. Så tog jeg da flasken, men lige i det samme ryger det gale asen mig om halsen og siger, at han var så overmåde lykkelig, at jeg ikke måtte tage det ilde op, at han havde giftet sig med min datter ovre i Skåne af frygt for, at von Platen skulle tage hende fra ham. Jeg tror, jeg fik sådan et slags tilfælde, for da jeg kom til mig selv igen, lå hun, tøsen, om halsen på mig og græd og besvor mig, om ikke at gøre hende ulykkelig for livstid. Nu var jo Falk en holden mand, siden han havde fundet på denne recept. Jeg bandede og galede naturligvis værre end en tyrk, men pigebarnet har efter sin moder sådan en forbandet

underlig måde at tage mig på. Hun lo og græd på en gang og sagde til sidst, at hun aldrig skulle gøre det mere. Men det takker Fanden hende for. Nu må hun s'gu for mig gifte sig så tit, hun vil. Til sidst kom det da til et slags forlig, idet jeg lovede tilgivelse og forglemmelse, hvis pulveret virkelig duede til noget, og det skulle hr. administratoren bestemme. Se, derfor er det, at jeg er kommet herover."

Onkel tog den lille flaske, som hørkræmmer Theil rakte ham, holdt den op imod lyset, rystede den og betragtede med et spændt udtryk det fine, lysebrune pulver, som den indeholdt. Derpå tog han en spirituslampe, tændte den og tillavede en prøve, ganske således, som jeg havde set ham gøre det i laboratoriet. Men da blæserøret kom frem, da flammen hvæsende og susende slikkede hen over porcelænet, kunne jeg høre mit hjerte banke af angst og forventning – alt, hvad Olsen og jeg havde oplevet, lå ligesom sammentrængt i dette ene moment. Pludselig hørte onkel op med at blæse, jog det glødende porcelæn ned i vandglasset og betragtede den lille prøve lange og nøje. Så vendte han sig om mod hørkræmmer Theil og sagde med en vis, stille højtidelighed:

"Deres søstersøn har ret – opfindelsen er gjort!"

Theil stirrede på onkel uden at sige et ord og fik denne gang øjenlågene helt i vejret. Endelig ligesom brast det ud af ham:

"Det var som Satan!"

"Der kan De selv se," sagde onkel og rakte ham prøven. Theil tog det lille stykke porcelæn, vendte og drejede det på alle kanter, gned på det og sagde endelig: "Men det sidder jo fast."

"Det skal det også," svarede onkel.

"Men her er jo ikke guld for en hundrededel af en dukat, selv om man skraber det alt sammen af. Kan det ikke gøres en gros, hvad skal det så blive til?"

Onkel så på hørkræmmeren, som om han ikke rigtig forstod ham, og svarede:

"Det er da ikke Deres mening, at Falk kan lave guld?"

"Jo, det sagde han jo selv. "Blankt guld," sagde han. Hvad skulle det ellers nytte til?"

"Så er De ganske på vildspor," svarede onkel. "Dette pulver her er en guldopløsning, lavet af hollandske dukater. Man kan ikke lave guld uden af guld, den sag er jo klar."

"Man kan ikke lave det uden af dukater?" gentog hørkræmmeren. "Ja, så takker Fanden for den opfindelse! Den vil jeg, min sjæl, også påtage mig at gøre."

"Det skulle De dog ikke," sagde onkel smilende, "det kom De vist galt fra. Lad mig forklare Dem sagen, Theil, og hør blot et øjeblik til i skikkelig tålmodighed. De ved, at vi har en guldpolererstue, men De ved måske ikke, at Deres nevø har arbejdet der som simpel arbejder blot for denne opfindelses skyld – han kunne have tjent mere ovre hos Dem. Nu vel, porcelænet kommer ned på denne stue med mat forgyldning, og der poleres det blankt ved hjælp af agat. Det er et tungt og trivielt arbejde, kan De nok tænke, og derfor har både Falk og jeg søgt at finde en kemisk sammensætning af guldet, hvorved det bliver blankt af sig selv under brændingen. Det er denne sammensætning, som han nu efter en række møjsommelige forsøg har fundet."

"Ja, tænkte jeg ikke nok, at det var sådan noget videnskabeligt humbug!" udbrød Theil. "Han har jo aldrig givet

sig af med andet. Dette her gør jo ikke nytte for fire skilling. Hvad kan det så hjælpe?"

"Til særdeles meget," svarede onkel rolig, "og hvis De vil høre på mig, skal jeg snart forklare Dem den praktiske side af sagen; den har naturligvis mest interesse for Dem som forretningsmand."

Theil overhørte ganske den fine hån, der lå i onkels tone, og sagde:

"Ja, kan De vise mig, at der blot kan komme noget reelt ud af det, så vil jeg endda slå mig til tåls. Jeg har altid sagt til Falk, at al denne videnskabelighed hørte til de brødløse kunster."

"Det kan jeg så godt begribe," forsikrede onkel. "Men ser De, hr. Theil, arbejde er penge, og spart arbejde er sparte penge. Det må De som forretningsmand kunne forstå."

"Naturlig," svarede hørkræmmeren.

"Nu vel," fortsatte onkel. "Hvad tror De, en stor fabrik kan give for at kunne nedlægge de stuer, hvor guldet poleres, og spare adskillige tusinde arbejdsdage om året?"

Theil så ganske oplivet ud og svarede øjeblikkelig:

"Mindst en kapital, der svarer til fem og tyve procent af arbejdslønnen i ti år."

"Ja, det er det mindste, Falk kan modtage for sin opfindelse," sagde onkel. "Jeg vil endog give ham halvtredsindstyve for den kongelige fabriks vedkommende."

"Nej, Gud velsigne Dem, vil De virkelig," spurgte Theil og drejede sig på stolen. "Tror De også, at opfindelsen kan bruges i England?"

"Den kan bruges overalt, over hele verden, så langt porcelænsfabrikationen strækker sig," svarede onkel. "Altså, han

kan sælge den – det er hovedsagen, men dernæst tager Deres nevø en præmie på halvtredsindstyve tusinde francs, som Akademiet i Paris har udsat – det er også værd at tage med – og rimeligvis vil hans smukke opfindelse skaffe ham administratorpladsen, når jeg er død. Ser De, det er det reelle ved opfindelsen. Dertil kommer den videnskabelige – nå, det kan være det samme. De er vel fornøjet med det praktiske? Ser De, sådan alt i alt er den opfindelse en halv tønde guld værd – det kommer der nok ud af den."

"Halvtredsindstyve tusinde francs," sagde Theil meget langsomt og med et tonefald, som talte han dem allerede op på bordet. "Hør, hr. administrator, jeg tror, at jeg går over og kalder på børnene."

"Det behøves ikke," svarede onkel. "De kan råbe over gaden derinde fra salen. Jeg så før et glimt af dem begge bag persiennen."

Onkel smilede lunt og skævede hen til mig, men Theil haltede ind, lukkede et vindue op og brølede således, som Ajax må have brølt for achæernes lejr, men derovre forblev alt stille og tyst.

"Satans!" råbte Theil. "Blot de nu ikke er rendt bort igen og har gjort en ulykke. Jeg er også for hidsig."

"Hør, Viggo!" sagde onkel, som fik han en pludselig indskydelse. "Løb op i sovekammeret og tag mig den spånæske, der står på reolen, men skynd dig!"

Da jeg kom med det forlangte, lukkede onkel æsken op og sagde med sit ejendommelige, poliske blik:

"Å, gør mig den tjeneste, Theil, at binde det bånd fast i stormkrogen. Vent lidt! De knuder skal nok udad."

"I stormkrogen!" udbrød Theil. "Vil De gøre nar ad mig, hr. administrator?"

"Nej!" sagde onkel. "Men De kan jo bilde Dem ind, at De er ude at fiske."

"Fiske?" råbte Theil.

"Ja vel," svarede onkel tørt. "Aborrer, f.eks., i Gentofte. Det er der mange, som har passion for."

Theil kastede båndet på gulvet, men onkel tog det ganske rolig op og sagde:

"Nu vel, så sætter jeg denne lyserøde regnorm på krogen. Pas på, fiskene kommer."

Onkel gjorde båndet fast og sagde:

"Lad os nu gå ind i min stue, så skal De se, det bider straks."

Og dermed tog han den forbavsede hørkræmmer under armen og drog ham med sig.

Jeg gik også med, højlig forbavset over onkels mærkelige alvidenhed. Båndet havde jeg rigtignok glemt at tage ind igen den morgen, og historien med kongebrevet havde jeg ikke fortalt til nogen som helst, undtagen til vor stuepige. Det var sådan en stille, køn og god pige, som altid hjalp mig mod jomfruen og kun bragte onkel barbervand. Men der kunne man se.

Lidt efter ringede det ganske svagt på klokken, og onkel sagde:

"Nu rolig, Theil! Vi er jo enige, men lad mig nu tale."

Hørkræmmer Theil skævede til onkel, rokkede urolig frem og tilbage på stolen, som havde han stor lyst til at sige noget, men pludselig kylede han stokken hen på sofaen, idet han udbrød:

"Halv hundrede tusinde! Hvem Fanden skulle tro det?"

I det samme bankede det på døren. Onkel fik sit sædvanlige, forretningsmæssige ansigt og råbte strengt:

"Kom ind!"

Op gik døren, og ind trådte Olsen og Johanna. Den sidste så ud som lykken selv, men skjulte sig straks i yndig forvirring bag ved onkels grå alkoveforhæng.

"Kom De kun nærmere, lille jomfru – om forladelse – lille frue, skulle jeg nok sige. Det er nette historier, man hører om Dem," begyndte onkel.

Johanna kom ud af forhænget, men hun blussede som en rose, og to tunge dugperler fuldendte ligheden.

"Nå, nå," sagde onkel, der straks blev blød. "Græd ikke! Vi må først tale med fyren der."

Onkel vendte sig mod Olsen og sagde med et forsøg på strenghed:

"Hvorfor mødte De ikke ved branden i nat?"

"Branden! Har der været ild på fabrikken?" udbrød Olsen.

"Ja," svarede onkel. "Ilden udbrød i det gamle brænderi ved midnat. Det ny laboratorium er ødelagt, og loftet til drejerstuen brændt igennem."

Olsen så sig aldeles forvirret omkring, og onkel fortsatte:

"Har De været der i går aftes?"

"Ja," svarede Olsen med en meget bekymret mine. "Jeg forlod det klokken elleve."

"Er De vis på, at der ikke brændte lys, dengang De forlod det?" fortsatte onkel.

"Nej," stammede Olsen, "jeg tror, jeg løb fra det hele."

"Tror det?" spurgte onkel. "De ved det ikke?"

"Nej, hr. administrator," svarede Olsen og greb onkels hånd. "De må ikke vredes over min opførsel, heller ikke over den ulykke, der er sket, men da den første prøve lykkedes for mig i går aftes – det kom uventet, ligesom ved et tilfælde – da var det, som skulle jeg gå fra forstanden. Jeg ville straks have været op til Dem, men Deres vinduer var mørke, og jeg vovede ikke at vække Dem. Desuden var der sådan en uro, en jagen over mig. Jeg måtte ud – mit lille værelse var for snævert for min lykke."

"Og hvor var De så?" spurgte onkel videre.

"Hvor jeg var?" gentog Olsen. "Det er dog forunderligt – jeg var – ja, jeg tror, jeg var i skoven. Jeg husker, at jeg kom hjem ad Strandvejen."

"Der kan De se, hvilken mand De har," sagde onkel smilende og nikkede til Johanna. "Han tager i skoven, så snart han kan, og ved om morgenen ikke, hvor han har været. Hvis nu fabrikken var brændt?"

Olsen så skamfuld ned mod jorden, men onkel sagde:

"Nå, skaden er ikke stor. De ovne og det loft kommer vel næppe på mere end nogle hundrede daler. Men en anden gang skal De ikke hænge gårdlygten om halsen på Morten Vægter. Ved nattetid regerer kun han. Tak De ham for, at det gik, som det gik."

Olsen fremstammede en undskyldning, men onkel svarede:

"Ja, det kan De sige ved brandforhøret. Lad mig nu se resultatet! Hvor er formlen på guldopløsningen?"

Olsen tog en ny tegnebog op og leverede onkel et papir. Denne læste det meget opmærksomt igennem og sagde derpå til Theil:

"Jeg har selv beskæftiget mig meget med dette spørgsmål, men Deres søstersøn er dog kommet mig i forkøbet. Denne sammensætning her har jeg aldrig tænkt mig, men forsøget viser, at den er lige så praktisk, som den er let at fremstille. Denne lille lap papir er fuldkommen den sum værd, jeg nævnede."

"Det var som pokker!" udbrød Theil. "Hvem skulle tro, at der kunne komme så meget ud af en videnskab?"

"Jo," svarede onkel, "for kundskab er magt, ligesom dannelse er adel. At skæbnen har slået den falske rigdom og den falske adel ud af Deres hånd, dertil har jeg allerede to gange lykønsket Dem, men at den foruden at gøre dette, også skænker Dem den virkelige, dertil gratulerer jeg Dem for tredje gang."

"Og nu tager jeg, pinedød, mod gratulationen!" råbte Theil fornøjet og gned sig i hænderne. "Det er blot forbandet, at børnene har haft sådant et jav med at lade sig vie, ellers skulle De se et bryllup, min fa'r! Jeg har en rhinskvin –"

"Den kan vi jo få endnu og brylluppet med," svarede onkel med et blik på Johanna. "Kun behøver vi ikke at lade præsten drikke med."

Der blev en pause. Olsen stod med Johanna om livet henne ved vinduet og pegede over imod Theils gård, som fortalte han hende, hvor mange blikke og suk, der var fløjet derover. Onkel fortsatte at betragte guldopløsningen imod lyset, og Theil så snart på ham, snart på det unge par med det fornøjeligste ansigt af verden. Lidt efter gik Olsen fra vinduet og spurgte:

"Hvor vidt kom så De, hr. administrator?"

"Hvor vidt *jeg* kom?" svarede onkel med et mærkeligt udtryk i stemmen. "Ja, har De lyst til at vide det, Falk, så kan vi, inden

jeg skriver indberetningen til kollegiet, endnu gøre en prøve i mit laboratorium. – De undskylder os måske et øjeblik," fortsatte han til Theil, "men jo før indberetningen kan afsendes, desto bedre."

"Gud bevares!" svarede denne. "Gå blot ned, hr. administrator, og blæs, så meget De vil. Jeg og min datter venter på Dem heroppe."

"Gør Dem det ganske bekvemt, vi er her igen om et kvarter," sagde onkel. Men i døren vendte han sig om og tilføjede: "Kom du kun med, Viggo! Du skal få lov til at stikke fyr på en af ovnene."

Onkels laboratorium så ganske forandret ud. Jeg kendte det knapt igen, dengang vi trådte ind. Alt var så nyt. Der var hvidtet og pudset overalt. En moderne skrivepult var stillet hen i et hjørne, og ved siden af den lå de gamle folianter på et bord med lysegrønt klæde. Men over onkel var der, langt mere end sædvanlig, udbredt en forunderlig, stille værdighed, og han åbnede det store jernskab med en højtidelighed, som gemte han derinde en eller anden dyb hemmelighed, han nu ville åbenbare. Også Olsen mærkede hans ejendommelige holdning, men lod sig i sin stolthed ikke videre påvirke deraf, før onkel af et hemmeligt rum udtog et lille tilsmeltet glasrør, som han rakte ham med de ord:

"Kender De dette?"

Der var noget ejendommeligt skarpt og indtrængende i den måde, hvorpå onkel spurgte. Olsen stirrede på det brune pulver, som røret indeholdt, vejede det i hånden og svarede noget usikkert:

"Det forekommer mig at være en guldopløsning, men min er det ikke."

"Det er en guldopløsning," sagde onkel med vægt, "men formlen, hvorefter den er sammensat, er ikke den samme som Deres. Se engang her!"

Med disse ord fremtog han en lille pakke papirer, som var omvundet med en snor og forseglede med fabrikkens store segl.

"Dette manuskript," fortsatte Olsen, "bærer på sit omslag adresse til Dem. Jeg havde tænkt at tilstille Dem det senere. Nu kan De lige så gerne læse det straks, så er den sag færdig. Imidlertid vil jeg gøre forberedelser til et lille eksperiment, som jeg har lyst at vise Dem. Vær så god – der er en saks."

Olsen klippede snoren over og tog nogle få løse blade ud af pakken, hvoraf de første var gulnede af ælde, mens de sidste var skinnende nye. Men næppe faldt hans blik på den første side i manuskriptet, før han blev ganske bleg og gav sig til at læse med en iver, som ville han i et nu sluge hele dets indhold. Jo mere han læste, desto blegere blev han, og mod slutningen vaklede han således, at han måtte sætte sig i den store lænestol. Imidlertid havde onkel med uforstyrrelig ro knækket spidsen af glasrøret med en lille niptang, hældt noget af pulveret ud i en agatmorter, revet det ud med terpentin og stod lige i begreb med at stryge opløsningen på et stykke porcelæn, da Olsen med et lod manuskriptet falde og næsten med et skrig udbrød:

"De har jo fundet det!"

"Det har jeg," svarede onkel, som fortsatte at stryge. "I dag er det akkurat tre uger siden, at jeg gjorde opfindelsen."

Olsen stirrede på ham med et udtryk af rædsel, men onkel tændte en lampe, greb blæserøret og rakte Olsen prøven med de ord:

"Prøv, om det duer!"

Olsen greb efter blæserøret, men tabte det på gulvet, idet han udbrød:

"Gud forlade Dem, hr. administrator, at De kan handle således imod den, der har tjent Dem så trofast som jeg."

"Bliv!" svarede onkel og holdt fast på Olsen, som ville forlade laboratoriet. "Husker De aftalen? Vi blev enige om at arbejde hver for sig, og at den, som først fandt resultatet, ham skulle også resultatet tilhøre udelt."

"Det forslag kom ikke fra mig," udbrød Olsen fortvivlet. "Det var Dem, som gjorde det, længe efter at De havde gjort Dem bekendt med min metode og grundtanken deri. Vel ser jeg, at den formel, De har fundet, er meget forskellig fra min, så forskellig, at der ikke kan være tale om, at De i detaljen har taget af mit arbejde, men grundtanken og planen er dog så meget den samme, at De aldrig burde have opfordret mig til at skille mit arbejde fra Deres på et punkt, hvor De måtte kunne se, at opfindelsen var så godt som sikker. De er kommet tre uger før mig; det er Deres fortjeneste, og jeg ved, at i videnskaben gør prioriteten alt. Jeg ser også af den titel, De har givet Deres manuskript, at arbejdet ligger færdigt til Videnskabernes Selskab. Lad det da trykke! Det har De jo ret til. Høst æren, berømmelsen, fortjenesten, og lad mig synke tilbage til det mørke, hvortil jeg er født. – O Gud, *jeg* kan bære det! men *hun*?"

Olsen greb efter sin hat. Stoltheden og fortvivlelsen kæmpede på hans ansigt og fik hver muskel til at vibrere, men pludselig brast han i gråd, rakte hånden imod onkel og sagde:

"Farvel, hr. administrator! Jeg bærer intet nag til Dem. – De har jo været den lykkelige."

Onkel stillede sig i vejen for ham og svarede:

"Vær rolig, Falk! Hør først en gammel vens forklaring, før De dømmer. Sæt Dem ned igen. Det er et slags skriftemål, jeg har at gøre Dem."

Olsen adlød mekanisk, og onkel fortsatte, idet han atter tog plads ved siden af ham:

"De husker vist, Falk, at jeg allerede ved begyndelsen af disse operationer meddelte Dem, at opfindelsen af det blanktbrændte guld hørte til de opgaver, hvormed jeg i min ungdom beskæftigede mig. Over den første halvdel af mit manuskript tilhører den periode. – Jeg blev afbrudt af meget forskellige omstændigheder," tilføjede onkel på en måde, der syntes at tyde på, at han i hast ønskede at glide over en række ubehagelige minder. "Mit manuskript kom sammen med mange andre udkast ned i en skuffe, hvoraf jeg ikke ventede, at det skulle tages op før efter min død. Da kom De til fabrikken, kære Falk. De var fyldt af den frie, forskende ånd, der slog mig i møde som et pust fra min ungdoms dage, og det var den og Deres flid, som fik mig til at interessere mig for Dem. De blev min assistent, og som sådan foreslog jeg Dem at arbejde sammen på en opgave, der var mig kær, og hvori jeg havde ikke få erfaringer forud for Dem. Gud ved, at jeg mente Dem det ærligt!"

"Men hvorfor skiltes vi da?" udbrød Olsen i en fortvivlet tone og rejste sig atter op.

Onkel lagde hånden på hans arm og næsten tvang ham til at sætte sig.

"Hvorfor vi skiltes? Fik De ikke dengang mine grunde, og fandt De Dem ikke selv antagelige?" spurgte onkel. "Dengang ville De vinde enten alt eller intet, og jeg forstod det så godt. I Deres alder havde jeg gjort det samme."

"Men jeg må gentage," udråbte Olsen, "at forslaget udgik fra Dem. Det var Dem, som bragte skilsmissen til veje!"

"Men troede De ikke dengang, at De kunne magte opgaven alene, og anså De ikke mig for en dåre, fordi jeg forlod den eksperimentale vej og slog ind på den historiske? Sagde De ikke, at De ville gratulere mig, hvis *den* førte til målet?"

Olsen blev blodrød i hovedet. Han så ned mod jorden, men svarede intet.

"Ser De, Falk, netop fordi jeg mente Dem det ærligt, måtte vi skilles. Havde jeg arbejdet en eneste dag længere med Dem, havde jeg røvet Dem enhver mulighed til at gøre opfindelsen, men jeg ville, at De skulle gøre den ved egne kræfter og – alene. Forstår De? Jeg ville have, at det skulle gå, netop som det nu er gået."

Olsen stirrede målløs på onkel, og denne fortsatte langsomt:

"De ved, at denne opfindelse ikke er ny. De ved, at den har været kendt i ældre tider, og at fabrikken i Meißen endnu ejer den som en vigtig hemmelighed. Men har De husket på, at vi også her ved fabrikken har kendt denne hemmelighed, og at von der Schwarz var den, som bragte den med fra Sachsen, og at den gik til grunde med ham?"

"Jeg har aldrig troet andet om von der Schwarz, end at han var en af de forløbne bartskærere, som på de tider gav sig af med at fuske i alt muligt," svarede Olsen.

"Ja, der ser De! Der har vi straks et punkt, som kræver den historiske undersøgelse," bemærkede onkel. "Von der Schwarz har næppe været nogen almindelig bartskærer. Ved De af, at han løb bort med Jørgen Vibes datter og satte over Sundet i en båd midt om natten for at lade sig vie i Skåne?"

"Nej," svarede Olsen og blev atter rød i hovedet.

"Ja, jeg bemærker det blot som et punkt, der kunne give anledning til nøjere at studere hans liv og hans optræden her på fabrikken. Sæt nu, at jeg havde gjort dette; sæt, at jeg igennem fabrikkens arkiver har fået vished om, ikke alene at von der Schwarz har kendt hemmeligheden, men at han endog har efterladt papirer eller andet, som viste mig, hvori den bestod – kort sagt, sæt, at jeg ligefrem var kommet i besiddelse af den formel, som skyldes von der Schwarz, kunne vi så have vedblevet at arbejde sammen?"

"Nej," svarede Olsen bestemt. "Men det forekommer mig unødvendigt at gøre alle disse forudsætninger. Har han kendt hemmeligheden, er den død med ham. At finde hans formel igen er umuligt."

"Umuligt?" spurgte onkel, idet han gik hen imod jernskabet og udtog den pakke, som jeg havde set ham forsegle. "Løs mig engang denne op," fortsatte han, idet han skød pakken over til Olsen, "så skal De se, hvad jeg har for historiske dokumenter."

Olsen sønderrev båndet og papiret i et eneste ryk, så at den lyserøde glasfiole nær var styrtet på gulvet, men onkel reddede den i faldet og skød med den anden hånd det forbrændte

dokument med den røde skrift hen til ham, idet han blot sagde det ene ord:

"Læs!"

"Jeg kan ikke," svarede Olsen.

"Det ved jeg," sagde onkel. "Ser De, for at finde ud af dette ene blad, har jeg måttet gennemgå næsten samtlige forfattere fra den periode. Det har ikke været noget ringe arbejde, men nu skal De høre, hvor *jeg* kan læse skrift."

Onkel tog bladet og læste det lige så let, som om det havde været Aftenberlingeren. Det indeholdt først nogle bemærkninger, der måtte antages at stå i forhold til noget tidligere, men derpå kom i mange underlige udtryk og vendinger en anvisning på den formel, hvorefter man tillavede guldopløsningen.

"Ser De nu," sagde onkel, idet han skød bladet ind under den gamle flaske med løven, "dette papir og dette pulver blev fundet i kvartskælderen nogle dage efter, at den gamle ovn var sprængt. Rimeligvis har han før sin død skjult begge dele i den. Hvad ville De nu have gjort i mit sted?"

Olsen så noget usikker ud, og onkel fortsatte:

"Egentlig burde jeg have gjort kollegiet bekendt med dette mærkelige fund. Jeg havde fået æren deraf, for finderen forstod sig ikke noget på det fundne – eller i ethvert tilfælde meget lidt," tilføjede onkel med et blik på mig. "At jeg undlod dette, skete alene af hensyn til Dem. En sådan meddelelse ville have berøvet Dem ethvert håb."

Olsen så på onkel med et tvivlende blik, men denne fortsatte:

"Dernæst kunne jeg have gjort Dem delagtig i hemmeligheden. Jeg havde i fællesskab med Dem kunnet

benytte en opfindelse, som tilhørte en anden, der ikke kunne værne om sin ret. Mangen en videnskabsmand ville vel i dette tilfælde ikke have haft så øm en samvittighed, men jeg anser tyveri af videnskabelige resultater og tyveri af folks lommer for så omtrent det samme. Derimod var to ting mig klare. For det første, at vi straks måtte høre op at arbejde sammen, og for det andet, at jeg ad forsøgets vej måtte se at finde rede i den gamle, mangelfulde formel for det tilfældes skyld, at De ikke skulle kunne magte opgaven, for hvis De ikke kunne det, ville jeg ikke lade fabrikken gå glip af noget, der kunne gavne den."

"Men De vil jo lade det trykke," indvendte Olsen. "Her står jo på titelbladet: "Til Det kongelige danske Videnskabernes Selskab"."

"Ja," svarede onkel. "Jeg ville lade mine første forsøg trykke, men det var for tyve år siden. Dengang skrev jeg mine titelblade først og afhandlingerne bagefter. Senere lærer man at gøre det omvendt. Og dog vil jeg ærlig tilstå Dem, Falk, og denne tilståelse skal være min straf, at dengang jeg havde hele manuskriptet færdigt, således som det ligger der, da kom der et øjeblik, hvor Fristeren trådte mig nær og sagde: "Du er den, som har begyndt disse arbejder for tyve år tilbage. Du er den, som er blevet opmærksom på sagen, og som nu ved egne forsøg har klaret en formel, som din assistent måske ikke havde taget op af det snavs, hvori den lå. Von der Schwarz er død, han taler ikke. Din assistent er din lovlige undergivne, hvis arbejde du har ret til at benytte." Se," fortsatte onkel, "sådan talte denne slyngel, og der var en anden røst, som blandede sig med, og til hvilken jeg nok havde lyst til at lytte. Jeg er ikke blevet noget stort, Falk; tiderne har ikke været mig gunstige. Det var en

lokkende tanke for den gamle administrator på en gang at træde frem i videnskaben med en afhandling, som ville lønne mange års ufrugtbart arbejde. Men Falk! – Å hør, Viggo, stik mig fyr på den ovn der – dygtig med høvlspåner!"

Jeg lod mig ikke dette sige to gange. Jeg havde dengang et stort pund som fyrbøder, og et øjeblik efter blussede ovnen således, at jeg måtte trække mig tilbage for ikke at svide min næsetip.

Onkel havde rejst sig. Han stod rank og mørk med armene over brystet og stirrede ind i ilden. Han var noget blegere end sædvanlig, og der var i hans ansigt et udtryk af strenghed mod sig selv og urokkelig ro. Pludselig, ligesom jeg kastede en ny favnfuld høvlspåner ind under ovnen, greb han sit manuskript, hævede det i vejret og slyngede det ind i luerne, som nu dobbelt højt slog op omkring det.

"Hvad er det, De gør?" råbte Olsen og var i et spring henne ved ovnen.

"Jeg frigør mig selv for fristelsen til at blive en slyngel. Jeg brænder forfængelighedens djævel til kul og aske – det er det, jeg gør, Falk!" svarede onkel og greb ham ved armen. "Lad det kram ligge! De brænder kun Deres fingre derpå! – Hvad er den udødelighed, som går op i en bunke høvlspåner, mod den, som engang skal komme?"

Onkel tog det rør, der indeholdt hans egen guldopløsning, og rullede det sammen med glasfiolen sammen i det gamle manuskript. Olsen stirrede på ham med et udtryk af umiskendelig forskrækkelse, men onkel sagde:

"Tro mig, Falk, jeg har kendt videnskabsmænd, som længe stod uplettede for dem selv og verden, indtil fristeren kom. Så

bukkede de under i et svagt øjeblik for denne forfængelighed, der er videnskabens ulykke, og hvad blev følgerne deraf? De begyndte at røve et lille resultat hist, et andet her, og de endte med at blive stemplede som plagiatorer, som mænd, der havde tabt al respekt for videnskaben og sig selv, for videnskaben, Falk, tåler intet urent. Den skyder det fra sig, som vandet olien. I dens historie kommer ethvert bedrag for dagen, og hvem den stempler som tyv, kommer til at bære navnet længere end til sin dødsdag."

Med disse ord kastede onkel det gamle blad på ilden sammen med glassene. Der hørtes to svage knald, idet de sprang, og lufttrækket fra ovnen rev det brændende blad højt op i luften, hvor det snoede og vendte sig, indtil det som en sort askerulle dalede ned for vore fødder. Da sagde onkel, som var en sten faldet fra hans hjerte:

"Se så! Nu kan De sove roligt – opfindelsen er Deres!"

"Min!" råbte Olsen, der egentlig nu først syntes at fatte onkel. "De overlader alt til mig, De opgiver ganske Deres ret?"

"Ganske," svarede onkel med sit rolige smil, "for hvor der intet er gjort, er der intet at opgive. Skulle jeg fremstille min opfindelse ærligt, ville det hele reducere sig til et lykkeligt greb i en kælderhals, og det et greb, som jeg oven i købet slet ikke har gjort. Jeg kom til at dele honnøren med Viggo, og dertil er jeg for gammel."

"Med Viggo!" udbrød Olsen.

"Ja, netop," svarede onkel. "Han har også ageret guldmager og egentlig båret sig fornuftigere ad end vi, for han gik til bunds både i sagen og i kælderen, og der lå skatten forvaret – i en askebakke."

Olsen stirrede tankefuld hen imod det sted, hvor den gamle ovn havde stået, og sagde:

"Det forekommer mig, at vi gør uret mod von der Schwarz ved at fortie hans fortjeneste. Han endte så ulykkelig – sæt, at han havde kæmpet som jeg –"

"Det gør Dem ære, at De tænker således, kære Falk," svarede onkel venligt, "men her kan jeg fuldkommen berolige Dem, og De skal se, at den historiske vej også der har sine fordele. Efter optegnelser i fabrikkens arkiv kom en værkmester fra Meißen til fabrikken, omtrent to måneder efter at von der Schwarz havde skudt sig. Han havde i hverv at efterse, om hemmeligheden var røbet, men vendte fuldstændig beroliget tilbage, efter at have meddelt den daværende administrator, at von der Schwarz, som laborant, havde stjålet formlerne og guldopløsningen fra fabrikken i Meißen. Rimeligvis har dette været grunden til, at han her ikke turde rykke frem med hemmeligheden, men opholdt regeringen med tomme løfter over et år. Nej, ham skylder vi intet, men ganske interessant er det, at vi nu ved, hvorledes de bærer sig ad i Sachsen. Når Deres opfindelse er Dem sikret, og patentet er udtaget, skal jeg dog overraske bestyreren i Meißen med et lille brev. Han gjorde sådan en blæst, dengang jeg var der sidst."

"Men fabrikken her?" indvendte Olsen. "Den har dog en vis ret til den hemmelighed, som von der Schwarz bragte med sig, den har jo betalt den."

"Ingen har ret til stjålet gods, selv ikke kongen," svarede onkel. "Det er nummer et, og for det andet har fabrikken aldrig betalt ham derfor. Han havde gage som laborant, og løfte om en betydelig sum, dog først når han havde godtgjort, at han

virkelig kendte hemmeligheden. Men tror De at skylde fabrikken noget, så gå De ganske rolig op til kongen, fortæl ham deres opfindelse og tilbyd fabrikken den gratis. – Det kan måske gå lige op mod ildebrandsregningen," lagde onkel ironisk til.

"Der er med denne opfindelse forbundet betydelige pekuniære fordele," sagde Olsen forlegen. "Jeg ved ikke –"

"Dem har jeg allerede skildret for Deres svigerfader så glimrende som muligt," afbrød onkel. "Frygt ikke for det."

"Nej, De misforstår mig, hr. administrator," stammede Olsen. "Det forekommer mig, at jeg ikke kan tage mod disse alene. De har arbejdet lige så meget som jeg, og hvis jeg ikke sårer Dem, ville jeg foreslå, at vi –"

"Hør nu, Falk," svarede onkel med et højst pudsigt udtryk i sit ansigt, "skal det da endelig være mig, der til sidst har gjort opfindelsen? De har arbejdet Dem frem skridt for skridt, indtil De endelig fandt en formel, der i alle måder er bedre og lettere end den gamle, som var Dem ubekendt. Det kalder jeg selvstændigt arbejde. Jeg har gået og set til, har givet Dem et lille vink hist og her, og for resten læst en gammel recept og lavet mikstur efter den. Men, i Guds navn, har De for mange penge, så slå Dem i asylerne eller bombebøssen; *der* er folk, som trænger."

"Ja, så ved jeg ikke, hvorledes jeg skal udtrykke min erkendtlighed," sagde Olsen.

"Det skal jeg sige Dem," svarede onkel. "Når De og Deres lille frue har fået foden under eget bord, og der en dag skulle komme en ung Falk flyvende, så kan De bede mig om en faddergave. Og skulle De for resten have lyst til at se en kedelig

gammel pebersvend, for hvem kærlighedens sol hurtigt hyllede sig i tåger, og som derfor kun har kendt lidet til dens varme, så står jeg til tjeneste."

Olsen styrtede frem, greb onkels hånd og ville kysse den, men onkel drog den tilbage og sagde:

"Ovnen er udbrændt. Lad os nu gå op. Vi har allerede ladet dem vente længe, og tålmodighed er ikke Deres svigerfaders dyd."

Deroppe drejede samtalen sig om allehånde materier; man da de havde taget afsked og gik ned ad trappen, råbte onkel:

"Å, lille fru Falk, De har glemt noget i mit værelse!"

Olsen gjorde mine til at løbe op, men onkel sagde:

"Nej, bliv De, hvor De er! Jeg har et lille ord at tale med Deres frue."

Johanne ilede op, så sig omkring i onkels stue og sagde smilende:

"Nu narrer De mig, hr. administrator! Jeg har jo intet glemt."

"Kender De disse?" spurgte onkel og halede det ene etui efter det andet op af sin chatolskuffe.

Johanna slog øjnene ned, hendes kinder brændte som ild, men hun svarede ikke.

"Nå, skynd Dem nu, inden fatter kommer," sagde onkel og stoppede egenhændig etuierne ned i hendes lommer. "Betro i fremtiden aldrig noget til Viggo. De ved ikke, hvad han er for en klodrian."

Johanna så med et usikkert blik først på mig og så på onkel, men på en gang tog hun mod til sig, hævede sig på tåspidserne og kyssede ham lige på munden. Det var grueligt for mig at se, og måske var det også derfor, at onkel gjorde sådan en løjerlig

grimasse, da han lukkede døren efter hende. Havde det ikke ganske stridt mod værdigheden og de begreber, jeg nærede om onkel, ville jeg have troet, at han var nær ved at græde.

Om eftermiddagen holdt en ny, strålende wienervogn for porten – det var hørkræmmer Theils. På bagsædet sad Johanna i en lyserød sommerdragt, ved vogndøren stod Olsen parat til at hjælpe os ind.

"Nu er jeg etatsråden," sagde onkel, idet han tog plads ved Johanna.

Olsen satte sig ved siden af mig, og ud gik det ad Vesterport i flyvende fart. Det var noget andet end at køre i en tomarksdroske.

Af og til mødte vi folk, som hilste og derpå forundrede vendte hovedet efter os. Når dette skete, så Olsen så glad og lykkelig ud, men Johanna trykkede sig ind i vognen og skjulte sig bag ved onkel.

Endelig holdt vi udenfor det lille, hvide sted, og nu først kunne jeg se, hvor hyggeligt det tog sig ud også udvendig fra. Rosenbuskene stod så fulde af blomster, vedbendrankerne krøb langt hen over taget, og fra de grønne linde uden for huset, hvor bierne summede, strømmede den fineste vellugt os i møde. Det var, som groede der kløver i træerne.

Vi trådte ind ad den lille havelåge. Olsen åbnede døren for os, og nu var jeg for anden gang i den hyggelige stue, hvor hans blinde moder boede. Alt var som den vinteraften – friske blomster i vinduerne, vedbendranker, som badede sig i den nedgående aftensol, og en mild, forunderlig vellugt udbredt over det hele. Men der var så stille i stuen. Den ranke bondepige bød os ikke velkommen; vi hørte kun en kvidrende svale, der

sad på kanten af det åbne vindue ud til haven, og på sofaen lå Olsens moder med hænderne foldede over brystet. Den gamle Bibel lå opslået på den anden side af bordet med et friskt bregneblad til mærke.

"Hun sover!" hviskede Olsen og vendte sig til onkel, "det er så hendes vane på denne tid af aftenen."

"Det er synd at vække hende," sagde Johanna. "Lad os først køre en lille tur og så komme igen."

"Nej, vist ikke," svarede Olsen. "Jeg vil vække hende. Moder! Moder! Vågn op!"

Han havde sagte nærmet sig sofaen og greb nu hendes hånd. – Men i samme øjeblik styrtede han med et forfærdelses udbrud hen over hende, svalen fløj op med en lydelig kvidren, svang sig i sin forvirring lige ind i stuen, men fløj i det næste øjeblik højt jublende ud af det åbne vindue, hvorfra den som et sort punkt forsvandt mod den lyserøde aftenhimmel.

"Hvad er det!" råbte Johanna og kastede sig ned ved siden af ham.

Olsen vendte sit blege, fortvivlede ansigt om imod hende og sagde:

"Hun er død!"

Derpå skjulte han sit ansigt ved moderens bryst og hulkede højt. Johanna lagde sin arm om hans hals og græd stille, men jeg syntes, at det hele var så trist og så tungt, at også jeg brast i gråd.

"Lad os gå, Viggo!" hviskede onkel og tog mig ved hånden. "Hvor døden er gæst, bliver hjerterne trange."

Onkel ville ikke køre tilbage, og langsomt vandrede vi i sommeraftenens stilhed gennem Søndermarken, som var

onkels kæreste tilflugtssted, og hvor alt duftede i kølighed og skygge. Her mødte vi Martha, som havde været hos en familie i nærheden for at bringe en buket blomster fra sin frue, og som intet anede om hendes bortgang. Grædende fortalte hun os, at hendes frue for ikke mere end en time siden havde bedt hende om at læse for hende af Bibelen. Lidt efter havde hun sagt, at hun var træt og ville hvile til sønnen kom. Hans giftermål med Johanna vidste hun, men at han dagen i forvejen havde nået sit mål og stod ved indgangen til sin lykke, anede hun ikke og skulle nu heller aldrig få det at vide.

Otte dage derefter stededes hun til jorden. Onkel og et lille antal af fabrikkens arbejdere fulgte. Olsen var ganske som opløst af sorg, og da vi skulle til at forlade kirkegården, tog han mig med krampagtig heftighed om livet, førte mig endnu en gang hen til graven og sagde:

"Du havde ret, Viggo! Jeg har handlet formasteligt og syndigt ved at fordølge hende de prøvelser, som Herren ville pålægge hende. Måske var det derfor, at mit eget liv blev så tungt og så svært. O, men hvorfor har han berøvet mig hende netop i det øjeblik, hvor den første solstråle skinnede, og da jeg havde lovet mig selv atter at føre hende ind i virkelighedens verden. Jeg ville gøre bod, og han har berøvet mig enhver mulighed dertil."

"Nej, det har han ikke," sagde onkel, som havde nærmet sig og nu lagde sin hånd på Olsens skulder. "Gå ikke i rette med Herren, Falk, for kun han ved, hvorhen hans veje fører. Han har taget Deres moder fra den evige nat og ført hende ind til sit evige lys; han har røvet Dem en moder, men han har skænket Dem en hustru. Pris ham, og vær lykkelig, for De har ejet

kærlighed og ejer den endnu. De har aldrig været fattig – som jeg."

De to sidste ord lagde onkel til med sagte stemme og næsten for sig selv. Det er den eneste gang, at jeg har hørt ham sige noget, der kunne ligne en klage, men de to ord gemte nøglen til hans liv.

22. Afslutning

En eftermiddag henad efteråret var en talrig forsamling til stede på Københavns Toldbod. Det var Theils venner og bekendte, som sammen med en del af fabrikkens arbejdere og embedsmænd kom for at sige Olsen og Johanna farvel. Onkels høje skikkelse ragede frem imellem dem, men hans ansigt var blegt, og hænderne forblev korslagte over brystet, lige til han for sidste gang trykkede det unge par i hånden. Der var måske få, som lagde mærke hertil, men jeg følte med onkel, hvor tung afskeden var, og hvor meget vi begge skulle miste.

Grunden til Olsens bortrejse var den, at Theil virkelig havde købt en ejendom i Skåne, og her agtede at anlægge en storartet fajancefabrik, som hans svigersøn skulle bestyre, og hvor opfindelsen skulle gøres praktisk. Olsen havde med glæde grebet denne plan, for dels var han ikke så fornøjet med sin stilling ved fabrikken, dels forudså han de vanskeligheder, som en demokratisk regering ville berede en anstalt, der havde hele sin rod i absolutismen, og som til sidst også blev det, der fjernede onkel fra hans stilling. Hertil kom, at den rige Theil aldrig kunne glemme, at hans svigersøn havde været polerer og siddet i gældsfængsel; han vedblev hårdnakket at se på fakta og glemme motiverne. Da klokken endelig havde ringet tredje gang, og da skovlhjulene tungt begyndte at piske vandet til frådende skum, sprang onkel op på bolværket, svingede hatten og råbte med høj og klar stemme:

"Farvel, Falk! Gud være med Dem!"

"Farvel! Farvel!" klang det fra rælingen, og fabrikkens arbejdere istemte et tredobbelt hurra. Men mig forekom det, at der ingen rigtig klang var i dem, og måske syntes vinden det samme, for den hyllede skibet ind i tykke, sorte røgskyer og dækkede alt, kun ikke Johannas hvide tørklæde, der viftede fra søen, som var det en måges vinger. De andre gik straks, men onkel blev længe stående på bolværket med armene over kors og stirrede efter skibet, indtil det helt var forsvundet i den disede efterårsluft. Så vendte han sig om, tog mig ved hånden og vandrede langsomt hjem. Da klokken den aften blev ni, tog han uret op som sædvanlig, men lige som han ville lade det repetere, stak han det hastigt i lommen og gik ind i sit værelse. Jomfru Mortensens tålmodighed blev sat på en hård prøve, men da han atter kom ind, var han mærkelig mild og blød, og da vi havde drukket teen, nikkede han til mig og sagde:

"Du løber vel ikke bort fra din gamle onkel, Viggo?"

"Nej," svarede jeg med tårer i øjnene og vovede for første gang at trykke hans hånd.

"Vel," sagde han, "så vil vi to holde sammen; vi er dog hinanden nærmest. Når du bliver student, tager vi over og besøger ham."

Men onkel var lumsk. Allerede det næste forår tog han alene over til Falkenberg, et navn, som gamle Theil af visse årsager havde givet fabrikken. Han havde en elfenbensrangle med sølvklokker i baglommen, og kom hjem med et helt stel af de dejligste kopper og skåle, som alle havde en kronet Falk til fabriksmærke. Det følgende forår tog han atter af sted med seks gamle dukater, som han havde købt hos guldsmed Hirsch, og med en ny rangle, der var meget prægtigere end den

foregående. På mig gjorde disse foræringer det første år et pinligt indtryk; det var, som om den helgenglorie, hvormed jeg havde omgivet Johanna, blev trådt i støvet. Det andet år var det kun en underlig dump fornemmelse, men det tredje, da onkel kom, belæsset med så mange dejlige sager, at han havde gjort sig selv til en dobbelt blankensteiner, måtte jeg le både ad ham og mig selv. Det fjerde år var jeg student.

Hvor tydeligt husker jeg ikke den eftermiddag, da onkel og jeg atter trådte ind på Københavns Toldbod for at afgå med "Hamlet" til Malmø; han med en ny ladning nürnbergerkram, jeg med flunkende ny studenterkasket og tilsvarende studenterlorgnet, som jeg dog ikke rigtig vovede at knibe i øjet, før onkel var gået ned for at losse. Og nu, hvilken aften, hvilken fart! – Sundet var selv en spejlblank, skinnende lorgnet, som gamle hr. Ægir i et anfald af overmod havde sat sig på næsen, for at se sine døtre danse i aftensolens guld. Kaptajnen med den blanke messingråber i hånden forekom mig ikke som nogen almindelig kaptajn, men en slags moderne Tordenskjold, og matroserne! – Jeg havde kunnet drikke dus med dem alle til hobe. Jeg var jo student, og som sådan vidste jeg, at der skulle bestå en vis lighed imellem os, en lighed, jeg vel aldrig har set komme frem i det daglige liv, men som vel nærmest må søges i en fælles tilbøjelighed til det våde og en lyst efter at komme til vejrs. Dertil var folk så venlige, damerne så smukke, og der var tolv svenske studenter om bord – de var mine brødre, vidste jeg – og med brødre gør man jo ikke komplimenter. Det blev der da heller ikke gjort. Hilsner udveksledes, og da skibet havde klaret Trekroner, viste brødrene fra Lund, at de også forstod sig på onkels videnskab, for en mægtig bowle blev opstillet på dækket,

og i den måneklare, blikstille aften klang Bellmans sange om kap med Rahbeks livsglade viser. Onkel overtraf ved denne lejlighed sig selv, for ikke alene drak han punch, men udbragte endog en skål for Sveriges kemikere, ved hvilken lejlighed han udviklede, til hvilken højde den ædle destillationskunst havde hævet sig i nabolandet, en højde, der endog havde manet Bancos ånd over sundet. Da onkel var kommet på denne højde, satte han til min store forskrækkelse al værdighed til side ved pludselig at spørge:

"Galantes Mädchen, charmantes Gretchen!
Was kannst Du singen, was kannst Du spielen?"

Og da dette var blevet besvaret i jublende kor af tilhørerne, meddelte han de svenske brødre den hemmelighed at skaffe sig en ny næse af hønsekød, når man havde "pauket" den gamle af ved en høj kvart eller terts dernede i Göttingen.

Så vidt var onkel kommet, da han pludselig rejste sig op, lagde armene over kors og med sin sædvanlige, værdige holdning vandrede forud. Her blev han stående ved sprydet med blikket hæftet på de tindrende stjerner, der dukkede frem en efter en på himlens uhyre ocean. Følte han, at han var gået for vidt? Tænkte han på sin egen ungdom, og greb forskellen ham disharmonisk? – Jeg ved det ikke, men jeg traf ham på den samme plet, da vi løb ind i Malmø havn, og måtte således sande mine svenske kollegers ytring "att gubben hade varit bra' rolig den afton."

Men i Malmø ventede os en ny overraskelse. Olsen holdt, trods den sene aftenstund, selv ved landingsbroen, og et par prægtige brune stampede så utålmodigt, at gnisterne føg fra stenbroen. Der var en jubel og glæde, da vi fo'r ned ad de øde

gader og ud på den brede landevej, hvor høet duftede og lysene blinkede fra de venlige huse, men inden vi nåede Olsens ejendom, var det dyb nat, og gensynet med Johanna måtte opsættes til den næste morgen.

Og nu gensynet! – Kvindelige læsere tror sikkert, at den unge student var elegisk stemt, at gamle minder og nye håb dukkede op, da han hørte hendes lette fjed og klare stemme ude fra haven. Han vil heller ikke vove at benægte det. Han vil endogså tilstå, at hans hjerte bævede, da han så skyggen af hendes slanke skikkelse glide forbi vinduet, men da hun trådte ind i sin husmoderlige dragt med et yndigt barn på armen og et om muligt endnu skønnere ved hånden, da svandt de sidste af barndommens drømme, og det var med en frigjort, men glad og sand følelse, at jeg sagde:

"God morgen, Johanna, du har da ikke glemt mig?"

"Glemt dig, Viggo!" gentog hun smilende og rakte det yngste barn ud imod mig.

Det viftede mig i ansigtet med den rose, det holdt i sine buttede fingre, hoppede på Johannas arm og lallede fornøjet:

"Rose – rose – Viggo!"

Den ældre, der havde Olsens prægtige, krøllede hår, stirrede forundret på mig og spurgte:

"Er du onkel Viggo? Mama siger, at du er det ikke rigtig, men papa siger jo."

"Der kan du se," sagde hun, "hvor slet Falk opdrager vore børn, men mindet lever i Skåne."

"Hvor du nu må være lykkelig, Johanna!" sagde jeg med fuldt hjerte. "Sådan malede Raphael sine madonnaer, og det

krølhoved der har jeg set før, men det var under den sixtinske madonna."

"Smiger!" sagde Johanna. "Er man straks så vidt, når man har taget artium?"

"Nej," svarede jeg oprigtigt, "det er ikke smiger. Hvor lykken blomstrer således som her, er smigeren overflødig."

"Ja," sagde Johanna med et ømt blik på børnene. "Jeg føler det. Jeg er usigelig lykkelig, langt mere, end jeg fortjener."

"Men ved du af, Johanna," spurgte jeg dæmpet, "at der var en tid, hvor jeg troede, at jeg ikke skulle kunne tåle at se denne lykke? Husker du kolibrien og paradisfuglen? Hvor den byggede, var mit paradis. Men jeg var et barn –"

"Barnehjertet er blødt," afbrød Johanna mig rødmende, "og dets unge fibre tager indtryk som voks, men derfor har også tidens griffel, som de gamles stylus, en flade, hvormed den udsletter den alt for dybe skrift."

"Men den er ikke udslettet," svarede jeg.

"Vel," sagde hun og rakte mig hånden, "så ved jeg, at den er så meget udvisket, at ingen uindviet vil være i stand til at læse den."

Med denne streg kunne jeg nu godt slutte denne sandfærdige historie, for jeg ved intet andet at fortælle, end at den samme fredelige lykke lyste mig i møde hver gang jeg på ny satte over Sundet.

Dog, da slutningskapitlet derved ville få en utilbørlig korthed i forhold til flere andre, og da jeg desuden har set, at ikke få velagtede, både inden- og udenlandske autores somme tider går over stregen, for til sidste afsked endnu at meddele et og

andet om personernes videre skæbne, så vil jeg ikke betænke mig på at følge dem heri. Jeg skal derfor tillade mig i al korthed at meddele følgende historiske oplysninger.

Gamle Hans blev, som læserne måske erindrer, allerede slået ihjel i det første kapitel, ikke af forfatteren, men af en human mand, og efter forstandige, og i vore tider meget priste, nationaløkonomiske grundsætninger. For ham behøver således, i det hele taget, læserne ikke at bekymre sig, med undtagelse af dem, der antager den holstenske historie for sandhed – men dem kan jeg ikke hjælpe. Gamle Rasmus fulgte ham kort efter. Branden på fabrikken havde givet ham et stød, som han aldrig forvandt, og en morgen klokken fire fandt Peer Jørgen, som dengang endnu var så temmelig ædru, Rasmus siddende på sin stol i porten. Trætøflen havde han endnu i hånden, men ånden havde svunget sig til de regioner, hvor forhåbentlig tøfler, både af træ og af andet materiale, ikke anses for absolut nødvendige. Peer Jørgen fortsatte at leve, sig selv og brændevinsbrænderen til glæde, men da koleraen kom, og både onkel, fabrikslægen og hans kone afholdt ham fra at drikke, svandt han hen som en skygge og var endelig en morgen aldeles forsvundet. Nogle dage efter fandt man ham på kapselloftet, hvor han stod og fejede i en krog. Men trods det, at han måtte være død for lang tid siden, og trods den hede, der altid strømmede ud fra ovnen, viste Peer ingen af de "absolutte dødstegn". Onkel lod ham derfor køre ud på Almindeligt Hospital, hvor han lige til sin begravelse vedligeholdt sig i den samme hårdnakkede benægtelsestilstand. På fabrikken sagde man, at det var "mælken", der var slået ind, men Peer Jørgen fik ingen ro i sin grav. Et fjerdingår senere blev han gravet op og udstillet som et

uomstødeligt bevis for skindødes begravelse, indtil obduktionen viste, at Peer havde drukket af den mælk, der var sat hen til rotterne på fabrikkens lofter, og at det var arsenikken, der havde vedligeholdt ham i den tilsyneladende livsfriske tilstand.

Siden jeg er ved den sørgelige rubrik "hastig død", kan jeg gerne til den føje dens forløber "ulykkelig hændelse". Urtekræmmer Petersen havde en sommerdag bivånet en stor middag hos hovedagenten for et engelsk livsforsikringsselskab, baseret på gensidig garanti og et reservefond af to millioner pund sterling. Petersen havde ikke alene drukket megen "old sherry", men også følt sig særdeles oplivet derved, at hovedagenten havde opfordret ham til at træde ind i kompagniet på vilkår, der ville give mindst halvtredsindstyve procent, foruden en ganske ualmindelig livsforsikring. Stolende herpå, og lidende af sommerdagens hede, lod Petersen sig køre ned til Ryssensten, hvor han forlangte "en kasse" – dybet skulle han nok vogte sig for. Men kasser har en bund, og denne er ordinært kun beregnet på at bære et vist antal lispund. Måske har Petersen villet undersøge dette fra bunden af, måske har han i sin glæde hoppet for stærkt, nok er det, han gik til bunds med bunden af kassen – men livsforsikringen fandt man. Den lå på bordet i badehuset, og var til stor trøst for hans dybtsørgende efterladte.

Af disse overtog Vonved forretningen, og firmaet Vonved-Petersen var længe en sol, der strålede både her på pladsen og i Hamborg. Men da krisen kom i 1857, væltede Vonved både med den lille gig og den store forretning. Han trak sig tilbage til sin fædreby Kalundborg og viste her, i forbindelse med Jane Jessen,

at formørkelsen ikke havde været total. Hans billede i stort format har jeg senere truffet ophængt i Kalundborgs klubsal. Stillingen er lidt vild og farverne noget forcerede, men fotografiet har vist været ganske godt fra begyndelsen.

Jomfru Mortensen forsvandt kort efter Olsens afrejse og tog onkels tak og bedste lykønskninger med sig, hvorpå den stille stuepige overtog regimentet. Det lykkedes desværre ikke jomfruen at komme an hos "en ældre, helst religiøs herre", selv om onkel havde givet hende de bedste anbefalinger. Derimod så jeg som student, at hun en dag stak næsen ud af et vindue i Abel Kathrines stiftelse, og forekom denne næse mig noget rød. Men da det var vinterdage og tilmed frøs syv grader, gjorde jeg mig ingen betænkeligheder derover, og gør det heller ikke nu.

En trofast ven fandt hun dog på sin alderdoms dage, og det var Otto Strøm, der nu var teologisk kandidat, og i hende havde opdaget et mærkeligt dybt gemyt i indadvendt, religiøs retning med sans også for den etiske poesis åbenbaringer. For hende havde han flere gange oplæst ikke alene sin "Erik Lam", men også sit store religiøse digt "Hvalfisken", der senere efterfulgtes af tragedien "Jerusalems Forstyrrelse". Denne sidste lykkedes det ham på grund af de sædvanlige lave kabaler ikke at få opført på det kongelige teater – "hvor der for resten heller ikke var nogen, som kunne spille den." Et år efter dette uheld udgav Strøm sine digte: "Lyriske Strømninger", mest på sine venners anmodning. Men også her fik han strømmen imod sig, dels på grund af nogle små niddinger i pressen, dels fordi en anset forfatter, samtidig med ham, udgav en samling under det ominøse navn af "Knalle" – et navn, der ganske rev publikum med sig og fik "Strømningerne" til at stå stille. Dog har jeg af og

til set partier af dette, ikke ufortjenstlige, værk, navnlig når onkel kom hjem om aftenen og havde købt makroner hos en, dengang kendt, konditor i Grønnegade.

Til sine farligste fjender henregnede Otto med al grund Hjalmar, som havde leveret en kritik af "Strømningerne" og vist, at de fleste af dem udsprang i Tyskland, skønt de flød ud i Øresund – en vending, som Strøm aldrig tilgav ham. Selv satte Hjalmar hyppigt over Øresund for at besøge vor fælles ven, som han stadig drillede med at spørge, hvorfor han ikke mere ville komme over og fange aborrer. Men Hjalmar tog sig ikke i agt. En dag på en fisketur til Ringsjöen kom han tilbage med en ring, som han påstod at have fået ganske på samme måde som Polykrates. Men han var fanget, og det af en ganske ung pige, oven i købet datter af ham, der havde fiskeriet i forpagtning. Fra den dag talte Hjalmar aldrig mere om aborrer.

Større påskønnelse nød derimod Strøm af apostlen Zachariæ, som ikke alene optog nogle af hans dybeste digte som salmer for de stille læsere i Tornebuskegade, men endogså af og til citerede udvalgte stykker af "Hvalfiskens" lovsang i sine prædikener på Nørrefælled. Her fortsatte han nemlig at fortsætte sin velsignelsesrige virksomhed, ikke alene i Brillerne, men også i et nærliggende forsamlingshus, som førte det stolte navn: "Zions Tempel". Men da det pludselig viste sig, at han ikke alene døbte unge piger i Brillerne, men også mere eller mindre giftede sig med dem i Zion, kunne politiet ikke længere lukke øjnene, men var så liberalt at lade ham vælge mellem fast ophold på Christianshavn eller løst i Amerika. Hr. Zachariæ foretrak imidlertid det sidste og forsvandt i en udørk, ved hvilken lejlighed hans gode ven Isaak flåede hans apostoliske

ryg lige til skindet for rejsepenge. Ingen har senere hørt noget videre til ham. Dog er der dem, som påstår at have talt med folk, der har set ham som næst-ypperstepræst i Utah.

Der står nu kun tilbage at omtale onkels sidste tid – den lå desværre ikke i solskin. Onkel var ikke hofmand, endnu mindre hængte han i halen på de store, men født i en tid, hvor majestæten rangerede næst efter Vorherre, og hvor det at se kongen sejle i kanalerne ansås for lige så godt, som at se pinsesolen danse, kan man ikke undres over, at han var royalist med liv og sjæl. Derfor var han blevet vant til at betragte fabrikken, ikke alene som sær kongelig og således urørlig, men også som kunstanstalt, fra hvilken skønne former og en renere smag burde udgå. Da nu den ny tid hverken brød sig om dette eller hint, men forlangte, at fabrikken skulle forrente sig eller nedlægges, så blev onkel gnaven og gav knubbede svar. Men da endelig en højtæret rigsdagstaler erklærede det for sin overbevisning, at fabrikken var en fra de absolutte tider nedarvet luksusanstalt, hverken bedre eller slettere end Tivoli og Thorvaldsens Museum, en tilflugt for unge løsgængere og gamle fornøjelsesfolk, som snarest mulig burde samles på Ladegården – så indgav onkel, måske af frygt for denne skæbne, sin begæring om afsked.

Den morgen, onkel modtog denne, var vistnok den bitreste i hans liv. Hele dagen sad han indelukket i sit værelse, og da han endelig om aftenen kom ind til te, sagde han blot de ord: "Viggo, nu flytter vi!" Virkelig flyttede vi kort efter ud til et lille hus ved Søndermarken. Her tilbragte onkel sin tid med to meget heterogene ting, nemlig at læse den franske revolutionshistorie og studere spansk. Men for mig havde det næsten noget

rørende at se den iver, hvormed den gamle mand huggede sig ind i dette erotikkens ungdomsfriske sprog. Da jeg senere kom til Granada og for første gang stod i Alhambras løvegård og så en gammel, stiv militær træde ud mellem de mauriske piller, klædt i sort og med Æreslegionens bånd i knaphullet – da fik jeg tårer i øjnene ved tanken om onkel. Resten af hans tid var ofret Søndermarken. Her viste han mig hver plet, hvor han i den lyse tid havde spadseret med Oehlenschläger – men til byen kom han næsten aldrig. En morgen traf jeg ham dog uforvarende i Skindergade. Han stod ganske stille og lod, som om han studerede nogle bøger i en boghandlers vindue, men jeg så godt, at hans blikke på skrå søgte den gamle fabrik. Da kom Lars Kusk kørende med kapsler, og idet han så onkel, knaldede han med pisken og råbte fornøjet:

"God dag, hr. administrator!"

Onkel standsede vognen og trak en specie op af sin pengepung, men ligesom Lars med mange velsignelser havde grebet den, gjorde onkel højre om og fo'r så hurtigt af sted, at han slet ikke kendte mig, skønt han strejfede mig på fortovet – men den aften var han mere tavs end ellers.

Onkel gjorde sig til af aldrig at have fejlet noget, men en vinteraften følte han sig syg, og ved midnat blev jeg kaldt ind til ham. Han gennemgik med stor ro, hvorledes jeg skulle forholde mig, når han var død, og efter at have gjort dette, spurgte han mig pludselig:

"Viggo, hvad tror du om livet efter dette?"

Det fo'r igennem mig, da han gjorde dette spørgsmål, for jeg havde ikke tænkt mig ham videre syg, og uvilkårlig svarede jeg:

"Jeg tror, at det vil blive som hans, der forløste os, et liv i kærlighed!"

Han smilede til mig med et stille, vemodigt smil og gentog sagte:

"Ja – et liv i kærlighed!"

Lidt efter trykkede han min hånd krampagtig, og da jeg nærmede lampen til hans ansigt, var han død, men i hans træk lå en mildhed og en fred, som jeg ikke havde set hos ham i levende live.

En frostklar vintersøndag blev han begravet. Samtlige arbejdere, unge og gamle, var til stede og trængtes om at bære ham de få, sidste skridt til graven. Men da hele den bitre ceremoni var til ende, og jeg på den snelagte kirkegård atter så mig omringet af disse trofaste skikkelser, der havde kendt min barndoms tid, men nu selv var gamle og grå, da grebes jeg mægtigt af mindernes magt. Jeg forekom mig selv som et nysløvet majtræ, mens disse stod i efterårets stormsus og rusk. Én for én gav de mig hånden og talte om gamle tider. Én for én spurgte jeg dem om deres kår, men de havde tårer i øjnene og rystede på hovedet. Da trådte endelig den gamle Holm frem, den ældste af dem, der havde været på blåmalernes stue. Han blottede hovedet, og idet han pegede hen imod graven, sagde han:

"Gud velsigne ham! – men de gamle tider tog han med sig!"

Om "Fra den gamle fabrik"

Forfatter: Vilhelm Bergsøe (1835-1911).
Org.udgave: Vilhelm Bergsøe: *Fra den gamle Fabrik*. Gyldendalske Boghandel, København 1869 .
Denne udgave baseret på: Vilhelm Bergsøe: *Fra den gamle Fabrik*. 10. udgave. Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag, København 1919.
Redigeret af: Vivi N. Jensen.
Forside: Efter stik af Den kongelige Porcelænsfabrik i Købmagergades facade fra Vilhelm Bergsøe: *De forbistrede Drenge*, Gyldendalske Boghandels Forlag, København 1898.

ISBN 978-87-7628-048-2
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-328-6 (Ølstykke 2013).

www.ebib1800.dk

